

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EN SLÆGTS HISTORIE

CARL V. EWALD,

Generalmajor. Kammerherre, Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmænd, Storkors af kgl. svenske Sværdorden, Ridder af 2den Kl. med Stjerne i Brillanter af preussiske røde Orns Orden, dekoreret med St. Helenaordenen. Medlem af det nordiske Oldskriftsselskab, af Samfundet til den danske Litteraturs Fremme, af det svenske kgl. Krigs-Vetenskaps Akademien og af L'academia Tiberina i Rom.

EN SLÆGTS HISTORIE

GENNEM ET AARHUNDREDE

JOHANN v. EWALD — CARL v. EWALD — H. F. EWALD

I. BIND

BIDRAG TIL FREDERIK VII'S UNGDOMSHISTORIE

VED

THEODOR EWALD

UNDER SAMARBEJDE MED

H. F. EWALD

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

NORDISK FORLAG

KØBENHAVN

1905

KRISTIANIA

FORORD.

Følgende Brev skulde jeg efter den oprindelige Bestemmelse først have modtaget efter min Faders Død:

Kære Theodor!

Jeg har i Dag ordnet Bedstefaders hemmelige Papirer og taget Bestemmelse om dem. Derved er jeg kommen til at tænke paa, at da det er lidet sandsynligt, at jeg overkommer at udgive Bedstefaders Autobiografi, bør jeg efterlade dig nogen Vejledning til Papirernes Benyttelse, som jeg saa helst vil nedskrive med det samme.

Om selve Autobiografien er der jo det at sige, at den umuligt kan udgives i sin foreliggende, vidtløftige Skikkelse, men kun Uddrag deraf.

Det interessanteste er Skildringen af hans Forhold til Frederik VII som Prins. Skilsmissen fra Prinsesse Vilhelmine m. m. Det Afsnit af Biografien, som handler derom, og de fortrolige Breve fra Frederik VI og Christian VIII som Prins. efterlod han sig i en forseglet Pakke, som først maatte aabnes et Aar efter hans Død, hvilket saa skete.

Om disse Papirer havde jeg tidligere taget den Bestemmelse, at de efter min Død uaabnede skulde indleveres til Gehejmearkivet. Men nu bliver alle Papirerne *din* Ejendom, da jeg har fuld Tillid til dig. Jeg efterlader dig uden Indskrænking *det Hele*.

I Frederik VI's og Christian VIII's fortrolige Breve om Frederik VII findes der Ting, som aldrig bør offentliggøres. Men det er ikke let at trække Grænsen; maaske kan der i Fremtiden gaas noget videre, end det tidligere var tilraadeligt, dog aldrig helt til Bunds.

Men som sagt, du har Raadighed over det alt sammen! Arbejdet vilde blive for anstrængende for mine Øjne, der skal yngre Kræfter til. Maaske kan du engang faa Tid og Lyst til at sysle med Bedstefaders Papirer og faa en værdi-

III

fuld Bog ud deraf; men forpligtet til at udgive noget deraf er du jo ikke, lige saa lidet som jeg har været det.

Den 12. April 1898.

Din kærlige Fader

H. F. EWALD.

Naar min Fader havde bestemt, at disse Papirer først skulde udgives efter hans Død, og naar han i saa mange Aar har modstaaet Fritelsen til selv at bringe noget ud af dette interessante, historiske Stof, har hans Bevæggrund ganske naturligt været det Ønske: at der maatte hengaa saa lang Tid som muligt efter de paa-gældende Personers Død. Saadanne Begivenheder maa jo have paa en vis Afstand, før de kan optages til historisk Behandling.

Paa den anden Side var jeg hurtig klar over, at det vilde være et stort Tab, om jeg ved Udgivelsen af Papirerne ganske skulde undvære min Faders personlige Medarbejderskab. Det forekom mig endvidere, at der nu er hengaaet et saa langt Tidsrum efter Frederik VII's Død,

at Tiden til Papirernes Udgivelse er passende. Jeg søgte og opnaaede derfor min Faders Tilladelse til at udgive Papirerne allerede nu.

Og omend Stoffet fra min Faders Haand forelaa omhyggelig ordnet og til Rette lagt — saa vilde det dog næppe have været mig muligt at fremlægge denne Bog, hvis jeg havde maattet undvære hans værdifulde Meddelelser, Vejledning og Raad.

Bogen er derfor *hans*, for saa vidt som jeg skylder ham Stoffet og mangfoldige værdifulde Vink.

Men det vil findes naturligt, at min kære Fader, der nu, snart 84 Aar gammel, kan se tilbage paa en saa lang og hæderfuld Forfatterbane, har overladt mig Arbejdet med Stoffets Udformning og Fremstilling. Jeg bærer derfor det fulde Ansvar for Stilen, saavel som for, *hvad* der er medtaget, og *hvad* der er udeladt.

Det ligger i Stoffets Art, og i den Stilling, min Bedstefader indtog, at denne Bog i mangt og meget er blevet en *Frederik VII's Ungdomshistorie*. Og det er som den — vistnok eneste — historisk paalidelige Beretning om dette Emne,

den søger sin Hovedberettigelse og har sin væsentligste Interesse.

Men det vil næppe findes urimeligt, at jeg ved Siden deraf har haft et andet Formaal: at rejse et Mindesmærke over min Slægt, som gennem tre Generationer paa forskellig Vis har indtaget en fremtrædende Plads i vort Fædreland.

I begge Henseender er jeg min kære Fader taknemlig, fordi det er faldet i min Lod at skrive denne Bog.

Aalestrup Realskole i Februar 1905.

THEODOR EWALD.

INDHOLD.

	Side
Kapitel I	1
Slægtens Oprindelse. — Johann v. Ewalds Barndom. — I hessisk Tjeneste. — En Duel. — Krigsvidenskabelig Forfatter. — Den nordamerikanske Frihedskrig. — Fangenskab og Udvexling. — Giftermaal og Overgang til dansk Tjeneste. — Det slesvigske Jægerkorps. — Carl v. Ewalds Barndom.	
Kapitel II	17
Artillericadet. — Lærere og Kammerater. — Ungdomsliv i Hovedstaden. — Chr. Colbjørnsen. — Prinsesse Charlotte. — Thaarup. — Stralsunds Erobring. — Ved Hoffet i Kobenhavn. — Sorg og Lykke. — I Kiel. — Baggesen og Napoleon. — Brat Bryllup. — Stabskommandor. — Johann v. Ewalds Dod.	
Kapitel III	42
Davoust. — Sejrherren ved Boden. — Pladskommandant i Eckernförde. — Karl Johan pønser paa ondt. — Kaptejn Wolfgang Kaas. — Besøg i Hessen. — Treaarigt Ophold i Frankrig. — Prins Friedrich af Hessens Familjeliv. — Wellington.	
Kapitel IV	56
Besøg i Paris. — Oehlenschläger og P. A. Hejberg. — Hjemkomst til Kobenhavn. — Herman Frederik	

Ewald. — Frederik VI's Hjærte. — Prins Vilhelm af Glücksborg. — Major. — Hos Landgreve Carl af Hessen. — Adjudant hos Kongen.

Kapitel V 68

Prins Frederik Carl Christian Frederik VII., — Plongeon. — Prinsens Ledsagere. — Prins Frederiks Forlovelse med PrinsesseWilhelmine. — Prinsens religiøse Opdragelse. — I Genève. — Brev fra Prins Christian Frederik. — Prins Frederiks Upaalidelighed. — Faderlige Formaninger.

Kapitel VI 85

Selskabelighed. — Digteren von Bonstetten. — Prins Frederik og Madame L. — Pludselig Bortrejse. — I Nizza. — Arveprins Alexander Carl til Anhalt-Bernburg. — Hr. de Staël. — Prins Frederiks religiøse Tvivl. — Prinsens Bagtaleslyst. — Prins Christian Frederiks Bekymringer.

Kapitel VII 96

Prins Frederik paa Langfart. — Vild Kørsel. — Fransk Prelleri. — Et Sammenstod. — Prinsen gør Afbigt. — Prinsens Mangel paa Karakter. — En Roman af Virkeligheden. — Baron Schubart og hans Kreditorer. — Hos Storhertugen i Toscana. — I Audiens hos Paven. — Kardinalen og Sangerinderne. — En ærgerrig Dame. — Prins Christians etrusiske Vaser.

Kapitel VIII 113

Ewald kommer til Skade. — Prins Frederik mellem Røvere. — En lille Fejltagelse. — Thorvaldsen og Canova. — Paa Napoleons Valpladser. — Atter paa Plongeon. — Necker i Spiritus? — Hjem til København. — Rejsens Indvirkning paa Prinsen. — Anerkendelse og Dadel.

	Side
Kapitel IX	123
Prins Frederik formæles med Prinsesse Vilhelmine. — Mellem Konge og Tronfølger. — Kongens Biblio- thekar. — Forskellige Hverv. — Frederik VI's Ud- holdenhed. — Da Bülow blev væltet. — Familien Dannemand. — Frederik VI om sig selv. — Kongens Arbejdsomhed. — Frederik VI som Dørvogter. — Frederik VI og Prins Christian. — Naar Frederik VI var Kusk. — Udtalelser af Frederik VI.	
Kapitel X	140
Prins Frederiks Ægteskab. — Prinsen forvises til Jægerspris. — En streng Instrux. — Forberedelser til Afrejsen. — En Scene hos Prins Frederik. — Aarsagen til Katastrofen.	
Kapitel XI	154
Nedslaaende Efterretninger. — Ankomst til Jægers- pris. — Mødet med Prinsen. — Prins Christian om Prins Frederik. — Forsigtighedsregler overfor Prin- sens Brevvexling. — Prinsens Kammertjener instru- eres. — Historien om en Flaske Rom.	
Kapitel XII	165
Daglig Levevis paa Jægerspris. — Udgravninger og Jagter. — Maaltider og Beskæftigelser. — Den sorgelige Sandhed. — Prins Frederiks Anger. — Skiftende Luner.	
Kapitel XIII	175
Vanskeligheder ved at komme i Kirke. — Ewalds Stilling til Prinsen. — Prinsen behandles med Ringe- agt. — Nødvendige Intriger. — Et Offer, der fjærnes. — Et lille Sammenstod.	
Kapitel XIV	190
Prins Frederik som sin Moders Hævner. — Prins Frederik vil være Katholik. — Prins Christians Libe- ralitet. — Hvad Frederik VI vilde have gjort.	

	Side
Kapitel XV	198
Prins Frederik klager over Kabaler. — Prinsens Levned gennemgaaes. — Et Brev fra Prinsesse Vilhelmine. — En Beretning til Grev Rantzau. — En Samtale med Prinsen. — Prins Frederik indrommer og undskylder. — Prins Frederik om sit Ægteskab. — Prinsen graver efter Visdom.	
Kapitel XVI	221
Grev Rantzaus Svar. — Frederik VI ønsker Skilsmisse. — Prins Christians Svaghed mod Sonnen. — Prins Frederik skriver til Kongen. — Prins Christians Betæneligheder. — Skilsmissen er besluttet. — Prins Frederiks Fremtid.	
Kapitel XVII	238
Grev Rantzau ankommer. — Skilsmisseakten. — Prins Frederik tiltræder. — Brev fra Prins Christian. — Slutningen af Opholdet paa Jægerspriis. — Takskrivelser. — Modet paa Fredensborg. — Indskibning til Island.	
Kapitel XVIII	254
Nye Hverv. — Valdemar Dannemands Dod. — Hos Landgreve Carl af Hessen. — Bagte Kanoner. — Guds Præst paa Jorden. — Napoleons Djævel. — Landgreven og Abrahamson. — Johann v. Ewalds Sjæl i Prins Christian. — Christian IX som ung og hans Brødre. — En stærk Dosis.	
Kapitel XIX	264
Sorgens Tid. — Kong Frederik trøster. — Christian IX som Elev. — Smaatæk om Frederik VI. — Kongens sidste Dage. — Frederik VI's Dod.	

KAPITEL I.

Slægtens Oprindelse. — Johann v. Ewalds Barndom. — I hessisk Tjeneste. — En Duel. — Krigsvidenskabelig Forfatter. — Den nordamerikanske Frihedskrig. — Fangenskab og Udveksling. — Giftermaal og Overgang til dansk Tjeneste. — Det slesvigske Jægerkorps. — Carl v. Ewalds Barndom.

I flere gamle Krøniker fortælles om to Brødre, der snart kaldes *Hewalde*, snart *Ewald*, og som ved Aar 700 drog fra Utrecht til Sachsenland for at prædike Kristendommen for Hedningerne dér. Begge Brødrene led Martyrdøden: deres Lig kastedes i Ems, men skylledes ud i Rhinen, hvor Kong *Pipin* lod dem optage og begrave i Kölln.

Iøvrigt vides, mig bekendt, intet om Mænd af Slægten før Begyndelsen af det attende Aarhundrede, da der i Cassel boede en *Ewald*, som var Regnskabsfører ved det Hessen-Casselske Overpostamt. Han var gift med en Datter af en velstaaende Købmand *Breithaupt*, og i dette Æg-

teskab fødtes en Dreng, *Johann*. Faderen døde tidligt, og Moderen blev heller ikke gammel, saa *Johann* opdroges af Kvinder: først af Moderen, senere af Bedstemoderen. Men den kvindelige Paavirkning hindrede ham ikke i at fatte en brændende Lyst til Krigerstanden. Det var paa den præjiske Syvaarskrigs Tid, og for at kølne Drengens Iver, tog hans Slægtninge ham ud paa Valpladsen ved Sandershausen, Dagen efter at Slaget havde fundet Sted. Men de fik intet andet for deres Ulejlighed, end at den fjorten-aarige Dreng udbrod: «Hvor misundelsesværdig er dog ikke den, der saaledes er falden for sit Fædreland.»

Herefter opgav Familien sin Modstand, og Drengen blev Frikorporal ved et hessisk Regiment, før han var fyldt 16 Aar. Hans Lojtnant vilde have anbragt ham ved Bagagen, til han var dresseret: men Ewald forsikrede indtrængende, at han var dresseret nok, og fik saa Lov til at træde ind i Regimentet. Han udmærkede sig flere Gange under Syvaarskrigen: under Belejringen af Cassel, som de franske havde besat, blev han saaret af en Musketkugle i det ene Ben: og da han efter sin Helbredelse atter red

GENERALLÖJTNANT JOHANN V. EWALD.

1*

paa sin Plads i Geledet, kunde Regimentsadjudanten en Morgen, da han gallopperede ham forbi, raabe: «Jeg gratulerer, Hr. Fændrik Ewald!»

Efter Fredsslutningen reduceredes den hessiske Hær betydeligt, og et stort Antal Officerer og Menige kastedes ud i Lediggang og Fattigdom; Ewald blev ikke blandt de afskedigede, og dette ansaa han hele sit Liv for den største Lykke, der nogen Sinde var hændet ham.

Natten mellem den 20. og 21. Februar 1770 bragte hans Ungdom og Ilterhed ham i en Stilling, der nær havde kostet ham hans Liv. Han giver selv af denne Hændelse en Skildring, som det er umuligt at gøre kortere og mere træffende: «Munter og fornøjet begav jeg mig med nogle Venner til Gæstgivergaarden kaldet: der Hof von England. Glade spiste vi til Aften, men ak! den ædle Druesaft ophidsede vore Hoveder, vi kom i Ordstrid, og jeg duellerede paa Stedet, i Mørke, uden for Døren med en af mine Venner. Jeg blev dødelig saaret, jeg tabte det venstre Øje. Siden bar han et kunstigt Øje, om hvilket han skriver, «at det ofte nok incommoderede ham, men næsten ikke kendtes».

Denne Tildragelse kastede ham paa et Syge-

leje, der varede i tretten Maaneder, og mod Forventning førte netop dette Sygeleje til hans Lykke. I sin Lediggang begyndte han at læse krigshistoriske Bøger og fordybede sig snart med stor Grundighed i det krigsvidenskabelige Studium. I Aaret 1774 udgav han det første af sine Skrifter, der skulde gøre hans Navn beromt i militære Kredse baade i og udenfor Tyskland.

Allerede for denne sin første Bog vandt han ikke alene Hæder, men den skaffede ham ogsaa Forfremmelse til Kaptejn for Livjægerne, og i visse Maader begyndte hans militære Løbane saaledes glimrende nok. Men Indtægterne var altfor smaa; mangen Aften maatte han gaa sulten i Seng, og han tilbragte adskillige Vintermaaneder uden Ild i Kakkelovnen. Men han holdt sig stiv og afslog mange Indbydelser, da han ikke for nogen Pris vilde være det, han kaldte for «en Smarodser».

I Aaret 1776 hvervede den engelske Regering 14000 Hessere, som skulde kæmpe paa engelsk Side under den nordamerikanske Frihedskrig, og Ewald kom med som «Partigænger» — d. v. s. han anførte et Frikompagni af hessiske Jægere. Under hele denne Krig førte han en Dagbog,

som desværre er gaaet tabt; men enkelte Smaatræk er dog bevarede.

En Dag havde han med sine Jægere været posteret ved en Plantage. hvis Ejer var engelskfjendtlig. Ewald var en ualmindelig retsindig og human Krieger, der vandt sig Agtelse og Taknemlighed overalt, hvor han optraadte i fjendtligt Land, og han skiltes da ogsaa fra Plantagens Ejer i al Venskabelighed. Men da Jægerne var kommet et godt Stykke paa Vej, kom Planteren farende efter dem i stor Forfærdelse: Han havde nedgravet for over 1000 Piastres Kostbarheder, og de var stjaalet fra ham. Ewald blev forbitret over denne Beskyldning og lod sine Jægere undersøge til Skindet, uden at noget fandtes. Men flere Aar efter fik han at vide, at Jægerne havde været snedige nok til at skjule Tyvekosterne i — hans egne Pistolhylstre.

Ewald var meget koldblodig og havde altid et tørt og ofte humoristisk Svar paa rede Haand. Mange Aar efter, da han var General, gav han en af sine Majorer Ordre til at angribe. «Mit dem Bajonet, Hr. General?» spurgte Majoren. «Na», svarede Ewald, «können Sie's mit'm Schnupftuch, so thun Sie's!» I Amerika blev en

Dag en Geværkugle hængende i hans Kappe: han tog den mellem Fingrene og viste den til Jægerne med de Ord: «Der kan I se Folk, de smaa Kugler gør ingen Skade. Og de store kan I jo se og vogte Jer for.»

Hans Jægere elskede ham. Paa en natlig Recognoscering styrtede han med Hesten, og denne kom gallopperende med tom Sadel tilbage til Jægerne. Tre af dem løb strax ud, fandt ham og bragte ham i Sikkerhed. Men da de siden opdagede, at han havde mistet sin Hat, gik de atter ind under Fjendens heftige Ild og erobrede Hatten. «Thi», sagde de, «ellers bærer de Kæltringer i Morgen tidlig vor Kaptejns Hat i Triumf ind i Boundbrook«.

Imidlertid fik Amerikanerne jo Hjælp af Franskmændene og sejrede overalt. Ewald blev taget til Fange sammen med sit Korps og maatte opholde sig et Aars Tid paa Long Island. Under Fangenskabets faldt han i en heftig Nerve- og Forraadnelsesfeber, der nær havde gjort det af med ham: men i Slutningen af 1782 blev Fangerne udvexlede, og kort efter endte Krigen: Engländerne maatte anerkende Staternes Uafhængig-

hed. Ewald fik hændrende Tilbud om at træde i engelsk Tjeneste. men afslog det.

For de evropæiske Officerer havde denne amerikanske Krig været overmaade lærerig, og Ewald nedlagde sine Erfaringer i en «Afhandling om den lille Krig», som han udgav kort efter sin Hjemkomst. Dette Skrift, der bl. a. foreslog Oprettelsen af letbevægelige Jægerkorps, vakte stor Opmærksomhed og anerkendtes varmt af Frederik den Store.

I 1788 ægtede Ewald *Susanne Ungewitter*, og da han stadig ikke blev forfremmet, endskønt han havde udmærket sig baade med Sværd og Pen, søgte han og fik sin Afsked, idet Landgreven erklærede, at den hessiske Tjeneste altid paany skulde staa ham aaben. Han ansattes strax som kgl. dansk Oberstløjtnant med 1000 Rdlr. i Gage, og fik det Hverv at oprette sig et Jægerkorps efter sin egen Plan.

Dette «slesvigske Jægerkorps» omfattedes baade af ham og hans Søn med stor Kærlighed. Sønnen skriver 60 Aar senere, efterat Korpsen i 1848 var gaaet over til Oprørerne: «Hvor skærer det mig ikke i Hjertet, naar jeg tænker paa, at ogsaa det slesvigske Jægerkorps,

som min Fader oprettede, og som endnu længe efter hans Død med Stolthed kaldte sig «det Ewaldske Jægerkorps» — alle dets brave Kommandør, Oberstl. Renouards Anstrængelser uagtet — brød sin Ed. Forbandet være Prinsen af Noer! der især var den, som underminerede Troppernes Troskab i Hertugdømmerne og tilsidst satte sig i Spidsen for Menederne.»

Ewald kom nu til at bo i Eckernförde; men hans Hustru var paa Grund af sit første Svangerskab forblevet hos sine Forældre i Cassel, og her fødte hun Sønnen *Carl* den 1. Marts 1789. Han blev saaledes født paa tysk Grund, men var kun nogle Maaneder gammel, da han kom til Danmark, «som han ene og alene ansaa for og elskede som sit Fædreland».

Om sine Forældre skriver han senere: «Jeg frygtede min Fader med oprigtig Kærlighed, og af mit ganske Hjærte elskede jeg min Moder med Ærefrygt. Hun var et Mønster for Koner og Mødre, bar til alle Tider Præget af sit Kons Mildhed og Værdighed, forenede med et ædelt Hjærte, fin Forstand, en livlig Aand og sand Dannelse hvor yndig hun var, kan jeg mindes.»

Om sig selv som Barn skriver han: «Erindrer jeg *mig* rigtig, saa var jeg en godmodig, blødhjertet, ganske opvakt Dreng, men flygtig, heftig, meget pirrelig og meget halstarrig. Min Fantasi var meget levende: den fremherskende Egenskab hos mig var en høj Grad af Ambition.»

Faderen, der allerede i 1802 blev Generalmajor, og som i Aarenes Lob stadig udgav værdifulde Skrifter om Krigsvæsen, ledede selv Drengens Opdragelse, og alt gik med militær Streng-
hed. Levevisen i Hjemmet var yderst tarvelig; Carl og hans Søskende fik «aldrig Te eller Kaffe eller Øl, kun Mælk og Vand eller Vand, aldrig Smør eller Ost, kun tort Rugbrød og yderst sjældent Finbrød.»

Faderen underviste ham selv i Religion, Historie og Geografi; i de øvrige Fag havde han Privatlærere. Han lærte: «Latin, saa meget, som man kan forlange af en 13—14 Aars Dreng; meget grundigt det tyske Sprog; mere Historie og Geografi end Børn plejer. Lidt af Naturvidenskaberne, Regning til Nødtorftighed, højst ubetydeligt Fransk».

Dansk lærte han ikke — «da der i Eckern-

förde ikke fandtes nogen duelig Lærer i dette Sprog».

Hans eneste Broder, Christoph, døde 1799. Han savnede denne Broder bittert, «skønt han var den artige, fornuftige Dreng, og jeg den uartige, vilde Krabat, og hans Sindighed og Klogskab ikke harmonerede med mit hele Væsen». Broderen maa da i Sandhed have været et Mønster paa Dyd: thi Ewald, som i sin Autobiografi samvittighedsfuldt fremhæver sine egne Fejl, fortæller kun om een eneste «Udskejelse» fra sin Barndoms Tid: han havde engang paa Gaden spillet med en Dreng, som ikke fandtes i hans Codex for tilladelig Omgang, og tabt tolv Skilling, som han ikke ejede. Hans Kreditor rykkede ham paa en mere energisk end fin Maade, og endnu 50 Aar senere gennemlever han i Erintringen den Frygt og Anger, som denne Forseelse beredte ham, den ellers helt retskafne Dreng.

Naturligt er det, at han efter Broderens Død folte sig meget ene. Faderen ansaa det ikke for passende, at han omgikkes sine jævnaldrende i Byen. Derimod befandt han sig vel hos Jægerkorpsets Officerer. Men forøvrigt var hans Tid

optaget af Læsning Dagen igennem, og om Aftenen maatte han forelæse historiske Skrifter, Aviser o. l. for sin Fader — et Arbejde, der fornøjede ham selv. Kun efter Middagsbordet havde han en knap Times Frihed, og da maatte hans Søstre gerne agere Soldater for ham i Haven.

En uskyldig Adspredelse beredte «gamle Waldeck» ham — en Jægerkaptejn, der gerne hver Onsdag Aften kom i Generalens Hjem. Da blev der ingen Højtlesning af: da talte de to gamle om deres Oplevelser i den nordamerikanske Frihedskrig, medens Drengen optaget lyttede til. Engang imellem tog Waldeck ham med til Koncert paa Raadhuset, og da hoppede Hjærtet i Drengen. Under Tiden besøgte han en gammel forhenværende hessisk Officer, hvem Faderen understøttede, og som uafsladelig malede Billeder af Generalen og forærede Drengen dem; for en Nembeds Skyld gengav han altid den Side af Ansigtet, hvor Øjet manglede.

En enkelt Gang hændte dog i Hjemmet noget, som lignede en Roman, og som er betegnende for Tiden. Familien havde en trofast Tjenestepige, Marie, som var forlovet med en Land-

soldat, Hildebrandt. Han blev udnævnt til Fændrik, og det var en hæderfuld Forfremmelse, som overtraf hans dristigste Forhaabninger; men han mistede rigtignok derved al Udsigt til at kunne ernære en Familie.

«Min Fader» — fortæller Ewald — «lod paa god, patriarchalsk Vis Hildebrandt og Marie komme for sig, udtalte sig med faderlig Velvilje for dem og raadte, ja vel egentlig paalagde dem at hæve Forlovelsen. I nogle Dage saa vi Marie med forgrædte Øjne: Hildebrandt, skont han holdt af hende, fandt sig noget lettere deri — thi han var et Mandfolk.»

Marie blev saa gift med en velhavende Garver og Assistentshusforvalter i Eckernförde; og dette Ægteskab var langt fra ulykkeligt. Nogle Aar efter blev hun Enke, og Hildebrandt, der imidlertid var bleven Stabskaptejn, ægtede «den vel ikke mere blomstrende, men ham elskende» — og altsaa nu formuende — Marie.

I Eckernförde levede i disse Aar den berømte franske General Dumouriez — «en lille Mand, med sorte, livfulde Øjne, der talte med megen Vivacitet. Han forstod og læste med Lethed Tysk .

Han levede sammen med sin Mætresse, Madame Rivarol —, til Dels paa Landgreve Carl af Hessens Bekostning. De to Generaler følte sig tiltrukne af hinanden, men Madame var for intrigant, og Omgangen maatte afbrydes.

Carl var ikke mere end 13 Aar, da hans Fader bestemte ham for Cavalleriet. Det var aldrig faldet ham ind, at han kunde blive andet end Soldat, og i 1801 plagede han sin Fader til at lade ham træde ind i et lille borgerligt Jægerkorps, der dannedes efter Slaget paa Reden, og som lededes af en Købmand Claasen og en gammel Jægersergent. Købmandssønnerne gjorde i Begyndelsen Nar af denne spæde Patriot, men de lærte snart at respektere hans Exercits.

I dette Aar fik Johann v. Ewald Ordre til at besætte Hamborg, og han vandt her Indbyggerne for sig i den Grad, at de tilbød ham Guvernørposten i deres By, hvilket han dog afslog. Carl opholdt sig en Uges Tid hos ham i Hamborg, og da han blev forestillet for Landgreve Carl af Hessen, klappede denne ham paa Kinden og sagde: «Ist das der kleine Mann, der bereits sein Vaterland vertheidigen will?»

Dette formindskede naturligvis ikke Drengens militære Tilbojeligheder, og i Foraaret 1802 udnævntes han til Stykjunker i Artilleriet. Man kan let tænke sig hans Stolthed, da han — tretten Aar gammel — kunde vise sig i Eckernförde Gader i Uniform og med lang Nakkepidsk.

KAPITTEL II.

Artillericadet. — Lærere og Kammerater. — Ungdomsliv i Hovedstaden. — Chr. Colbjørnsen. — Prinsesse Charlotte. — Thaarup. — Stralsunds Erobring. — Ved Hoffet i Kobenhavn. — Sorg og Lykke. — I Kiel. — Baggesen og Napoleon. — Brat Bryllup. — Stabskommandor. — Johann v. Ewalds Død.

Den trettenaarige Stykjunker kom saa til København, hvor han indmeldtes i Artillericadet-Institutts anden Klasse. Stykjunkerværdigheden, der medførte højere Gage og en Epaulet paa venstre Skulder, erhvervedes efter Regelen først ved Examen og Oprykning i første Klasse, og Kammeraterne kaldte derfor med Rette Ewald for «Stückjunker ohne Verdienst und Würdigkeit». Hertil kom, at han talte Tysk, var heftig og let fornærmet, saa Forholdet til Kammeraterne blev straks vanskeligt. Da han nægtede at børste første Klasses Støvler, blev han erklæret for «en rent forbandet Tysker, som maatte kues». Han

tog sig denne Forfølgelse saa nær, at han begyndte at skrante, og Faderen tænkte allerede paa at tage ham ud af Instituttet. Men da tog Artillerikommandøren, Oberst Gedde, ham for sig, appellerede til hans Æresfølelse og fik ham til at bede Faderen om at maatte blive. Efter Haanden, som han lærte Sproget, blev Forholdene ogsaa taalelige.

Da han var kommen et halvt Aar for sent ind i sin Klasse og desuden havde ondt ved at følge Undervisningen, der foregik paa Dansk, var hans Examensudsigter ikke de bedste. Af Hensyn til Faderen bestemte Oberst Gedde, at Ewald skulde flyttes op i første Klasse uden Hensyn til, hvilken Examen han gjorde. Men Skolens Forstander, Kaptejn Mouriez, var fornuftig nok til at tage Drengen for sig og spørge ham, om han vilde nøjes med at flyttes op ved sin Obersts Gunst?

Det vilde han ikke, og han strængte sig da vældigt an for at klare Skærene. Sammen med nogle Kammerater stod han hver Dag op Kl. 3 for at repetere. En af dem — en Søn af den norske Oberst Heiliger — indsaa hurtigt, at *han* ikke kunde faa Examen, om han saa sled aldrig

saa meget. Han opgav Læsningen, men derfor vedblev han alligevel at staa op Kl. 3 sammen med Kammeraterne; han pudsede Kakkelovn for dem og kogte Øllebrød, saa at de kunde faa mere Tid til deres Repetition.

Ewald bestod da Examen som Nr. 9 af 14; at Prøven ikke var overfladisk, fremgaar af, at den varede samtlige Søgnedage i sex Uger.

Fra sit Ophold paa Instituttet fortæller han selv adskillige Smaatræk, der belyser hans Karakter fra forskellig Side. Det var ham en Sorg, at han stod tilbage i Gymnastik, og da Eleverne en Dag skulde præsenteres for Oberst Gedde, besluttede han — koste hvad det vilde — at han i hvert Fald vilde udmærke sig i een Øvelse. Han blev da hængende i bøjede Arme, med Hænderne foldede over en smal, afrundet Bjælke, i tretten Minutter, og gav først Slip med sine opsvulmede Hænder, da Obersten befalede ham det.

En af Lærerne ved Instituttet var Digteren og Filosofen *Werner Abrahamson*, som var Kaptejn og ikke vilde være mere. Han gemte Stilebøger o. l. i et aflaaet Hjørneskab i Klassen, men i Timerne lod han gerne Nøglen sidde i for at

kunne udlevere Bøger, hvis det gjordes Behov. Eleverne drøftede, hvor vidt det var muligt at liste sig bag om Abrahamson og tage en Stilebog i Skabet, uden at det blev opdaget. Ewald paatog sig det og udførte det. Men — om Eftermiddagen gik han ud til A.s Bopæl, afleverede Stilebogen og fortalte, hvordan han havde baaret sig ad.

Om Abrahamsons tørre Humor fortalte han følgende: Ewald hjalp hver Uge sin stakkels Sidemand med hans tyske Stil og skaffede ham derved tg i Stedet for mdl. Imidlertid fik Ewald Koldfeber, og Sidemandens Stile sank atter ned til det sædvanlige mdl. Den første Dag, Ewald mødte i Skolen, steg Karakteren igen til tg. Abrahamson skrev nedenunder Stilen: «Gratulerer til Ewalds Rekonvalescens!»

Hver Søndag indbodes Ewald til Middag hos Oberst Gedde. Obersten gjorde imidlertid engang et Bal, og indbød hertil ikke Ewald, men en anden Stykjunker, som var en bedre Danser. Ewald vilde ikke lade sig gaa paa, og da Ordonansen kom og indbød ham til den følgende Søndag, svarede han, «at han ikke kunde have den Ære». Og han udeblev fremdeles hver Søndag, indtil

Obersten lod ham tjenstlig tilsige og venligt talte ham til Fornuft. Denne Pirrelighed havde Ewald selv Øje for og fordømte den stærkt.

Blandt sine Kammerater fra Institutet nævner Ewald *de Meza*, der var en begavet, flittig og godmodig Dreng, men allerede dengang en Særling, der i høj Grad led af Gnavenhed.

I Efteraaret 1805 blev Ewald Sekondløjtnant og tog Aaret efter Officersexamen. Han blev altsaa pludselig—og midt under Examenslæsningen—kastet ud i fuld Frihed. Han var da ogsaa i dette Aar en Del optaget af at spille L'hombre og Billard, ligesom han tog nogen Del i muntre Gadeoptøjer. Det var altsaa ikke mærkeligt, at han bestod Examen som Nummer sidst; heller ikke, at han kom i en trykkende Gæld, som Faderen hjalp ham ud af. Fra dette muntre Ungdomsaar, da han undertiden laa paa Opmaaling ude i Københavns Omegn, fortæller han, hvorledes han en Nat sammen med en Kammerat sneg sig bort fra Kvarteret, ud i Dyrehaven, hvor de indfangede to Heste af «det vilde Stod». Paa disse galloperede de rundt i Skoven hele Natten og anstillede Parforcejagt paa Kronhjør-

tene, hvoraf en gjorde Front og nær havde spiddet dem paa sit Gevir.

Efter endt Examen ansattes Ewald ved et Batteri under Faderens Kommando og fik 1808 Kvarter i Vedbæk. Johann v. Ewald var nemlig Øverstbefalende over den Armé, der skulde dække Nordsjællands Kyst mod mulige engelske Angreb. Conferentsraad *Christian Colbjørnsen*, der er kendt for sin Fortjeneste af de store Landboreformer, og som dengang var Justitiarius i Højesteret, ejede i Vedbæk Landstedet *Enrum* og tilbragte med sin Familje Sommeren dér. Ewald blev en daglig Gæst paa Enrum og maatte under Tiden spille Skak med Colbjørnsen til over Midnat. Naar C. havde alvorligere Ting at tænke paa, kunde det hænde, at Ewald vandt: men da lagde Colbjørnsen efter Aftale en Dukat paa Bordet, og Ewald satte derimod en af de saakaldte «Paryk-Otteskillinger», som Paré for næste Parti. Og den Dukat vandt Ewald aldrig, hvorimod hans Paryk» altid vandrede i Colbjørnsens Lomme. Kom nogen Skakspiller i den Sommer til Enrum, maatte han slaa Ewald, før Colbjørnsen vilde nedlade sig til at spille med ham.

Colbjørnsen holdt meget af at disputere, men

kunde ikke taale, at der blev sagt noget ondt om Bønderne. En Dag, da Ewald ud fra sit militære Syn erklærede, at han godt kunde tænke sig Tilfælde, hvor han under Krigsforhold vilde slaa en Bonde, hvis han ikke paa anden Maade kunde faa ham til at opfylde sine Forpligtelser, blev Colbjørnsen saa vred, at han rejste sig og gik fra Bordet.

Førøvrigt var Ewald selv en ualmindelig human Officer; Datidens militære udmærkede sig ikke altid i denne Retning. Saaledes skrev en Oberst Mecklenburg engang til en af sine Venner: «Da det er et Vejr, man ikke sender en Hund, endsige en Hest ud i, sender jeg dette Brev med en Ordonans til Fods.»

Paa Enrum kom Prins Christian Frederik (senere Christian VIII) af og til, og hans første Gemalinde, Prinsesse Charlotte, meget ofte. Ewald skriver om hende: «Skønt vi stundom morede os over hende, ansaas hendes Besøg ikke for nogen Behagelighed. Hun havde unægtelig et dejligt Hoved, skønt hendes Malice let forstyrrede det behagelige Udtryk, hendes Fysiognomi kunde have, naar hun var i godt Humør eller

vilde indtage. Hun havde en lille buttet Figur, en smuk Teint og var jo dengang ung.»

En Dag kom hun til Enrum, netop som Ewald var udnævnt til Adjoint ved Generalkvartermesterstaben. Hun lykønskede ham, men tilføjede, at han manglede den rigtige Tone for den Kreds, han nu skulde bevæge sig i (∴ Garderofficererne). Og derpaa viste hun, hvorledes disse klirrende slog Sporerne sammen, naar de hilste, ikke viste Damerne Opmærksomhed, men talte sammen om Heste og galante Eventyr. Alt dette fortalte hun paa Dansk med tysk Accent og mange Fagter, og Tilhørerne morede sig. Det gjorde derimod Gardens Officerer ikke, da de fik Nys om Scenen paa en eller anden Maade (ikke gennem Ewald). Prinsessen maatte gøre dem en Art Undskyldning, før de igen vilde møde til Kur hos hende.

I denne Periode gjorde Ewald Bekendtskab med en dansk Digter, om hvem man sagde. «at han havde Honning i Pennen, men Galde i Munden», nemlig *Thaarup*, der boede i en smuk Bondegaard ved Vedbæk. Ewald vandt hans Hjerte ved at skaane hans Have under en Af-fære med Englænderne. Forøvrigt gemte Thaa-

rup sig oppe i Skoven, naar Kanonerne tordnede, medens Colbjørnsen muntert samtalende spadserede med Ewald paa Strandbredden midt i Kugleregnet. Ewald besøgte engang Thaarup og «forbavsedes ved at se hans over al Beskrivelse stygge og ubehagelige Kone». Man fortalte, at Thaarup havde været forlovet med en meget smuk Pige, og at hun pludselig slog op med ham. Han svor, da han gik fra hende, at han vilde gifte sig med det første Fruentimmer, han mødte, og han holdt sin Ed. «Relata refero», skriver Ewald, «men er Fortællingen sand, saa har den gode Thaarup været meget uheldig.»

Da Englænderne i 1809 truede Slesvigs Vestkyst, blev Johann v. Ewald sendt som Øverstbefalende til Hertugdømmerne, og Sonnen fulgte med. Englænderne gjorde imidlertid ikke Alvor af deres Trusler: derimod blev der Brug for Johann v. Ewald Sydpaas, da den bekendte tyske Partigænger, Major *Schill*, satte sig fast i Stralsund. Her indesluttede Johann v. Ewald sammen med et hollandsk Korps *Schill* og hans Friskarer og erobrede Stralsund efter et heftigt Stormangreb, under hvilket den tapre *Schill* faldt. Som Belønning for denne Vaabendaad udnævnte

tes Johann v. Ewald til Generalløjtnant; men endnu mere Pris satte han paa den Taknemlighed, Stralsunds Indbyggere viste ham for den Tugt, han holdt over sine Jægere, og den Menneskekærlighed, hvormed han afværgede de Ulykker, der plejer at komme over en erobret By.

I dette hæderfulde Felttog deltog Carl ikke; han laa i flere Maaneder alvorligt syg i Eckernförde, og saa snart han var bleven helbredet, vendte han — i Frederik VI's og Dronning Maries Følge — tilbage til København. Paa denne Rejse kørte han i Vogn sammen med Digteren Schack-Staffeldt, der dengang var Dronningens Kammerjunker. De kom ret godt ud af det sammen, men — skriver Ewald — «i Tidens Længde vilde det neppe have staaet sig; thi et mere lunefuldt Menneske end Schack-Staffeldt er ikke nogensinde forekommet mig.»

Efter Hjemkomsten til København gjorde han Tjeneste som Adjoint ved Staben dér. Det var Meningen, at han og hans Kammerater skulde gøre noget ved Studeringerne, men dertil var Forholdene ikke heldige. De unge Mennesker deltog daglig i Marskalstallet, der ligesom Frederik VI's eget Taffel holdtes Kl. 3. De fik dér

otte Retter Mad og saa megen Vin, de lystede, og skønt Vinen paa Grund af Krigen var tynd nok, skulde dette Maaltid dog ikke gøre dem oplagte til at arbejde om Eftermiddagen. Desuden var der jo nok, som kunde optage letsindede unge Mænd, der levede i fuld Frihed i Hovedstaden, saa der blev ikke bestilt ret meget.

Overkammerjunker var i denne Tid *de la Calmette*. Ewald mødte ham en Dag paa Gaden med et: «Ærbødige Tjener, Deres Excellence!» Kort efter ytrede Calmette til flere, at «Ewald endnu ikke havde den ret fine Tone.» Næste Gang hilste Ewald ham med: «*Underdanige Tjener*» o. s. v., og ved Tallet samme Dag sagde Calmette: «Det maa man sige, den unge Ewald har allerede vundet meget i sit Comportement.»

Om *Bernadottes* Besøg paa Frederiksberg Slot i 1810 skriver Ewald: «Jeg har ikke set noget mere imponerende Udvortes end Bernadottes: hans funklende, store, sorte Øjne, stærke Profil, sorte, krøllede Haar, hans hele Fysiognomi saavel som hans Figur og Holdning havde Præget af Fyrighed, Kløgt og Energi.» (Da han saa Prinsen i Kiel 1803, fandt han hans Væsen teatralsk; men da mødte han ham jo rigtignok

som fjendtlig Hærfører.) Prinsens Gemalinde derimod «manglede al Holdning og kunde ikke engang skjule, hvor inderligt hun kedede sig.:

De to følgende Aar blev betydningsfulde for Ewald. Den 13. Juni 1810 rantes han af en stor Sorg, idet hans højt elskede Moder døde.

Aaret 1811 bragte ham en lige saa stor Lykke. Sammen med sin Ven *Rømeling* sendtes han paa Opmaaling i Nordvestsjælland, og medens de opmaalte Refsnæs, havde de Kvarter hos Hr. v. Schnell paa den anselige Kalundborg Ladegaard. Her tilbragte de Aftenen med Musik sammen med Husets unge Døtre og deres Veninde, *Frederikke Amalie Rosenstand Goiske*, Datter af den afdøde Overauditor og hans Hustru *Frederikke*, født *Kaas*. Faderen har gjort sig bekendt ved som attenaarig Student at udgive «den dramatiske Journal». Senere blev han Teaterdirektor: hans Broder, Philip, var Medlem af den Kommission, der dømte Struense.

Om Datteren skriver Ewald: «Frederikke Rosenstands smukke og udtryksfulde Stemme var det, som fra først af tildrog hende min Opmærksomhed. Snart sang jeg hver Aften med hende, vi kom derved hinanden nærmere; hendes rene

Sjæl, Fromhed og Beskedenhed gjorde et mig hidtil ukendt Indtryk paa mig, og hver Dag fandt jeg hende yndigere og smukkere neppe fjorten Dage forløb, før jeg var forelsket i Ordets fuldkomne og ædleste Betydning.

Den 3. Oktober maatte han rejse, og hans Vogn holdt allerede forspændt i Gaarden. Han havde sagt Farvel til Familjen og vilde forlade Huset, da han gennem en aaben Dør fik Øje paa hende: han forsøgte at sige hende Farvel, — men «da sank vi i hinandens Arme». og der blev intet af Afrejsen den Dag.

Han meldte Faderen Forlovelsen med de Ord: «Vater, ich habe ein *Sannchen* gefunden» (Moderen, Susanne, kaldtes i Hjemmet saaledes). Men hverken Faderen eller Svigermoderen blev glade over denne tidlige Forlovelse; Ewald var jo kun 22 Aar, og Formue havde ingen af dem. Generalen meldte sine Adjudanter Begivenheden med følgende Ord: «Der Carl ist zum Fenster herausgesprungen.» Til Sønnen skrev han: «Da du har givet dit Ord, saa hold det, og stræb at gøre den Pige lykkelig, som du har skildret mig som en Engel.»

Kort efter beordredes Ewald til Faderens

Stab i Holsten, hvor Johann v. Ewald var kommanderende General samt Kommandør over den bevægelige Armédivision», som under den russiske Krig hørte til det ellefte franske Armékorps, Napoleons Reserve.

Faderen havde Hovedkvarter i Kiel, hvor der endnu ikke var Tale om nogen dansk-fjendtlig Bevægelse, og Professorerne ved Kieleruniversitetet spiste ofte om Søndagen ved hans Bord. Sammen med den elskværdige og salvesfulde Professor *Reinhold* indbødes ogsaa Jens *Baggesen* af og til, og han morede Selskabet meget ved sin Vittighed. Han hadede Napoleon og fortalte bl. a., hvorledes han havde kendt Bonaparte i Ungdommens og Fattigdommens Dage. En Dag havde Napoleon da hentet Baggesen og foreslaaet ham at spise paa en fin Restauration, men Baggesen havde taget ham hen paa et mindre besøgt Sted, fordi Napoleon var saa daarlig klædt. Ligeledes fortalte Baggesen, at han en Dag havde siddet hos *Barras*, da Bonaparte kom for at søge Ansættelse; men *Barras* svarede: «La république n'a pas besoin de vous.»

Blandt Baggesens talrige Anekdoter turde følgende være betegnende for Datidens Fransk-

mænd. En ung Pariser havde været en lille Tur i Tyskland og fortalte i et parisisk Aftenselskab, at Tyskerne i Grunden ikke havde noget Sprog; de talte sig imellem noget, som ingen kunde forstaa. «Hvad tror De f. Ex. Tyskerne kalder dette?» spurgte han og pegede paa et Stykke Brød. — «Det kalder de: Brrrrrott! Dieu ne sait, pourquoi ne l'appeller tout simplement du pain!»

I Baggesens Biografi (ved Aug. Baggesen) fortælles det, at Baggesen satte megen Pris paa Johann v. Ewalds — «denne gamle og videnskabelig dannede Krigers Venskab». Om Venskab var der imidlertid ikke Tale, alene paa Grund af Aldersforskellen. Det hele indskrænkede sig til et flygtigt Bekendtskab. Men Baggesen brugte altid stærke Udtryk. Det fortælles, at han virkelig havde kendt Napoleon Bonaparte i hans Ungdom, og at han, da Napoleon var bleven Førstekonsul, nærmede sig ham i Extase som gammel Ven. Men Napoleon sagde forundret: «Qui est ce fou là?»

— Ewald forflyttedes snart igen til København og forfremmedes kort efter til Divisionsadjutant denne Udnævnelse. som alle andre, dateredes

den 28. Januar, Frederik VI's Fødselsdag. Her ved forbedredes hans Indtægter, og han tænkte saa smaat paa at holde Bryllup engang i Sommerens Løb. Men denne Giftermaalsplan truede med at ryge i Lyset: han fik pludselig Ordre til at vende tilbage til Kiel. Faderen var bleven syg, og Kongen ønskede at vise den gamle General en Opmærksomhed ved at ansætte hans eneste Søn i hans Nærhed. Ordren lød paa Afrejse næste Dag, og Ewald betænkte sig da ikke længe: skulde han til Holsten, vilde han tiltræde Rejsen som Ægteemand. Han søgte Audiens hos Kongen og bad om at maatte opsætte Rejsen en Dag og holde Bryllup forinden. Frederik VI syntes godt om denne Resoluthed, Tilladelsen blev straks givet og det fornødne Kongebrev udfærdiget. Ewald kørte derpaa ud til sin Kæreste og Svigermoder, der naturligvis begge modtog denne overrumplende Meddelelse med blandede Følelser. Men han fik sin Krig igennem, og den følgende Eftermiddag fandt Vielsen Sted i Frederiksberg Kirke. Dagen efter skulde Afrejsen finde Sted, og Udsigten til en Køretur paa aaben Extravogn gennem Landet var ikke videre lystelig. Men i Afrejsens Time rullede en smuk

CARL V. EWALD
som ung Officer.

FREDERIKKE AMALIE EWALD,
f. Rosenstand Goiske.

3*

og solid Wienervogn for Døren — en Brudegave fra den senere Generalguvernør *Scholten*. I denne Vogn rullede saa det unge Ægtepar ad Kiel til, og den kom Ewald til god Nytte lige til det sidste; han brugte den paa sine Marcher gennem Nordtyskland, og under Toget til Frankrig 1815, da den blev skrøbelig, solgte han den efter Taxation til en Vaabenfælle — hvem han kort efter traf liggende paa Vejen mellem Vognens Ruiner.

Johann v. Ewalds Sygdom, en ondartet Asthma, tiltog saa meget, at han maatte nedlægge Kommandoen nu, da det gik mod Krig. Hans Efterfølger blev Prins *Friederich af Hessen*, og Ewald avancerede ved samme Lejlighed til Kommandør for anden Brigades Stab. Kort efter rykkede Arméen mod Lybeck; da Tropperne skulde anbringes her, stødte Ewald sammen med den franske Adjudant *Zadéra*. Hver holdt paa sin Fremgangsmaade, og Ewald maatte tilsidst, for at faa sin Vilje, aabenbare sit Motiv: at hans Forslag var det billigste, og Frederik VI maatte spare i disse Tider, da Seddelpengene faldt. Forundret udbrod *Zadéra*: «Men er De da Kongen af Danmarks Slægtning?» «Nej» svarede Ewald, «men jeg er hans tro Undersaat.»

Snart efter blev der Vaabenstilstand; og da Efterretningerne fra Faderens Sygeleje lød ret foruroligende, skyndte Ewald sig til Kiel. Han fandt den gamle General liggende paa en Sofa. «Hier liegt der Parteigänger!» sagde han spøgende, erkyndigede sig nøje om Tilstandene i Hæren, snakkede Politik og bad Sønnen tale muntert som sædvanligt: men faa Dage efter gik han bort.

I sit Testamente beder han om at blive begravet i Kiel ved «Sannchens» Side, og om Begravelsesmaaden tilføjer han:

«Wie? Mit Trommeln und mit Pfeifen auf Kriegsmanier, oder im Stillen ohne Sang und Klang, das kann und wird meiner Hülle gleich gelten.» Hans eneste, beskedne Ønske er, at han maa blive lagt i Kisten, svøbt i et almindeligt Lagen.

Formue efterlod han sig ikke; dertil havde han været altfor uegennyttig. Ofte havde han under Krigene brugt af sine egne Midler, naar det gjaldt om at belønne Soldaterne eller at skaffe en vigtig Underretning. Frederik VI gav da ogsaa hans fem Døtre en Pension, som skulde udbetales ubeskaaret, saalænge blot een af dem

var i Live og ugift. En af dem kom til Hertugin-
inden af Holsten-Beck og blev dér, til Hertug-
inden døde i 1827. Den anden blev gift med Carl
v. Ewalds gode Ven og Krigsfælle, Løvenørn
Bardenfleth, men døde allerede 1829.

Ewalds Hustru, der hidtil havde boet i Kiel,
flyttede nu til Eckernförde, hvor hun slog sig
ned hos den trofaste Marie. Men det unge Ægte-
par mødtes dog endnu engang, inden Vaaben-
stilstanden sluttede — paa Slottet i Plöen. Her
boede den sidste Hertug af Plöen, som var en
Smule forrykt. Han sagde venligt om Ewalds
Hustru, der allerede var langt henne i det før-
ste Svangerskab: «En charmant Dame — kun
Skade, at hun, saa ung, allerede er saa korpu-
lent.»

KAPITEL III.

Davoust. — Sejrherren ved Boden. — Pladskommandant i Eckernforde. — Karl Johan pønses paa ondt. — Kaptejn Wolfgang Kaas. — Besøg i Hessen. — Treaarigt Ophold i Frankrig. — Prins Friedrich af Hessens Familjeliv. — Wellington.

I Efteraaret 1813 rykkede den franske Hær, hvortil det danske Hjelpekorps hørte, under forskellige Skærmydsler frem mod Schwerin. Øverstbefalende var *Marchal Davoust*, Prinsen af Eckmühl. Han saa stræng og kold ud, men var meget hidsig; mod lavere stillede optraadte han yderst taalmodigt og overbærende, men sine Generaler kunde han godt skælde Huden fuld. Lige saa højt han elskede Napoleon, lige saa inderligt hadede han Bernadotte (Kronprins Karl Johan af Sverige), hvem han kaldte «Landsbybarberen» (*ce barbier de village*). Forøvrigt var han retskaffen og ubestikkelig, noget der ikke

kunde siges om de øvrige franske Generaler. Til deres Undskyldning tjener, at Napoleon udbetalte deres Lønninger meget karrigt: men de optraadte da ogsaa paa god gammel Røvervis, gjorde uskyldige Folk til Fanger i stor Stil og krævede Løsepenge for dem. En af dem, General Loison, slæbte rundt med en stakkels mecklenborgsk Borgmester, fordi hans By ikke kunde eller vilde betale det Par Hundrede Louisd'orer, som fordredes for hans Frigivelse. Den danske Øverstbefalende, Prins Friedrich af Hessen, benyttede sig engang af Loisons Fraværelse til at slippe Borgmesteren løs, og Loison beklagede sig ikke — formodentlig fordi han vidste, at han ikke vilde faa Medhold hos Davoust.

Ewald fortæller fra dette Felttog et lille Træk, som viser, hvor følsom han var overfor alle Hentydninger til hans tyske Oprindelse. Blandt de Fanger, den danske Armé gjorde, var en ung, tysk Officer, som var dødelig saaret. Ewald aflagde ham et Besøg, og Staklen sagde ikke andet end: «Ach meine arme Frau!» Ewald havde et blødt Sind, og dette smertelige Udbrud gik ham særlig til Hjærte, fordi hans egen Hustru netop laa farlig syg i Eckernförde efter at

have bragt en Datter til Verden. Men da den tyske Officer i sin Kvide sagde: «Nun geben Sie einem Deutche ihre deutsche Hand zum Abschied!» — svarede Ewald: «Eine deutsche Hand habe ich nicht, aber von ganzen Herzen gebe ich Ihnen meine dänische.»

Imidlertid led Napoleon store Tab. og Arméen maatte trække sig tilbage; snart efter trak Davoust sig med de franske tilbage til Hamborg og overlod de danske til deres Skæbne. Prins Friederich drog da Nordpaa, skarpt forfulgt af et tysk Hærkorps under General Walmoden — en Afdeling af Karl Johanns Armé. Fra den danske Hovedhær kom der ingen Hjælp, og Korpset havde sikkert været fortabt, hvis ikke Prins Friederich havde slaaet sig igennem ved Sehestedt og kastet sig med sine Tropper ind i Rendsborg.

Under hele dette Felttog havde Ewald udmærket sig i høj Grad. Han havde af Navn været Kommandør for en Brigadestab, men i Virkeligheden havde han kommanderet Brigaden, og ofte havde han i langt videre Udstrækning, end hans Stilling medførte, grebet ind i Begivenhedernes Gang til stort Held for de danske

Vaaben. Efter Kampen ved *Boden* skrev Prins Friederich i sin Indberetning:

« Kaptajn og Divisionsadjutant Ewald, ved at udføre med særdeles Overlæg de ham i Hovedkvarteret givne Forskrifter, og ved hans Anordninger saavel til Marchen fremad som tilbage og til Fægtningen selv, i hvilken han viste udmærket Kækhed, stedse var i Spidsen og førte det hele fortrinlig godt. Affærens heldige Udfald kan ene takkes hans Foranstaltninger og Mod.»

Hans Kammerater kaldte ham «Sejrherrn fra Boden», og da Krigen 1814 endte ved den sørgelige Kielerfred, der kostede Danmark Norge, blev Ewald Ridder af Dannebrog og — skønt han endnu ikke var fyldt 25 Aar — Pladskommandant i Eckernførde, hvor han traf sin Hustru fuldstændig helbredet.

Borgmesteren i Eckernførde, der havde kendt Ewald som Dreng for ikke saa mange Aar siden, erklærede, at den Pladskommandant skulde han nok faa Krammet paa. Men Ewald optraadte trods sin Ungdom med stor Kraft, og det kunde nok gøres nødigt. Forholdene i Hertugdømmerne var allerede dengang ret vanskelige, og navnlig

havde han flere alvorlige Sammenstød med Medlemmer af Ridderskabet, der optraadte danskfjendtligt. Hvor hovmodige mange af disse Adelsmænd i Hertugdømmerne dengang var, fremgaar af følgende Historie:

Et Medlem af Ridderskabet — vistnok en Grev Reventlow — kom nogle Aar efter til København. Under en Samtale med Arveprins Frederik Ferdinand kaldte han stadig denne for «*Excellense*». Da han blev gjort opmærksom paa, at Prinsen var kgl. Højhed, svarede han: «Ach ja, es schadet nichts, mann musz diesen Herren nicht zu viel einbilden.» Og denne Udtalelse bundede naturligvis ikke i moderne Foragt for Titler og Rang, men simpelt hen i Ringeagt for det *danske* Kongehus.

Ewalds Kommandantskab blev ikke af lang Varighed. Ved Freden i Kiel havde Danmark maattet forpligte sig til at erklære Napoleon Krig og stille et Hjelpekorps mod Frankrig — 10,000 Mand, for hvilke England skulde betale os ca. 300,000 Rbdlr. i maanedlige Subsidier. Ogsaa i dette Korps blev Ewald Kommandør for en Brigadestab. Korpset sluttede sig til den nordtyske Armé, som under Carl Johann (Bern-

dotte) rykkede frem imod Frankrig. Hæren kom imidlertid ikke længere end mellem Weser og Rhin, da Napoleon frasagde sig Kronen. Carl Johann ilede til Paris, vistnok i Haab om at ombytte den svenske Krone med den franske; det slog jo fejl, og lige saa lidt Held havde han med de Planer, han synes at have lagt mod det danske Hjelpekorps.

Den svenske Kronprins bar af mange Grunde Nag til Danmark — bl. a. fordi han antog, at Frederik VI. stod bag ved Prins Christian Frederiks Forsøg paa at hindre Sverige i at tage Norge i Besiddelse. Meget tydede paa, at han pønsede paa ondt mod det danske Auxiliarkorps, og hans Optræden bliver ogsaa ellers ganske uforklarlig. Den 22de April nedlagde han Kommandoen over Nordarméen og havde altsaa ikke mere over det danske Korps at sige. Efter Napoleons Tronfrasingelse havde Danskerne jo heller ikke mere at gøre, og det vakte stor Forundring og Uro blandt de danske Officerer, at Korpset ikke fik Ordre til at vende hjem. Da indtraf en Kurér fra Carl Johann — som altsaa ikke længere havde Kommandoen — med den Besked til den danske Overgeneral, Kardoff, at

han snart skulde faa nærmere Ordre fra Carl Johann. Kardoff sendte da en Kurér til Paris, for hos den engelske Minister at faa at vide, hvorledes Sagerne stod. Og selvfølgelig ønskede Englænderne ikke at betale Subsidier længere end nødvendigt. Det blev meddelt Kardoff, at Subsidierne vilde blive udbetalte endnu en Maa-
ned, og i Løbet af denne Tid maatte han se at fuldføre Tilbagemarchen. Følgelig begyndte Kardoff at bryde op; men Carl Johann kom ilende og forsøgte at stanse ham, idet han i en Skrivelse meddelte, at de allieredes Øverstbefalende, Kejser Alexander af Rusland, havde givet Ordre til, at de danske Tropper skulde blive i deres Kantonnements. Imidlertid brød Kardoff sig ikke om Carl Johann, men holdt sig til den engelske Besked og fortsatte Tilbagemarchen. Hvilke end Bernadottes Planer har været, mislykkedes de altsaa.

— — Ewald hentede nu sin Hustru og BARNET i Eckernförde og begav sig paa Vej til København. De fik Lov at sejle med Krigsbriggen *Bornholm* til Køge. Dette Skib overførte Kong Christian VII.s Lig, som hidtil havde hvilet i Rendsborg, men nu skulde bisættes i Roskilde.

Skibsføreren var en Morbroder til Ewalds Hustru, Kaptejn Wolfgang Kaas, en højst ejendommelig Sømandstype. Om ham fortæller Ewald følgende: I Oktober samme Aar fik han det Hverv at hente Prins Christian Frederik hjem fra Norge. Da Skibet paa Tilbagevejen kom Nord for Jylland, blev det nødvendigt at lægge Briggen for Anker i flere Dage. Stillingen var farefuld, da Ankertovene truede med at springe. Kaptejn Kaas stod paa Dækket sammen med Prinsen og hans Følge, og Stemningen var meget trykket. Da udrød Kaas i følgende bespottelige, men afgjort ejendommelige Bøn: «Store Gud, hjælp mig ud af denne Kvide, saa skal jeg d. O. g. m. heller ikke nogensinde nægte min syndige Krop nogen Fornøjelse!» Og var det end ikke dette Udbruds Skyld, at han blev bønhørt, saa opnaede han dog derved for en Stund at sætte de ombordværende i godt Humør.

— Efter Ankomsten til København fordybede Ewald sig i krigshistoriske Studier; det var hans Haab at kunne hjælpe paa sine altfor smaa Indtægter ved at optræde som Forfatter. Men for Øjeblikket var han i en saadan Stilling, at han maatte ansøge Kongen om Understøttelse,

og Frederik VI. tilstod ham den med de Ord:
«Den ene Stodder maa jo hjælpe den anden.»

Freden varede imidlertid ikke længe. Napoleon vendte tilbage fra Elba, og Danmark maatte afsende 15,000 Mand til de allieredes Armé, som stod i Nederlandene under Hertugen af *Wellingtons* Kommando. Ogsaa i dette Korps indtog Ewald Stillingen som Kommandør for en Brigadestab, men allerede i Efteraaret vendte Korpsset tilbage uden at være kommet med i Kampen.

Paa Tilbagevejen gjorde Ewald en Rejse til Hessen for at besøge sin Slægt. Han fandt sin gamle Mormoder i Live og gjorde Bekendtskab med sin Onkel, Amtmand Ungewitter, og sin Fætter Carvachi, der dengang var Urtekræmmer i Cassel, men senere blev hessisk Overfinansraad. Ogsaa søgte han Audiens hos sin Faders tidligere Landsherre, Kurfyrst Wilhelm I. af Hessen. Han traf ham i de vidunderlige Haver, han havde anlagt ved Wilhelmshöhe, men Kurfyrsten var nu gammel. Han sagde ikke andet end: «Ihr Vater, Ihr Vater . . . war ein alter Diener von mir,» og dermed var den Audiens forbi.

Paa Hjemrejsen fik Ewald Meddelelse om, at hans Hustru atter havde født ham en Datter.

som blev kaldet *Amalie Frederikke*, og som senere ægtede Professor, Dr. theol. Wilhelm Rothe.

Ved Freden i Paris, der for stedse berøvede Napoleon Frankrigs Krone, bestemtes det, at en Del af Frankrig skulde holdes besat af de allie- redes Tropper, og Ewald kom atter med som Stabskommandør. Det danske Korps, 5000 Mand under Prins Friederich af Hessens Overkom- mando, fik Kvarter omkring *Bouchain* ved Frank- rigs Nordøstgrænse og blev i Frankrig i tre Aar.

Blandt sine Kammerater fra denne Tid næv- ner Ewald Adjudanten *Abrahamson*, en Søn af den tidligere omtalte Lærer for Artillerikadetterne. Sønnen synes at have været en ret mærkelig Mand. Kort efter Freden i Kiel havde han gjort sig mindre heldig bemærket. Som rimeligt var, herskede der i Danmark stor Forbitrelse over, at den danske Hovedarmé i 1813 havde holdt sig fuldstændig uvirksom, medens Hjælpekorpsset iværksatte sit farlige Tilbagetog Nordpaa, og Hovedskylden herfor gav man Kongens General- adjutant, *Bülow*. Bülows Fjender besluttede da at styrte ham, og de fandt et villigt Redskab i *Abrahamson*, der i høj Grad havde nydt Bülows Tillid og bedre end nogen var inde i hans Sager.

Anslaget mislykkedes imidlertid ganske, og Frederik VI. blev meget opbragt paa Abrahamson og vilde forvise ham fra Hoffet. Men Bülow skaffede ham ikke alene Tilgivelse, han viste ham endnu større Tillid end før, eller rettere sagt: han gjorde sig ganske afhængig af ham. Hvis han var i en Stilling, hvor han enten maatte mishage sin Konge eller sin Favorit, saa valgte han altid det første. Endnu mærkeligere var det, at Abrahamson igen skaffede sig Indflydelse paa selve Frederik VI.; han vandt Kongen ved den brændende Iver og mageløse Kraft, hvormed han arbejdede for «den indbyrdes Undervisning», Frederik VI.s Kælebarn. — Men han faldt paany i Unaade. Frederik VI. gennemskuede hans Karakter og saa, hvilken umættelig Ærgerrighed der laa til Grund for alle hans Handlinger. Kongen sagde engang om ham til Ewald:

«Gjorde jeg Abrahamson i Dag til Kammerherre, tragede han i Morgen efter Storkorset, og havde han en svag Herre for sig, vilde han stige og stige og tilsidst kunne ende, véd De hvorledes? — paa Skafottet!»

De danske blev særdeles vel modtagne i Frankrig; de franske glemte ikke, at Frederik

den Sjette havde været den sidste til at svigte Napoleon. Opholdet var altsaa ret behageligt, men Ewald savnede bittert sin Familie. Han forsøgte at bevæge sin Hustru til at rejse til ham, men hun var økonomisk nok til bestemt at nægte det. Derimod havde flere andre af de danske Officerer ladet deres Familie komme til Bouchain, og der udfoldedes en større Selskabelighed med Prins Friederichs Hus som Midtpunkt.

At komme i dette Hus var dog mindre behageligt for de danske Officerer, og navnlig for deres Hustruer; thi dér regerede den lunefulde og herskesyge Baronesse *Lillienchrone*, som efter at være skilt fra sin Mand havde fanget Prinsen i sine Garn. Hun var nylig bleven viet til Prinsens venstre Haand, men hemmeligt, af Hensyn til Prinsens Forældre. Snart efter døde Prinsens Moder, og kun den gamle Landgreve Carl stod nu i Vejen for, at hendes Ægteskab kunde blive officielt. Landgreven og Baronessen hadede som Følge deraf hinanden hjerteligt, og da de begge blev syge samtidig, laa hver af dem i stor Spænding og ventede paa Efterretningen om den andens Død. Men ingen af dem fik sit Ønske opfyldt — de døde samtidig. —

Under Opholdet i Frankrig kom Ewald ofte i Berøring med Napoleons Overvinder, «den engelske Heros» Wellington. Han var dengang 48 Aar, «middelhøj, en smuk Mand med en nobel Profil, blaa, kloge Øjne, høj Pande og en fremstaaende Hage.» Men Udtrykket var koldt og haardt, og han var hovmodig, sagde helst «Ah!» naar man talte til ham, og var fornem selv overfor Konger. — «Kun mod Kejser Alexander var Wellington virkelig ret venlig, ja endog lidt ærbødig.» Da Wellington engang havde gjort en Rejse til England, spurgte Prins Friederich ham, om der laa noget til Grund for de franskes Haab: at denne Rejse betød de allie- redes forestaaende Bortmarch fra fransk Grund?

«Ah», sagde Wellington, — «disse Fransk- mænd tror da ogsaa, at jeg aldrig beskæftiger mig med andet end dem.»

Undertiden kunde han være vittig og bidende. Det er maaske bekendt, hvorledes han optraadte under den skandaløse Proces, da *Georg den Fjerde* efter sin Tronbestigelse ikke vilde aner- kende sin mindre dydsirede Gemalinde som sin Dronning. Wellington blev en Dag paa Gaden omringet af Borgere, der vilde tvinge ham til at

raabe et «Leve» for Dronningen. Og Wellington raabte: «The Queen for ever!» Men han tilføjede ondsksfuldt: «Og gid alle Eders Hustruer maa blive som hun!»

Men denne strænge Wellington, som til det yderste holdt paa sin Værdighed overfor Fyrster, kunde ikke se et smukt Fruentimmer uden i samme Øjeblik at blive Livligheden, Galanteriet og Underdanigheden selv. Han yndede at ride sammen med Damer, der saa godt ud, selv ved Parader. Og midt under en Revy, mens alles Øjne vogtede paa ham, kunde han springe af Hesten for at rette noget ved Bidselet paa sin Ledsagerindes Hest.

Men han var ikke altid lige heldig i sine galante Eventyr. Under Opholdet i Frankrig blev han indtaget i den berømte Pariserdanserinde, Madame Bigottini: han sendte hende 10,000 Francs og udbad sig Tilladelse til at aflægge hende et Besøg. Men Madame var, om ikke dydig, saa dog Patriot, og hun sendte ham Pengene tilbage med følgende Ord:

«Det glæder mig, at jeg faar Lejlighed til at give Hertugen af Wellington en Lektion, siden han har givet Konger og Folkeslag saa mange.»

KAPITEL IV.

Besøg i Paris. — Oehlenschläger og P. A. Hejberg. — Hjemkomst til København. — Herman Frederik Ewald. — Frederik VI.s Hjærte. — Prins Vilhelm af Glücksborg. — Major. — Hos Landgreve Carl af Hessen. — Adjutant hos Kongen.

Naturligvis blev en saa videbegærlig Mand som Ewald ikke uvirksom under Opholdet i Frankrig: han drev indgaaende Studier og gjorde en Rejse til Holland, hvor han undersøgte forskellige gamle Valpladser. Endvidere opholdt han sig en Maaned i Paris, og her gjorde han Bekendtskab med Oehlenschläger, der rejste som Mentor for den unge Bertouch, hvis Søn, den nuværende Lensbaron, senere blev Ewalds Svigersøn. Ewald følte sig tiltrukken af Oehlenschläger, men gjorde dog ogsaa Bekendtskab med hans Forfængelighed. Da de en Dag spadserede sammen, viste Oehlenschläger ham det Hus, hvori han havde digtet «Axel og Valborg», og

Ewald sagde et Par forbindtlige Ord herom. Da han noget efter vendte sig om, udbrød Digteren: «Det vidste jeg nok, at De vilde se Dem endnu engang om efter det Sted, hvor min Axel og Valborg blev til!» Ewald svarede: «Det var maaske en Valborg, jeg saa efter, men *Deres* var det denne Gang ikke.»

Ogsaa P. A. Hejberg besøgte Ewald, og han fandt ham meget opbragt paa Oehlschläger. Denne havde nylig besøgt ham og spurgt ham, «hvorfor han dog ikke indhøstede flere Laurbærblade?» — hvortil Hejberg svarede, at han spiste ikke mere Sursteg.

Ved Nytaarstid 1819 vendte Ewald atter tilbage til København og gjorde Tjeneste ved Generaladjutantstaben; men hans Tjeneste bestod nærmest kun i at møde ved Hoffesterne. Det laa ikke for ham at holde Ferie, og skønt han fik Understøttelse af Kongen, trængte han dog til at forbedre sine økonomiske Kaar. Han skrev da sin Faders Biografi og offentliggjorde den i «Magazin for militær Videnskabelighed», samtidig med at han blev Medredaktør af dette Tidsskrift, der lededes af Kaptejnerne Fibiger og Jahn, og han bevarede dette Medarbejderskab

i sex Aar. Forovrigt fortsatte han med stor Energi sine Studier; han fik fri Adgang til Reolerne i det store kongelige Bibliothek, og kort efter blev det af Kongen overdraget ham at holde samtlige europæiske, militære Tidsskrifter, indkøbe af den krigsvidenskabelige Litteratur, hvad han fandt læseværdigt, og ugentlig gøre Referater deraf for Kongen. Dette Arbejde drev han med stor Iver: Kongen sagde om ham: Andre maa man drive til Arbejdet, men Ewald maa man holde fra det.»

I Aaret 1821 fødtes Sønnen *Herman Frederik*, som skulde tage Faderens historiske Interesse i Arv og — omend i en anden Form — virkeliggøre det, der alle Dage var hans Faders Drøm: at blive historisk Forfatter.

I disse Aar, da Ewald hver Søndag aflagde sin Beretning for Kongen, var det, han kom i et nærmere Forhold til den gamle Enevoldsmonark — et Forhold, han selv betegner som *sonligt*. Det kan da maaske have sin Interesse at se det Billede af Frederik VI, han udkaster; det er højst forskelligt fra den gængse Opfattelse af Kongen som en ret indskrænket Mand; da det er tegnet af en Mand, der gennem Aarene

kom til at staa Kongen mere og mere nær og kendte ham nøje, er det dog vist nogen Opmærksomhed værd.

Ewald fortæller, hvordan Kongen ikke taalte, at man talte ondt om nogen, og hvor nær det gik ham, at man altid var saa hurtig til at melde ham, hvad der kunde forklejne Folk. Ewald spurgte ham en Dag, om han havde hørt, hvordan det var gaaet Kapt. Jahn, der netop var debuteret som militær Foredragsholder. «Nej,» svarede Kongen, «men jeg antager, det er gaaet ham godt; thi ellers havde man vist allerede fortalt mig det.»

Ewald skriver dernæst: «Men ikke mindre end disse Hjærtets ædle Egenskaber lærte jeg at erkende Frederik VI.s lyse Forstand, store Verdenserfarenhed og Menneskekundskab. Og skønt han altid var Sandhed, altid velvillende og overbærende, besad han derfor ikke mindre Klogskab, ja, naar han ansaa det for fornødent, Finhed i Omgangen med, i Behandlingen af Menneskene. Han var derhos indtil det yderste diskret. ikke blot, for saa vidt det angik ham selv eller hans nærmeste, men ogsaa — og hvad der er en Sjældenhed hos store Herrer — med

Hensyn til Enhver, der betroede sig til ham.» Han kunde let blive heftig og skræmmende, men sjældent saarende, og havde han gjort nogen Uret, saa vidste vel neppe nogen Fyrste eller Mand saaledes at gøre det godt igen som han.»

Naturligvis drejede Ewalds Samtaler med Kongen sig mest om historiske Emner, og Frederik VI. aabenbarede da et ganske uhildet Blik paa Napoleon: han havde Øje for hans Fejl, men fandt det urigtigt at kalde ham en Usurpator og latterligt at benævne ham Parvenu. «Parvenuere har alle vore Stamfædre været,» sagde han. «Le premier roi fut un heureux soldat.» (Den første Konge var en Soldat, der havde Lykken med sig.)

Ewald fik en Tid det Hverv at lede Prins Wilhelm af Glücksborgs Undervisning og Opdragelse, og dette gav Anledning til et lille Sammenstød, som viser baade hvor samvittighedsfuld Ewald var, og hvor lidt Kongen bar Nag. Det var bestemt, at Prinsen ikke maatte deltage i Selskabelighed, for at intet skulde forstyrre ham i hans Studier. Imidlertid ønskede den russiske Minister, Baron Nicolai, meget Prinsens Nærværelse ved et Bal; for Gesandterne gjaldt

det om i deres Indberetninger saa ofte som muligt at kunne nævne Prinser mellem deres Gæster. Baronnen henvendte sig gennem Udenrigsminister Krabbe og androg om, at Prinsen maatte deltage i Ballet. Da Prinsens yngre, endnu ukonfirmerede Broder, Prins Christian, deltog, sagde Frederik VI. ja. Ewald gjorde forgæves Indvendinger, men han gav ikke tabt. Da han havde forvisset sig om, at *Krabbe* endnu ikke havde afsendt Kongens Brev til Gesandten, søgte han atter Audiens og forestillede indtrængende Kongen, at efter dette vilde det være umuligt at afslaa andre Indbydelser, og at Prinsens Studier vilde lide for meget derunder. «Naar De endelig anser det for saa forskrækeligt, saa lad ham blive borte, men det er Pedanteri af Dem!» sagde Kongen vred. Ewald begik den Fejl at tilføje: «Tillader Deres Majestæt, at jeg siger det til Excellensen Krabbe?» Da gik Kongen tæt ind paa ham og raabte: «Naar *jeg* har givet min Minister en Befaling, saa er det ogsaa alene *mig*, der giver ham Kontrabefalingen, mærk Dem det!»

Da Ewald kom ud i Jourstuen, udbrød han til sig selv: «Saa skal jeg da for den fordømte

Drengs Skyld brouillere mig med min Konge!» Men da han næste Søndag refererede hos Frederik VI. sagde denne: «Deres Mening har Skinnet af Pedanteri, men De havde Ret i Sagen, og det var Ret af Dem, at De blev ved og forsvarede Deres Mening.» Da Ewald udtalte sin Anger over, at han var bleven heftig, klappede Kongen ham paa Skulderen og sagde: «Aa. det blev jeg ogsaa, men derfor blive vi jo vel lige gode Venner!»

Man forstaar, at denne Konge blev elsket af dem, der stod ham nær.

Fra 1822 til 1826 var Ewald Prins Frederik Carl Christians (senere Fr.VII.) Lærer i de militære Fag, og samme Aar (1822) udnævntes han til Major.

I 1825 ledsagede Ewald Kongeparret paa en Rejse til Hertugdømmerne. Besøget gjaldt bl. a. Dronningens Fader, gamle Landgreve Carl af Hessen, som var noget af en Særling: han morede sig bl. a. med at lave eftergjorte Ædelstene, især Topaser. Paa denne Rejse tvang Stormen Kongen til et længere Ophold paa den lille Ø Hallig-Hooge, en ikke videre munter Stilling, da det ikke engang var muligt at op-

drive en ordentlig Bog at læse i. En Del generedes Kongen ogsaa af Stedets Præst, der trolig gik op og ned udenfor Huset og kiggede ind ad Vinduerne. Ewald gik tilsidst ud til ham og sagde ham — med Kongens Billigelse — at Hans Majestæt den næste Søndag vilde overvære hans Prædiken. Præsten ilede hjem og gav sig til at skrive paa den: at Kongen ikke forlængede sit Ophold for at gaa i Kirke paa Hallig-Hooge siger sig selv. Men denne lille Spøg fik dog kun tre Følger, som alle var lykkelige: Den skaffede Kongen af med den besværlige Præst — den skaffede hans Menighed en bedre Prædiken, end den nogen Sinde havde hørt før, og — den skaffede snart efter Præsten et bedre Kald.

Paa Tilbagerejsen gæstedes atter Landgreve Carl paa Louisenlund, hvor ogsaa Hertug Wilhelm af Holsten-Beck, senere Glücksborg, opholdt sig med sin Familje. Om denne Dronningens Svoger og Chr. IX's Fader skriver Ewald: «Hvor Skade, at han saa tidlig skulde gaa bort, denne kærlige Fader, der opdrog sine Børn med ligesaa megen Kærlighed og Omsorg som Alvor. Dog denne Fyrstes Død var ikke blot et uerstateligt Tab for hans Familje, men selv for Lan-

det: thi havde Hertug Wilhelm levet, saa vilde han upaatvivleligt, efter Landgreve Friederichs Afgang, være bleven kommanderende General i Hertugdømmerne i Stedet for Prinsen af Noer: og var, i det Hele, bleven en Modstander af og en Støtte imod Augustenborgernes Rænker og Forræderi — og det mere end, i Følge Forholdene, nogen anden Mand i Riget kunde være eller blive det.»

Hver Dag, ved Kaffen, kom Hertugens fire Sønner ind — Carl, Frederik, Wilhelm og *Christian* (senere Chr. IX.), klædt i mørkeblaat med smaa Patrontasker og Sabler paa. «De saa livlige, godmodige, derhos beskedne unge Prinser morede os alle meget,» skriver Ewald, «og morede sig selv ikke mindst. Den interessanteste af dem var Christian.» Hertuginde af Glücksborg har ogsaa været en udmærket Moder: hun holdt ikke af, at nogen beundrede hendes Børn; ved en saadan Lejlighed sagde hun en gang: «Mine Børn er ganske almindelige, og jeg vil blot ønske, at ingen af dem maa blive slette Mennesker.»

I Februar 1826 udnævntes Ewald til Adjudant hos Kongen, men kom kun til at gøre Tje-

HERTUG WILHELM
AF HOLSTEN-BECK-GLÜCKSBORG.

neste i et Par Maaneder. Det blev nemlig bestemt, at Prins Frederik Carl Christian (senere Frederik VII.), der var forlovet med Frederik VI.s Datter, Prinsesse Vilhelmine, inden sin Formæling skulde rejse nogle Aar i Udlandet, og at Ewald skulde være en af hans Ledsagere.

KAPITEL V.

Prins Frederik Carl Christian Frederik VII). — Plongeon. — Prinsens Ledsagere. — Prins Frederiks Forlovelse med Prinsesse Wilhelmine. — Prinsens religiøse Opdragelse. — I Genève. — Brev fra Prins Christian Frederik. — Prins Frederiks Upaalidelighed. — Faderlige Formaninger.

Ewald nærede af mange Grunde store Betænkeligheder ved at modtage det Hverv, der var blevet ham overdraget. Han var ikke ufølsom overfor den Ære, der var vist ham, og Udsigten til en fleraarig Rejse gennem Evropas skønneste Egne lokkede ham. Men han kendte Prins Frederik tilstrækkeligt til at vide, at hans Mentorer ikke vilde faa nogen videre behagelig Tilværelse, og han følte sig i Grunden for ung og uerfaren overfor det store Ansvar. Han gik da til Frederik VI og bad sig fri: men det var baade Kongens og Prins Christian Frederiks Ønske, at netop Ewald skulde med, og hans sidste Bekymring hævdede Kongen ved at betale

hans Gæld og forøge hans Indtægter saaledes, at han kunde forlade sin Familje uden Uro for *den*.

Den 6. Juni 1826 skulde Afrejsen finde Sted; men allerede Aftenen før maatte Ewald følge Prins Frederik ud paa «Caledonia» da Prinsen med Ungdommens Utaalmodighed endelig vilde overnatte om Bord. Prins Christian Frederik og Prinsesse Caroline Amalie fulgte Sønnen til Kiel, og det øvrige Selskab fortsatte derfra Rejsen til *Plongeon*, et Landsted, der laa en god Fjerdingvej fra Genève, og var bestemt til Hovedopholdssted for Rejseselskabet.

Den Mand, i hvis Hænder den øverste Ledelse af Prinsens Rejse blev lagt, var Hertugen af Holsten-Glücksborg: denne var, som allerede nævnt, en udmærket Fader, der havde gjort sine Børns Opdragelse til sit Livs Hovedopgave; i bedre Hænder kunde Prins Frederiks Opdragelse ikke lægges; men det er en Selvfølge, at Hertugen ikke kunde lade sit eget Hjem i Stikken: han fulgte med til Genève og satte alt i Gang, men vendte derefter hjem, og siden indskrænkede hans Ledelse sig til en livlig Brevvexling og enkelte Besøg.

Grev *Conrad Rantzau Breitenburg* ledsagede Prinsen paa hele Rejsen. og han var den, der fik størst Indflydelse paa ham. Han var munter og tilsyneladende af et let Sind, men i Virkeligheden alvorlig og Paalideligheden selv. Om hans let rørte og trofaste Hjærte fortælles mange Historier. Paa sit Gods havde han saaledes ladet alle Katte dræbe, for at Sangfuglene skulde kunne være trygge. Paa en Rejse, han engang foretog i Spanien, væltede Postvognen, og en af hans Ledsagere, en ung Kunstner, brækkede et Ben. Den forulykkede var Grev Rantzau ganske ubekendt, men ikke desmindre afbrød Greven sin Rejse og blev hos ham i flere Uger, indtil Bruddet var lægt.

Prinsens Læge var *Holmer*: han var Søn af en højere Toldembedsmand i København og var allerede bleven Reservekirurg ved Frederiks Hospital, da han pludselig — til alles Forundring — søgte og fik Pladsen som *Kammertjener* hos Prins Frederik: han har formodentlig gjort sin Beregning, der heller ikke slog fejl, idet han nu udnævntes til *Hofchirurg* og kom til at ledsage Prinsen som Livlæge.

Ewald endelig havde blandt andet det Hverv

GREV CONRAD RANTZAU BREITENBURG.

at vaage over Prinsens Undervisning og at indgive Beretning om alt til Prins Frederiks Fader. Ewald gjorde dette med den Samvittighedsfuldhed, der var Hovedtrækket i hans Karakter, og det er vel under Tiden hændt, at den unge Prins har fundet ham pedantisk og har følt sig trykket af hans Myndighed; men Prins Frederik fattede dog efter Haanden nogen Hengivenhed for sin Mentor og navnlig stor Respekt.

I disse Mænds Hænder var det lagt at paavirke den uheldigt udviklede Prins til det bedre; at det maatte blive en haabløs Gerning vil være klart, naar man ser, hvorledes Prins Frederik paa denne Tid var.

Den officielle Grund til Rejsen var den, at Prins Frederik var bleven forlovet med Prinsesse Vilhelmine. Frederik VI's yngste Datter, og at han inden Ægteskabet med hende skulde udvikles paa en Udenlandsrejse. I Virkeligheden har der været adskillige gyldige Grunde til at sende ham bort. For det første synes han at have næret Tilbøjelighed for en ung Pige af borgerlig Herkomst; snart efter Afrejsen skriver han til Faderen, Prins Christian Frederik, at

«han glædede sig over, at den elskværdige Pige var bleven gift, thi saa blev han befriet fra al Fristelse angaaende hende». Prins Christian Frederik fortæller dette i et Brev til Ewald og tilføjer: «Elskværdige Uskyldighed!» I det hele var

PRINS FREDERIK CARL CHRISTIAN (FR. VII)
som Dreng.

Prins Frederik ikke i Stand til at gøre Modstand, naar Kvinder gjorde Kur til ham.

Men dertil kom andre ulykkelige Forhold. Ligesom Kong Christian VII var han oprindelig højt begavet, men ogsaa *hans* tidligste Ungdom formørkedes af en ulykkelig Tilbøjelighed, der

ødelagde hans Helbred, formørkede hans Evner og fordærvede hans Karakter. Hensank han end ikke i en aandelig Sløvhedstilstand som Christian VII, saa forvirredes dog hans gode Anlæg. Og hans Færd maa alle Dage dømmes ud fra det Synspunkt, man anlægger overfor en ulykkelig, sindssyg Mand.

Han var som ung ret smuk, et ganske lyst Hoved, beskeden og godmodig: ganske vist kunde han let blive hidsig, men han angrede det snart og søgte at gøre det godt igen. Han var sygelig optaget af sig selv, og han ejede saa at sige ingen Modstandskraft, hverken overfor fremmede Indflydelser eller overfor sine egne Indskydelser.

Denne unge Mand skulde nu ikke alene holdes borte fra alle skadelige Indflydelser, men han skulde paavirkes, saa at han blev stadig, mandig og frisk. At dette blev en Sisylfusgerning for hans Ledsagere, kan ikke forundre.

Inden Afrejsen blev der udfærdiget en Instrux, som var affattet paa Tysk, og hvoraf jeg skal anføre følgende:

Prinsen skulde nøje iagttages og ledes, uden at hans Ungdom dog kom til at føle Trykket deraf for meget. Hans Ledsagere havde fuld

Myndighed over ham: han maatte ikke gaa ud uden dem og ikke omgaas andre end dem, de udvalgte.

Endvidere hedder det: «Auf das Annahen aller Arten von Sectirern und Proselytmachern, haben die Begleiter besonders zu sehen, da jene unter allen Formen und Gestalten umherschleichen».

«Um des Prinzen religiöses Gefühl stets lebendig zu erhalten, wird darauf zu achten sein, dasz derselbe Morgens ehe er an seine Geschäfte geht, durch eine passende kurze Lecture besonders des neuen Testaments sein Herz zu Gott zu erheben sucht. Sontags musz eine kurze Lecture über religiöse Gegenstände mit ihm unter 4 Augen vorgenommen werden, nach denen evangelisch Lutherischen Lehren, die Ihm unter den Augen seines Vaters eingepflanzt worden; welches auch Gelegenheit geben kann, zuweilen über mancherlei zu sprechen, woran der Prinz erinnert werden musz, und dazu beytragen wird, Ihn in guten Vorsätzen und in rechten Grundsätzen zu stärken. Alle Kopffängerei bleibt dabey verbannt.

— — — —

«Der Umgang mit rechtlichen, liebenswürdigen und gebildeten Frauen ist Ihn als besonders Bildungsmittel zu empfehlen. Vor den Gefahren der Gemeinheit wird Ihn das Bild, das er im Herzen trägt, entfernt halten, vor den Gefahren unschiklicher Gespräche und schlechter Lecture, wird das Erregen seiner Theilnahme an interessanten und nützlichen Gegenständen, auch viele körperliche Bewegung, Ihn am meisten schützen.»

Rejsen til Genève foregik ikke i Hast: under Vejs besøgte baade Harzen og forskellige Punkter i Schweiz, og først den 15. September ankom Prins Frederik — der rejste under Navnet Greven af Wagrien — til Plongeon.

Det var ikke tilfældigt, at Genève var blevet valgt til Prinsens Hovedopholdssted; hans Fader kendte Byen og dens Befolkning nøje fra sine Rejser og vidste, at Sønnen mellem de ualmindelig taktfulde og usnobbede Genfere vilde kunne leve i Ro, uden at blive dyrket som kongelig Højhed. Genferne selv førte ikke Titler; under Prinsens Ophold skete det netop, at en Hr. de Sellon, som vendte hjem fra Frankrig, lod trykke Visitkort, hvorpaa der stod: le comte de

Sellon. Han *var* Greve: men ikke destomindre gjorde Aviserne Nar af ham, saa han maatte kassere Kortene. I det hele synes der i Genéves bedre Kredse at have hersket en utvungen, fin Omgangstone som intet andet Steds. Dertil var Genferne bekendt for deres rene Sæder. Lord Byron boede engang nogle Maaneder ved Genf sammen med nogle engelske Damer, og den nedenfor nævnte Professor Rossi besøgte ham. Byron indbød ham til at blive om Natten, men det kunde han ikke modtage af Hensyn til sit Rygte. Byron sagde med et sarkastisk Smil: «Vous êtes donc bien empressé, Monsieur, de retourner dans cette caverne des honnêtes gens.»

Det var Meningen, at Prinsen skulde have opholdt sig i længere Tid paa Plongeon, beskæftiget med Studier. Grev Rantzau underviste ham i Fædrelandshistorie, Ewald i Verdenshistorie, Dansk og Tysk. I Fransk, Statsret, Mineralogi, Tegning, Fægtning, Dans fik Prinsen Undervisning af Genferlærere. Blandt disse var Professor Rossi, en højt begavet Italiener, som af politiske Grunde havde maattet forlade sit Fædreland. Han drog siden til Frankrig, hvor han blev Pair og Greve: sendtes som fransk Ambassadør

til Rom og blev her Pave Pius IX's meget energiske Raadgiver. I 1848 faldt han for en romersk Snigmorders Dolk. Han gav Prinsen højst interessante Timer i Statsret. Botaniklæreren var Professor de Lui, der var saa aabenhjertig, at han en Dag ved Whistbordet lagde sine Kort og sagde til sin Makker, en ung engelsk Miss: «De tror vist, at de fremmer Deres Skønhed ved at snøre Dem saa stærkt, men De glemmer, at De skader Deres Sundhed.»

Prins Christian Frederik følger Sønnens Udvikling med stor Deltagelse og giver hans Ledsagere talrige Anvisninger angaaende Enkeltheder. Følgende Brev vil være et Vidnesbyrd derom:

Kjøbenhavn den 28. November 1826.

Hr. Major Ewald! Af Deres Beretning Nr. 3 har jeg med Fornøjelse set, at det i det hele gaar meget godt med min Søns Beskæftigelser i Genf. — Ved, i Henseende til at bivaane offentlige Forelæsninger, at rette sig efter den almindelige Mening, tror jeg ogsaa, at det kan have sit Gode for min Søn selv, for derved at skærpe Opmærksomheden, og har jeg anmodet ham om

i Forelæsningen selv at optegne Hovedmomenterne og til fransk Stileøvelse siden at indføre disse Noticer med mere, hvilket ogsaa vilde være af varig Interesse for ham i Fremtiden. Det glæder mig, at min Søn allerede har begyndt at arbejde noget paa egen Haand til Professor Pueraris Timer, ligesom ogsaa at han holder ordentlig Bog over Indtægter og Udgivter.

Hs. Majestæt talte sidst om, at det var bragt i Forslag at tage en ung Mand i Huset for at øve min Søn i at tale Fransk. Jeg indser ikke Nødvendigheden heraf, da min Søn har franske Timer hos Puerari, daglig er i den Nødvendighed at maatte føre fransk Conversation og ofte har Lejlighed at bivaane fransk Comoedie. Valget af en saadan Mand vilde ogsaa være svært, da en Parleur, der ikke har noget bestemt at tale om, er den incipideste Person, der kan tænkes, en eclesiastique ne ferait pas à la place og en Naturkyndig for lidet beskæftiget. Skulde det imidlertid endeligen være, saa vilde jeg dog tro, at en Naturkyndig, især naar han tillige var Physiker, kunde være den mest underholdende for min Søn. Denne min Anskuelse ville De meddele Grev Ranzau.

Aviserne læses vel med min Søn, thi ukyndig tør han ej være om Verdens Begivenheder. Den Stemning, der hersker i Genf for Grækernes Sag, vil ej heller undgaa min Søns Opmærksomhed, men stemme ham til Medfølelse med den saa højt lidende Menneskelighed og lede ham til, ved forefaldende Lejlighed, at yde sin Skierv af et godt Hjerte. — Bekendtskabet med Hr. Cynard og med hans elskværdige Familie, der holder et stort Hus om Vinteren i Genf, vil upaatvivleligen lede hertil og bør, efter mit Begreb, ej heller undgaas.

Jeg ved ej, om den berømte Historiker Sismondi er i Genf. — Hans Bekendtskab vilde være saare interessant at gøre og hans Forelæsninger værd at høre. — Har De gjort Bekendtskab med Colonel Dufour?

En Tegning af en Kane med Maal har jeg sendt min Søn, og jeg tænker nok, at De derefter og ved at have Øje med Haandværkerne kan faa en slig forfærdiget. Om der kommer Kaneføre er et andet Spørgsmaal. Jeg beder Dem at hilse Grev Rantzau, ligesom og Hr. Holmer, og nævner jeg mig. Hr. Major Ewald. Deres velvilligste

CHRISTIAN FREDERIK.

I Begyndelsen gik alt udmærket, men kort efter beklager Prins Christian Frederik i et Brev, «at der er mærket Forskel i Prinsens Optræden efter Hertugens Afrejse» og skriver:

«Den opkomne Upasselighed af 23. og 24. tillader jeg mig at anse i det væsentlige for Skulkesyge, og jeg vilde ønske, naar det oftere indtræffer, at Hr. Holmer var betænkt paa et let Middel, der ej kunde skade, men som dog gjorde det ubehageligt at spille syg, naar man er vel.»

En Del Vanskeligheder volder Prinsens Tilbøjelighed til at fravige Sandheden. Paa en af de Rejser, der foretoges fra Plongeon, kom Rejse-selskabet en Dag til en Kro. Grev Rantzau og Ewald sad inde, men Prinsen gik frem og tilbage udenfor. Dér kom han i Snak med en Herre, som viste sig at være Sognets Præst. Paa een Gang kom denne farende ind i Stuen og udbrød: «Mein Gott! so jung und doch so verdorben!» Da Grev Rantzau spurgte, hvortil han sigtede, svarede han, at Prinsen havde betroet ham, at han en Gang havde haft en Tjener, som han var meget misfornøjet med. Han trak da en Dag sin Pistol frem og skød ham ned.—

Grev Rantzau smilte, og Ewald sagde: «Vær De kun rolig, Hr. Pastor! Ej et Ord deraf er sandt!»

Forgæves formaner Faderen ham. «Jeg giver dig at betænke», skriver Prins Christian Frede-

PRINS FREDERIK CARL CHRISTIAN FR. VII)
som ung.

rik, «at andre Menneskers Dom, at den Agtelse, man nyder, usigelig meget afhænger af, om man er sanddru, om man kan forlade sig paa, hvad man siger, og at en, som det kan synes, ubetydelig Afvigelse fra Sandheden, kan lede til den slemme og lastværdige Vane at agte Sandheden

ringe, saa man omsider selv ej troes og ej heller tror andre.»

Men hvad nyttede alle Ord? «Med fast Vilje», skrev Prins Christian Frederik i et andet Brev, «maa du forbyde dig selv og bede Gud om Kraft og Bistand til at modstaa Fristelser.» Men det var jo netop den faste Vilje, der manglede, og med Prinsens Religiøsitet var det, som vi senere skal se, neppe ret Alvor.

Saaledes maatte Prinsens Opdragere kæmpe med store Vanskeligheder Dag for Dag. Men snart skulde der ogsaa i Forholdet til Omverdenen komme Forviklinger, som gjorde en brat Ende paa Opholdet i Plongeon.

—

KAPITEL VI.

Selskabelighed. — Digteren von Bonstetten. — Prins Frederik og Madame L. — Pludselig Bortrejse. — I Nizza. — Arveprins Alexander Carl til Anhalt-Bernburg. — Hr. de Staël — Prins Frederiks religiøse Tvivl. — Prinsens Bagtalelseslyst. — Prins Christian Frederiks Bekymringer.

Efter som Vinteren nærmede sig, og Selskabernes Tid var inde, kunde det ikke undgaas, at Selskabet paa Plongeon maatte komme i Berøring med større Kredse. Enkelte Gange modtog Prinsen og hans Ledsagere Besøg af den gamle Digter *Carl Victor von Bonstetten* og af den forhenværende russiske Udenrigsminister Grev *Capo d'Istria*, der levede halvt som Eneboer i Genf, og som siden blev Præsident for den græske Republik, hvor han faldt for Morderhaand. Der var lykkeligvis i Genève en ung Mand, *Charles Eynard*, som var Prinsens jævnaldrende, «bega- vet, havde en for hans Alder sjelden Dannelse,

derhos det herligste og elskværdigste unge Menneske, jeg i mit Liv har lært at kende».

Den 1. Januar 1827 gav Byen Genf i Skuespilhuset et stort Bal, hvortil ogsaa Selskabet paa Plongeon indbødes. Her traf Prins Frederik Madame L, en rig engelsk Enke, som var henved 30 Aar. Hun var ingen Skønhed, heller ikke af megen Forstand, men havde unægtelig noget pikant ved sig og var yderst forføngelig. Maaske var det denne sidste Egenskab, der drev hende til at gøre Stormkur til Prins Frederik, og den attenaarige Prins kunde ikke modstaa. Da Prinsen var forlovet, og denne pludseligt opstaaede Følelse indvirkede højst uheldigt paa hans Stemning og Holdning, gjorde hans Ledsagere alt for at berolige ham, og Faderen skrev til ham, men alt forgæves. Til Ewald skrev Prins Christian Frederik herom den 16. Januar:

«Det er ikke ualmindeligt i den Alder, hvor man tumles om af Lidenskaber, man stedse maa bekæmpe og søge at blive Herre over, at man tillægger de Indtryk, man modtager, en Vigtighed, de i sig selv ikke have. Saaledes undrer det mig ikke, at min Son tillægger det omtalte

Forhold med Madame L. en Betydning. som det neppe haver, og at det beskæftiger ham meget. Men det skader ikke, da dette endog kan tjene til at gaa frem med mere Forsigtighed. Fra hendes Side er det vistnok Coquetterie, men hun kunde muligen have til Hensigt at bryde med hendes Forlovede og ved sit Forhold at give ham et Paaskud dertil. I saa Fald ønskede jeg ikke, at min Søn skulde spille en Rolle i denne Intrigue, og jeg tror, man gør vel i at avertere ham om, at han maa anvende dobbelt Forsigtighed for ej at udsætte sig derfor.

Det var meget vel betænkt af Greven ej at modtage Indbydelsen til det bevidste Selskab i Genf. Det er mig kært, at min Søns onde Lune herover ej var af Varighed, og at han indsaa sin Fejl i at forivre sig.

Imidlertid blev Genfernes Gæstfrihed gengældt ved et Bal paa Plongeon, og til dette Bal maatte af flere Grunde ogsaa Madame L. indbydes. Men Forholdene udviklede sig her saaledes, at der ikke var andet for Prinsens Ledsagere at gøre end for en Tid at føre ham bort fra Genf; og en Nat tiltraadte Selskabet en Rejse til Frank-

rig, som begrundedes ved Prins Frederiks Helbredstilstand.

Selvfølgelig vakte denne pludselige Afrejse Opsigt og Uro i — København. Genferne behandlede Sagen med stor Takt, men i København kom alle Haande Rygter i Omløb. Heller ikke Prins Frederiks Familie var glad ved den Vending, Sagerne havde taget. «Men» skrev Prins Christian Frederik, «kun de, der er om min Son, kunne vide, hvad der kan tjene til hans Bedste og handle efter deres Overbevisning.»

Den 19. Januar rejste Prinsen og hans Ledsagere altsaa over Lyon, Avignon, Marseille, Toulon og Xieres til Nizza, hvor de slog sig ned indtil de først i Maj vendte tilbage til Plongeon.

Under dette andet Ophold i Plongeon traf Prins Frederik sammen med Arveprins *Alexander Carl* til Anhalt-Bernburg. Han havde faaet baade aandelige og legemlige Brøst i Arv, og hans Opdragelse havde just ikke bødet derpaa. Som Barn var han blevet mishandlet, og som Yngling var han blevet sendt til Wien med en Hovmester, der oftest indespærrede ham for at kunne gaa sine egne Veje. Tilsidst lykkedes det den stakkels unge Mand at underrette sin Fa-

der om, hvorledes han blev behandlet, og han blev da sendt til Genf under Kammerherre, Friherre von *Lasbergs* Opsigt. Da han gjorde sin første Visit paa Plongeon, maatte Ewald forberede Prins Frederik og formane ham til at tage sig sammen, naar han saa Arveprinsen. Ewald beskriver denne saaledes: «En ung, temmelig høj, mager Mand, med svær Knokkelbygning, en stærk Heldning med Kroppen forover, med et næsten Orangutan-artet Fysiognomi og en tyk, stærkt stammende Stemme.» Kammerherre von Lasberg var «en ret køn, lin og i et og alt en vakker Mand i en Alder af imellem 30 og 40 Aar».

Mærkelig nok skulde disse to Mænd, der baade af Stand, Ydre og Indre var saa forskellige, blive Hertugen af *Glücksborgs* Svigersønner, rigtignok først efter Hertugens Død. I Aaret 1834 blev Alexander Carl regerende Hertug af Anhalt-Bernburg, som er 14—15 Kvadratmile stort og dengang havde ca. 46,000 Indbyggere, og samme Aar formæledes han med Prinsesse Frederikke af Glücksborg. At den vakre unge Prinsesse vilde ægte en saadan Mand, vakte naturligvis stor Forbavselse og Uvilje hos hendes

Familje, men hun var ikke til at overtale. Rimeligvis har hun haabet at kunne indvirke heldigt paa den ulykkelige Fyrste og hans Folk.

At dette Haab var aldeles illusorisk», skriver Ewald, derom blev hun, desværre, meget snart overbevist; ja hun fik meget at kæmpe med, og det i flere Retninger. Men begavet med en lys Forstand og udrustet med faste Grundsætninger, gennemgik hun denne Kamp med Ære, og jeg tror tilsidst ogsaa med saa meget Held, som det i den Stilling, i hvilken hun havde vovet sig, vel kunde være muligt.»

Et Par Aar efter ægtede Kammerherre von Lasberg Søsteren, Prinsesse Marie af Glücksborg. Denne Prinsesse giftede sig altsaa under sin Stand, men blev lykkelig i sit Ægteskab. Efter sin Mands Død 1843 giftede hun sig med en ældre Greve. — —

— Forøvrigt forløb alt i denne Sommer tilsyneladende tilfredsstillende. Prins Frederik og hans Ledsagere optoges i et Selskab af Bueskytter og i et Riffelskydeselskab og deltog i nogle større Fester, bl. a. en, som gaves for Landmænd af Hr. *August de Staël* paa Coppet.

Men i Virkeligheden opstod der mange Van-

skeligheder paa Plongeon i denne Tid. Saaledes synes Prins Frederik at have næret — eller foregivet at nære — religiøse Tvivl. Prins Christian Frederik, der stadig i sine Breve til Sønnen henviser ham til at søge Kraft og Bistand hos Gud, skriver til Ewald:

«Jeg tror i min Søns Udtalelser at øjne ikke saa meget hans Mening eller Tvivl, som Hensigten til at udlokke andres; thi ellers maatte han jo have forstilt sig, medens han blev forberedt til Confirmation og ved flere Lejligheder, hvor han har samtalt med os om Religionsgenstande. — — — —»

«Jeg ved ikke, hvem der skulde have bibragt ham Tvivl, thi med Dumesnil, som nok kunde været i Stand dertil, indlod han sig aldrig om sligt, og Bardenfleth var altid tilstede i Timerne. Tilmed agtede Frederik Dumesnil for lidet til at agte paa hans Udladelser. Tvivl maa overvindes ved Læsning i det nye Testamente og andre gudelige, christeligsindede Bøger, og saadan Læsning som og i Salmebogen ønskede jeg, at min Søn øvede hver Morgen for ej at afvende sit Sind fra Gud og Religionen. Kristelig og moralsk Tale af de Personers Mund, som min Søn

har Agtelse for, virker bedre end Controverser med Præster. — Til Kommunionen havde jeg ej tilstedet ham Adgang, før jeg havde haft Aarsag til at tro, at han ikke gik til Guds Bord med Andagt, men med Tvivl. Denne Handlings Vigtighed vilde derved være bleven indskærpet hos ham.

Storre Vanskeligheder beredte Prinsens Mangel paa Sandhedskærlighed og hans Bagtaalelselyst, der ogsaa ses at være gaaet ud over hans franske Lærer Professor Puerari. Den 30. December 1827 skriver Prins Christian Frederik til Ewald:

«Hvilket Indtryk Deres Beretning Nr. 9 har maattet gøre paa mig, kan De sige Dem selv. Jeg ser, hvor lidet mine Formaninger til Dyd og Sandhedskærlighed har frugtet; jeg ser min Søn fremture i en Adfærd, der maa nedsætte ham i alle Retsindiges Omdømme, og som allerede har forvoldt ham fortjente Ubehageligheder, idet han ikke engang har skaanet en agtet Mands og en Vens Rygte. Var det Ondskab, da maatte man grue; er det Overilelse, da maa man højligt beklage, at saadant er muligt. Jeg gad sige, at han ej har faaet sin Uret nok at føle. Puerari skulde

mandigen og alvorligen have sat ham til Rette, ladet ham føle hans Tort i sin hele Omfang og trukket sig paa en Tid[•] tilbage fra hans Selskab. Nu har han egentlig undskyldt sig ved en Usandhed, og det hover mig mindre, end om han simpelthen havde fortrudt sin Fejl og rettet den i Fremtiden efter denne Advarsel. Gid mit Brev, som jeg med Dagsposten tilstiller ham, maatte frugte.»

Men alt dette blev inden for Plongeons Mure, og til Danmark hjemsendtes officielle, fornøjelige Beretninger. Ingen anden end Prins Christian Frederik og Frederik VI fik at vide, at Prins Frederik i Virkeligheden gjorde alt andet end Fremgang. Og Kong Frederik holdt godt tæt med, hvad han lik at vide. Da en nysgerrig Hofkavalier efter Affæren med Madame L. sagde: «Og Hans kongelige Højhed er afrejst fra Genf?» svarede Frederik VI tørt: «Ja, jeg hører det!» Og ikke engang Prins Christian Frederik vidste, hvorvidt Kongen var indviet i Sagernes Stilling. Han skriver til Ewald: «Slutteligen ønsker jeg at vide, hvorvidt Kongen underrettes om de Tilfælde, der opvækker grundet Bekymring hos mig. Saa længe, der er Haab til Forbedring, og det

er der med Guds Hjælp endnu, især hvis mine Formaninger træffer ham i en passende Stemning. holder jeg for, at man ej bør ængste Kongen ved at nævne for ham en Omstændighed, der vilde bekymre ham overordentligen; men som sagt, jeg ønsker at vide, hvad Kongen underrettes om, for at kunne overlægge, hvad passende maatte være med denne for min Søn saa faderlig sindede Fyrste.»

Frederik Charles Götter.

Campagna ved Söderne på de Lüne.

1. 12. April 1848

EGENHENDIG TEGNING AF PRINS FREDERIK (FR. VII).

KAPITEL VII.

Prins Frederik paa Langfart. Vild Korsel. Fransk Prel-
leri. — Et Sammenstod. — Prinsen gør Afbigt. — Prinsens
Mangel paa Karakter. — En Roman af Virkeligheden. — Ba-
ron Schubart og hans Kreditorer — Hos Storhertugen i Tos-
cana. — I Audiens hos Paven. — Kardinalen og Sangerinderne.
— En ærgerrig Dame. — Prins Christians etruske Vaser.

Det havde længe været Bestemmelsen, at Prins Frederiks Udenlandsrejse skulde afsluttes med en større Rejse gennem Sydfrankrig og Italien. I sidste Øjeblik fik Prinsen Lyst til at blive Vinteren over paa Plongeon, men hans Fader var urolig for de nye Forviklinger, som kunde opstaa, hvis Prinsen atter skulde deltage i Gensersæsonens Selskabelighed, og Frederik VI erklærede kategorisk, at han ønskede, det blev ved Bestemmelsen.

Den 21. December 1827 brød Selskabet saa op fra Plongeon. Rejsetoget bestod — foruden en Bagagevogn — af to firspændige Wienervogne. I

den første kørte Prinsen, i den anden Hofchirurg Holmer, medens Grev Rantzau og Ewald skiftedes til at have Plads i første og anden Vogn. Heste og Kuske var lejede hos en Hotelvært, Hr. Dechamp i Secheron, hos hvem man dengang kunde faa Befordring — om saa skulde være — gennem hele Europa. Det medførte sine Ubehageligheder at køre med disse Sveitserkuske, thi de franske Postilloner var i høj Grad skinsyge paa dem og udskældte dem for «des gueux» og «des miserables», som tog dem Brødet ud af Munden. I Lyon skilte Selskabet sig ogsaa ved dem, men de havde siden ofte Lejlighed til at savne dem: thi at Prinsen og hans Ledsagere slap gennem Frankrig uden Brud paa Arm eller Ben, var visselig ikke de franske Postilloners Skyld.

Disse brave Kuske kørte sindigt og forsigtigt op ad Bakkerne, der var baade længere og højere end vi kender dem her til Lands. Naar de naaede Toppen, holdt de stille, eftersaa Seletøjet, og lod derefter staa til ned ad Bakken i stærkt Trav — Galop — og tilsidst vild Karriere. To Gange paa denne Rejse gik den rasende Fart ud over Postillonerne selv: en af dem brækkede

en Arm, en anden et Ben; men om de betragtede dette som en Ubehagelighed er tvivlsomt; thi der blev tildelt dem en Understøttelse. der svarede til en kongelig Prins' Gavnildhed.

Et Sted gik Tjenersædet af den ene Vogn, men heldigvis i et Øjeblik, hvor Kørselen foregik med mindre halsbrækkende Fart. Grev Rantzau vendte tilbage til Lyon og købte en Wiener-vogn, i hvilken bl. a. hans Tjener *Franz* kom til at køre. Franz var en rolig og solid Mand, der langtfra fandt Behag i Franskmændenes Ilterhed og Flygtighed. Da Vogntoget en Dag holdt stille i en lille fransk Bondeby for at skifte Heste, raabte Franz pludselig: «Die verfluchten Franzosen!» Og i dette Tilfælde havde han gyldig Grund til sin Vrede: en fransk Fragtvogn var faret forbi og havde kørt Akslen itu paa Franz' Vogn. Et halvt Dusin «verfluchten Franzosen» kom straks færende, — trak i fuld Fart den beskadigede Vogn op til Smedien —, og naaede paa det korte Stykke Vej at vælte Vognen og slaa den end mere itu. Derefter skruede de Hjulet af med en saadan Ilfærdighed, at det fløj dem af Hænderne og ramte et lille Pigebarn, der stod ved Siden af, saa hun faldt om som

død. Greven gav Pigebarnets Moder en Louisd'or, og dermed var den Sorg slukket. Men kort efter faldt en af de Smede, der arbejdede paa Vognen, besvimet om, og Greven blev hentet til ham. Men uheldigvis gav Greven ham ikke nogen Louisd'or; derimod lod han Franz kilde ham under Næsen med en Fjer, saa han kom til at le og sprang op — og dermed var Prellerierne forbi paa det Sted.

Fra Lyon gik Rejsen til Bordeaux. I denne By boede der allerede dengang adskillige danske, dels selvstændige Købmænd, dels Handelsbetjente. De gjorde alle deres Opvartning hos Prinsen og blev efterhaanden indbudt til hans Bord. Men en af dem — en ung Købmandsmedhjælper — blev paa en eller anden Maade glemt. Dagen før Prinsen skulde rejse, kom han fortvivlet sturtende ind til Ewald: hans Karriere var ødelagt! Hans Principal havde erklæret, at der dog maatte være noget i Vejen med ham, eftersom alene han af alle danske i Bordeaux ikke var befundet værdig til den Ære at spise ved Prinsens Taffel. Selvfølgelig begav Ewald sig straks til hans Principal og gengav den unge Mand hans gode Rygte.

Som man ser, kunde selv en attenaarig Prins, der saa vidt muligt incognito rejste gennem Landene, give Anledning til stor Opstandelse — ved en Guldmønt eller en Gunstbevisning hæve den ene til Lykkens Tinde — ved en Forglemmelse berøve den anden hans Fremtidsudsigter.

Og aldrig nogen Sinde naaede Incognitoet til Regningerne. Priserne var prinselige, i hvilket Værtshus man end tog ind, og det skønt Sengene undertiden var saa lidet propre, at Ewald ikke turde lægge sig i dem. Dertil kom alle Vegne et Prelleri, som Franskmændene syntes hørte sig til, og som oftest endte i godmodige Løjer, naar det blev opdaget. Da Ewald saaledes i et Værtshus havde betalt Regningen og givet rundelike Drikkepenge, udbad Værtinden sig tre Franks til Køkkenchefen, som havde gjort sig store Anstrængelser for at gøre Selskabet tilpas. Da det var et tarveligt, lille Værtshus, blev Ewald mistænksom og udbad sig Tilladelse til personligt at hilse paa Køkkenchefen. Men denne var desværre syg og sengeliggende. Og da Ewald forlangte at blive ført ind til ham, beklagede Værtinden, at han lige var gaaet ud. Og hun lo selv hjærteligt med over, at hendes List var mis-

lykkedes; formodentlig har hun ligefrem faaet Agtelse for disse danske Rejsende, der ikke vilde lade sig trække efter Næsen.

— — I Bordeaux som i de andre franske Flodbyer maatte Ewald omhyggeligt undersøge *Broerne* og sende udførlige Beskrivelser af dem til Prins Christian Frederik, der paa denne Tid synes at have interesseret sig levende for Brobygning. I et Brev af 4. December 1827 skriver han :

«For de meddelte Oplysninger og Skrifter angaaende Broen hængende i Jærntraad, som Hertugen af Glücksborg overbragte mig, takker jeg Dem endnu, Hr. Major Ewald. De vil interessere flere end mig, og jeg agter at foranledige et Udtog af samme indrykket i Journal for Kunst og Haandværk.»

Fra Bordeaux gik Rejsen til Bayonne og Pau, Bernadottes Fødeby, hvor adskillige Nordstjernekers vidnede om Svogerskabet med den svenske Konge. Efter en Udflugt i Pyrenæerne ankom Prinsen og hans Følge til Sydfrankrigs gamle Hovedstad, Toulouse. Og her passerede der en tilsyneladende ubetydelig Hændelse, som skulde berede Ewald store Lidelser. Han ind

leder selv Fortællingen derom med følgende Ord:

«Jeg er her kommen til den eneste for mig ubehagelige Erindring, jeg bragte hjem med mig fra hele Rejsen med Prinsen i Udlandet; og jeg vil tilstaa, at jeg nok saa gerne overgik den med Taushed. Har jeg imidlertid, og jeg haaber uden Selvberømmelse, men dog uden Tilbageholdenhed, i min hele Autobiografi fremsat det lidet, jeg har udrettet i mit Livs forskellige Stillingen, og agter at gøre saa fremdeles, — saa bør jeg ogsaa ærligen skildre dets svage Momenter, for saa vidt jeg selv har erkendt disse, og de kunne bidrage til en rigtig Bedømmelse af mig.»

En Formiddag, da Ewald var ude at spadserere med Prinsen, ytrede denne Lyst til at se Tøjhuset i Toulouse. «Var det,» skriver Ewald, «oftere vor Pligt at afslaa et eller andet af den unge Mands Ønsker. saa var det os altid kært, naar vi kunde foje dem,» — og Ewald sendte da Tjeneren op for at anmode om Tilladelsen. Men han fik Afslag. Ewald forlangte da den vagthavende Oberstløjtnant i Tale; men denne — «en lille sortsmudset, ældre Mand» — bog-

stavelig talt för ind paa ham med en Ordskvalder, hvis Mening var, at Ewald havde at pakke sig. Hertil svarede Ewald meget passende: «Jeg har saa kun tilbage at takke for Deres Høflighed, Monsieur!»

Men — bagefter kunde Ewald ikke finde Ro for den Uforskammethed, den franske Oberstløjtnant havde vist ham, en kongelig dansk Officer. Forgæves forsøgte Grev Rantzau at berolige ham, forgæves forestillede han sig selv, at han ikke for nogen Pris maatte indblande Prinsens Navn i noget ubehageligt Eventyr. Den næste Dag forlod Selskabet Toulouse, men Ewald tænkte fremdeles ikke paa andet, end hvorledes han skulde skaffe sig Oprefsning.

Han vendte tilbage til Toulouse, henvendte sig paa Tøjhuset og blev tilsagt til dettes Chef den næste Formiddag. Om Aftenen gik han i Theatret for at berolige Sindet; der opførtes netop et Stykke, som handlede om en latterlig Duellhistorie. Ikke desto mindre gav han næste Formiddag Møde hos Tøjhusets Chef med den faste Beslutning: enten at faa en fyldestgørende Undskyldning eller at slaas.

Den bryske Oberstløjtnant var den Dag meget

godmodig og gav med stor Elskværdighed en fyldestgørende Undskyldning. Ewald sluttede sig atter til Rejseselskabet, men — — kom derefter i Tanker om, at han ikke havde faaet Undskyldningen netop i den Form, han havde forlangt! Forgæves sagde han til sig selv, at dette var en Skrupel, der grænsede til Sindssyge; han kunde ikke finde Ro. Han kunde hverken spise eller sove, holdt sig kun med Møje oven Senge og lignede tilsidst kun en Skygge af sig selv.

Tildels var dette vel et sygeligt Udslag af den Pirrelighed, Ewald havde lidt af allerede i Drengaaarene, og som han selv saa stærkt fordømte. Dels var det et første Udbrud af en Nervesvaghed, som laa i hans Konstitution, og som i 1848 — tilligemed Frederik VII's Tronbestigelse — tvang ham til at søge sin Afsked, medens han endnu var i sine bedste Aar.

Fra sin tidligste Ungdom havde Ewald i sin Kamp for at udmærke sig arbejdet over Evne, og denne Udenlandsrejse var i høj Grad anstrengende. Ofte var han om Aftenen saa træt, at han neppe kunde holde sig oprejst: han fortæller saaledes, hvorledes han en Aften, da han ved Prins Frederiks Side sad i Hoflogen i Bor-

deaux' Theater, maatte kæmpe en tragikomisk Kamp for ikke at falde i Søvn midt for alles Kikkerter. Og i det hele var det daglige og ansvarsfulde Samvær med den vanskelige og lunefulde Prins højst opslidende. Hvor meget Prins Frederik havde slidt paa sine Opdragere, og maaske ikke mindst paa Ewald, forstod han selv. Mange Aar efter sagde han en Dag til Ewald: «Jeg synes, De begynder at faa graa Haar, dem kan De nok for en Del takke mig for.»

Selvfølge fik Hoffet i København fuld Besked om alle Prinsens Stemninger og Tilstande, for saa vidt disse havde Betydning for Forstaaelsen af Prinsens Udvikling. Derimod har Ewald naturligvis i sine Beretninger søgt at dække over de personlige Rivninger. Kun een eneste Gang paa Rejsen synes Prinsen forøvrigt at have været alvorlig uartig imod ham, som det fremgaar af følgende udaterede Brev, der er skrevet i Nizza:

Kære Ewald!

Da jeg i Morges blev saa opbragt imod Hr. Holmer, at jeg selv ej længer vidste, hvad jeg

sagde eller gjorde, véd jeg, at jeg højliggen har fornærmet Dem, jeg beder Dem derfor, at De, gode Ven, vil tilgive mig den grænseløse Overilelse og ej tænke længere derpaa, og vil tilgive mig, da jeg ganske indser, at det jeg har fornærmet Dem med, er et Ord, jeg i min Heftighed slet ikke har kalkyleret Betydningen af, og som De selv véd, at jeg i et roligt Øjeblik aldrig kunde tænke paa. Jeg beder Dem derfor, at De nu vil slutte det forrige Venskab, som altid før har været imellem os, igen med mig, at vi ej længere ville tænke paa det forgangne. — Jeg beder Dem endnu, at De vil glemme det og være min Ven og at De vil komme herved, for at vi begge personlig kan forsones os, og at jeg kan mundtliggen sige Dem min Kummer over det forgangne. Jeg lover herefter kun at gøre alt det, der staar i min Magt, for at gøre Dem Livet saa behageligt som muligt i mit Selskab, og at saadant aldrig mere skal hændes mig.

Jeg forbliver herefter

Deres gode Ven og hengivne

FREDERIK.

Dette er jo et meget ydmygt og angergivent Brev, og der var over Hovedet ingen Modstandskraft hos Prinsen; det var en af hans Opdragers største Bekymringer. Havde han for Alvor «sat sig paa Bagbenene», det havde dog vist nogen Karakter; men der var hverken Kraft i hans Oprør eller i hans Anger.

Ewald fortæller, hvorledes han engang stod ved Vinduet paa Plongeon og saa Prinsen ride rundt i Haven, som han ikke uden Tilladelse maatte forlade. Han nærmede sig Udgangen og havde øjensynlig stor Lyst til at trodse Forbudet og begive sig ud paa egen Haand — men han vendte om. Gang paa Gang nærmede han sig Laagen — vaklede — kæmpede øjensynlig en haard Kamp med sig selv — men turde ikke. Ewald stod ved Vinduet og ønskede, at denne Ubeslutsonhed dog maatte faa en Ende, og at Prinsen vilde tage Mod til sig og ride bort. Men Prinsen blev i Haven.

— — Fra Nizza gik Rejsen til Genua; efter at Ewald under Vejs havde oplevet noget ret ubehageligt, idet hans Hest løb løbsk med ham ned ad Bakke, og han selv og Vognen blev slynget ud over en Skrænt, uden at nogen af

Parterne tog Skade — havde han i Genua et mere fornøjeligt Eventyr. Han sejlede en Dag ud til en lille Klippeø, paa hvilken der var eet eneste Hus. I dette boede en ung, engelsk Lord, der vogtede som en Drage paa sin Skat: en endnu ikke attenaarig Miss, som han havde bortført. Ewald blev inviteret til Parrets Bord og beskriver Heltinden i denne lille Roman som den vidunderligste Skønhed, han havde set.

I Livorno — som i de fleste andre italienske Byer — overraskedes det prinselige Rejsefølge ved, at de danske Consuler med stor Deltagelse spurgte til Baron *Schubarts* Befindende. Alle ytrede de stor Ængstelse for, at Baronen ikke skulde være fuldkommen rask, men samtidig udtalte de sig alt andet end velvilligt om ham. Sagen var den, at den elskværdige, kunstelskende Baron, der nu levede i København, tidligere havde været dansk Gesandt i Italien, og rundt paa hele Halvøen havde han efterladt sig en uhyre Gæld, som afbetaltes aarlig med visse Procent — men kun saa længe Baronen levede.

I Florens besøgte Prinsen Storhertugen af Toscanas Hof og blev særdeles vel modtaget. Det trak endogsaa op til større Hoffester og Sel-

skabelighed i Aristokratiet, og Prinsens Led-
sagere mente ikke at turde føre Prinsen ind i
alt dette, saa Opholdet blev kun yderst kort.
Ved Afskeden, da Prinsesse Rospiglioni konven-
tionelt beklagede, at hans kongelige Højhed alle-
rede drog bort, sagde Prinsen: «Jeg blev her
gerne længere, men mine Herrer dér vil ikke.»
Mine Herrer — det kaldte han altid sine Led-
sagere, og det er rimeligt, at han ved slige Lej-
ligheder følte deres Herredømme som et Tryk.

Derefter drog Selskabet til Rom, hvor Prin-
sen og hans Ledsagere virkelig fik noget at se,
thi ingen ringere end *Thorvaldsen* viste dem om:
kun bad han sig fritaget for at overvære de
kirkelige Ceremonier.

Prinsens Omgivelser, der daglig havde An-
ledning til at iagttage ham, og som havde gjort
den Erfaring, at han befandt sig i bedst Sinds-
stemning, naar Rejsen gik rask med nye Ind-
tryk og friske Oplevelser, havde vistnok helst
undgaaet længere Ophold i Byerne. Men Prins
Christian Frederik skriver den 22. Marts til
Ewald, efter at have udtalt sin Glæde over, at
Sønnen for Tiden er i god Stemning: «Deres
Bemærkning om, at den let kunde forandre sig,

naar Rejsen eller Opholdet ej frembød Genstande, der interesserer ham, vil ved et Ophold af nogle Uger i Rom og af lige saa lang Tid i Neapel neppe være at befrygte; thi i førstnævnte Stad er jo de kirkelige Ceremonier og paa sidstnævnte Sted den interessante Omegn, som i høj Grad fængsle Opmærksomheden — selv udenfor alt, hvad Antiquitet og Kunst frembyder.»

En Formiddag blev Prinsen tilsagt til Audiens hos Paven. Gennem en lang Række Værelser førtes Prinsen, Grev Rantzau og Ewald ind i den Sal, hvor Pavens Hofstat befandt sig, og snart efter viste Leo den Tolvte selv sig. Det hele Hof faldt paa Knæ, og de danske Herrer forestilledes derpaa for hans Hellighed. Paven var ikke kommen længere ind i Salen, end at han med et eneste Skridt over Tærskelen igen stod i sit Gemak, og herhen fulgte de tre danske Gæster ham. De befandt sig dér i det yderste af Pavens tre Modtagelsesværelser; havde Prinsen været Kronprins, var han kommen endnu en Stue længer ind; ind i det Allerhelligste kunde man kun komme, hvis man var regerende Fyrste.

Hans Hellighed lignede forøvrigt ganske en verdslig Fyrste, og Samtalen drejede sig da

ogsaa for en stor Del om — Jagt. Paven holdt meget af at skyde Fasaner i Vatikanets Haver.

Ved Afskeden sagde Prins Frederik, at han ved Tilbagekomsten til Rom haabede igen at kunne opvarte Hs. Hellighed. Hvortil Leo den Tolvte svarede: «Om De vil se *mig* igen er tvivlsomt, men De vil altid finde en Pave.»

Iøvrigt syntes Paven ikke som Menneske at nyde stor Respekt ved sit Hof. Der fortaltes i Rom følgende Anekdote om ham: Dengang han endnu var Kardinal og hed Annibale della Genza. var han en Tid pavelig Nuntius i München. Her henvendte han sig til Kong Maximilian og beklagede sig over, at Operasangerinderne bar alt for korte Skørter. Da han vedblev at plage Kongen med denne Sag, besluttede Maximilian at stoppe Munden paa ham. Han lod en Aften nogle Politibetjente bryde ind hos en Dame, der var Kardinalens Elskerinde, og hvor man kunde træffe ham til bestemte Tider. Da Betjentene kom ind i det Værelse, hvor Hans Eminence og Damen befandt sig, lod de meget bestyrtede og trak sig tilbage med de ydmygste Undskyldninger. Men Kardinalens Lommetørklæde, som han havde lagt paa en Stol, tog de med sig.

Da Kardinalen næste Gang havde Audiens hos Maximilian, gav denne ham Lommetørklædet med de Ord: «*Her har De noget, hvormed Sangerindernes Skørter kan forlænges.*»

— — I Rom oplevede Prinsen og hans Led-sagere atter en ubehagelig Episode, idet Lady d'Este — der var Datter af Hertugen af Sussex og hans Gemalinde til venstre Haand — benyttede enhver Lejlighed til at komme sammen med Prins Frederik. Hun «lod sine Batterier spille» mod Prinsen og syntes at nære ret højt-flyvende Planer. Det laa til Familjen; thi Broderen, Oberstløjtnant d'Este, gjorde senere For-dring paa den hannoveranske Krone.

Snart efter rejste Selskabet til Neapel, hvor Prinsen aflagde Besøg ved Kong Frantz I's Hof. I Neapel gjorde han ogsaa Bekendtskab med den gamle, forhenværende Ærkebiskop af Tarent. Af ham havde Prins Christian Frederik under sit Italiensophold købt en stor og kostbar Samling etruske Vaser — mod en *Livrente*. Og det blev en meget dyr Samling, thi den gamle Ærkebiskop var økonomisk nok til at blive nogle og halvfems Aar.

KAPITEL VIII.

Ewald kommer til Skade. — Prins Frederik mellem Rovere. — En lille Fejltagelse. — Thorvaldsen og Canova. — Paa Napoleons Valpladser. — Atter paa Plongeon. — Necker i Spiritus? — Hjem til København. — Rejsens Indvirkning paa Prinsen. — Anerkendelse og Dadel.

Under Opholdet i Neapel foretog Prins Frederik og hans Ledsagere en Udflugt til Øen Ischia, og begav sig derefter -- ridende paa Æsler — paa Vejen op ad Vesuvs Sider. Holmers Tjener foreslog Ewald at bytte Æsel, da hans var stærkere, men Ewald afslog Byttet. Kort efter styrtede Æslet under Tjeneren, og Ewald glædede sig over sit Held. Men han kom snart til at sande Holbergs Visdomsord: «Hvad Skæbnen har bestemt, det kan man ej undvige.» Thi paa Nedturen styrtede Ewalds Æsel, og han faldt saa uheldigt, at hans højre Arm gik af Led, og han maatte i en Baad

bringes til Castellamare og forblive paa et Hotel her. Det varede omtrent fire Uger, før han atter kunde støde til Rejsfølget og indtage sin Stilling hos Prinsen. Denne rejste imidlertid videre til Rom og skrev herfra følgende Brev til Ewald:

Rom, d. 9. Maj 1828.

Kære Ewald!

Ankomsten hertil igaar Aftes kan jeg umulig lade Posten afgaa idag uden at meddele Dem, at vi er i god Behold, det vil sige med temmelig itubrukne Vogne ankomne her men dog med hele Lemmer og raske. Vi har i Sandhed været meget heldige, thi Dagen iforvejen at vi passerede Capua var der blevet plyndret en engelsk Familie om Morgenen Klokken 10 og samme Dag som vi passerede, om Eftermiddagen Kl. 2, var der overfalden en Deligence af 8 maskerede Røvere, vel bevæbnede med Geværer, Pistoler, Sabler og Dolke, og røvet deraf 600 Dukater, et stort Guldrepeteerur og noget Linned. En Røver havde, da Postillonen ej strax vilde holde stille, givet ham et Slag med Kolben paa Hovedet men uden at dræbe ham.

Alle Rejsende ere saa angst, at de endog for

ej at blive plyndrede have Eskorte med her i Byen, hvilket i Sandhed er latterligt. Chiaveri*) har bedet mig meget at hilse Dem og sige Dem hvor ondt det gjorde ham og alle som kender Dem det Uheld De har haft men man haaber til Gud (som vi og især jeg gør) at vi snart ses igen i Venedig om ej før. Rejs for Gudsskyld ej for tidlig, bliv hellere en Uge længere end at støde syg til os, det raader jeg dem kiære Ewald som

Deres sande og
troe Ven
og
Reisecompagnon
F. C. C.

P. S.

Jeg har haft Brev fra min elskede Brud, som har bedet mig meget at hilse dem.

Jeg beder Dem at hilse Jul, Holck, Vogt, Duc, Monticelli, Brockenhuus, Acton**), og alle andre som endnu erindre sig mig, og at bede Vogt endnu at erindre sig mig hos Kongen og takke ham for hans store Naade mod mig.

*) Den danske Konsul i Rom.

**) Bekendtskaber fra Neapel.

At Prinsen og hans Ledsagere saaledes uskadte slap gennem Egne, der hjemsøgte af Røvere, var ingen Tilfældighed, men skyldtes Røvernes Snuedhed. De skulde nok vogte sig for at anfælde en kongelig dansk Prins og derved skaffe sig hele det italienske Politi paa Halsen. De indskrænkede sig til at udplyndre rige Englændere o. l. — vel vidende, at Regeringen anstillede ikke Jagt paa dem for slige Bagateller.

I Rom aflagde Prinsen paany• Besøg hos Paven og modtog et Fakkeltog fra danske Kunstnere, der opholdt sig i Tiberstaden. Derfra rejste han videre til Bologne.

Imidlertid kedede Ewald sig ingenlunde i Castellamare. Han fik hyppige Besøg fra Neapel, og gjorde ogsaa nye Bekendtskaber. Saaledes kom Borgmesteren i Castellamare, Il Principe di Consa, og gjorde ham sin Opvartning og bad ham anvende sin formentlig vægtige Indflydelse til at skaffe ham — Elefantordenen. Ved nærmere Forklaring viste det sig dog kun at være et Ridderkors, Mage til det Ewald bar, han attraaede, — ligesom hans klingende Titel «Il Principe» viste sig at svare til Greve paa dansk

og iøvrigt at være uden Betydning, naar den ikke knyttedes til gammel Adel.

Da Ewald var kommet sig nogenlunde, rejste han til Rom, og her kom han atter hyppig sammen med *Thorvaldsen*. De spadserede sammen ud til Tivoli, og det blev en interessant Tur for Ewald. Thi Thorvaldsen kunde være yderst tilbageholdende og ordknap i en større Kreds. men han var baade underholdende og munter i en tête à tête. Paa denne Tid længtes han inderligt tilbage til Danmark og var meget optaget af det Museum, han vilde have i København. En Del fortalte han om sit Forhold til *Canova*, der i de sidste Aar var blevet mindre godt.

«Meningerne om os,» sagde Thorvaldsen, «synes at være delte. Mange i Italien anser *Canova*, nogle mig for den første, andre sætter os lige højt. For at nu ikke blot Samtiden, men især Efterverdenen lettere kunde dømmе os imellem, ønskede jeg, at et større Arbejde af os hver maatte komme til at staa ved Siden af hinanden. Og dette mit Ønske var blevet opfyldt, naar ikke en Intrige havde forhindret det. En Equestrestatue blev bestilt hos mig af Kongen af Neapel, men blev, efter nogen Tids Forløb,

afbestilt. Ogsaa har jeg siden afslaaet enhver Bestilling fra den Kant.»

Ved Ruinerne af Vestatemplet overfor Tivolis Vandfald spiste de til Middag og drak Thorvaldsens Datters Skaal. Ved Midnat kom de tilbage til Rom, som Ewald Dagen efter forlod.

Og et Par Dage efter kørte Ewald — sildig om Aftenen, mellem Kornmarker, der oversværmedes af Millioner af lysende Fluer — ind i Bologne, hvor han fandt Prinsen, Grey Rantzau og Holmer og atter tiltraadte sin Post.

Paa Tilbagerejsen gennem Norditalien blev det Ewalds Tur til at overtage Ledelsen og lægge Rejseplanen; og her, hvor Napoleon havde udført nogle af sine skønneste Feltherrebedrifter, vaagnede Ewalds historiske Interesse for Alvor. Denne Del af Rejsen blev som een lang Undervisningstime for den unge Prins, der saaledes lærte Krigsvidenskab paa Valpladsen med selve Napoleon som Model. Alle de kendte Slagpladser besøgte — Bassano, Rivoli, Arcole, Lodi og Marengo. Efter et Besøg i Turin hos Kong Carl Felix af Sardinien vendte Selskabet den 10de Juli tilbage til Plongeon.

Her indrettedes den regelmæssige Undervis-

ning paany, men det manglede heller ikke paa Indbydelser til Genferne, som tilbragte Sommeren paa deres Landsteder omkring Genève. Under dette Prins Frederiks sidste Ophold paa Plongeon døde Baron August Staël, og Prinsen var til Stede ved hans Jordefærd. Han blev bisat i det mystiske Kapel, hvor Madame Staël-Holstein hviler, og hvor ingen uvedkommende maatte komme ind. Den gamle Digter Bonstetten havde engang, da han besøgte Madame Staël, forsøgt at trænge sig ind i Kapellet for at opdage, hvilke Hemmeligheder det skjulte, men det tog hans Veninde ham meget ilde op. Heller ikke nu kom Ligfølget længere end i et Rum med nøgne Vægge, hvor Kisten blev bisat. Men det fortaltes almindeligt, at Madame Staël havde sat sin Fader, *Necker*, i Spiritus, og at han opbevaredes i Kapellet.

Inden Afrejsen fra Genf blev Prins Frederik udnævnt til Æresborger i Byen, og derefter fandt Ophruddet Sted. Hjemrejsen gik lige til Hamborg-Altona, hvor Prinsen fejredes med stor Jubel, og videre over Breitenburg til Louisenlund, hvor Prins Christian Frederik var hos

Hertugen af Glücksborg. Og snart efter var Rejseselskabet igen i København.

Det er indlysende, at Ewalds Glæde over Hjemkomsten var stor: han havde nu været skilt fra sine kære i to og et halvt Aar, oplevet meget og set meget, men ogsaa gennemgaaet store Anstrængelser og Ubehageligheder.

Hvad Rejsens Hovedformaal angaar — Prins Frederiks Udvikling — da kunde det efter Prins Christian Frederiks Breve fra det sidste Rejseaar se ud, som om der var sket en glædelig Fremgang.

«Major Hagemann har ogsaa meddelt os de allerbedste Tidender om min Søn, om hvor meget han har vundet i Udseende og udvortes Anstand, i Sprog og i flere Dele» — skriver Prinsen. Og i et andet Brev til Ewald: «Jeg har meget glædet mig over min Søns Brev af 10. Aug. og over hvad De beretter, tilligemed Grev Rantzau, om mit Brevs gode Virkning til at bestyrke min Søns gode Forsætter og roligere Sindsstemninger. Jeg er visselig glad over disse gode Tidender og over de gode Følger, som et roligt og uforstyrret Ophold i Plongeon kan og vil have paa min Søns Stemning og Helbred.»

Men Ewald skrev i sin Dagbog kort og godt, at Rejsens Resultat, hvad Prinsens Udvikling angik, var lig 0 — og at denne Opfattelse var rigtig, gav de følgende Aar tilstrækkelig mange og sørgelige Beviser paa.

Med Prins Frederiks Ledsagere og Opdragere var Prins Christian Frederik fuldt tilfreds. Til Ewald skrev han: «— — især har det glædet mig at høre tale om, hvor elskværdig og glædelig i alle Hensender den Toner er, som hersker mellem ham og de Herrer, som er hos ham. — Dette lader mig ogsaa haabe, at De i det hele føler sig tilfreds, hvilket er mit højeste Ønske. Jeg skylder Dem alle en saa oprigtig Forbindtlighed, at jeg ikke kan ønske andet, end at de til Gengæld maa faa Aarsag til at være tilfreds, men nu kan jeg jo kun bidrage dertil ved gode Ønsker; i Tiden skal det vist være Genstanden for min særdeles Omsorg.»

Om Frederik VI's Følelser overfor Prins Frederiks Ledsagere skriver Ewald i sin Autobiografi:

«Vel gaves der, noget efter vor Hjemkomst, et Moment, da Frederik den Sjette mente, at Prinsens Ledsagere kunde have udrettet noget

mere; og med den Aabenhed, hvormed han altid gik til Værks mod dem. der besad hans Tillid, udtalte han dette engang for mig. og har vist ogsaa gjort det for Greven. Men det varede ej længe, før han overbevistes om, at han havde forlangt mere af os, end selv vore yderste Anstrængelser kunde tilvejebringe, og sig selv altid lig, dvælede den ædle Konge ej heller med at tilstaa for os, at han havde gjort os Uret.»

Det kom jo meget hurtigt til at ligge klart for Dagen, at ingen Opdragere kunde forebygge de Ulykker, Prins Frederiks Karakter bragte over dem, der stod ham nær.

KAPITEL IX.

Prins Frederik formæles med Prinsesse Vilhelmine. — Mellem Konge og Tronfølger. — Kongens Bibliothekar. — Føjskellige Hverv. — Frederik VI's Udholdenhed. — Da Bülow blev vættet. — Familien Dannemand. — Frederik VI om sig selv. — Kongens Arbejdsomhed. — Frederik VI som Dørvogter. — Frederik VI og Prins Christian. — Naar Frederik VI var Kusk. Udtalelser af Frederik VI.

Otte Dage efter Prins Frederiks Hjemkomst fra Udlandet — den 1ste November 1828 — formæledes han med Prinsesse Vilhelmine. Ved denne Lejlighed udnævntes Grev Rantzau-Breitenburg til Overskænk, og Ewald — der var Ridder af Dannebrog, men ikke havde Sølvkorset — blev Kommandør af Dannebrog. Baade han og Greven fik en Gulddaase med Prinsens Portræt og besat med Diamanter.

Ewald indtraadte efter sin Hjemkomst igen blandt Kongens tjenstgørende Adjudanter og afgav paany sine Beretninger om militære Værker

og Tidsskrifter. Selvfølgelig var hans Stilling til Kongehuset en Del forandret efter den store Rejse. Prins Frederik selv bevarede stor Hengivenhed for ham og udbad sig oftere hans Led-sagelse paa Rejser og Udflugter. Prins Christian Frederik viste stedse Ewald megen Velvilje og behandlede ham med Udmærkelse. Dette bragte Ewald i en ret vanskelig Stilling: det er ingen let Opgave at bevæge sig mellem den regerende Fyrste og Tronfølgeren.

Ewald skriver selv herom:

«Hvad mit Forhold til Prins Christian Frederik angaar, vil jeg bemærke, at jeg med Taknemmelighed erkendte den Velvilje, han viste mig, og ved forefaldende Lejlighed besvarede den med saa megen Opmærksomhed, som kunde forenes med min Stilling hos Kongen, det vil sige med en vis Tilbageholdenhed. Thi jeg kunde efter min Følelse ikkun hylde een Herre, og vilde for intet i Verden have givet Anledning til at Frederik VI, til hvem jeg var bunden med den inderligste Hengivenhed og Taknemlighed, skulde kunnet tænke om mig, hvad han engang sagde om en af hans Tjenere, om hvem man fortalte ham, at denne gjorde stærkt Kur til den

eventuelle Tronfølger: «Herre Gud, han tænker paa min Rejse til Roeskilde.» — Ogsaa vidste den ædle Prins meget vel at vurdere min Tilbageholdenhed.»

Ewald følte sig lykkelig ved igen at være i sin elskede Konges Nærhed. Dertil kom, at han fik et længe næret Ønske opfyldt og kom i en Stilling, der ganske tilfredsstillede hans Tilbøjelighed. Da Etatsraad Weinich døde i April 1829, blev Ewald hans Efterfølger som Kongens Haandbibliothekar. Hans Udnevneelse bestod kun i, at Frederik VI lod ham kalde og sagde: «Ja, det er bedst, De strax gaar derind og tager fat.» Ewald havde ved sin Kærlighed til Bøger og ved sin Flid gjort sig fortjent til denne Udnevneelse, som da ogsaa selv lærde Folk glædede sig over. Ewald fik derved en aarlig Indtægt paa 800 Rbdlr.

Og der var visselig nok at tage fat i. Gamle Weinich havde i mange Aar brugt den Fremgangsmaade, at naar der kom nye Bøger til, stuede han dem ganske simpelt op i Bunker paa Borde og Gulve, saa at Ewald forefandt et «litterært Pulterkammer» snarere end et Bibliothek.

Kongen havde lidt meget derunder, da han maatte igennem Bibliotheket, naar han vilde gaa ud. At Kongen saa længe havde beholdt en saa efterladende Bibliothekar forklarer Ewald selv saaledes: «Paa Grund af den ham medfødte store Godmodighed og næsten overvættes Overbærenhed med sine gamle Tjenere. Og her kom endnu til, at det kun var Kongen i egen Person, der led derunder.»

Kongen var Ewald meget taknemlig, da han «rensende Augiasstalden» og skaffede ham Plads til at gaa igennem. Ewald fik denne Gerning i Bibliotheket meget kær. Han gik som Regel derhen Kl. 9 og blev der til henad Kl. 4, og om Sommeren, naar Kongen boede paa Frederiksberg, tilbragte han i Reglen ogsaa nogle Aftentimer i sit kære Bibliothek, hvor han «uforstyrret henlevede sine fleste og bedste Arbejdstimer.»

I Aaret 1831 fik Ewald et lidet behageligt Hverv som Medlem af den Kommission, der skulde undersøge Generalmajor *Wenzel Haffners* Embedsførelse — en Sag, der endte med, at Generalen gik af i Naade og med Pension.

1832 udnævntes Ewald til Oberstløjtnant.

Kort efter meddelte Generaladjutant Bülow ham, at Kongen tænkte paa at oprette et Embede som Inspektør over Artilleriet og give Ewald det. Ewald mente imidlertid ikke, at han havde Kundskaber nok til at bestride denne Post, og den blev da ikke oprettet. Derimod kom Ewald ofte til at afgive Betænkning over forskellige Artillerisager. En af disse Betænkninger gav Kollegiet Anledning til at «trække løs» paa ham, fordi han havde «en overvættets Kærlighed for demokratiske eller republikanske Institutioner,» — noget, som man dog vist ikke med Rette kunde beskyldte Ewald for.

Endvidere deltog Ewald i disse Aar flere Gange i Kongens Rejser og var saaledes med Frederik VI og Prinsesse Vilhelmine paa Møens Klint. 1832 rejste han med Kongen og Prinsessen i Jylland, og sejlede da fra Aarhus ud imod en Fregat, med hvilken Prins Frederik havde været paa et mindre Togt. Gensynet mellem Prins Frederik og Prinsesse Vilhelmine var meget rørende, men om Forholdet imellem dem endnu var virkelig godt, er vist mere end tvivlsomt. I hvert Fald varede det jo kun to Aar,

før Katastrofen indtraadte og sprængte dette forfejlede Ægteskab.

Paa denne Rejse havde Ewald rig Lejlighed til at beundre Kongens Udholdenhed. Overalt var de stedlige Embedsmænd paa Benene og trak Kongen rundt for at vise ham stort og smaat, uden Hensyn til, at han var gammel og kunde være træt. «De Mennesker har heller slet ingen Barmhjertighed med En!» sagde han ved en saadan Lejlighed til Ewald: men til dem, der vilde vise ham noget, sagde han næsten aldrig nej.

Jyderne var grumme glade over at faa den gamle Konge at se. Oppe ved Sæby var en Mand saa ivrig efter at komme Kongen nær, at han rendte General Bülow over Ende. «Hvad S gaar der af dig?» raabte Bülow. «A har int siet ham, a har int siet ham!» raabte Bonden. Ewald glædede sig hjærteligt ved at se Jydernes Hengivenhed for Monarken. «Jeg har altid anset Jyderne for Nationens Kiærne,» skriver han, «men holder end mere af dem efter at have været lidt iblandt dem.»

Paa denne Rejse gjorde Ewald Bekendtskab med Frederik VI's Søn, Frederik *Dannemand*,

hvem Kongen elskede højt og gerne saa i Ewalds Selskab. «Fra min Side kunde jeg med Sandhed glæde Faderhjertet ved at rose Fr. Dannemands Godmodighed og Beskedenhed, skriver Ewald, «thi havde min egen Søn været min Rejsefælle, kunde denne ikke have vist mig en smukkere Opmærksomhed.» Ewald fattede Godhed for den unge Mand og begyndte paa hans Bøn at læse med ham efter Hjemkomsten; saaledes gennemgik de sammen Johann v. Ewalds militære Dagbog fra den nordamerikanske Frihedskrig. Derimod holdt Ewald sig fra al Omgang med *Familjen* Dannemand. Han vilde ikke, man skulde tro om ham, at han «vilde opnaa det allermindste ved Toldbødvejen», og han «hadede alle Skørtekanaler til det yderste.» Men engang maatte han dog af Hensyn til Kongen med sine to Døtre deltage i et Bal hos Fru Dannemand. «Jeg fandt i hende,» skriver han, «en godmodig beskeden Kone, ikke uden Dannelse, skønt jeg vel kunde spore, at denne først var bleven hende til Del i en modnere Alder.»

— — I Aaret 1833, da Frederik VI var 66 Aar gammel, faldt han i en alvorlig Sygdom; det var en stærk Forkølelse, der udartede.

Kongen vilde jo aldrig skaane sig; og den der bad ham om det eller blot spurgte til hans Befindende, fik ikke nogen blid Medfart. Dertil trykkedes han af sine huslige Bekymringer, idet Ægteskabet mellem Prins Frederik og Prinsesse Vilhelmine tog en mere og mere uheldig Vending.

Men bortset fra dette Sygdomstilfælde holdt Kongen sig mærkværdig rask i Betragtning af sin Alder. Han vedblev at staa tidligt op og at fore et til det yderste regelmæssigt Liv. Han holdt ikke af, at det skulde ses, at han blev gammel. En Dag, da han red gennem Byen med Ewald — noget langsommere end han plejede — sagde han: «Se, naar jeg rider saaledes, saa siger Folk: han bliver gammel, det er snart forbi med ham. Men lader jeg Hesten løbe, saa siger de: han holder sig godt, den gamle Konge, han kan leve i mange Aar endnu.» — Det var yderst sjældent, at Kongen udtalte sig i saa mange Ord om sig selv.

Paa hans Arbejdsomhed mærkedes Alderen ikke; han udfoldede fremdeles en Jærnfliid for selv at kunne vaage over saa meget som muligt. Der var ikke en Ildebrand i København, om

det saa var midt om Natten, uden at Frederik VI til Fods begav sig til Brandstedet for at undersøge Forholdene. Der er ingen Tvivl om, at det var hans Pligtfølelse, hans Ønske om, at det selv i det mindste skulde gaa ordentligt til i det ham betroede Rige, der drev ham til selv at tage sig af alt. Men naturligvis udartede dette ofte til en Smaalighed, der kunde føre til de pudsigste Scener.

Efter Taflet plejede Kongen at give en kort Kur, idet Selskabet samledes i den sidste Sal ved Udgangen. Og han blev meget misfornøjet, naar ikke alle var til Stede. Men Ventetiden faldt ofte flere af de yngre for lang, saa at de kneb ud og skyndte sig bort, inden Kongen var kommet ned.

En Dag befandt den senere Generalmajor Blücher og et Par andre Herrer sig netop i det omtalte Gemak, da en af dem udbrød: «Død og Pine, Klokken er mange! Vi maa se at rappe os, ellers slipper vi ikke ud.» Og derpaa gik han hen for at aabne Doren; men han kunde ikke faa den op. En af de andre Herrer forsøgte, men ligeledes forgæves. Blücher var imidlertid en høj, anselig Herre med Kæmpekræfter;

han greb i Døren og tog et vældigt Tag, saa den fløj op — og ind tumlede ingen andre end Frederik VI, som med begge Hænder holdt paa det andet Haandtag. Kongen sagde ikke et Ord, men røg hen og gav Blücher et Stød for Brystet, saa han tumlede tilbage.

Bestyrtelsen blandt Herrerne var stor, og Blücher ventede sig de værste Følger, om end han jo ikke kunde vide, at Kongen selv vilde give sig til at være Dørvogter. Den næste Dag trak han i Uniformen og gik op for at gøre Afbigt. Han meldte sig til Adjudanten, som gik ind til Kongen og underrettede ham om Blüchers Ærinde.

«Aa,» sagde Kongen — «han skal ikke bryde sig videre om det.» Og han tilføjede med barnlig Glæde: «Jeg gav ham dog en ordentlig en!»

Ved samme Lejlighed kan det maaske fortælles, hvad der hændte Blücher den sidste Dag, Frederik VI levede. Begge disse Fortællinger skyldes mundtlige Beretninger af Blücher selv.

Blücher var i 1839 Adjudant hos Prins Christian Frederik, Tronfølgeren, med hvem Kongen som naturligt var stod paa en ret spændt Fod. Prinsen vilde paa Jagt, men fandt det dog pas-

sende først at lade spørge til den syge Konges Befindende. Egentlig syg og sengeliggende var den gamle Konge dog ikke. Han havde endogsaa den Dag udstedt Parolen, endskønt han var meget mat. Ewald plejede efter Parolen at oplæse et Referat af de udenlandske Avisers Indhold for ham, og der var aldrig Tale om at foretage nogen Forandring i de éngang trufne Bestemmelser. Men denne Dag saa Kongen ud, som om han neppe kunde holde sig paa Benene, og Ewald sagde: «Synes Deres Majestæt dog ikke, at vi skulde opsætte Læsningen til i Morgen?» Kongen var saa fornuftig at gaa ind derpaa og begav sig ind i sine indre Gemakker.

Kort efter kom Adjudanten og meldte Blücher med hans Forespørgsel fra Prins Christian. Da gik Kongen selv ud i Døren og sagde med den skarpeste Betoning paa Ordene:

«Vil De hilse Prins Christian og sige, at jeg befinder mig vel, *overmaade vel.*» Dermed smækkede den gamle Døren i og forsvandt, og Dagen efter var han død. — —

— — Men foreløbig befinder vi os altsaa i 1835, da Frederik VI først begyndte at mærke Alderens Tryk. Han *red* ikke mere ind til

Amalienborg, naar han boede paa Frederiksberg, men kørte i en lille tospændig Kaleche, sammen med sin Adjudant du jour. Kusken og en Lakai sad bag paa. Men Kongen holdt meget af at køre selv — en Smag, der ikke deltes af de ledsagende Adjudanter. Kongen kørte nemlig meget rask og meget lidt sikkert.

Første Gang Ewald kørte med ham, sagde Kongen: De er dog vel ikke bange for at køre med mig? I det mindste haaber jeg, De ikke gør som Du Plat, der, da Vognen engang hældede lidt, greb mig i Tømmerne.»

Det gjorde Ewald ikke. Men han holdt skarpt Udkig og advarede Kongen i Tide, naar noget truede med at komme i Vejen.

Ogsaa i en anden Henseende var disse Køreture mindre behagelige. Naar Vognen raslede over Stenbroen, var det vanskeligt at forstaa, hvad Kongen sagde. «Og,» skriver Ewald, «jeg vil ej fordølge, at Frederik VI just ikke var nogen Liebhaber af at sige en Ting to, og endnu mindre tre Gange.»

Under sine hyppige Samtaler med Kongen i disse Aar søgte Ewald at vinde Indgang for sine humane Idéer: han gjorde saaledes indtrængende

FREDERIK VI.

Forestillinger for at bevæge Kongen til at indskrænke Brugen af korporlige Straffe i Hæren, saa at Soldaterne inddeltes i to Klasser, hvoraf kun den ene maatte prygles. Men dette Forslag vakte altfor stor Modstand hos Datidens Militære: først adskillige Aar senere, da Ewald blev Christian VIII's Generaladjutant, lykkedes det ham at gennemføre denne Sag, der laa ham meget paa Hjærte.

Frederik VI talte ofte med Ewald om dennes Fader, hvem han stedse mindedes med hjærtelig Velvilje og stor Agtelse. Han sammenlignede ham engang med General *Huth* og fremhævede begges udmærkede Egenskaber. «Men,» tilføjede Kongen og pegede paa Hjærtet, «hos Deres Fader var *dette* saa rent og godt.»

En anden Gang udtalte han sig om gamle Johann v. Ewalds udmærkede Evne til at tage alle, der stod under ham, rigtigt.

«Med Undtagelse af een,» sagde Kongen, «og det var — Dem!» Kongen tilføjede med et velvilligt Smil: «Det forstaar jeg bedre.» Naturligvis sigtede Kongen til, at den gamle Ewald havde behandlet sin eneste Søn altfor strængt.

Da Ewald en Dag ved en Manøvre ytrede sig om en smuk Bevægelse, Kongen foretog, sagde Frederik VI: «Ja, jeg har ikke saa ganske omsonst været sammen med gamle Papa.»

En Dag, da Ewald red med Kongen gennem Esplanaden, mødte de en Officer, der gjorde Front og hilste med en paafaldende stiv og alvorlig Holdning.

«Han er vred,» sagde Kongen. «fordi jeg har maattet correxé ham, men han bliver nok god igen. At en underordnet efter sligt for en Tid beholder lidt ondt i Blodet, er tilgiveligt: men den overordnede bør aldrig noget Øjeblik bære Nag.»

«Naar man er streng, kaldes man haard,» sagde Kongen ved en anden Lejlighed til Ewald — «er man mild, kaldes man svag: saaledes dommer nu cengang Verden.»

Da Ewald engang ytrede, at han altid havde holdt det for sin Pligt, uden Menneskefrygt, at sige sin Mening, selv til en nok saa højtstaaende, naar han opfordredes dertil — sagde Kongen:

«Ja, det er ikke alene en Pligt, men hvo som ej gør det, handler slet.»

«At jeg fulgte dette Princip,» skriver Ewald, «ogsaa med Hensyn til selve Kongen, bidrog upaatvivleligen til, at jeg vandt hans Tillid, selv om jeg derved, ved en eller anden Lejlighed, kunde tildrage mig et øjeblikkeligt Mishag.»

KAPITEL X.

Prins Frederiks Ægteskab. — Prinsen forvises til Jægerspris. — En streng Instrux. — Forberedelser til Afrejsen. — En Scene hos Prins Frederik. — Aarsagen til Katastrofen.

De indviede havde længe ventet, at Prins Frederiks og Prinsesse Vilhelmines Ægteskab vilde ende med en Katastrofe. Naar man kender Frederik VI's varme Hjerte og uegennyttige Kærlighed til alle af hans Slægt, er der ingen Tvivl om, at han har haabet paa, at Prinsesse Vilhelmine ved sin rene og gode Karakter vilde kunne lede Prins Frederik ind paa bedre Veje; og der er jo vel heller ingen Tvivl om, at Prinsen oprindeligt har været forelsket i hende. Men eftersom Udenlandsrejsen forløb, og saa uheldig udviklet Prins Frederik i alle Henseender var i 1828, var det dog mildest talt et dristigt Experiment at knytte Prinsesse Vilhelmines Skæbne

til hans strax efter hans Hjemkomst; og det kan ikke undre, at det gik galt.

Ewald skriver:

«Forgæves var og blev alle Formaninger, Advarsler, og alt, hvad som gjordes i Mindelighed for at bringe den unge Mand til Fornuft; og alvorlige Forholdsregler blev tilsidst en uundgaaelig Nødvendighed saavel med Hensyn til Prinsens selv, som til Prinsessen og hele den kongelige Familje. Hvor tungt det faldt at skride dertil, og hvilken oprigtig Deltagelse enhver brav Dansk tog i det elskede Kongehus' dybe, ogsaa for Fædrelandets Fremtid uheldssvangre Bekymringer, vil mindes af enhver, der oplevede hine Dage.

«Løvrigt var Kongen og Prinsens Fader fuldkommen enige i det Skridt, som skete; Grev Rantzau Breitenburg, der med saa megen Ret besad begges fulde Tillid, blev derved taget med paa Raad.

«Lørdag tidlig, den 8. Marts 1834, bragte en Løber mig den mundtlige Ordre: at indfinde mig — civil klædt, som jeg plejede — paa Haandbibliotheket, hvor Hans Majestæt vilde tale med mig. Ikke ubekendt med Forholdene havde

jeg nogen Anelse om Genstanden for Samtalen. Efter at Kongen i Korthed havde udviklet Motiverne, tilkendegav han mig:

«at Prins Frederik for nogle Maaneder skulde tage sit Ophold paa Jægerspris Slot, og at jeg der skulde have Opsigt med Prinsen; at Han beklagede mig, men da Prinsens Fader havde udbedet sig mig til dette Hverv, havde han ikke kunnet nægte ham det, saa meget mindre, som han selv ansaa mig som den dertil bedst skikkede. Prinsens Afrejse skulde finde Sted om faa Dage; inden den Tid vilde jeg nærmere blive instrueret, men havde at iagttage den strengeste Tavshed.

«Jeg mindes, at jeg paa Hjemvejen fra Palaisiet mødte min Ven Steinmann, som udbrød:

Hvad er der paa Færde med dig, du ser jo forfærdelig alvorlig ud.» Jeg svarede ham, at jeg maaske havde nogen Grund dertil; og dette vil man vel ogsaa indrømme mig.

«Strax efter at jeg var kommen hjem, modtog jeg en Haandbillet, hvori Kongen meddelte mig — «at han ved vor Samtale havde glemt at sige mig, at Prins Christian ønskede at tale med mig.»

«Jeg fandt Prinsen fattet. men — og hvad var vel naturligere — meget nedbøjet. Han udtalte sig for mig med stor Uforbeholdenhed, som det mig tildelte Hverv fordrede, og yttrede blandt andet. «at han havde valgt mig dertil. fordi han vidste, at jeg forenede Mildhed med Bestemthed.»

«Dagen derefter, Søndagen, havde jeg mit sædvanlige Referat hos Kongen, som talte nærmere med mig om den bedrøvelige Sag og tilkendegav mig, at Afrejsen til Jægerspris vilde gaa for sig om Tirsdagen. Jeg bad Kongen, at mine Bibliothekarforretninger, saavel som mit Mentorskab hos Prins Wilhelm Glücksborg, under min Fraværelse maatte overtages af min Svoger Løvenørn Bardenfleth — hvilket bifaldtes.

«Mandag Formiddag var, som altid, Parole hos Kongen: — et Vink med Haanden og en et «Gud være med dig» udtalende Mine af Prins Philippothal (Prinsesse Julianes Gemal) gav mig tilkende, at han var indviet i Hemmeligheden. Iøvrigt viste sig intet Spor til, at nogen som helst anede noget om den forestaaende Katastrofe. Kongen befalede mig at komme til ham efter Kammerspisen, og overrakte mig da min Instrux, med Befaling i hans Nærværelse at læse den.»

Instruxen lod saadan :

1.

Vi ville allernaadigst have Jægerspris bestemt til Opholdssted for vor højstelskelige kære Svingersøn, Hs. kgl. Højhed Prins Frederik Carl Christian, indtil Højstsamme kan komme ombord paa Orlogsskibet «Dronning Maria», der til anstundende Foraar skal udsendes paa et Krydstogt. Hs. kgl. Højheds Embarquement sker da fra Helsingør paa den Dag, som dertil nærmere vil vorde fastsat.

2.

Til at følge Hs. kgl. H. beordre vi allernaadigst foruden dig, Os elskelige Oberstlieutenant Ewald, Prinsens Adjudanter, Kmrjkr. Prmlt. af Husarregimentet Holstein og Kmrjkr. Prmlt. af Soetaten Irminger, R. af D., samt Livchirurg Holmer.

3.

Det tillades Prinsen at gøre Excursioner i Horns Herred.

4.

Der bliver at sørge for, at Prinsen beskæftiges saa meget som muligt med nyttige Ting. De

Breve, der maatte komme fra andre end fra Os, eller Hs. k. H.s Fader, eller fra Marskal Grev Ahlefeldt, skulle allerunderdanigst indsendes til Os, ligesom ogsaa de Breve, Prinsen skriver til andre end til Højstsammes Fader og til Grev Ahlefeldt, tilstilles Os.

5.

Besøg modtages ikke uden af de nærmest omkring Jægerspriis boende Embedsmænd og af Kmjkr. Byfoged Bardenfleth i Frederikssund.

6.

Prinsen bivaaner Gudstjenesten i det mindste engang imellem.

7.

Hs. kgl. Højhed maa ikke foretage nogen Spadsere-, Ride- eller Køretur uden at være ledsaget af en af de til Højstsammes Omgivelse beordrede.

8.

Det tillades, naar du, Oberstløjtnant Ewald, finder det passende, at invitere en eller anden til Bords; men Prinsen maa ikke dertil invitere nogen uden dit Samtykke.

9.

Der maa i alt sørges for Prinsens Sundhed efter Overlæg med Lægen.

10.

I Sygdoms Tilfælde træder den ældste af hs. kgl. H.s Omgivelser i Oberstl. Ewalds Sted.

11.

Der holdes en Dagbog over alt, hvad der foregaar, hvorom tilstilles Os allerunderdanigst Rapport i det mindste eengang om Ugen.

12.

Da Køkken og Kælder ej strax kunne sendes til Jægerspriis, maa man se imidlertid at hjælpe sig i saa Henseende saa godt som muligt. Lys vil det blive paalagt Marskal Grev Ahlefeldt strax at afsende.

13.

Økonomien forestaas af Kmjkr. Holstein, som den ældste af Prinsens Hof næst efter Marskalen; men du, Oberstl. Ewald, har Opsigten med det Hele.

14.

Det tillades dig, Oberstl. Ewald, iøvrigt at træffe de Foranstaltninger, som du maatte anse

nødvendige; dog bliver saadant hvergang allerunderdanigst at indberette til vor allerhøjeste Approbation.

Dermed ske Vor Vilje.

Givet i Vor Residensstad København
den 10. Marts 1834.

FREDERIK R.

«Kongen opfordrede mig dernæst til» — skriver Ewald — «uforbeholdent at sige, hvis jeg, med Hensyn til det mig paalagte Hvervs bedst mulige Opfyldelse, ønskede noget tilføjet til denne Instrux.»

Jeg svarede: «at den 14. Paragraf tildelte mig saa stor Myndighed, at der for mig kun stod tilbage at ønske, at det maatte lykkes mig at vise mig den store Tillid værdig.»

Ikkun med Hensyn til Kongens mundtlige Bestemmelse, at *jeg* skulde ledsage Prins Frederik fra Amalienborg til hans Exil, bad jeg om en Forandring: at dette nemlig maatte paalægges Holstein eller Irminger, og det derimod tillodes mig at tage forud for Prinsen til Jægerspriis, for der at kunne orientere mig og nogenlunde indrette det fornødne forud for Prinsens Ankomst,

— hvilket jeg maatte ønske saa meget mere, da jeg ikkøn en eneste Gang i mit Liv i nogle Timer, og det for henved 30 Aar siden, havde været paa dette Slot.

Kongen bevilgede dette med Tilføjende: «at det ogsaa fra anden Side betragtet saaledes var bedre, paa det at Prinsen, efter at være bleven tilkendegivet, hvad som beforestod ham, kunde have nogle Timer til at summe sig, forinden han traf sammen med *mig*.»

«Kongen befalede mig dernæst, nu at gaa over til Generaladjudanten og melde min Afrejse — og congedierede mig derpaa med nogle vellillende Ord. Men med al den Fatning, Frederik VI ogsaa ved denne Ham saa nær til Hjærtet gaaende Sag, lagde for Dagen, kunde jeg dog ikke tage fejl af, hvor meget Han derved havde lidt og led.

«Paa General Bülow troede jeg at kunne spore, at han først ganske nyligen var bleven gjort bekendt med den mig anbetroede Mission; og jeg crindrer, at han sagde til mig: at denne gang vilde der neppe nogen misunde mig.»

Instruxen til Ewald er indlagt i et Rescript, hvori det hedder:

«— — ville Vi, foruden hvad i bemeldte Instrux er befalet, endvidere specielt have dig aller-naadigst tilkendegivet: at det er Vor Villie, at det paases, at Prinsen fører et maadeholdende Liv og afholder sig fra Nydelsen af Spirituosa, uden for saa vidt saadant af Hs. kgl. Højheds Læge maatte anses fornødent.»

Ewald skriver videre:

«Efter at jeg dernæst havde anbefalet mig til Prins Christian, som, gennemtrængt af Kummer, medgav mig sine bedste Ønsker, — begav jeg mig, dog først Klokkeren ti om Aftenen, selv til Posthuset, og bestilte en Wienervogn med fire Heste til Frederikssund, til næste Morgen Klokkeren 4^{1/2}.

Da jeg fuldkommen kunde stole paa min Kones Tavshed, havde jeg strax betroet hende, hvad der ventede mig, saaledes at hun havde haft Tid til i Stilhed at arrangere alt til min Bortrejse. Først ved Midnat underrettede jeg min Tjener om, at han Klokkeren 4 om Morgen maatte være bered til at tage ud paa Landet med mig.

Jeg kom ikke i Seng denne Nat, som jeg anvendte til slutteligen at ordne mine Ting — navn

ligen Overleveringen til min Svoger Bardenfleth — og Klokken 5 præcise, om Morgenen Tirsdag den 11. Marts, rullede jeg, ledsaget af Livchirurg Holmer, ud af min Port i Bredgade.

Jeg havde instrueret min Kone derhen, at hun, hvis hun, efter at Katastrofen havde rygtedes, skulde blive bestormet af de videbegærliges Besøg og Spørgsmaal — noget, der ej heller udeblev — skulde svare: at hun ikke vidste videre, end at jeg af Kongen var bleven bortsendt i Forretninger og havde lovet, at lade snart høre nærmere fra mig.»

Om Morgenen samme Dag, allerede Klokken 9, gik Kongen op til Prins Frederiks Værelser. Her mødte han Prins Christian, der netop havde sendt Bud ind til sin Søn og bedt ham staa op, da baade hans Fader og Kongen ønskede at tale med ham. Da Kongen og Prins Christian omsider traadte ind i Prins Frederiks Værelse, var Prinsen oppe. Han stod midt i Stuen i fuld Uniform og med Sabel ved Siden. Kongen holdt derefter en Formaningstale til ham, sagde ham, at han nu ganske maatte forandre sit Levnet; at han ikke maatte udslukke Religionen af sit Hjærte, men at han skulde hæve sine Tanker til

Gud; at han dog burde gøre sig Umage for, at det gode kunde faa Indpas i hans Hjærte. At han nu skulde bo paa Jægerspris, hvor han vilde faa Køkken og Kælder, Heste og Vogne til sit Brug, ligesom han kunde røre sig frit i Horns Herred. Men naar Aarstiden nærmede sig, skulde han over Helsingør rejse med Skib til Island. Han skulde berejse denne Ø. og hvordan derefter hans videre Skæbne blev, vilde ganske rette sig efter hans Opførsel.

Hele denne Tale modtog Prinsen — skriver Frederik VI i det Brev til Ewald, hvori han beretter om denne Scene — «som om han havde staaet med skuldret Gevær.»

Han blev dernæst underrettet om, hvem der skulde ledsage ham, og han svarede dertil ikke andet end: «Jeg ved at lyde. Det er Synd for Holstein og Irminger.»

Kongen bad ham dernæst sige, om der var nogen, med hvem han ønskede at tale før sin Afrejse. Han gik da i Forbøn for en Jomfru Weiner, en Figurantinde, hvem han havde beæret med sin Opmærksomhed. Denne Sag afviste Kongen ganske, men Prins Christian lovede at tage sig af hende. Da Kongen endnu engang

og mere indtrængende spurgte, om Prinsen virkelig ikke før sin Afrejse vilde tale med nogen, bad han om at faa Prinsesse Vilhelmine at se, «Jeg bad nu» skriver Frederik VI, «Irminger at kalde hende, hun var hos min Kone. Da hun nu kom, tog jeg hende ved Haanden, førte hende hen til Prins Frederik og sagde, hvad der be-
drøver hende er, at hun aldrig har, saa gerne hun havde villet, kunnet gøre dig lykkelig. Min Datter var meget bevæget, endelig tog han hende i Haanden, og derpaa sagde han noget, jeg ej ret forstod, hvorpaa hun sagde ham, jeg tilgiver dig Alt, hvorpaa han onfavnede hende sigende: nu er jeg fornøjet. Efter en Pause spurgte jeg ham, om han vilde noget videre; Svaret var Nej. Derpaa sagde jeg Farvel, bad ham ej at glemme, hvad jeg havde sagt ham. Jeg tog min Datter med mig til min Kone.»

Det vil heraf ses, at noget af det, der var i Vejen, var Prins Frederiks Forhold til Jomfru Weiner og vistnok ogsaa til andre. Men dertil har naturligtvis hele Arten af det Liv, Prins Frederik førte, og navnlig hans Forkærlighed for Spiritus, gjort det yderlig vanskeligt at leve sammen med ham.

Men hvad der sikkert mere end noget andet har gjort Livet uudholdeligt for Prinsesse Vilhelmine og med Rette krænket hende dybt, er at Prinsen ikke lagde Skjul paa, at han ikke længere brød sig om hende, ja paastod, at han aldrig havde elsket hende. Med den Forkærlighed for at fortælle noget, hvori der ikke var Skygge af Sandhed, som udmærkede ham hele hans Liv igennem, gik han endogsaa rundt og fortalte, at han af Frederik VI var *tvunget* til at ægte hans Datter.

Alene den Omstændighed, at Prins Frederik fortalte det, var for dem, der kendte ham, tilstrækkeligt Bevis paa, at det var ganske grebet ud af Luften. Senere — naar Prinsesse Vilhelmines overordentlig smukke Optræden i denne Sag bliver omtalt — vil man faa Lejlighed til at sammenligne de to, og det vil ikke være vanskeligt at se paa hvis Side Uretten laa.

KAPITEL XI.

Nedslaaende Efterretninger. — Ankomst til Jægerspris. — Modet med Prinsen. — Prins Christian om Prins Frederik. — Forsigtighedsregler overfor Prinsens Brevvexling. — Prinsens Kammertjener instrueres. — Historien om en Flaske Rom.

Ewald fortæller videre:

«Imidlertid nærmede jeg mig, skønt paa den tildels slette Vej, langsomt Frederikssund. Mit Rejseselskab var ikke af den Beskaffenhed, at det kunde tjene mig til nogen Opmuntring — thi ej alene var Holmers Fortællinger om, hvad han havde oplevet i de sidste Aar, langt fra skikkede dertil; men da jeg ytrede for ham: «at jeg, hvor vanskeligt mit Hverv end kunde blive, dog nærede lidt Haab om, at dette, ved mit tidligere Forhold til Prinsen, vilde lettes mig noget» — tilintetgjorde han, eller i alt Fald svækkede, dette Haab ved helt laconisk at forsikre mig, «at jeg

meget snart vilde bringe i Erfaring, hvorledes Prinsen havde forandret sig siden hin Tid.»

«Omendskønt Emil Bardenfleth var nok som bekendt med de sørgelige Forhold, overraskedes han dog ved min pludselige Ankomst til Frederikssund, og ved at erfare, hvad dermed stod i Forbindelse. Jeg havde en længere, fortrolig Samtale med denne brave og elskværdige unge Mand, der kendte Prins Frederik saa nøje; og medtog hans Løfte oftere at se til os i vort Exil, hvor hans Selskab vilde være ligesaa kærkomment som velgørende.

«Klokken var vel to om Eftermiddagen, da jeg ankom til Jægerspris. hvor jeg modtoges af Inspektør og Slotsforvalter, Kammerjunker Lowzow, der ikke længe i Forvejen havde modtaget den, for ham gaadefulde. Kommunikation fra Overhofmarchallen om et Besøg af nogen af den kongelige Familie.

Det var første Gang i mit Liv, at jeg saa Lowzow, og alt hvad jeg havde hørt om ham var, at han ansaas for at være en klog Mand. Imidlertid indsaa jeg, at han i den Post han beklædte baade vilde kunne lette og besværliggøre mig Opfyldelsen af mit saa aldeles excep-

tionelle Hverv, og at han navnlig kunde være mig til megen Nytte med Hensyn til det Dekorum, den ydre Anstand, som det var og burde være mig magtpaaliggende at vedligeholde, i Forening med Overholdelsen af alt, som Kongens Instrux paalagde. Jeg søgte derfor strax at vinde hans personlige Interesse og Velvilje, saavel som at sikre mig hans Diskretion, ved *au premier abord* at vise ham Tillid og indvie ham i Sagen saa meget, som dertil var fornødent. Og havde jeg, under vort hele Ophold paa Jægerspris, de mest tilfredsstillende Beviser paa, at dette var lykkedes mig fuldkomment.

«Efter saaledes at have introduceret mig hos Kammerjunker Lowzow, lod jeg mig af ham føre omkring i Slottet og designerede Værelserne for Prinsen og hans Kammertjener, for mig, Holstein og Irminger, saavel som de Stuer, der skulde tjene til Salon, Spisegemak o. s. v. — alt i den nederste Etage. Holmer fik sin Bolig ovenpaa.

«Jeg modtog derpaa Lowzows Indbydelse til at spise til Middag hos ham *en famille*, — men jeg vil tilstaa, at de sidste Dages moralske saavel som fysiske Anstrængelser havde bragt mig

i en Spænding, saa at jeg intet kunde nyde; hvorimod jeg følte stor Trang til en om ogsaa nok saa kort Hvile. Jeg iførte mig derfor min Uniform — i hvilken jeg holdt det for rigtigst at modtage Prinsen — og kastede mig paa en Sofa, efter at have givet Ordre til at holde nøje Udkig og at avertere mig, saa snart Prinsens Ekvipage nærmede sig Slottet.

Men neppe havde jeg lukket Øjnene, førend min Tjener styrtede ind til mig med Melding om, at Prinsens Vogn holdt udenfor Døren, saaledes at jeg netop kom betids nok for at modtage Prinsen, ligesom han var stegen ud.

Prins Frederik rakte mig Haanden, sigende: «at da det skulde komme saaledes med ham, var han glad ved, at Valget var falden paa mig»; og da jeg, idet jeg venlig besvarede disse venlige Ord, titulerede ham «Kongelig Højhed», bad han mig dog at kalde ham, som jeg hidtil plejede (kære eller gode Prins).

Efter at have præsenteret Kammerjunker Lowzow, og efter at nogle almindelige Ord var blevne vexlede, foreslog jeg Prinsen at maatte føre ham ind i de Værelser, jeg havde udvalgt til hans

egen Person, og som jeg haabede vilde være ham til Behag.

Da jeg dernæst befandt mig alene med Prinsen, gjorde jeg ham foreløbigen bekendt med Indholdet af min Instruxes Punkt 3, 5, 7 og 8 — vistnok saaledes, at han ikke kunde misforstaa det, men læggende derved i mine Ord saa liden Vægt paa den mig tildelte Myndighed som muligt. (Jeg meddelte det ud af Hovedet. — At ville se min Instrux er aldrig faldet ham ind; han troede mig, fra ældre Tid af, paa Ordet.)

Jeg tilføjede, «at vi jo begge maatte holde os Kongens Befalinger nøje efterretteligt, og at intet vilde glæde mig mere, end naar Prinsen vilde sætte mig i Stand til altid at give Kongen og hans Hr. Fader gode Efterretninger om ham.» Denne vor første Sammenkomst endtes, til min ikke ringe Tilfredsstillelse, uden at Prinsen i nogen Maade viste sig irriteret imod mig; tvertimod var hans hele Holdning lige overfor mig saaledes, at mit ved Holmers Ytringer sunkne Haab genoplivedes, og at jeg i det Hele følte mig lettere til Mode.

Morgenen derefter kom Prins Frederik mig venlig i Møde og bad mig at maatte foretage

Udgravninger i de ikke faa — men rigtignok for en stor Del allerede tidligere hjemsøgte — Kæmpehøje i Hornsherred. Idet jeg, samme Dag, indmeldte til Kongen, at Prinsens Stemning syntes at være rolig og resigneret, og hvorledes vor første Sammenkomst gav mig Haab om, at det vilde lykkes mig at gennemføre mit Hverv paa den ønskeligste Maade — foredrog og anbefalede jeg Ønsket om hine Udgravninger, og modtog Dagen derpaa Kongens Samtykke dertil.»

Den 15. Marts skriver Prins Christian til Ewald:

Hr. Oberstløjtnant Ewald! Jeg har læst Deres første Rapport til Kongen og har deraf med Fornøjelse set den Maade, hvorpaa min Søn har modtaget Dem, hvilket maa skyldes den fortjente Agtelse, han bærer for Dem. Jeg kan ikke nok som glæde mig til at vide dette vanskelige Hverv anbetroet i Deres Hænder, idet De ved at forbinde Fasthed og Blidhed i det Forhold, De nu staar i. For ofte at gentage de vist ellers saa nyttige Formaninger til Anger og Fortrydelse og gode Forsætter tror jeg ej vil gøre Virkning, men derimod maa man lade Tiden og den forandrede

Stilling virke og ingen Lejlighed ubenyttet, naar man mærker ham stent til blidere Følelser.

I det første Brev, jeg har tilskrevet ham i Dag, har jeg troet at burde foreholde ham hans Fejl og at burde vække ham til Eftertanke, om den hidtil førte Vandel har ført ham til Lykke og Tilfredshed. Jeg har bedet ham at læse disse Erindringsord oftere og ligeledes i stille Timer at vende sit Hjerte til Gud og at læse i den hellige Skrift eller i Hornsylds eller Mynsters Religionsbøger, thi med religiøse Begreber vilde, siger jeg, ogsaa Sindsroen vende tilbage i din Sjæl.

Ej vil jeg love mig for meget af disse faderlige Formaninger, men Lejlighed til i Enrum at beskæftige sig med Religionen, naar Gud vil aabne ham Hjerte for samme, maa man dog give ham. Derfor beder jeg Dem at sørge for, at blandt andre Bøger i hans Reol eller Chatoul findes Nye Testamente, Psalmebog, Hornsylds og Mynsters Betragtninger. Det maa da overlades til ham selv at benytte dem.

Mit Brev vilde jeg ønske, at han lod Dem læse, men muligen at han hellere beholder det

hos sig, naar han blot vilde tage det til Efter-
tanke. — — — —

— — — Disse Linjer skrevne i Hast ville De
modtage som et svagt Bevis paa den Tillid og
Højagtelse, hvormed jeg forbliver, Hr. Oberst-
løjtnant Ewald

Deres forbundne og velvilligste
CHRISTIAN FREDERIK.

«Jeg satte» — skriver Ewald fremdeles —
«Prins Frederik nu ogsaa i Kundskab om min
Instrux'es 4 Punkts anden Passus, hans Korre-
spondance angaaende: og formanede ham der-
hos venligen «ikke at tildrage sig nogen som
helst Ubehagelighed ved Forsøg paa at omgaa
denne Kongens Befaling, hvis nøje Overholdelse
jo ogsaa paalaa mig.»

De Foranstaltninger, jeg traf i denne Hen-
seende, bestode for det første deri, at jeg lod
Lowzow skrive et Brev til Postmesteren i Ros-
kilde, lydende saaledes:

«Hs. kgl. Højhed Prins Frederik C. C., der
for Tiden opholder sig her, har ved Hr. Oberst-

løjtnant v. Ewald beordret mig at foranstalte, at de Breve, som med Posten maatte ankomme saa vel til Højstsamme som den medhavend Suite — skulle samlede indlægges i Convolut under min Adresse og indlægges i min Posttaske.

Tjenstligst

G. v. Lowzow.

Hver Brevtaske. der saaledes ankom her fra Lowzow, blev af ham, uaabnet. overleveret til mig, som aabnede den, alene i mit Værelse. — De Breve, som Prinsen i Overensstemmelse med Instruxen, turde afsende. gav han til mig ti videre Besørgelse.

Med Hensyn til, at Prinsen ikke mig uafvidende kunde modtage eller afsende Breve, sikredes jeg end ydermere ved hans Kammertjener Berthelsen, den samme. der var med os paa vor Udenlandsrejse. Manden kendte mig fra den Tid. var overbevist om, at jeg mente det vel med Prinsen, og havde Forstand nok til at indse, at han, hvis han assisterede sin Herre i at illudere Kongens Befalinger, gjorde ham en slet Tjeneste, og hvis saadant blev opdaget, kunde selv komme til at bøde derfor.

Jeg har stedse følt største Modbydelighed imod alt Spioneri, og dette mit Forhold til Prinsens Fortrolige var mig intet mindre end behageligt, men jeg nødtes til at finde mig deri, som det eneste Middel til at opfylde min Pligt, uden at træffe offentlige, forargelige Foranstaltninger.

Jeg tilkendegav iovrigt Kammertjeneren, at jeg aldeles ikke vilde vide af nogen Rapporteren til mig af Prinsens Udeladelser, eller i det Hele om hans Færd, med mindre at han (Kammertjeneren) maatte frygte, at Prinsen virkelig vilde foretage noget, der kunde geraade ham til Skade eller bringe ham i Fortræd.

I Henhold hertil betroede Berthelsen mig, at Prins Frederik havde befalet ham at tage en Flaske Rom med fra Amalienborg, hvilken han nu havde staaende i et Skab i sit Værelse; og spurgte han mig, om han i Stilhed skulde tage den bort. Jeg svarede nej, men at han skulde lægge Mærke til, om Prinsen drak deraf, og da at underrette mig derom. Men da han efter en 8 Dages Forløb meldte mig, at Flasken stod urørt, bød jeg ham nu at tage den til sig. Og ikke heller spurgte Prinsen senere efter den.

Min Hensigt var at faa Oplysning, om Prins

Frederik virkelig skulde være kommen saa vidt, at han uden ydre Foranledning følte Lyst eller Trang til Spirituosa, — noget jeg ikke kunde tro, da jeg fandt det mere sandsynligt, at hans, unægteligen i den senere Tid overdrevne Nydelse deraf, havde hidrørt fra Lysten til at være, hvad man kalder frisk Fyr, og fordi han ikke havde villet lade sig afholde fra at vælge Svirebrødre eller i alt Fald forfløjne unge Mænd til sine Omgangsvener.

Og det glædede mig inderligt, ved det ovenfor fremførte, at blive bestyrket i mit Haab, saadan at jeg saa mig i Stand til i denne Henseende at kunne berolige Kongen, saavel som Prinsens Fader. noget.

KAPITEL XII.

Daglig Levevis paa Jægerspris. — Udgravninger og Jagter.
— Maaltider og Beskæftigelser. — Den sørgelige Sandhed.
— Prins Frederiks Anger. — Skiftende Luner.

Ewald skriver fremdeles:

«Naar det ved min Instrux's 4. Punkt paa-
lagdes mig «at sørge for, at Prinsen beskæftige-
des saa meget som muligt med nyttige Ting,»
saa kunde der efter min Overbevisning under
de nu stedfindende Omstændigheder kun være
Tale om at sørge for, at Prinsen ikke foretog
sig noget, der var ham til Skade, og at gøre
alt for at holde ham i en rolig Stemning, paa
det han kunde komme til nogen Eftertanke og
Selverkendelse.

«Til den Hensigt søgte jeg fra først af paa
Jægerspris at indføre et regelmæssigt Liv, som
jeg derhos bestræbte mig at indrette saa hygge-

ligt, som det her lod sig gøre, inden for min Instrux'es Grænser: med andre Ord, jeg søgte at indrette alt paa Jægerspris saaledes, at dette hverken blev eller fik Udseendet af et Fængsel eller af et Forlystelsessted.

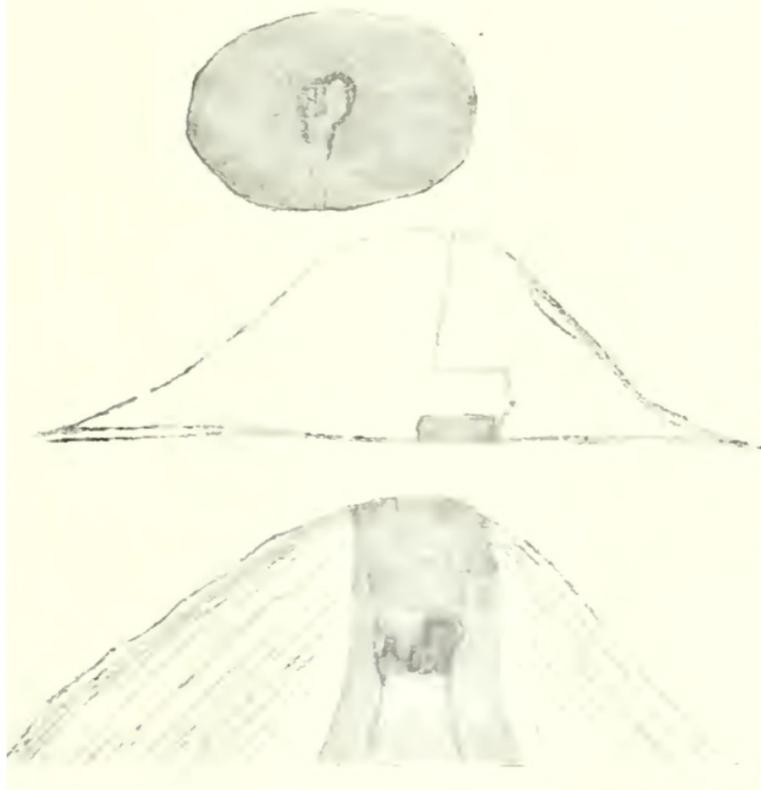
«Passende Bevægelse og frisk Luft var noget, som maatte virke velgørende paa Prinsen; og det var heldigt, at denne Vinterens Slutning i det Hele taget ej var stræng. og der ikke faldt megen Sne.

«Jeg har alt omtalt Udgravningerne af Kæmpehøjen. Disse laa, for største Delen, $\frac{1}{2}$ —1 Mil fra Slottet. Prinsen red eller kørte, om Morgenen Kl. 9—10, ledsaget af en af hans Omgivelse, til det i Forvejen af Lokalkyndige udsete Sted, og jeg lod hvergang bestille Bønder derhen til Gravningen, forstaar sig imod Betaling. Kl. 4 om Eftermiddagen plejede Prinsen at returnere.

Dernæst havde vi Jagten i Jægerspris' Skove. Skønt Udbyttet var ringe og Jagttiden næsten forbi, vedbleve vi dog, med visse Indskrænkninger og under Skovridernes Vejledning, med vore smaa Jagter til henimod Slutningen af vort Ophold. Disse Jagter bestemtes til i det Højeste een Gang om Ugen. og naar Vejret tillod det,

Spærrelag usag x er et Spærrelag
1 1/2 Alen langt 1/2 Alen højt 1/2 Alen bred
overalt rundt i. Løkken findes
indtæt -

Engest efter Boudin
af Prins Frederik C. C.

RIDS AF EN AF DE
KEMPEHØJE, PRINS FREDERIK UDGRAVEDE.

Tegnet af Prinsen selv.

om Onsdagen. Udgravningerne fandt ogsaa Sted omtrent een Gang ugentligen.

«Jeg indstillede til Kongen, at Kancelliraad Thomsen maatte blive sendt ud til os til Vejledning og for at give Prinsens Udgravninger noget Relief: han kom ogsaa, skønt paa Grund af tilfældige Omstændigheder temmelig sent.

Paa de andre Dage foretoges kortere eller længere Rideture eller Fodpromenader i det os anviste Distrikt. Som bekendt har Horns-Herred en Udstrækning af circa 3 Mile fra Syd imod Nord.

Den første Frokost tog Prinsen, saavel som vi andre, paa sit Værelse, Klokken 11—12 samledes vi til den anden i Salonen; der blev serveret i Reglen med noget koldt Køkken og Portvin eller Madeira, hvoraf ingen nød mere end et lille Glas. -- Rom, Konjak e. d. saas ikke her nogen Sinde paa Bordet hos os.

Naar Prinsen ikke var paa Udgravning eller paa Jagt, beskæftigede jeg ham en Times Tid eller halvanden om Formiddagen ved at læse noget med ham: jeg valgte til Begyndelsen Bismarcks ligesaa underholdende som belærende Biografi af Seidlitz.

Klokken 4 spiste vi til Middag: Suppe, to Retter og Dessert, en halv Flaske rød Bordvin imellem hver to; der blev, i Følge min udtrykkelig til Holstein givne Bestemmelse, ikke nogen Middag serveret med mere eller nogen anden Sort Vin.

Om Aftenen, indtil vi Klokken 9 drak The, spilledes altid et Par Timers Tid, en lille Kayenne-Whist; men Pointet var sat saa lavt, at det ikke lykkedes Prinsen nogen Aften at tabe en hel Rigsbankdaler.

Der blev sørget for, at det ikke manglede Prinsen hverken paa alvorlig eller underholdende Lektüre; og det forstaar sig af sig selv, at han, naar han ønskede det, til enhver Tid fandt i det mindste een af hans Omgivelse rede til at holde ham med Selskab.»

I det udvortes gik alt saaledes tilsyneladende tilfredsstillende, men i Virkeligheden har Prinsens Stemning været en saadan, at Udsigterne for Fremtiden har været alt andet end lyse.

Den 18. Marts skriver Prins Christian Frederik til Ewald:

Hr. Oberstløjtnant Ewald! Brevet fra min Søn bekræftede desværre kun altfor meget, hvad

De forudsagde i Deres Skrivelse. Det er højst sørgeligt, siden man derved ikke øjner nogen Udsigt til en lykkelig Fremtid. For Tiden er der intet andet at gøre end ved den Afsondring han holdes i at gøre ham uskadelig, men jeg tror ikke, at han bør føjes for meget i, hvad han ønsker til sin Morskab, for at han ej skal behage sig for meget i, hvad der tillige skulde være Straf. Jeg mener saaledes, at en Tur til Ourø vel kan bevilges for een Gang og at han kan besøge — — — tvende smaa Holme, som man kan køre over til, for at skyde Fugle, men at han ej bør tillades at ligge i Baad hele Dage for at fiske eller skyde. Jeg ved, at Kongen har overladt dette til Deres Conduite, derfor tilføjer jeg denne min Mening.

De ville hilse min Søn og sige ham, at han skulde faa mit Svar.

— — — —
 — — — —

Min Søn skriver, at han ej har nydt Spiritus, siden han kom til Jægerspris, og at den ej smager ham. Det er det eneste Lysglimt i den Skildring af den sorte Kunst, jeg har for Øje. •

Et Brev af 22. Marts lyder saaledes:

Hr. Oberstløjtnant Ewald!

Vedlagt tilstilles et Brev til min Søn i Gen-
 svar paa hans. Jeg har ej undladt at foreholde
 ham de Fejl, som han i hint Brev nægtede, og
 formaner ham til at aflægge det hadefulde Sind
 han viser og at vende sig til Gud for at tilegne
 sig blidere og mere beroligende Følelser. Des-
 værre venter jeg kun liden Frugt af disse For-
 maninger og gode Raad, men iøvrigt er det mig
 saare kært for ham og for dem alle, at hans
 Forhold er roligt og upaaklageligt. Man er-
 kender, synes jeg, ret tydeligt, at slet Selskab
 og det ulykkelige Friskfyneri er Skyld i hans
 lastværdige Fremgangsmaade, gid den gode Vane,
 han nu kommer i og Tiden maatte ændre meget
 til det bedre og give ham Styrke til at modstaa
 Fristelsen til det onde.

Lad Holmer endelig være opmærksom paa
 hans Helbred, De forstaar mig nok. Det er en
 glædelig Omstændighed, at Vejret føjer saa godt,
 thi mangen ensom Time kan da benyttes i den
 frie Luft.

Det skal glæde mig at høre gode Tidender
fra Dem.

Velvilligst

CHRISTIAN FREDERIK.

P. S.

Det er mere end jeg havde ventet, at Frederik til ingen har udladt sig om det forefaldne; at han havde talt til Bardenfleth derom, havde jeg endog ønsket, thi Bardenfleth kunde tale som en Ven med ham. Skulde Talen være om Prinsesse Vilhelmine, saa skylder jeg Sandheden at sige, at ingen kan være velvilligere og forsonligere stemt imod ham end hun er det, og at hun kun ængster sig over, at man skal tillægge ham større Skyld eller større Fejl end han fortjener.

Prins Frederik mangler som sædvanlig ikke Ydmyghed og Sønderknuselse. Han skriver til sin Fader:

«Kære Fader! Da din Søns Held stedse har været dit Øjemaal ved alle dine Handlinger imod mig, tager jeg Pennen for i faa Udtryk med Tillid at sige Dig, at jeg nu har bestemt mig til at forandre mig i alle Henseender; jeg har stedse været lidenskabelig, udsvævende og hengiven til

stærke Drikke, skurkagtig og ond! Jeg har allerede aflagt betydelige Ting Bevis paa, at det gaar godt, er, at min Omgivelse holder af mig og at vi kommer godt ud af det sammen.»

Prins Christian glæder sig meget over disse Udtalelser og gør Ewald opmærksom paa, at dennes Formaninger til Prinsen om at skrive fortroligt til Faderen altsaa dog har frugtet. «At De fandt ham utilbøjelig til at skrive», skriver Prins Christian, «og at han ytrede Mangel af Tillid til mig, maa vel have været ondt Lune, som Hovedet stod paa ham dengang: vi vil være tilfreds med, at Natten tjente til Betænkning, men det forstaar sig, ej heller stole for meget paa den indtraadte Forbedring; gid den maatte være oprigtig og varig.»

Til Tider udtaler Prins Frederik sig uforsonligt om Prinsesse Vilhelmine; til andre Tider tager han hele Skylden paa sig. Han sender Faderen Afskrift af et Brev til Kongen og tilføjer: «Hvoraft Du kan se, at jeg mere tænker paa Prinsessen end paa mig, da det dog i Sandhed er Synd, at hun skal lide derunder, at jeg ej kan lide hende og ej kan tvinge mig til at elske hende.»

Frederik VI synes at have været ret forsonlig overfor Prins Frederik. «Du kan stole paa», skriver Prins Christian til Sønnen, «at Kongen altid vil sørge naadigen for dig, og at min Om-sorg for dit Vel altid er den samme, jeg gen-tager atter her, at din Fremtid om den skal blive lykkelig eller ulykkelig ganske afhænger af dig selv.»

«Slutteligen — saaledes ender Prins Christian et af sine Breve — «tillader jeg mig at takke Dem, kære Hr. Oberstløjtnant Ewald, for hvad De er for min Søn, og at ønske Dem til Lykke med, at Deres Bestræbelser ej have været frugtesløse, idet han stedse viser Dem Tillid og Højagtelse.»

KAPITEL XIII.

Vanskeligheder ved at komme i Kirke. — Ewalds Stilling til Prinsen. — Prinsen behandles med Ringeagt. — Nødvendige Intriger. — Et Offer, der fjernes. — Et lille Sammenstød.

Det ligger stadig Prins Christian meget paa Hjerte, at Sønnen er under religiøs Paavirkning, at han læser kristelige Bøger og bivaaner Gudstjenesten. Han skriver til Ewald: «Jeg har ikke set af Rapporten, at De nogen Helligdag har været i Kirke?»

Herom skriver Ewald i sin Beretning:

«Med Hensyn til Gudstjenestens Bivaanelse (vide min Instrux, Punkt 6) stødte jeg paa Jægerspriis paa en ganske uventet Vanskelighed. Den Kirke, hvortil Jægerspriis hørte, var den i Draaby. Men da Lowzow gjorde mig opmærksom paa, at Præsten, Provst Krarup, havde et saa paafaldende forunderligt Foredrag — med

Hensyn til Organ og Tonefald – at stundom selv ældre Mænd, ved første Gang at høre ham, havde haft ondt ved at modstaa det komiske Indtryk, han gjorde paa dem — saa vilde og burde jeg, især i dette Øjeblik, ikke udsætte Prins Frederik for en saadan Fristelse, som, hvis han kom til at give efter for den, vilde give Anledning til at forøge Sladderen om ham: desuden maatte en saadan Kirkegang, efter al Rimelighed, blive alt andet end opbyggelig.

Fra den anden Side vilde jeg nodig fortrædige Provsten, en iøvrigt agtværdig Gejstlig, der vist nok vilde tage sig det nær, at Prinsen gik hans. saa at sige lige ved Slottet liggende Kirke forbi.

Imidlertid besluttede jeg mig til at vælge en anden Kirke den *første* Gang, vi bivaanede Guds-tjenesten, og tog saaledes med Prinsen til Skuldeløv, hvor jeg vidste, at vi fandt en god Prædikant og meget elskværdig Mand i Pastor Holten. Og hermed havde jeg, i og for sig, selv største Aarsag til at være tilfreds.

Men neppe havde Provsten faaet Nys herom, førend han, saaledes som Lowzow fortalte mig det, beklagede sig bitterligen over den ham blevne

Tilsidesættelse. For nu at læge hans Saar saa meget, det stod i min Magt, gjorde jeg ham med Prinsen et Besøg og indbød ham engang til Hans kgl. Højheds Taffel. Og da vi — efter at Prinsen i Forvejen i Skuldeløv havde vist Prædikenen, saavel som den vakre Præst, al Opmærksomhed — ogsaa hørte Provsten, tror jeg, at den gode gamle Mand blev aldeles forsonet.

Imidlertid vil jeg tilstaa, at jeg, saavel som Holstein og Emil Bardenfleth, der fulgte med os, maatte give Lowzow Ret, skønt jeg bør sige til Prinsens Ros, at han holdt god Kontenance. Dog ansaa jeg det for rigtigst at lade os nøje med denne ene Gang i Draaby; og tog vi den tredje og, erindrer jeg ret, den sidste Gang under vort Ophold paa Jægerspriis, til Skuldeløv Kirke, hvilket ogsaa stemmede overens med Prinsens Ønske.»

Prins Christian skriver om denne Sag:

«Det er mig kært, at De har været i Kirke 1. Pinsedag i Skuldeløv hos Pastor Holtén, og at det i alle Henseender er gaaet efter Ønske ved denne Lejlighed.

Slem er det, at der skulde være Forhindringer

for at gaa i Godsets Kirke. hvilket upaatvleligen vil have en slem Virkning hos Provst Krarup og paa Menigheden. Vil De ikke selv høre ham, for at kunne dømme derom? Mig synes ikke, at det har været mig saa paafaldende den ene Gang. jeg har hørt ham, og overhovedet naar man gør min Søn opmærksom derpaa, saa ville han nok føre sig sammelig op: jeg har nok mærket Ligegyldighed hos ham, Modbydelighed for at gaa i Kirke, men uanstændig Opførsel i Kirken selv har han vist aldrig tænkt paa, og naar man vil, kan man vel vogte sig for ej at komme ud af Fatning over en slet Deklamation. — Dog, De maa jo deri handle som De tror rigtigst.»

Som man ser har Prins Christian — og maaske med Rette — følt sig en Smule krænkede over den Tanke, at hans Søn ikke skulde kunne beherske sig i en Kirke; men paa den anden Side kan man ikke undre sig over Ewalds Nervøsitet i slige Tilfælde, naar man tager i Betragtning, hvor ganske uberegnelig Prinsens Opførsel var, og hvor ubehagelige Erfaringer Ewald i saa Henseende havde gjort. Men Prinsen bestod altsaa Prøven med Glans.

Ved en senere Lejlighed skriver Prins Christian:

«Min Mening ved at tilraade at ende Opholdet paa Jægerspriis med at bivaane Guds-tjenesten var mest med Hensyn til den gode Virkning, det vilde gore paa Almuen at se, at dette ej forsømt. og dernæst fordi der nu i lang Tid ej vil findes Lejlighed til Kirkegang: men naar Provst Krarups Foredrag skulde gøre en modsat Virkning af den onskede, saa frafalder jeg naturligvis dette Ønske.»

Men vi vil lade Ewald fortsætte sin Beretning om Opholdet paa Jægerspriis:

«Ligesom jeg stedse søgte at styre og lede alt uden at den mig tildelte Autoritet fremtraadte øjensynligen — saa maatte jeg paa den anden Side, i den mig anbettede Stilling, gerere mig saaledes, at der ikke faldt, selv det blotte Skin af noget Afhængigheds-Forhold paa mig. Saaledes paatog jeg mig aldrig noget som var, eller i mindste Maade lignede en Hofmarchals Funktion, men lod alt saadant forrette af Holstein, og naar han ikke var tilstede, ved Irminger.

«Saavel Holstein som Irminger gjorde iøvrigt, hver paa sin Vis, alt hvad de formaaede for at

understøtte mig i Fuldførelsen af mit Hverv; men jeg maatte for en Del undvære den brave Irminger; da jeg ej nænnede at forhindre ham i at tage nogle Gange ind til Kobenhavn til sin unge Kone, hvis første Nedkomst netop fandt Sted i denne Tid; og noget lignende blev Tilfældet med Hensyn til Holstein, der under vort Ophold paa Jægerspriis engang blev syg.»

Imidlertid synes det, som om alt kun gik saa vel til, naar Ewald var til Stede. Selv om de yngre Herrer af Prinsens Selskab ikke var indviede i Sagens sande Sammenhæng, saa kunde de dog let gætte sig til adskilligt; og det har rimeligvis haft stor Indflydelse paa deres Dom, at Prinsen var falden i Unaade og forvist til Jægerspriis. I hvert Fald fortalte afdøde Forstraad *Ulrich*, at Prinsens yngre Ledsagere under Opholdet paa Jægerspriis viste Prinsen stor Ringagt og behandlede ham aldeles hensynsløst. Kun Ewalds Nærværelse kunde skaffe ham Fred og Respekt.

«Paa Jagterne fulgte *jeg* stedse med; derimod i Reglen ikke ved Udgravningerne, men plejede da som oftest at ride ud og se en Times Tid til Prinsen. Ved større Rideture fulgte *jeg* gerne

med, og iøvrigt altid, naar Prinsen bad mig derom, og min Tid tillod mig det.

Thi da jeg, en stor Del af Dagen hjemme, var om Prinsens Person (saaledes uden Undtagelse hver Aften tog Del i hans Whist-Parti) — blev det mig stundom ikke let at vinde den fornødne Tid og Ro til, foruden de mig i Følge Instruxens 11. Punkt paahvilende Rapporten. at overkomme den vedholdende, confidentielle Korrespondance. hvori min Stilling hos Prins Frederik paa Jægerspris satte mig med Kongen saa vel som med Prinsens Fader: ja dette blev mig kun muligt, idet jeg, skont jeg sjældent kom til Ro før Midnat, hver Morgen stod op Kl. 4.

Jeg brændte Natlys, og var vis paa at vaagne af mig selv til denne som stedse til enhver Time jeg vilde. Trækul og Spaaner laa parate, saaledes at jeg med Lethed kunde tænde Ild i Kakkelovnen, og gik dernæst de to Timer, jeg sad ved mit Skrivebord, altid meget hurtigt for mig, indtil Klokken 6 min Kaffe blev bragt mig; paa hvilken Maade min saa tidlige Opstaaen ikke faldt Tjenerskabet alt for meget til Byrde og ej heller forstyrrede Roligheden i Huset.

Som en Følge af min Instrux'es 5. Punkt

indskrænkede vor Omgang paa Jægerspriis — foruden Emil Bardenfleths Besøg — sig saa at sige til Kammerjunker *Lowzow* og Skovrider *Ulrich*. *Lowzow* har jeg allerede ovenfor omtalt, og vil her ikkun tilføje, at hele hans Holdning og Adfærd ganske svarede til mine Ønsker, og at han derhos vidste at gøre sin Nærværelse behagelig for Prinsen. *Ulrich* var en dygtig Mand i sit Fag, med lys Forstand, der saavel med Hensyn til den indre som ydre Dannelse kunde sættes ved Siden af enhver *Gentleman*. Jeg havde i et og alt Aarsag til at være fornojet med ham, ligesom han gerne saas af Prinsen, ja jeg kom, inden vi skiltes ad, virkeligen til at holde af ham.

Lowzow var naturligtvis den, der oftest blev indbudet til Middag saavel som til Aften, hvilket iøvrigt jævnlig ogsaa var Tilfældet med *Ulrich*. Jægerspris Gods' Forpagter, *Popp*, en jævn, beskeden Mand, inviteredes en enkelt Gang til Middag.

Foruden hine paa Jægerspriis eller ganske i Nærheden boende Herrer, befandtes, indlogeret paa selve Slottet, en Forstkandidat, en ung Mand, paa hvem der i og for sig selv intet var at sige,

men som under de stedfindende Omstændigheder ikke passede for os.

Jeg behandlede ham hoffligt, indvilgede i, at han engang imellem fulgte med Prinsen paa Udgravningerne — ved hvilke denne selvfølgelig altid ledsagedes af Irminger eller Holstein, stundom ogsaa af Ulrich, — men holdt ham iøvrigt i Afstand. Og da dette efter nogen Tids Forløb begyndte at blive noget besværligt for mig, og jeg maatte befrygte, at hans Nærhed kunde have en mindre heldig Indflydelse paa Prinsen til Følge, bortfjernede jeg ham fra Jægerspriis, med Hensyn til hvilket Skridt jeg, anende dets sandsynlige Nødvendighed, i Forvejen havde truffet Aftale med Hofjægermester, Baron *Løvenskjold*. Baronen havde nemlig, efter at Kongen i Forvejen havde underrettet mig derom, været paa Jægerspriis i Tjenesteforretninger.

Og tilskrev jeg denne under 31. Marts saaledes:

«Kære Hr. Baron! I Henhold til vor mundtlige Aftale tager jeg mig den Frihed at meddele Dem, at jeg alligevel nok ønskede, at Forstkandidat M. blev kommanderet til det Arbejde, som

alt i længere Tid har været ham tiltænkt i Frederiksborg.

«Men da jeg ingen Grund har til nogen Klage over Hr. M., saa beder jeg Deres Højvelbaarenhed saa meget desto mere at indlede Sagen saaledes, at den ikke i mindste Maade kan geraade denne unge Mand til nogen Skade.

«De vil, kære Hr. Baron, derhos indse, at det ogsaa af andre Hensyn er af Vigtighed, at Hr. M.'s Bortkaldelse ikke faar Udseendet af noget andet end en simpel Tjenestesag; thi kom der det mindste Nys iblandt Publikum om, at jeg havde nogen Del deri, saa kunde det give Anledning til Rygter, som det er vor Pligt at forebygge til det yderste.»

Herpaa modtog jeg, Dagen efter, følgende Svar:

«Som skyldigst Gensvar paa Deres Højvelbaarenheds ærede Skrivelse af 31. f. M. skulde jeg ikke undlade at meddele Dem, at da ingen bestemt Ordre er indløbet fra Rentekamret om Forstkandidat M.s Arbejde paa det Frederiksborgske Distrikt, har jeg, for at efterkomme Deres Forlangende, beordret M. til at indfinde sig her hos mig for at begynde det bevidste Arbejde,

hvortil netop de behøvede Dokumenter ere i mit Værge; saaledes vil M. kunne forlade Jægerspriis, uden at det kan blive paafaldende for Verden, og den Byrde, for mig at have ham i Huset, paatager jeg mig gerne, naar jeg derved kan bevirke noget, som jeg kan formode ville være overensstemmende med vor elskede Konges Ønske. At denne Sag fra min Side skal blive behandlet med den største Tavshed og Delikatesse, derom haaber jeg, at enhver Forsikring maa anses for at være overflødig. Anbefalende mig i Deres Venskab forbliver jeg med Højagtelse Deres

ærbødigste

LOVENSKJOLD.

Da den unge Mand alligevel blev allarmeret om sin uventede Bortkaldelse fra Jægerspriis, hvis egentlige Grund han nok anede, indfandt han sig, efter at have modtaget Ordren, hos mig for at hente nogen Beroligelse. Jeg sagde ham, i al Venlighed: «at jeg ej kunde indlade mig med ham paa nogen Forklaring angaaende denne Sag, men at han kunde forlade sig paa mig, som en retskaffen Mand, at hans Bortkaldelse

ikke vilde geraade ham til mindste Skade.» Dette, og at jeg, i Følge Prinsens Ønske, tillige bad ham at spise til Middag hos Hs. kgl. Højhed førend hans Afrejse, syntes da ogsaa at berolige ham; og jeg tør saaledes haabe, at Hr. M., hvem jeg ikke senere i mit Liv har mødt, skiltes fra mig uden Nag.

Et Brev fra Kongen til mig af 5. April begynder saaledes:

«Deres Skrivelser af 1. og 3. April har jeg modtaget, og er Dem meget taknemlig for disses Udførlighed og Nøjagtighed. I Henseende til Forstkandidat M., da tror jeg ogsaa, at det er godt, han er borte, thi denne unge Mand ved vist ej, hvordan han skal omgaaes med P. F.»

Omendskønt den unge Mands Bortfjernelse ingenlunde stemmede overens med Prins Frederiks Ønsker, — lagde denne dog desangaaende ingen Uvilje imod mig for Dagen; ligesom Prinsen aldrig yttrede nogen Heftighed eller Vrede imod mig, naar jeg nødtes at afslaa ham en eller anden Begæring.

Herpaa vil jeg her endnu anføre et andet Exempel, der staar i levende Erindring hos mig, og som tillige belyser den Maade, hvorpaa jeg

omgikkes Prinsen i den særegne Stilling, jeg var sat til ham.

Det var, efter at vi vel havde været en tre Ugers Tid paa Jægerspriis, da Prinsen en Aften, imedens vi sad ved Whistbordet, spurgte mig, om han næste Morgen maatte tage ud til Udgravningen af en temmelig langt bortliggende Kæmpehøj. Jeg havde intet derimod, og bad, som jeg plejede, Lowzow at bestille Arbejdsfolkene m. m. Imidlertid opstod der om Natten et Slags Uvejr, en stærk, kold Blæst med Snefog. Jeg lod derfor Arbejdsfolkene afbestille i Tide, og paalagde Kammertjeneren, naar Prinsen vaagnede op, da at gøre ham strax opmærksom paa det afskyelige Vejr og spørge ham, om han ikke skulde gaa ind, og sige mig fra ham, at han vilde opsætte Turen — kort sagt, at han, Kammertjeneren, skulde søge at overtale sin Herre til *af sig selv* at opgive den for i Dag.

Dog forgæves! Klokken imellem 9 og 10 traadte Prinsen ind til mig, udrustet fra cap a pied som til Grønlandsfart, spørgende mig «om han ikke maatte tage ud — jeg havde jo i Gaar Aftes lovet ham det!»

Jeg udtalte min Forundring over, at han i

sligt Vejr virkeligen kunde have Lyst dertil, og da han forsikrede mig: «at han aldrig brød sig om Vejret, kunde taale hvilket som helst Vejr o. s. v.» — svarede jeg: «om saa var, vilde dette dog ingenlunde være Tillælde med den langtfra stærke Holstein (der skulde ledsage ham; Irminger var i København): at jeg ærligen vilde tilstaa ham, at *jeg* ikke skøttede om at udsætte mig for en alvorlig Forkølelse ved, i Storm og Sne, at staa i flere Timer som Tilskuer ved Udgravningen, ja at endog Bønderne, der skulde grave, vilde forundre, maaske beklage sig, og at i alt Fald Enhver, og med Rette, vilde opholde sig over og dadle os for, at vi, uden mindste Nødvendighed, saaledes exponerede os selv og andre.

Og da Prinsen — der havde en Slags Mani for disse Udgravninger og maaske ogsaa satte en Slags Ære i at vise, hvor lidet han brød sig om Vejret — alligevel ikke vilde indse Urimeligheden, gjorde jeg en Ende paa Sagen ved at erklære ham, at da Arbejdsfolkene var afbestilte, var det en Umulighed i Dag at føje ham.

Men omendskønt Prins Frederik blev helt fortrydelig, betvang han sine Følelser og forlod

mig med et: «Som De befaler!» Hvorhos jeg maa tilføje, at dette under hele vor Samværen paa Jægerspriis var den eneste Lejlighed, hvorved jeg havde nogen Umage for at bringe Prinsen til at føje sig, og den eneste Gang, at han brugte dette «Som De befaler» imod mig.

Imod Forventning klarede Uvejret op henad Middag. Jeg lod da vor Ven, Skovrider Ulrich, der boede ved Udkanten af Parken, bede at holde sig parat med Jæger og et Par Hunde for det Tilfælde, at Hans Kongelige Højhed endnu i Dag ønskede at jage lidt. Og da jeg, da vi mødtes ved Frokosten, fandt Prinsen rolig, og venlig imod mig som sædvanlig, overraskede jeg ham behageligen ved Meddelelsen af den trufne Foranstaltning, og fulgte med ham paa Jagten.

I denne Anledning tilkendegav Kongen mig i et Brev af 29. Marts:

«De har gjort meget ret i ej at lade ham grave i daarligt Vejr, thi kan P. F. udholde det, er det godt for ham, men andre Mennesker skulde ogsaa udholde det.»»

KAPITEL XIV.

Prins Frederik som sin Moders Hævner. — Prins Frederik vil være Katholik — Prins Christians Liberalitet. — Hvad Frederik VI vilde have gjort.

Naar man vil forstaa Prins Frederiks — den senere Frederik VII's — mærkværdige Karakter og finde Aarsagen til hans ulykkelige Tilbøjeligheder, vender Tanken idelig tilbage til hans Moder, Prinsesse Charlotte, Prins Christian Frederiks første, fraskilte Gemalinde. Det er almindeligt bekendt, hvorledes dette Ægteskab opløstes under Omstændigheder, der aldrig er blevne fuldt opklarede: hvorledes hun forvistes til Horsens efter en Scene, hvori *Dupuy* spillede en Hovedrolle; hvorledes hun i Horsens levede et muntert Liv, der vakte megen Opsigt og berettiget Forargelse, indtil hun endelig rystede Dan-

marks Støv af sine Fødder og drog til Rom, hvor hun antog den katholske Religion.

Det er rimeligt, at Prins Frederik efter denne Moder har arvet adskilligt mindre heldigt: men det er ogsaa forstaaeligt, at hendes Skæbne har vakt hans Deltagelse i høj Grad, og at han har været stærkt optaget af det Spørgsmaal: om der ikke var sket hende Uret?

Paa dette Tidspunkt, da han selv fik Tryk-
ket af den kongelige Unaade at føle, og er op-
fyldt af Bitterhed mod Faderen og Kongen —
eller vel rettere imod alt det, der stillede Krav
til ham og vilde hindre ham i hans Fornøjelser
— sysler hans Tanker meget med Moderen; som
det vil ses af følgende Brev, er han overbevist
om Faderens Uret imod hende og opsat paa at
hævne hende, ligesom han selv tænker paa at
gaa over til den katholske Religion. Brevet ly-
der i sin Helhed saaledes:

Hr. Oberstløjtnant Ewald!

Man kan vel sige sig, at onde Sædvaner ej
aflægges paa engang, og at forudfattede Ideer
kan ventes at fremhæves paa ny ved forefaldende
Lejlighed, men det har ikke desto mindre gjort

mig meget ondt. at de sædvanlige Ytringer om Prinsessen, hans Moder, og om den katholske Religion paany ere blevne fremførte. Det er saa meget des synderligere, som jeg er forvisset om, at Prinsen ikke vilde kunne svare paa det Spørgsmaal: hvori hans Moder var bleven forurettet, og hvad han vilde hævne? Aldrig har hun selv til nogen, der vidste Besked, ytret, at der var sket hende Uret, og allermindst har hun haft Lejlighed til at ytre det for ham.

Lige saa lidt vilde han kunne svare paa Spørgsmaalet: hvorfor han skulde ville være Katholik? Skulde Lejlighed nogen Sinde tilbyde sig til at omtale disse Genstande, gad jeg nok ønske. at De vilde forelægge ham disse Spørgsmaal blot for at erfare, hvad han egentlig tænker sig derved. At De lader ham føle det uværdige i at pønske paa Hævn og hvor lidt det stemmer med hans yttrede Hensigt til Forbedring, følger af sig selv. Ligeledes skader det ikke, at han ved, det er eenstydigt, at blive katholsk og at frasige sig al Ret til Tronen.

Grev Rantzau kommer udentvivl ud paa Fredag Aften, hans Forretninger (i Statsraadet) have ej tilladt ham at afrejse før, hvilket De ville

PRINS CHRISTIAN FREDERIK.
(CHRISTIAN VIII.)

meddele min Søn, der formodentligen venter ham med spændt Forventning.

Det er mig saare kært, at Bentsens Rejse og Tilbagekomst ej har haft nogen videre uventet eller skadelig Virkning paa Stemningen.

Jeg beder Dem at hilse min Søn og forbliver Deres

forbundne og velvillige

CHRISTIAN FREDERIK.

Kjøbenhavn 15. April 1834.

Bemærkningen om Grev Rantzau — der nu var Statsminister — og at Prins Frederik utaalmodig skulde vente hans Ankomst, hentyder til Ordningen af Forholdet til Prinsesse Vilhelmine.

Med den Bemærkning, der hentyder til Prins Frederiks Kammertjener, Bentsen, hænger det saaledes sammen. Prins Christian havde jo — under den tidligere beskrevne Scene i København — lovet Prins Frederik at tage sig af Jomfru Weiner. Prins Frederik meddeler da sin Fader, at han vil sende nogle Penge til Husleje-hjælp ind til hende med Kammertjeneren. Efter nogen Diskussion tillader Prins Christian dette, og tilføjer endogsaa: «— — at jeg ikke finder

det uhensigtsmæssigt, at Prinsen beroliges ved en Kvittering fra Jomfru Weiner, hvori i almindelige Udtryk loves et uforandret og erkendtligt Sindelag.»

Faderens Optræden i denne Sag er for den gamle Kong Frederik fuldstændig ufattelig. Han skriver i et Brev til Ewald:

Prins Christian Frederiks Opførsel i Henseende til Jomfru Weiner, er mig en ren Gaade. Jeg frygter, Prinsen vil faa Grund til at fortryde dette baade i Henseende til det moralske og i Henseende til det pekuniære, thi hendes Fordringer vil stige, alt som hun ser den overordentlige delikate Maade, hun behandles paa.»

I et andet Brev skriver Frederik VI:

«Jomfru Weiner beskæftiger Prins Frederik meget. Prinsens Fader har ladet Jomfru Weiner læse Prinsens sidste Brev, men forbudt hende at skrive, og hvad værre er, sagt at naar hun havde noget at forebringe, skulde hun i hans Forgemak aflevere alt. Mig er alt dette ubegribeligt. Alle mine Indstillinger have ej fundet Indpas.»

I et tredje Brev til Ewald skriver Kongen: «Jeg har bedet Faderen ej at være Brevdrager

mellem sin Søn og Jomfru Weiner. Jeg har bedet Faderen at betale hendes Husleje og give hende nogle Hundrede Rigsdaler og dermed Basta.»

Men Prins Christian har vel ment, at man til en vis Grad maatte tage Prins Frederik, som han var, og regne med de Forhold, han nu engang var kommen i; ligesom han vel ogsaa har frygtet, at man ved slet ikke at tage Hensyn til Prinsens Følelser kunde drive ham til Desperation.

KAPITEL XV.

Prins Frederik klager over Kabaler. — Prinsens Levned gennemgaas. — Et Brev fra Prinsesse Vilhelmine. — En Beretning til Grev Rantzau. — En Samtale med Prinsen. — Prins Frederik indrommer og undskylder. — Prins Frederik om sit Ægteskab. — Prinsen graver efter Visdom.

«Efter denne almindelige Fremstilling af vort Levned» — skriver Ewald videre — «saavel som af mit Forhold til Prins Frederik, under hele mit Ophold paa Jægerspris — gaar jeg i min Fortælling tilbage til de første Dage dér.

Omendskøndt Prinsen ikke i nogen Maade opponerede imod Kongens for dette Ophold givne Befalinger, syntes at være rolig og viste sig føjelig og venlig imod mig, var han dog langt fra endnu at ville indse sin Uret, og lod, om just ikke directe til mig, saa dog ogsaa i *min* Nær-værelse, falde af og til Ord om «Kabale, Uret-

færdighed» o. s. v. Men saa meget jeg end ønskede at opvække bedre Følelser hos ham, vøgtede jeg mig dog, ved disse Udbrud, for al Diskussion med ham, men lod, som om jeg ikke hørte eller ænsede dem. Jeg nærrede det Haab, at han nok vilde komme mig imøde; og heri tog jeg ej heller Fejl.

Thi allerede et Par Dage efter vor Ankomst til Jægerspris kom Prins Frederik en Aften, efter at vi alt havde ønsket hinanden god Nat, ind til mig paa mit Værelse, for, som han sagde, at tale med mig i Fortrolighed. Og bad han mig først og fremmest at sige ham: «Hvad han havde gjort? Hvorfor man saaledes havde sendt ham herhen?»

Jeg svarede, at det mig paalagte Hverv ikke bestod i at skulle moralisere for ham, men at jeg, hvis han virkelig attraaede det, var beredvillig at besvare hans Spørgsmaal, forudsat at han vilde finde sig i, at jeg sagde ham den nøgne Sandhed, ja at jeg talte med ham som en Fader med en Søn; og da han forsikrede mig, at han intet ønskede mere end dette. — gennemgik jeg, uden Skaansel, hans hele forudgaaende Levned med ham.

Da jeg strax nedenfor vil komme tilbage her- til, vil jeg paa dette Sted ikkun berøre to Punk- ter, hvorpaa jeg især lagde Vægt. Det *første* var Prinsens utæmmelige Lyst til at fortælle Histo- rier, dels greben aldeles ud af Luften, dels over- drevne til det utrolige, og hvilke derhos, naar han kom i en oprørt Stemning, plejede at gaa ud, og stundom paa det skammeligste, over an- dre, ja selv over dem, han skyldte Højagtelse og Hengivenhed. ,

Jeg bragte ham derhos i Erindring, hvorme- get jeg, saavel som Grev Rantzau, under vort Sammenværen i Udlandet, havde kæmpet, hvor inderligen vi havde stræbt, for at vænne ham af med denne Lyde, og gjorde ham opmærksom paa, hvorledes han, ved slige dels latterlige, dels afskyelige Fortællinger, i Grunden ikkun, og al- tid mest, skadede sig selv.

Det *andet* Punkt var Prinsens ulykkelige Ta- lent, stedse at hige efter, og saa meget, det blev ham muligt, at vælge det sletteste Selskab, og derved fjerne det bedre fra sig.

Vor Samtale varede til ud over Midnat; Prin- sen modtog alt, jeg sagde ham, med Godmodig- hed, ja gav mig Ret i saa godt som alt; — men

hvor lidet jeg i Grunden havde udrettet, det viste sig, jeg maa tilstaa, ikke til min Overtalelse, men dog til min Bedrøvelse, allerede en eller to Dage derefter, ved den saa lidet til en Forandring i Prinsens Sind svarende Maade, hvorpaa han modtog efterstaaende Brev fra sin Gemalinde, hvoraf Kongen, med en Skrivelse til mig af 18. Marts, sendte mig en Kopic, skreven af Prinsessens egen Haand:

København d. 14. Marts 1834.

Du gør mig Uret og bedrøver mig meget, naar du kan tænke, at jeg ønskede din pludselige Afrejse. Tvertimod har jeg, Gud ved det! bønfuldt paa det Inderligste min Fader at forandre sin Beslutning, saasnart jeg erfarede denne. Du spørger mig, hvorledes det gaar mig, jeg lever ganske stille siden din Bortrejse og er vel, saa vidt man under slige Omstændigheder kan være det. Mine Forældre befinde dem ligesom jeg og sende dig en Hilsen, og de andre, du paa lagde mig at hilse, har jeg ej endnu set, men skal ej undlade at sige dem det. Omendskønt desværre jeg ikke har kunnet bidrage efter mit

Hjertes Ønske til din Lykke, saa skal jeg dog aldrig ophøre at bede for dit Vel.

VILHELMINE.

Ja, at jeg egentlig slet intet havde udrettet ved hin Samtale med Prinsen, vil ses af efterstaaende, der tillige angaar Hovedmomentet i denne sørgelige Katastrofe.»

(Brevet, der er til Geheimstatsminister, Grev Rantzau-Breitenburg, er skrevet paa Tysk og gengives her i nøjagtig Oversættelse.)

Jægerspriis d. 19. Marts 1834.

Højtærede Ven og Velynder!

Dette Brev, som jeg med Henblik paa den ulykkelige unge Mands Natur, der ikke kan sammenlignes med noget mig bekendt, ikke kan andet end gøre meget detailleret, beder jeg Deres Excellence, uden at trættes ved dets Vidtløftighed, at skænke al Opmærksomhed.

Løvrigt vilde jeg finde det højst anmassende, om jeg blot i mindste Maade vilde hentyde til, hvad Deres Excellence skulde gøre eller undlade efter Læsningen af dette Brev. De er Kongens

**PRINS FREDERIK CARL CHRISTIAN
FREDERIK VII.)**

PRINSESSE VILHELMINE.

saa vel som Faderens nære Ven, besidder Deres Majestæters og Deres kongelige Højheders Tillid i samme Grad, som De fortjener det; Dem kan og tør jeg meddele alt, uden nogen som helst Betænkelighed.

Skulde jeg tillægge dette Brev mere Vigtighed, end det fortjener, saa vil De tilgive mig det: i intet Fald kan dette skade Sagen selv.

Til Sagen :

I Forgaars Middags var Prinsen for første Gang noget mindre venlig stemt; Aarsagen var maaske blot den Efterretning, at Hofjægermester, Baron Lovenskjold vilde komme her, og den dermed forbundne Frygt, at der maaske deraf vilde flyde en eller anden Indskrænkning i hans Jagter.

Prinsen kastede noget omkring sig med den Kabale, der, som han mente, havde styrtet ham. Disse Kabalister nød nu Frugterne af Deres Arbejder, skønt de havde fejlet meget i deres Beregning, thi han var meget tilfreds med det, der var sket, var rigtig tilfreds nu. Hvad han havde gjort, siden han skulde sendes bort, det vidste han ikke, saadan, som han levede nu med os, havde han stedse levet hjemme, thi at han dér

vel nok engang imellem havde drukket et Glas Champagne, kunde dog ikke komme i Betragtning.

Da jeg følte, at jeg i dette Øjeblik ved at sige ham imod kun vilde opfordre ham til, at lade den ene taabelige Snak følge ovenpaa den anden, indlod jeg mig ikke paa nogen Indvending, men førte Samtalen hen paa andre Ting, og Dagen endte, som alle Dage her hidtil, med Lydighed, Fredelighed, ja endog Venlighed.

I Gaar, før Prinsen drog bort for at udgrave Oldsager, kom han højst muntert hen til mig og bad mig om at maatte udsende nogle Indbydelser. Dette afslog jeg: han optog Afslaget ganske venligt, begyndte en Samtale med mig om min nuværende Stilling, hvis Resultat var, at han fuldkomment og uden at yttre den ringeste Bitterhed indsaa, at jeg nøje maatte følge Kongens Befalinger, samt med Taknemlighed følte, at jeg iøvrigt behandlede ham saa velvillende som muligt. Derpaa bad han mig — ikke nu, men senere hen — spørge Kongen, om ikke Oberstløjtnant von Kleist maatte besøge ham en Dags Tid?

Mit Svar var:

«Med den Slags Ting tør jeg endnu i lang Tid ikke komme til Kongen: men vedbliver De fremdeles at opføre Dem som hidtil, vedbliver De at vise ubetinget Lydighed mod Kongens Befalinger, og i Særdeleshed, hvad angaar Maadehold i Drik, saa vil jeg senere hen se, hvad jeg kan gøre; uden at jeg iøvrigt kan love Dem noget om, hvorvidt Kongen vil gaa ind paa Deres Bøn.

Jeg vil snarere rent ud tilstaa Dem, at jeg ikke tror, at Kongen vil tillade den *mindste* Forandring i Deres nuværende Stilling, før De ikke blot i Fremtiden vedbliver med Deres nuværende, ordentlige Opførsel, men paa en eller anden Maade har vist Kongen, at De i det mindste indser, hvor mildt Kongen har behandlet Dem, selv idet han straffede Dem.»

Prins Frederik svarede herpaa:

«Ja, det har Kongen, og jeg vil tilstaa Dem. Ewald, jeg undrede mig derover, da jeg kom her, thi jeg troede, jeg her skulde behandles ganske som Arrestant. Hvorfor jeg skulde dette, det ved jeg rigtignok ikke, thi jeg har intet gjort. De har jo været tilfreds med min Opførsel her

i disse otte Dage, og hjemme har jeg opført mig lige saadan, levet paa samme Maade.»

Ewald:

«Nej, min kære Prins. det har De ikke!»

Prins Frederik:

«Ja hvad har jeg da gjort, sig mig det!»

Ewald:

«Det har jeg allerede een Gang gjort; De ved det rigtig godt, hvis De vil vide det.»

(Men da Prinsen vedblev at trænge ind paa mig, fortsatte jeg:)

«Nu vel, saa vil jeg da i Guds Navn sige Dem det een Gang til.

«For det første er der den Artikel med Deres Snapsen og evindelige Drikken, hvorved De dels sætter Dem selv i daarlig Stemning, dels skader Deres Sundhed, og hvorimod ingen Formaninger vilde hjælpe.»

Prins Frederik:

«Ja, det nægter jeg ikke, men jeg følte mig ulykkelig og vilde sætte mig i bedre Humør.»

Ewald:

«Dernæst den frygtelige Sladder, de afskyelige Fortællinger, som De giver til Pris for enhver, der vil høre paa Dem eller *maa* høre paa

Dem. Og derimod er De ligeledes ofte nok blevet advaret, og ligeledes forgæves.»

Prins Frederik:

«Ja, det kan jeg heller ikke nægte, men det var, naar Ondskaben kom over mig.»

Ewald:

«Ikke Ondskab, kære Prins, men tillader De mig at sige Dem det rigtige Ord: Galskab, og den skulde De have arbejdet imod, i Stedet for at gøre den værre ved at drikke.»

«Dernæst kommer jeg til det Punkt, hvorom jeg allerede har sagt Dem min Mening, nemlig Deres uværdige Opførsel mod Deres Gemalinde. — I Sandhed, Kongen har i denne Henseende behandlet Dem yderst mildt, i Tillid til Deres Ungdom og til at De bliver fornuftigere; og først da intet vilde hjælpe, brugte han Alvor imod Dem.»

Prinsen fortalte nu — dels sammenhængende, dels afbrudt — om sit Forhold til Prinsessen, hvorved han søgte at vadske sig ren, uden dog at sige noget egentlig bittert eller ligefrem utilbørligt om Prinsessen. Blandt andet sagde han, uden i mindste Maade at ane det upassende i

Udtrykket: Det er umuligt, at Hund og Kat kan leve sammen!»

Dernæst kom Prinsen ind paa sin sidste slette Opførsel mod Prinsessen, men fortalte langtfra noget om det, som han egentlig havde sagt, og hvorledes han havde opført sig: men fortalte tilsidst, at der ved denne Lejlighed mellem ham og Prinsessen var faldet Ord om at skilles ad, og at han maaske allerede nu vilde have været hos Kongen desangaaende, hvis han ikke var bleven sendt bort.

Jeg svarede Prinsen, at han, hvis han havde den fuldkomne Overbevisning, at det var ham umuligt at være lykkelig med Prinsessen, burde have udtalt sig aabent derom til Kongen (hvad jeg allerede tidligere havde sagt Prinsen), og dette kunde han ogsaa gøre nu, det forstaar sig paa en ærbødig og passende Maade.

Af Prinsens Svar fremgaar det umiskendeligt, at han gerne gjorde dette Skridt, men, kort sagt, ikke havde Mod dertil; han frygtede for at forøge Kongens Unaade, og dels strax, ligesom ogsaa i Fremtiden, forværre eller forringe sin Stilling, i det hele at blive behandlet strængere, naar han ikke længere var Kongens Svigersøn.

Jeg svarede Prinsen, at jeg desangaaende ganske og aldeles ikke kunde forudsige ham noget; at Kongen jo maatte bestemme alt nærmere angaaende dette, at han (Prinsen) jo dog vel ikke vilde være den eneste i Landet, der tvivlede om Kongens Retfærdighed og, saafremt han selv forjente det, om Kongens Mildhed.

Prinsen sagde dertil:

«Ja, saa vil jeg skrive, men De maa først læse Brevet, for at jeg ikke skal skrive noget galt.»

Idet han gik, sagde jeg til Prinsen, at han skulde nu først behørig fordybe sig i sig selv og overveje, han havde netop nu Tid dertil, medens han sad derude, naar Folkene gravede.

«Ja, jeg vil søge at grave mig nogen Visdom frem,» sagde Prinsen.

«Og finder De nogen, saa pas godt paa den for at bruge den ved Lejlighed» var min Adieu.

Medens nu Prinsen, jeg frygter forgæves, gravede efter Visdom, skrev jeg strax vor Samtale ned og søgte derpaa efter nogen Visdom i

mit, desværre vistnok kun meget almindelige Hoved. Gid jeg dog havde fundet en Smule!

Jeg følte ved nærmere Eftertanke, at Kongen ganske vist, hvis han finder det nødvendigt, ganske og aldeles kunde desavouere mig, — men at han, hvis jeg sendte ham Prinsens Brev, med Prinsens Vidende, og paa en vis Maade blev tvungen til, direkte eller indirekte, at give Prinsen et Svar.

For at forebygge, at Hans Majestæt sættes i denne, ham maaske ubehagelige Nødvendighed, faldt — ved at tænke herover — Deres Excellence mig ind. Indfaldet var saa naturligt, at det strax vilde være kommet for et hurtigere fattende Hoved end mit.

Da Prinsen altsaa efter Klokken 4 kom hjem fra Udgravningen, sagde jeg til ham: At jeg, før han skrev noget, endnu engang maatte tale med ham om Sagen.

Hvilken Sag? Naa saaledes!»

Og det var, som havde vi aldeles ikke talt om nogen Ting. Enten var alt bortdunstet i den frie Luft, eller Bagateller havde fordrevet enhver alvorlig Tanke.

Jeg sagde:

«Ja, sig De mig det nu, naar De vil tale med mig derom, det har slet ingen Hast dermed. De maa selv føle Trang dertil.»

Klokken 8 i Gaar Aftes lod Prinsen mig indbyde til sig for at spille Whist med ham.

Jeg fandt ham ikke i hans Kabinet, men i Selskabsværelset, ved Spillebordet, der var arrangeret, siddende i Sofaen, og skrivende ivrigt, ritch ratch, med Blyant nederst paa den fjerde Side af et i Oktav sammenlagt Kwartblad.

Kammerjunker Lowzow, der sædvanligvis spillede Whist med, stod i nogen Afstand i en ærbødig Stilling.

«Der», sagde Prinsen, idet han gav mig Bladet, - «læs De, jeg har kun nedskrevet det saadan i Udkast, sig mig nu, om De synes om det.»

Mit Svar var:

«Før jeg læser det, kære Prins, ønsker jeg endnu engang at tale med Dem.»

Og alene med ham:

«Før at være fuldkommen sikker paa, at mit Raad i enhver Henseende har været det bedste, er det faldet mig ind, at vi begge har en god Ven i Kjøbenhavn, hvis Mening vi kan skaffe

os at vide, før vi handler. De kan vel gætte, kære Prins, hvem jeg mener?»

Det kunde han ikke.

«Ih, hvem andre», sagde jeg, «end Grev Rantzau, til ham har De jo fuld Tillid.»

Prinsen (langtrukket):

«O ja, det har jeg vel.»

Ewald:

«Ja, det kan jeg da ikke tænke mig andet.»

Prinsen:

«Ja vel har jeg Tillid til Rantzau, skønt i den sidste Tid ikke saa ganske og aldeles. Skønt alligevel. Læs De nu først det Brev, som jeg har skrevet.»

Jeg læste denne Konzept, og jeg havde ikke kunnet diktere ham et saa smukt Brev. netop fra Indholdets Side.

Prinsen beder deri Kongen om Tilgivelse paa Grund af sin slette Vandel o. s. v., erklærer omtrent, at han ikke kunde gøre Prinsessen lykkelig, andrager ikke direkte om noget, men lægger blot Prinsessen og hendes fremtidige Skæbne i Kongens Haand.

Efter at jeg havde sagt ham, at jeg intet kunde indvende imod dette Brev, stak han det

ganske roligt i Vestelommen, indbød os til at spille Whist, og medens jeg, ikke uden nogen Anstrængelse, nogenlunde holdt mine Tanker ved Spillet, spillede Prinsen godt og muntert to og en halv Times Whist. og sagde derpaa det venligste Godnat.

I Morges kom Prinsen, i sin Jagtdragt, før han gik ud, roligt og venligt ind til mig og sagde til mig:

«Ja, Ewald, vil De da være saa god at skrive til Rantzau, for at erfare, hvorledes han finder Deres Raad. — Vil De, saa kan De faa min Brevkoncept til Kongen, og sende den med til Rantzau, for at han kan sige, om der er noget anstødeligt deri.»

Af let forstaaelige Grunde afslog jeg dette. Af Koncepten kendte jeg tilstrækkeligt efter at have læst den den foregaaende Aften. Jeg sagde derfor blot: «Ak, det behøves ikke», og nu gik Prinsen paa Jagt, efter at han, paa sit Spørgsmaal, havde erfaret af mig, at vi Søndag kunde have Deres Svar her.

Efter at jeg med den største Samvittighedsfuldhed har nedskrevet denne Samtale paa Papiret, tilføjer jeg endnu kun nogle Bemærkninger, hvis redelige Hensigt Deres Excellence ikke vil miskende:

Det synes mig umiskendeligt, at Prinsen, for saa vidt han over Hovedet er i Stand til at have en Mening, et Ønske, en Vilje, allerede i nogen Tid meget har ønsket at skilles fra Prinsessen, og endnu i Øjeblikket levende ønsker det — men at det alene har manglet ham paa Mod til at udtale sig derom.

— Min Samtale med ham, som jeg her har forelagt Dem ganske in extenso, lægger ganske umiskendeligt for Dagen, at jeg har givet Prinsen dette Mod; jeg vil altsaa, for saa vidt dette Raad bliver fulgt af ham, i hans Øjne, som over Hovedet, i denne Sag komme til at staa som Prinsens Raadgiver.

Ikke af Hensyn til min i og for sig saa lidt betydende Person, men i Pligtfølelse mod de allerhøjeste og højeste Personer, hvis Tillid har sat mig i min nuværende Stilling til Prinsen, anser jeg det derfor for min Skyldighed her at erklære, at jeg vel har givet Hs. kgl. Højhed

Prins Frederik det Raad, angaaende Skilsmissen at henvende sig til Hs. Majestæt, idet jeg

a) staar i den Formening, at Deres Majestæter og Hans kongelige Højhed, hans Fader, for Tiden anser dette Skridt for uundgaaeligt, og er besluttede paa at gøre det eller i det mindste indlede det,

b) at jeg personlig har den Overbevisning, at dette Skridt er absolut nødvendigt for den kongelige Familjes Ro, med Henblik paa Prinsesse Vilhelmines Forhold baade for Øjeblikket og i Fremtiden, ja endogsaa, *saaledes som Prins Frederik nu engang er*, er at ønske for ham selv — — men at jeg paa ingen Maade af Hans M. eller af Hs. kgl. H. Prins Christian Frederik har faaet det Hverv at raade H. k. H. Prins Frederik til et saadant Skridt, og at dette Raad — i Fald det iøvrigt faar nogen Følge — alene er givet af mig ud fra de under a og b udtalte Bevæggrunde, og idet jeg handlede efter bedste Indsigt og med den reneste Vilje.

Hvad sluttelig Deres Excellence angaar, da afhænger det jo ganske af Dem selv, om De kan og vil tage Del i dette Raad eller ej. Kun ædle Bevæggrunde har ledet alle Deres Handlinger og

Deres hele Liv, og vil det ogsaa ved denne Lejlighed. En eneste Linje: «jeg kan eller tør intet Raad give» er altsaa, om saa skal være, tilstrækkelig.

Men glæder De os med et Raad, da maa De være overbevist om, højtærede Hr. Greve, at det vil blive fulgt, saa vidt det staar til mig.

Deres Excellenses

trofast hengivne

CARL V. EWALD.

Med dette Brev fulgte endnu et andet fra mig til Greven, hvori jeg henstillede til ham, om og hvorvidt han vilde lade Kongen og Prins Christian læse hint.

KAPITEL XVI.

Grev Rantzaus Svar. — Frederik VI ønsker Skilsmisse. — Prins Christians Svaghed mod Sonnen. — Prins Frederik skriver til Kongen. — Prins Christians Betæneligheder. — Skilsmissen er besluttet. — Prins Frederiks Fremtid.

Grev Rantzaus Svar paa Ewalds i forrige Kapitel meddelte Brev lød saaledes:

København, Lørdag d. 22. Marts 1834.

Dyrebareste Ven!

De har gjort Deres Sager ganske fortræffeligt. Jeg er fuldkommen enig i Deres Udtalelser i begge Deres venlige Breve. Kongen er overordentlig tilfreds med Deres Beretninger og med det, som De meddeler ham i den sidste, og vil selv takke Dem derfor. Han gaar nu næsten for hurtigt til Værks. Jeg vilde netop skrive til Dem i samme Retning. De er paa en højst be-

hagelig Maade kommen mig i Forkøbet, hvad der giver mig et nyt og glædeligt Bevis paa Harmonien i vor Tænkemaade.

Lige siden Deres Afrejse har jeg arbejdet paa, at en Akt maa blive udfærdiget, hvorved en foreløbig Adskillelse forordnes og der udtales Mulighed for en formelig Skilsmisse. Men for Sagen selv saavel som for Prinsen er det bedre, om han selv erklærer sig i denne Henseende. Jeg vil derfor med Fornøjelse understøtte denne Sag, og naar han vil sende mig et Brev, som De har set og forseglet, i hvilket han indrømmer sin Uret, *især med Hensyn til Prinsessen*, saa at der deri ikke indeholdes om end blot den svageste Bebrejdelse mod Prinsessen, saa vil jeg meget gerne overgive Kongen dette Brev, og Kongen vil da kunne erklære ham, at der ikke strax kan følge en formelig Skilsmisse, men at han skal tage saa meget Hensyn som blot muligt til hans Ønske. — — — — —

Maaske kommer jeg da til Jægerspriis. Kun maa Prinsen ikke komme paa den Tanke, at han efter et saadant Brev strax igen kan komme til København. Det vilde gøre et daarligt Ind-

tryk her. Jeg gør mig al Møje for at sige Folk Sandheden, men desuagtet er der dog saa mange falske Rygter i Omløb, at man vilde finde det højst svagt, om man allerede nu lod Prinsen komme tilbage. — — — — — Maaske kunde (hvis De finder for godt) senere noget mere Frihed indtræde paa selve Jægerspriis; dog det vil give sig. — — — — —

Prins Christian har jeg (hvad ogsaa Kongen ansaa for bedre) intet sagt om Deres Brev. Han er altfor blød, haaber bestandig paa Forandring og vil nok i Prinsens Ytringer finde ny Næring for sit desto værre saa ugrundede Haab. — — — — — Hils Deres Ulykkesfæller og lev vel! — — — Deres hjærteligt hengivne

RANTZAU.

Under samme Dato modtog Ewald et Brev fra Frederik VI, hvori det hedder:

«At Pr. Fr. skriver mig til og erkender sin Brøde og føler selv. at han ej kan gøre min Datter lykkelig, det er vist det Allerbedste. Men det er ubegribeligt, hvorledes han selv kan ønske

det, idet han dog nu selv heldigvis føler, at han ej mere kan være i København. Jeg takker Gud derfor, som saa heldig har ledet Alt, saa at min Kone, jeg og min kære Datter Vilhelmine kommer ud af dette Helvede.

Imidlertid ser De af Prins Frederiks Ytringer, at han vel gav min Datter ogsaa Skyld i, at de ej har levet godt sammen. Dette er nøje at bemærke, at naar han skriver om, at de ej passer sammen, at han dog ej giver min uskyldige Vilhelmine Skylden.

Lev vel, jeg kan ej være Dem takskyldig nok for Deres Omhu i denne hele Sag.

Deres altid meget hengivne

FREDERIK.»

Om Prins Christians Svaghed overfor Sønnen skriver Kongen:

«At Prins Christian Frederik ej kender sin Søn, er en Sandhed, men en Fader haaber længst af alle for sit Barn, der hvor endog andre taber Modet.»

Samtidig med Grev Rantzaus omstaaende Brev ankom en «ostensibel» Skrivelse — d: et Brev, der var beregnet paa at læses af Prins Frederik. Greven skriver deri:

«Hvis Adskillelsen vilde bringe mere Ro i Prinsens Sind og derved have en fordelagtig Indflydelse paa hans Levemaade og hans sande Livslykke, saa vilde jeg med Glæde bidrage dertil — om end det personligt er mig ubegribeligt, at ikke netop Foreningen med den elskværdige Prinsesse Vilhelmine er bleven hans højeste Lykke.»

I sin Beretning skriver Ewald videre:

«Prins Frederik, som meget havde længtes efter Grevens Svar, gav sig, efter at have læst ovenstaaende, strax til at gøre sit Brev til Kongen færdigt, hvilket jeg dernæst sendte til Grev Rantzau.

Brevet lød saaledes:

Naadigste Herre og Konge!

Den Tillid, som Deres Naade har opvakt hos mig, benytter jeg mig her af, til i dybeste Underdanighed at tilsende Dem et Par Linjer for at takke Dem for den Naade, at have revet mig ud af mit slette Levnet i Kjøbenhavn og fra alle de mange Udsvævelser, som jeg var genegen til.

Det gør mig hjerteligen ondt, at jeg har paa-

draget mig Deres Unaade ved mine i Vildelse eller Galskab brugte Udtryk. Jeg skal søge i den Henseende at forbedre mig, ved stedse først at eftertænke mine Ord og deres Betydning.

Dog nu en Bøn. naadigste Konge, for Deres Datters Held og Lykke. Jeg ved med mig selv, at jeg aldrig i dette Liv kan gøre hende lykkelig, og vort Forhold, som De ved, naadigste Konge, er ej det bedste, hvilket jeg selv tilstaar er min Skyld; naar der derfor var en Maade, hvorved hun kunde blive lykkelig uden ved mig, vilde det vist være slet af mig, hvis jeg ej sagde Dem det rent ud. Jeg har længe alt, ja mere end tre Aar grublet paa, paa hvad Maade jeg skulde sige Dem dette, men jeg har aldrig faaet Mod nok dertil, nu da jeg er borte og ved Skriften kan betro Dem alt, saa tager jeg med Tillid Pennen, ej for at opvække Deres Unaade, men for som en underdanig Søn at nedlægge hendes og min Skæbne i Deres Haand, naadigste Konge.

Jægerspriis. 23. Marts 1834.

Allerunderdanigst

FREDERIK,

Prins af Danmark.

Dette Brev var ganske og aldeles korrigeret af Prinsen selv, med Undtagelse af de Ord: «hvilket jeg selv tilstaar er min Skyld.»

Da han forelagde mig sit Brev *foruden* disse Ord, sagde jeg til ham:

«Jeg maa, kære Prins, kun gøre Dem endnu et Spørgsmaal, som jeg beder Dem at besvare mig med Haanden paa Hjertet. De siger i Deres Brev, at Deres Forhold med Prinsessen ej var det bedste — kan De med Sandhed sige, at *hun* har haft nogen Skyld deri?»

Han svarede mig uden Betænkning:

«Nej, Skylden er min.»

«Ja,» gentog jeg, «men saa er det ogsaa Deres Pligt at udtale dette!»

Han gav mig Ret deri. skrev Brevet om og tilføjede Ordene: «hvilket jeg selv tilstaar er min Skyld.»

Efter at Kongen havde modtaget dette Brev fra Prins Frederik, modtog jeg et Brev fra ham af 25. Marts. hvori han, iblandt andet, tilkender mig Følgende:

«Prins Frederiks Brev var mig kærkomment, thi det er en sand Lykke for os alle i Ulykken, thi som Tingene staar, kan intet være heldigere,

end at Prins Frederik selv erkender sig skyldig og finder selv, at en Afsondring mellem min Datter og ham er fornøden.

«Faderen er nu ved Grev Rantzau bleven underrettet om, paa hvad Maade jeg tror, at Afsondringen mellem min Datter og Prins Frederik kan ske, ligesom om det Brev, P. F. har tilskrevet mig. Jeg venter nu med Længsel paa Faderens Anmærkninger.

«Jeg har i mit Svar til P. F. blot sagt, at jeg havde faaet hans Brev, og at jeg vilde overveje det hele og da handle efter Samvittighed og Pligt.»

I Anledning af, at jeg i et af mine Breve til Kongen havde udtalt, at jeg frygtede for, at jeg maatte kede Hs. Majestæt med mine stundom saa lange Breve, og at jeg vilde beflitte mig paa at fatte mig kortere — siger Kongen, i samme Brev, følgende:

«De maa ikke tro, at Deres Breve kede mig, nej min Kone og jeg er Dem af Hjærtet takskyldig for den Opmærksomhed, den Klogskab og sande Takt, hvormed De siger alt; jeg beder Dem nok engang ej at forkorte Deres Breve.»

Samtidig modtog jeg følgende Brev fra Grev Rantzau:

Kære dyrebare Ven!

Jeg har allerede nu overgivet Kongen Prinsens Brev, da jeg fandt ham i meget god Stemning. Han vil svare Prinsen, og jeg beder Dem sige Prinsen, at jeg senere hen paa bedste Maade skal understøtte hans Ønske.

Prins Christian har hidtil ikke erklæret sig ganske gunstigt derom. Han tror ikke, at det virkelig er Prinsens alvorlige Ønske at blive skilt fra Prinsessen, og ytrede for mig, at Prinsen vel var bleven overtalt dertil.

Jeg har derfor sendt ham Deres Brev, hvori hele Forhandlingen staar, hvilket De ganske vist har tilladt mig at meddele ham, men som *jeg* ugerne meddelte, fordi der staar saa mange venlige Udtalelser deri om mig. Det vilde være særdeles heldigt, om De engang skrev til Prins Christian desangaaende, ja det kan sikkert ikke skade, om Prinsen giver sin Fader at forstaa, at det virkelig er hans alvorlige Ønske. For Prins Christian er Tanken om Skilsmisse en Gru, men jeg har gjort mig al mulig Umage for

at overbevise ham om, at den i alle Henseender er ønskelig. Derved bliver jeg, derom kan Prinsen være overbevist og De ogsaa. Den, der vinder Tid, vinder meget, jeg haaber, at alt endnu vil gaa godt. — Kongen og alle Herskaberne har det godt. Hils Holmer og Holstein og anbefal mig til Prinsen.

Med inderligt Venskab

Deres

RANTZAU.

Kobenhavn, d. 25. Maj 1834.

P. S. Maaske skriver Prins Christian til Prins Frederik og spørger ham, om det virkelig er hans Mening at skilles. Da maa Prinsen kun erklære sig aabent og frit og skrive sin sande Mening.

Prins Christian skrev bl. a. til mig:

«Jeg har læst Deres Brev til Grev Rantzau og erkender Deres gode Hensigt i det vigtige Skridt, De har bestyrket min Søn i at udføre. — Det har endog været velkomment, men det er altid en sørgelig Udvej, en beklagelig Nødvendighed det fører til.

Det er rigtigt, at De i Forvejen har ladet ham føle, hvilken stor Forandring i hans Stil-

ling, det vil have til Følge — synderligt, at hans Ide om et Ophold forbunden med en militær Stilling i Fredericia stemmer overens med, hvad jeg blandt andet ogsaa har tænkt paa.»

I et Brev fra Prins Christian Frederik til mig af 1ste April, vedlagde han et til Sønnen, som Svar paa en Skrivelse fra denne til ham af 30. Marts, hvilken ikke var saa opbyggelig, som den foregaaende, hvis angaaende han (i et tidligere meddelt Brev af 29. Marts) udtaler sin faderlige Glæde. Prins Christian meddeler mig Hovedindholdet af sit Svar til Sønnen, og deriblandt, at han skriver til ham:

«at han, som i Brevet til Kongen, maa erkende, at det ulykkelige Samliv (med Prinsessen) var hans Skyld.»

Dette Prins Christians Brev til mig slutter saaledes:

«Jeg kan desværre ikke modsige, hvad De anfører om min Søns Upaalidelighed i sine Ytringer og Forsætter, men han maa føle de ubehagelige Følger af saadant Forhold, og ved den nuværende Rolighed og Stadighed vænnes han til noget bedre, som vi paa Grund af hans nuværende noget forbedrede Stemning dog tør

nære Haabet, at der er indtraadt en heldig Forandring, hvilken tilvisse mest skyldes den vel overlagte Maade og den Fasthed, De behandler ham paa.

Kunde det i længere Tid vedvare saaledes, da var mere Sikkerhed at vente for varig Forbedring, men nye Forhold kan og have usikre Følger. Dog maa vi lade Tiden raade og være opmærksom — hidlede det bedre, saa vidt muligt, forhindre det Onde at tage Overhaand.

Det skal glæde mig snart at modtage gode Tidender fra Dem, og forbliver jeg, Hr. Oberstløjtnant Ewald,

Deres forbundne og velvillige

CHRISTIAN FREDERIK.

I en Skrivelse til mig af 29de Marts tilkender giver *Kongen* mig blandt andet:

«Deres Skrivelse af 27. og 28. dennes har jeg rigtig modtaget. Det er godt, at Prins Frederik er rolig; denne Stemning vil jeg haabe maa vedblive, gid det kunde blive til Vane, da var man kanske saa lykkelig at have virket til hans Forbedring. Akten, som er min Familjes Rolighed, er nu færdig og skal blot afskrives for

at forelægges samtlige til Underskrift. P. F. skal, som man tror er bedst, vide det Hele længere hen; dette er saavel Faderens som Grev Rantzau's Mening.»

«Deres Brev til Grev Rantzau haver jeg læst; hvad Prins Christian Frederik maa føle derved maa være skrækkeligt.»

Grev Rantzau meddeler mig i et Brev af 1ste April følgende:

«Alt gaar godt, Akten er allerede besluttet og vil snart blive udfærdiget. Kongen er overordentlig tilfreds med Dem og bliver bestandig roligere. Ogsaa Prins Christian er tilfreds og paa Grund af Prinsens Brev til Kongen fuldstændig beroliget og overbevist om, at det er Prinsens Alvor og Ønske. Kongen og Prins Christian er fuldstændig enige, og den sidste finder alt, hvad De har gjort og skrevet, fortræffeligt.

I Island skal Prinsen kun rejse og være tilbage i Efteraaret. Ogsaa jeg er stemt for Fredericia og har raadet Kongen til der at udnævne en Kommandant, som kender Prinsen og faar en bestemt Instrux af Kongen. Paa denne Maade

er Prinsen ogsaa under Opsigt, uden at det tager sig saadan ud. Ethvert andet Opsyn vilde efter min Mening ikke være passende. En Hofchef vil altid være hans Undergivne.

Til Kommandant har jeg foreslaaet Dem eller Deres Svoger. Hverken De eller Kammerherre Bardenfleth kunde ønske nogen som helst anden Post hos Prinsen. Jeg ved ikke, om jeg dermed har gjort Dem til Behag, men det er min Overbevisning, og jeg kender ingen anden til en saadan Kommandantpost.»

I et Brev af 5. April meddeler Kongen mig, at der formodentlig vil finde en Sammenkomst Sted af Faderen og Sønnen paa Fredensborg, forinden Prins Frederiks Afrejse til Island.

Dette Brev slutter med følgende velvillige Linjer:

«Det gør mig ondt, at De i denne Tid har Uro for Deres Søster, gid hun snart maa komme sig. Enhver Ting, der kan i Deres spændte Stilling forurolige Dem, maa være dobbelt følelig.

Deres hengivne

FREDERIK.

Prins Christian meddeler mig i en Skrivelse af 12. April, at han i et Brev til Sønnen har underrettet ham om:

«at han kan vente, at Grev Rantzau snart kommer ud til ham, og at han da vilde erfare Kongens Bestemmelse i det saa vigtige Anliggende, som han har lagt i Kongens Haand. Jeg tilføjede: Kongens ædle Sindelag har under disse sørgelige Omstændigheder ikke levnet mig noget at forlange eller udbede for dig, hvad han ej allerede havde tilstaaet.

Jeg har sagt Grev Rantzau, at jeg vilde tilskrive min Søn, at han snart kom ud til Jægerspriis (saaledes som Kongen billiger det), og min Grund er, at han ej bør forekaste Kongen, at man havde holdt hemmeligt for ham, hvad der angaar ham nærmest, eller at det skulde hænde, at han fik første Underretning herom i de tyske Aviser.»

Samtidig modtog jeg følgende Skrivelse fra Kongen:

«For Deres af 10. dennes takker jeg Dem. Grev Rantzau vil formodentlig komme i næste Uge til Jægerspriis for at tale (med) Prinsen om

Skilsmissen. — Jeg har nu Akten af mig, Prins Christian Frederik og Prins Frederik Ferdinand underskrevet og af Statsraadet parapheret, det er en Skilsmisse som det kaldes fra Bord og Seng, og som siden bliver Skilsmisse Akten selv. De taler ej derom til Prins Frederik, da Grev Rantzau skal have denne Kommission.

Min Svoger har jeg haft den Fornøjelse at se, og finder ham rask og vel.

Vi ere alle vel.

Deres hengivne

FREDERIK.

København, d. 12. April 1834.

Et Brev til mig fra Kongen af 15. April slutter saaledes:

«Det er mig særdeles kært, at jeg i Alt har været enig med Prins Christian og om jeg tør sige er kommen foran hans muligste Ønsker.

«Jeg takker Dem for den Iver, hvormed De udfører alt, samt for Deres Deltagelse i Sagens Tilendebringelse, hvorved min Datter er sikret og min Kone og jeg kan være beroliget.

Deres hengivne

FREDERIK.

Under samme Datum melder Grev Rantzau mig sin forestaaende Ankomst til Fredag (den 18de) eller Løverdag og ender dette sit Brev, af 15. April. med:

«Alt gaar her godt, og hvis De finder det raadeligt, kan De sige til Prinsen, at jeg haaber at bringe ham gode Efterretninger.

«Alle ønsker her, at jeg strax kunde medbringe Prinsens Underskrift. Hvad siger De dertil? Især Dronningen synes at ønske dette.

Mange Hilsener etc. etc.

Deres hjærtelig hengivne

RANTZAU.

Under 15. April meddeler Prins Christian mig Grevens Ankomst til Fredag Aften.

KAPITEL XVII.

Grev Rantzau ankommer. — Skilsmisseakten. Prins Frederik tiltræder. — Brev fra Prins Christian. — Slutningen af Opholdet paa Jægerspriis. — Takskrivelser. — Mødet paa Fredensborg. — Indskibning til Island.

Ewald fortsætter sin Beretning:

«Imedens man i København syntes at nære nogen Frygt for, at det vilde være forbunden med Vanskelighed at erholde Prins Frederiks Tiltrædelse til Skilsmisseakten — noget som ogsaa Grev Rantzaus ovenstaaende Ytringer, saavel som nogle senere Breve, tyder hen paa — havde jeg paa Jægerspriis Møje med at afholde Prinsen fra alt for levende at ytre den Længsel, hvormed han saa Grevens Ankomst i Møde.

Fredag Aften, den 18de April, indtraf Grev Rantzau hos os med Skilsmisseakten, og overbevistes strax om det lidet vanskelige i den ham tildelte Mission.

Han sørgede dernæst for, at Prinsen ikke blot læste, men nøje gjorde sig bekendt med Aktens hele Indhold.

Akten er underskrevet og besejlet af Kongen, dernæst af Prins Christian Frederik og af Prins Frederik Ferdinand, hvilke begge erklære, at de deri givne allerhøjeste Bestemmelser af dem skulle vorde overholdte. Prins Christian erklærer derhos tillige, at disse Bestemmelser ere afgivne med hans Raad og Samtykke. Akten er paraferet af Geheimestatsministrene: Møesting — O. Moltke — Stemann Rantzau-Breitenburg — W. Moltke — Krabbe Carisius.

Denne Akt tilsikrer Prins *Frederik Carl Christian*:

- Aarlig Appanage 24,000 Rbdlr.
- Extraordinært, aarligt 4,800 Rbdlr.
- Til Brændsel, aarligt 1200 Rbdlr.
- Til et Spand Hestes Vedligeholdelse aarligt 500 Rbdlr.
- Fourage *in natura* til 12 Heste.
- Samtlige ved hans Hof ansatte Betjente gageres af den kongelige Kasse.
- For sig og Hof anvist en for en kongelig Prins passende og anstændig nærmere bestem-

mende Bopæl, hvilken for den kongelige Kasses Regning skal blive fuldkommen indrettet og forsynet med alle fornødne Inventarie-Sager.

— Alle i hans egne særlige Værelser befindende Mobilier, forsaavidt han personligen har afbenyttet disse, saavel som det ene Spand af de, hidtil til hans og Gemalindes fælles Brug værende Køreheste, med dertil hørende Seletøj, Staldrekvisiter samt Vogne.

Efter at Akten, den paafølgende Morgen nok engang var bleven forelæst Prinsen, underskrev han, uden at have gjort nogen som helst Indvending, efterstaaende Tiltrædelse:

Vi, Frederik Carl Christian. Prins til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,

Erklære herved, at ligesom det er overensstemmende med vor desangaaende fremførte underdanigste Begæring, at Hs. Majestæt Kongen ved forestaaende allernaadigst udfærdigede Akt har bevilget, at Fælleddsskabet i Henseende til Bord og Seng imellem Os og Vores Gemalinde, Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Wilhelmine

til Danmark, skal være ophævet, saaledes skulle ogsaa samtlige de i denne Akt allernaadigst fastsatte Bestemmelser af Os, til alle Tider paa det nøjagtigste vorde opfyldte, og have Vi i Overnærværelse af Geheime Statsminister Greve til Rantzau-Breitenburg og Oberstløjtnant og Divisions Adjutant von Ewald, med Vores egenhændige Underskrift og fortrykte Segl, bekræftet denne Vores Erklæring.

Jægerspris. den 19de April 1834.

FREDERIK,
Prins til Danmark.

L. S.

G. C. v. Rantzau. Carl v. Ewald.

Grev Rantzau fortalte mig, at det, i Gehejme-Statsraadet var blevet ytret, at min Rang ikke syntes høj nok, til at jeg kunde, tilligemed Gehejme Ministeren, paraphere Prins Frederiks Tiltrædelsesakt, men at Kongen havde svaret:

«Lad Ewald kun paraphere, rimeligvis er han her endnu, imedens vi ældre er borte.»

Allerede den 20de modtog jeg følgende Skri-

velse fra Kongen, som jeg, den 19de, strax havde meldt, at Prinsen havde underskrevet:

«For Deres Skrivelser af 17. og 19. April takker jeg Dem meget. Det er mig kært, at Akten er underskrevet og dermed Alt i Orden.

«Jeg beder meget at hilse den gode Grev Rantzau og takke ham for heri som i alt viste Venskab og Beredvillighed. — — — —

Jeg ønsker, De maa leve vel og fornøjet.

Deres altid hengivne

FREDERIK.

København, den 19de April 1834.

Slaar min Hukommelse ikke fejl, saa blev vor elskelige Greve hos os den 20de over og tiltraadte den 21de sin Tilbagerejse til København, hvorfra han tilskrev mig som følger:

København, d. 22. April 1834.*)

Dyrebare Ven!

Jeg har kun faa Minutter til Posten afgaar. Alle Folk vilde tale med mig og erfare, hvor-

*) Dette som alle Grev Rantzaus Breve er affattede paa Tysk og meddeles her i Oversættelse.

ledes det var gaaet mig paa Jægerspriis. Kongen og Prinsesse Vilhelmine er meget tilfredse med Udfaldet, men ingen kan begribe, at det er gaaet saaledes, og at det blev mig saa let. Hjærtelig Tak for al Godhed og Venlighed. Anbefal mig etc.

Deres hjærtelig hengivne
RANTZAU.

Under samme 22. April tilskrev Kongen mig, iblandt andet:

«Det glæder mig, at alt er gaaet saa godt af i Henseende til Aktens Underskrift. Gudskelov, at vi er saavidt, og ingen med Grund kan sige at være sket andet end hvad Ret er.»

Samtidig modtog jeg efterstaaende Skrivelse fra Prins Christian:

Hr. Oberstløjtnant Ewald!

Saa sørgelig end Anledningen var til Grev Rantzaus Besøg paa Jægerspriis, saa er det mig dog kært, at alt afgjordes paa en Maade, saa Greven kunde være tilfreds dermed og tillige med det Hensyn, der udkrævedes for i fornødent Fald at bevidne, at den bevidste Akt er under-

skrevet frivilligen og med velberaad Hu af Prinsen selv. Desværre er det sket med altfor megen Tilfredshed fra hans Side; alt for ofte vil han have Anledning til at fortryde den Letsindighed, med hvilken han har sønderrevet de helligste Baand, med hvilke en nu forskjærtset Lykke var ham beredt. Dog hvortil nytte nu disse Beklagelser, det er Fremtiden, man maa have for Øje, og gid den maa svare til mine Ønsker. Muligen at en forandret Stilling og andre Forhold kunne give en ønskelig Virkning til det bedre. Omgivelserne ere egentligen det væsentligste. Paa Jægerspriis gaar det jo over al Forventning godt, men saaledes kan det under andre, friere Forhold ej ventes alle Tider. Dog ville vi haabe det bedste.

Jeg bifalder og skønner paa, at De har betænkt en nyttig og behagelig Adspredelse for min Søn ved Kancelliraad Thomsens Besøg og ved Besøget hos E. Bardenfleth. De har iøvrigt vist Ret i at ønske Opholdet paa Jægerspriis i uforstyrret Rolighed og Ensformighed, saaledes som det hidtil ved Deres Omsorg er lykkedes saa vel at vedligeholde samme, selv til min Søns egen Tilfredshed. Grev Rantzau kunde ikke

noksom sige, hvor god han havde fundet hans Stemning og hvor behageligt og hensigtsmæssigt Opholdet paa Jægerspriis.

Endnu er ingen bestemt Aftale truffet med Hs. Majestæt, men naar som jeg hører, min Søn skal embarquere sig den 6te, er det min Hensigt Søndagen den 4de Maj at indtræffe paa Fredensborg. Naar De *efter Gudstjenesten*, som jeg vilde ønske, min Søn bivaanede, kører til Fredensborg, indtræffer De der til Middagstaflet Kl. 3—4. Den 5te bleve vi da paa Fredensborg, og den 6te fulgte jeg ham til Embarcationsstedet.

Saaledes tror jeg alt paa det bedste ordnet.

Det skal glæde mig at modtage gode Tiden-
der fra Dem, og henlever jeg, Hr. Oberstløjtnant
Ewald, Deres

forbundne og velvilligste

CHRISTIAN FREDERIK,

Kjøbenhavn. d. 22. April 1834.

«I denne Rolighed og Ensformighed» — skriver Ewald siden — levede vi ogsaa i de noget over fjorten Dage, vi endnu, efter Grev Rantzaus

Besøg, forbleve paa Jægerspriis, — ganske paa samme Maade, som jeg allerede udførligen har beskrevet, og hvilken unægteligen tjente Prins Frederik bedst.

De eneste Adspredelser, som, med Kongens af mig indhentede Tilladelse, fandt Sted kort inden vi forlode vort Exil, vare — foruden Kancelliraad Thomsens Besøg hos os, og vort Besøg hos Emil Bardenfleth i Frederikssund — en Afskeds Diner. Kammerjunker Lowzow gav Prinsen.

I en Skrivelse af 26. April meddeler Kongen mig, at Orlogsskibet og Korvetten vil være den 6te Maj ved Humlebæk for at modtage Prins Frederik, som skal være den 5te paa Fredensborg, hvor ogsaa Prins Christian indtræffer.

Denne Skrivelse tilkendegiver mig endvidere:

«Omendskont den Dem overdragne Forretning ophører paa Fredensborg ved Prins Christians Ankomst, saa bør De dog følge Prins Frederik til Humlebæk.»

Og slutter Skrivelsen saaledes:

«Gud give, at dette hele maatte være Lærepeng for Prins Frederik, og han derved vilde [lære], omendskont paa en sørgelig Maade for

ham, at en Prins ej kan være som han vil; og at jo højere man er, jo mere Opmærksomhed skal man have paa sig selv; men hvorledes det vil gaa i Fremtiden, naar han kommer fra Island, maa Gud vide.»

Deres hengivne

FREDERIK.

Under samme Dato meddeler Prins Christian mig, at efter nærmere Aftale med Hs. Majestæt, vil vor Afrejse fra Jægerspriis til Fredensborg blive bestemt til den 5te Maj, hvilken Dag Prins Christian selv tager fra Sorgenfri til Fredensborg.

Da Prins Frederik gentagende gjorde mig Spørgsmaal om, hvorledes hans Forhold vilde blive paa Orlogsskibet? — saa indberettede jeg desangaaende, og svarede Kongen mig derpaa under 29. April:

«I Anledning af Deres Skrivelse af 27de om Prinsens Funktion paa Skibet, da har jeg befalet, at han skal være Passager paa Skibet, men skal have Tilladelse at gøre Vagt med de øvrige Officerer; dette skal han ved en Ordre af mig paa Fredensborg vorde underrettet om.»

Herved syntes Prinsen at være beroliget, — men bad mig at følge med ham til Island, ytrende:

«at naar jeg bad Kongen derom, vilde Hs. Majestæt ikke afslaa mig det.»

Jeg takkede Prins Frederik for dette Bevis paa hans venlige Sindelag, forsikrende ham, at jeg, hvis det blev paalagt mig, gerne vilde følge med ham ogsaa til hine fjerne Regioner, men at jeg selv ikke kunde bede Kongen derom.

Alligevel ytrede jeg min Beredvillighed dertil for Frederik VI, men som ikke modtog mit Tilbud, idet han iøvrigt, i denne Anledning, udtalte sig paa en, hans hele Velvilje for mig tilkendegivende Maade.

Fik Prinsen mig saaledes ikke med sig til Island *in persona*, saa tog han mig dog med *in effigie*, idet han gav mit — saavel som Grev Rantzaus — i Genf malede Portræt en Plads paa Væggen i sin Kahytte.

Det sidste Brev, jeg paa Jægerspriis modtog fra Kong Frederik VI, slutter med at tilkendegive mig hans Tilfredshed ved efterstaaende villige Linjer:

Jeg lykønsker Dem at se Enden paa Deres

Forretning. At min Kone, jeg og alle ere Dem særdeles takskyldig, derom beder jeg Dem at være overbevist.

Deres hengivne

FREDERIK.

Kjøbenhavn, den 1. Maj 1834.

Ligesaa Prins Christian Frederik, i et Brev til mig, dateret Sorgenfri d. 3dje Maj 1834, som ender saaledes:

Ved at se Opholdet paa Jægerspriis gaa til Ende, kan jeg ikke nægte mig den Tilfredsstillelse hjerteligen at takke Dem for den retsindige og humane Maade, paa hvilken De har udført det Dem paalagte Hverv, saaledes at De, ved aldeles at svare til Kongens og min Tillid, har vundet nyt Krav paa vor Erkjendtlighed; men hvad der i lige Maade maa glæde Dem, idet det gør Dem den største Ære, det er at De, ved at opretholde den Højagtelse og Tillid, min Søn havde til Dem, ogsaa har vidst at gøre ham Opholdet paa Jægerspriis behageligt og gavnligt i enhver Henseende. Gid vi længe maa glæde os ved de gode Frugter, som det kan bære til Held for den Paagældende. —

Jeg glæder mig til personligen at kunne gentage Dem Yttringen af min Erkendtlighed og af den Højagtelse, med hvilken jeg forbliver, Hr. Oberstløjtnant Ewald. Deres

forbundne og velvilligste

CHRISTIAN FREDERIK.

Noget førend vi skulde forlade Jægerspriis, bad jeg Kongen om, at Prins Frederik maatte gøre Kammerjunker Lowzow og Skovrider Ulrich en passende Present, som et Bevis paa hans Erkendtlighed for al den Opmærksomhed, de havde bevist ham, og hvori De tillige vilde se et Tegn paa Hs. Majestæts Tilfredshed.

Kongen bifaldt dette, og oversendte mig, med sit sidste Brev, en Gulddaase for Lowzow og et Guld Repeter-Ur for Ulrich, hvilke disse modtog med Erkendtlighed, ligesom det var Prinsen en Fornøjelse at overrække dem ved Afskeden.

I Følge min, med Prinsens Ønsker overensstemmende Indbydelse, kom Emil Bardenfleth til Jægerspriis den 5te tidlig for at følge med os til Fredensborg. Prins Frederik syntes om Morgenen, inden vi skulde til at begive os paa Vejen, at befinde sig i en noget oprørt Stem-

ning, som det dog lykkedes os at forandre til det bedre.

Jeg kørte med Prinsen i en aaben Jagtvogn, og mindes at han undervejs ytrede det Ønske, at vi ogsaa i Aften paa Fredensborg skulde spille vor sædvanlige Whist sammen.

Omtrent 10 Aar senere, da jeg, imedens jeg var med Kong Christian VIII paa Fredensborg Slot, der traf sammen med daværende Kronprins Frederik, overraskede han mig med det Spørgsmaal:

«Om jeg kunde huske, da vi her sidst var sammen?»

Jeg svarede, «at jeg vistnok kunde det, men at Erindringerne fra hin Tid jo ej kunde være ham behagelige.»

«Da» — svarede Prinsen — «erindrer jeg dog altid, hvor humant De behandlede mig dengang.»

Prins Christian Frederik var ankommen lidt førend vi paa Fredensborg, hvor foruden Prinsens eget Følge ogsaa var: Grev Rantzau, min Svoger Bardenfleth samt Oberstløjtnanterne *Hagen* og *Klejst*, hvilke ifølge Prins Frederiks Ønske vare blevne indbudte af Prins Christian,

som i sit sidste Brev havde underrettet mig derom.

I Overværelse af dette Selskab modtog Prins Christian, paa Slotstrappen, Sønnen, omfavnede ham kærligt, gav mig Haanden, og tog dernæst Prins Frederik og mig med sig i sit Kabinet.

Efter her at have talt med os begge i Forening, og dernæst alene med Sønnen, lod Prins Christian mig atter kalde ind til sig, og vær-digede mig en længere, confidentiel Samtale, i hvilken jeg, saaledes som jeg holdt det for min Pligt, udtalte mig med den samme Aabenhed, jeg havde fulgt i mine Breve til ham fra Jægers-priis; og blev min redelige Hensigt velvilligen erkendt af Prinsen.

Den næste Formiddag, den 6te Maj, kørte Prins Christian, Prins Frederik, Grev Rantzau og jeg, i samme Vogn, fra Fredensborg til Humlebæk, hvor en Chalup fra det ikke langt derfra for Anker liggende «Dronning Maria» ventede paa vor Ankomst, og bragte Prins Frederik med Følge ombord paa den prægtige Orlogsmand.

Efter at vi havde set Prins Frederik komme om Bord, anbefalede jeg mig til Prins Christian og kørte, ledsaget af Holstein, lige til Amalien-

borg, hvor vi ankom om Aftenen Kl. 6—7, og jeg strax meldte mig hos Kongen, som modtog min mundtlige Beretning om Prinsens Indskibning, og gentog for mig Forsikringen om sin Tilfredshed og Velvilje.

Dagen efter blev jeg tilsagt til Audiens hos Dronningen, som, i en længere Samtale, ikke dulgte for mig, hvad hendes moderlige Hjærte havde lidt og led.

Dernæst var jeg hos Prinsesse Vilhelmine, som talte med mig i maaske over en Time, og gav mig Lejlighed til ydermere at erkende og beundre hendes fromme og kærlige Sind.

— —

KAPITEL XVIII.

Nye Hverv. — Valdemar Dannemands Død. — Hos Landgreve Carl af Hessen. — Bagte Kanoner. — Guds Præst paa Jorden. — Napoleons Djævel. — Landgreven og Abrahamson. — Johann v. Ewalds Sjæl i Prins Christian. — Christian IX som ung og hans Brodre. — En stærk Dosis.

Det er let at forstaa, at Ewald følte det som en Lettelse, da han havde tilendebragt sit vanskelige Hverv.

«Saa meget jeg takkede Gud, skriver han, «ved hvis Bistand det var lykkedes mine Bestræbelser at vise mig den beviste Tillid værdig.

saa inderlig glad og tilfreds var jeg ogsaa ved efter min Tilbagekomst fra Jægerspriis igen at være forenet med mine kære og atter at overtage de Forretninger og Arbejder, jeg i nogle Maaneder var bleven fjærnet fra.»

Nye Hverv ventede paa ham; kort efter sin Hjemkomst blev han saaledes — sammen med

sin Svoger Bardenfleth — udnævnt til Medlem af en Kommission, der skulde udarbejde et Regulativ for Armeringen af Københavns Befæstning m. v.

I denne Anledning foretog han flere Rejser for at undersøge Landets Fæstninger, og paa en af disse Rejser kom han til Fredericia, hvor han gensaa Prins Frederik, som efter sin Hjemkomst fra Island boede dér, og som kom ham i Møde med stor Venlighed.

Aaret 1834 blev i flere Maader skæbnesvangert for Ewald. Hans Hustru fødte ham en Datter, som opkaldtes Vilhelmine Marie, men som snart efter døde. Samme Aar mistede han sin yngste Søster, Marie; og endelig fik han sit første Anfald af Nyresten — en Sygdom, der siden ofte hjemsøgte ham og beredte ham store Lidelser.

I Aaret 1835 blev der Tale om at udnævne Ewald til Minister-Resident i Hamburg, og Ewald var ikke utilbojelig til at modtage denne Post, da hans økonomiske Forhold i høj Grad trængte til at forbedres. Men da det kom til Stykket, vilde Frederik VI ikke af med ham. Til Erstatning forærede Kongen ham 1200 Rbdlr., og

Ewald var glad ved at kunne blive i Kongens Nærhed.

Paa denne Tid ramtes Frederik VI af en stor Sorg, idet hans Son, Valdemar Dannemand, døde i hans Arme. Da Ewald Dagen efter kom til Kongen, fandt han denne behersket som sædvanligt; men da Ewald udtalte sin Deltagelse, gav Kongen sine Taarer frit Løb og talte uforbeholdent om, hvad han og Moderen havde lidt og led.

Men samme Dag præsiderede Frederik VI i Højesteret, og hverken her eller ved det paafølgende store Middagstaffel mærkede man det mindste forandrede i hans Holdning.

Men netop denne Selvbeherskelse forøgede Kongens indre Lidelser, og det blev dette Dødsfald — sammen med Katastrofen Aaret i Forvejen — der knækkede Frederik VI's Kraft.

I April 1835 fik Ewald Indbydelse til at besøge Landgreve Carl af Hessen paa Gottorp, da den gamle Herre ønskede at indvie ham i en ny Opfindelse, han havde gjort.

Da Ewald kendte Landgreven — Frederik VI's Svigerfader — og vidste, at han med et mildt Udtryk var bleven i høj Grad excentrisk, und-

skyldte han sig med sit meget Arbejde. Men Landgreven henvendte sig direkte til Frederik VI og plagede ham saa længe, at Ewald tilsidst blev sendt derover. Han rejste til Gottorp sammen med Prins Vilhelm af Glücksborg og hans yngre Broder Prins Christian (senere Kong Christian IX).

Dette Besøg var just ikke nogen Behagelighed. Den 91aarige Landgreve indviede under megen Højtidelighed Ewald i sin nye Opfindelse, der denne Gang ikke gjaldt Ædelstene, men Jærnet; den gamle Herre mente at have opfundet en Metode, efter hvilken man kunde gøre Jærnet haardt og stærkt. Blandt andet skulde man fylde en Kanon med Fedt, proppe den godt til og lægge den ind i en Bagerovn. som Brødet lige var taget ud af.

Og alt dette maatte Ewald ikke alene høre alvorligt paa, men skrive lange Beretninger om, og efter sin Hjemkomst maatte han, for at stille Landgreven tilfreds, lade anstille Forsøg med hans Fremgangsmaader. Det kunde ikke siges, at der var stort at se paa Bøsserne, naar de var behandlede efter Landgrevens Metode. «Det

eneste er, at de blir en lille Smule fedtede»,
hviskede Landgrevens Bøssemager Ewald i Øret.

Men det nyttede ikke at sige den gamle imod.
For han mente, han fik alle sine Idéer direkte
fra Vorherre selv.

«Jeg er Guds første Tjener,» sagde han, «hans
Præst her paa Jorden. Jeg faar alle Befalinger
og alt direkte fra Gud, under Tiden gaar der
hele Nætter med til det.»

Hver Dag efter Tallet maatte Ewald sidde
inde hos Landgreven; den gamle Herre sad da
i en Lænestol, bag sit grønne Skrivebord, med
tre tykke Voxlys af forskellig Højde brændende
ved Siden af sig. Dér sad han i et Par og tyve
Graders Varme og fortalte om alle sine Opfin-
delse. Han havde opdaget, at Osiris og Odin
var samme Person. Han havde opfundet en Ny-
Platin, som kunde anvendes til Skillemønt, men
en Kabale i den københavnske Bank forhindrede,
at det blev anvendt.

Saa fortalte han om Prinsessen af Glücks-
burgs uheldige Ægteskab med Hertugen af An-
halt-Bernburg; han var meget stolt af, at det
egentlig var ham, der havde faaet det bragt i
Stand.

Meget henrykt blev han, da han fik at vide, at en Flok paa 257 afrikanske Vilde var blevne fortræffelige Kristne blot ved at faa een Bibel: han besluttede strax at indlede en Korrespondance med de Vilde og sende dem otte Bibler.

Han var stadig meget optaget af at fabrikere Ædelstene; han var meget stolt af, at han en Dag havde faaet Lov til at betale en Mand en Sum Penge, han var ham skyldig, med sine egne hjemmelavede Ædelstene: men der var rigtignok den Hage ved Sagen - hvad Landgreven ikke fortalte — at han i al Hemmelighed havde maattet give Manden Pengene ved Siden af.

Astronomerne kaldte han for dumme Djævle. De vidste ikke engang, at Kometerne var gode Aander, som Vorherre fra sin Bolig midt i Solen udsender for at bringe Velsignelse over Planeterne; men først maatte de lutres i 40 Dage paa Solens Overflade, og da antager de dumme Lærde dem for Solpletter.

En ren Lettelse beredte han sine Tilhørere, da han begyndte at tale om sit Forhold til Napoleon, hvem han efter sit Sigende ganske havde haft i Lommen, saa at Napoleon flere Gange

havde tilbudt ham at blive Konge over større eller mindre Dele af Nordtyskland.

Napoleons Magt fortalte han — beroede paa en lille Djævel, som det engang lykkedes Landgreven at bemægtige sig, og da sank Napoleons Stjerne, saa han kom til Elba. Landgreven gemte Djævelen i en lille tilproppet Flaske, som han havde hos sig i Sengen om Natten; men en Dag slap den fra ham, og vips! gjorde Napoleon Landgang ved Cannes.

Naar dertil kommer, at den gamle Herre forvandlede Egetræ til Mahogni og over Hovedet mente at have løst al Verdens Problemer ved Meddelelser fra Vorherre selv, vil man forstaa, at Ewald behøvede al sin Kontenance for at tage den gamle Herre alvorligt: med Rette var han stolt af, at det lykkedes ham at bevare Landgrevens Venskab lige til dennes Død.

Men under Tiden kunde der fra den gamle Landgreve komme Glimt, som gjorde, at Ewald tvivlede paa, at hans Tanker var saa forvirrede, som det lod til. Umuligt er det ikke, at han i al Stilhed har siddet og godtet sig over alt det, han kunde faa Folk til at sige Ja til.

Saaledes besøgte den tidligere omtalte Abra-

hamson Landgreven, og denne forfængelige Mand gjorde alt for at vinde Landgrevens Bevaagenhed og gik ind paa alle hans Idéer med stor Iver. Han mente ogsaa, at det var lykkedes ham, men ubeldigvis havde han under sin lange Privataudiens talt næsten hele Tiden og derved i sin *egen* Forfængelighed saaret *Landgrevens*.

Ved Tallet raabte Landgreven over til ham:

«Hvad er det for en Mængde udenlandske Ordener, De bærer?»

Og Abrahamson fortalte hver enkelt Ordens Historie, saa flatterende, han kunde.

«Naa ja,» sagde Landgreven bidende — «Tiderne forandrer sig. I gamle Dage gav man Lugtedaaser og Ringe for den Slags Ting, men det forstaar sig, Ordener er jo billigere.»

Landgreven troede paa Sjælevandringen; det var en af hans Yndlingsteorier, at Christian II's Sjæl havde taget Bolig i Frederik VI, og han var fast overbevist om, at gamle Johann v. Ewalds Sjæl boede i Prins Christian af Glücksborg (Christian IX).

Prins Christian, der dengang var 17 Aar, kaldtes mærkelig nok dengang mellem sine Søskende for Spøg «*Familjens Krone*», skønt ingen

kunde ane, at han skulde blive Frederik VII's Efterfølger paa Danmarks Trone.

Det morede Ewald meget at se de fire Brødre — Hertug Carl, Prins Frits, Prins Wilhelm og Prins Christian — sammen.

«Du kan ikke tænke dig» — skriver han til sin Kone — hvilke Spektakler de kunne gøre, hvorledes de drille hinanden og tumle sammen, men altid med Godmodighed, og saaledes, at man ej kan tage Fejl af, at de holder meget af hinanden.

Derhos er det interessant, hvorledes hvers Ejendommelighed træder frem. *Christian* attackerer, og viser en fysisk og moralsk Overlegenhed; *Hertugen* stræber at være den fornuftige, men entrainerer tilsidst malgré lui; *Fritz* lader, med et vist Flegma, gøre saa temmelig med sig, hvad man vil, og *Wilhelm* søger, om muligt, at save sig, for ej at faa den mindste Rift.»

«Prins Christian er en ren Galfrands» skriver Ewald videre i samme Brev, «men som man har ondt ved at lade være at le af. Imellem driver han det for vidt, saaledes har han i Gaar Aftes, da han med Brødrene var hos Bedstefaderen for at sige Godnat, der gjort saadanne

Optøjer, at Landgreven truede ham med at sende Bud efter *Linde*, og tilsidst jagede ham paa Døren.»

Prins Wilhelm kunde gøre nogle overordentlig bidende Spørgsmaal. Da han i Rendsborg besøgte Prins Friederich af Hessen, sagde han til den tidligere omtalte Baronesse Lillienkrone:

«Haben Sie nicht ein todtes Kind von meinem Oncle gehabt?» «Og skønt denne Dame har en stærk Konstitution» skriver Ewald, «saa forekom denne Dosis hende dog at være lovlig stærk.»

KAPITEL XIX.

Sorgens Tid. — Kong Frederik trøster. — Christian IX som Elev. — Smaatræk om Frederik VI. — Kongens sidste Dage. — Frederik VI's Dod.

Ewald havde nu fire Døtre foruden sine to Sønner, *Herman Frederik* og den senere Kaptajn i Garden, *Wolfgang*. Den ældste Datter, *Hanne*, var nu 22 Aar, den næstældste, *Amalie*, 20 Aar. Ewald var ikke lidet bekymret for deres Fremtid. Hans økonomiske Forhold var daarlige, han kunde ikke give dem nogen Medgift, og de kom kun lidt ud i Selskabslivet.

Der blev derfor stor Glæde i Familien, da Kancelliraad *Ulstrup*, en brav Mand, der var Byfoged i Reykjavik og Landfoged over Island, i Aaret 1836 bejlede til *Hanne* og fik hendes Ja. Kongen tog sig af de to unge og lovede at skaffe *Ulstrup* et Embede herhjemme i Moder-

landet. Men Glæden forvandlede snart til dyb Sorg; allerede samme Aar blev Ulstrup angreben af en sygelig Forhærdelse af Underlivet, og kort efter var han død.

Frederik VI viste i denne Sorgens Tid Ewald varm Deltagelse. «Jeg føler saa ganske som nogen, hvad De og Deres maa gennemgaa i denne Tid.» sagde Kongen, — «men husk dog ogsaa paa, at De har en god Ven.»

Og da Ulstrups Sygdom tog en farlig Vending, sagde Kongen:

«Jeg har selv talt med Lægerne; det kan ej nytte at gøre sig nogen Illusion. Ulstrups Tab maa De bære med Resignation og kun bede Gud, at det stakkels Menneskes Lidelser snart maa være endt. Men naar dette er sket, maa vi gøre alt, hvad man kan, for at Deres Datter, ved det hun har lidt og vil lide, ikke gaar til Grunde. Jeg har tænkt paa en Rejse. De ved, at jeg har lovet Dem, at De i Aar skal bruge Carlsbad, og nu mener jeg, at intet kunde være bedre og naturligere, end at De tog Deres stakkels Datter med Dem: at jeg sørger for Midlerne ogsaa dertil, forstaar sig. Hvad siger De dertil?»

«Jeg kysser Deres Majestæts faderlige Haand.»
svarede Ewald.

«Nu,» sagde Frederik VI, «saa er dette hermed afgjort, og jeg haaber, at det ogsaa vil tjene til nogen Beroligelse for Dem og Deres Kone.»

Den 4. Juli 1836 tiltraadte Ewald da sammen med sine to ældste Døtre Rejsen over Berlin og Dresden til Carlsbad, hvor de forblev indtil den 20. August. Kongen havde givet Ewald 1000 Rigsdaler til Rejsen og bedet ham henvende sig til ham, hvis de skulde trænge til mere. Endvidere havde Kongen overladt Ewald en af sine Wienervogne, saa han gjorde, hvad han kunde for i Gerningen at vise sig som en «tro Ven». Frederik VI sendte ogsaa senere Ewald 600 Rigsbankdaler i Sølv til at fuldende Rejsen for.

I Aaret 1837 blev Frederik VI igen syg; og en Dag, da Ewald sad ved hans Seng, bad Kongen ham tage sig lidt af den dengang 19aarige Prins Christian af Glücksburg, «som var den af Nevøerne, der havde den første Plads, saavel i Frederik VI's som i Dronning Maries Hjerte!» Det blev bestemt, at Ewald nogle Gange ugent-

lig — i Kongens Haandbibliothek — skulde undervise Prinsen i Krigshistorie.

Prinsen begyndte med at komme en Time for sent, og undskyldte sig meget elskværdigt; men Ewald, der vilde modarbejde den unge Prins' Flygtighed, erklærede, at han herefter kun ventede ti Minutter over det fastsatte Klokkeslet og, hvis han da ikke var kommen, lukkede sin Dør af.

«Jeg lagde Frederik den Stores Felttog til Grund for min Undervisning,» skriver Ewald, «men stræbte især at bringe den unge Prins til at holde sine Tanker sammen og arbejde selv. Desaaarsag lod jeg ham daglig gengive mig, dels mundtligt, dels skriftligt, noget af det, jeg havde foredraget for ham; ja, jeg benyttede enhver Lejlighed til at indvirke paa ham i saa Henseende, og mindes f. Ex. at jeg, naar han om Aftenen skulde i Teatret, stundom gjorde ham det til en Opgave den næste Morgen at fortælle mig Stykkets Hovedindhold. Men mine Anstrængelser til hans Bedste blev modtagne med al mulig Velvilje, ja Erkendtlighed, men frugtede lidet.

Jeg mindes, at han engang, efter at have givet mig et rent forkert Svar, udbrød:

Gott, wie dumm bin ich!»

Og at jeg svarede ham:

Nicht dumm, lieber Prinz, aber geistesfaul.»

Alligevel holdt jeg, og holder endnu af *denne* min hedengangne Ven og Velynders Søn ret hjertelig, og har han ogsaa stedse vist mig en, saa at sige sonlig Opmærksomhed.»

Denne Undervisning varede i halvandet Aar — indtil Prins Christian blev sendt til London i Anledning af Dronning Viktorias Kroning.

Imidlertid oprandt Aaret 1839, der skulde blive Frederik VI's sidste. Og idet Ewald i sin Autobiografi vil fortælle om Kongens sidste Dage og Død, gaar det ham, som næsten hver Gang han omtaler Frederik VI; han fordyber sig i Erindringer om denne Konge, hvem han elskede og beundrede saa højt, og fortæller Træk, der belyser Kongens Karakter. Blandt andet fortæller han følgende lille Historie:

Kammerherre *Lowzow*, Direktoren for Generaltoldkamret, fortalte en Dag Kongen om en ulykkelig Mand paa Porcellansfabriken, som havde faaet sit Ansigt ganske forbrændt og var

blevet meget styg at se paa. Alligevel var han blevet forlovet med en vakker Pige, og Lowzow udtalte sin Forundring herover.

«Aa,» sagde Frederik VI, «den Pige kunde jeg kysse.»

Som tidligere omtalt taalte Frederik VI ikke, at man spurgte til hans Befindende, end mindre, at man hjalp ham til nogen personlig Lettelse eller Bekvemmelighed. Ewald gjorde det i sin Hengivenhed under Tiden alligevel, — «men jeg tør nok sige, skriver han, at der behøvedes hele den Godhed, Frederik VI nærrede for min ringe Person, til at slippe godt derfra.»

I Kongens sidste Leveaar gjorde Ewald i denne Henseende et Vovestykke. Det var under en Revy ved Rendsborg, og Ewald fortæller derom:

«Det regnede stærkt hele denne Morgen, saaledes at Kongens Kappe med Slag samt Ridebuxer blev aldeles gennemblodte, noget som maatte gøre det ydermere besværligt for ham at stige paa Hesten. Og da jeg — idet jeg som Adjudant du jour rakte Kongen den venstre Stighøjle — havde set ham gøre nogle forgæves Forsøg paa at sidde op, hjalp jeg ham, uden at sige noget, ved et rask Tag op i Sadlen.

Frederik VI saa forundret paa mig. men tav, indtil vi var reden et lille Stykke frem, da udbrod han paa een Gang, skønt ikke i nogen uvenlig Tone:

«Men maa jeg spørge Dem, tog De mig ikke formelig under Rumpen og satte mig op i Sadlen?»

I den senere Tid havde Ewald faaet den Gerning at referere Aviserne for Kongen om Morgenen, og han var derfor en af dem, der vidste bedst Besked med, hvor hurtigt det gik ned ad Bakke med Kongens Helbred. Med dyb Sorg saa han, hvorledes alt Haab efter Haanden udslukkedes, og han vidste knap. hvorledes han skulde svare de mange — fra Statsministrene til de lavest staaende — der daglig søgte Oplysning hos ham om, hvordan Kongen i Virkeligheden havde det. Endnu den sidste Dag før sin Død vilde Kongen endelig — staaende som sædvanlig — høre paa Referatet, og Mandag den 2. December udgav han Parolen. Men da var hans Udseende hjærteskærende, og det var klart for alle, at han kun holdt sig oppe ved en næsten overmenneskelig Anstrængelse. Og om Natten døde han.

Strax om Morgenen kom Kong Christian VIII og Dronning Caroline Amalie — uden noget Følge — og blev af Ewald ført ind til den døde Konge.

Christian VIII knælede ned og kyssede Frederik VI's Haand med de Ord:

«Du var min Ven, min Velgører.»

Ewald aflaaede og forseglede derpaa Frederik VI's Gemmer, og den paafølgende Nat vaagede han alene ved sin Konges afsjælede Legeme. Det syntes ham, at Kongen sov.

«Jeg vil ikke forsøge at skildre mine Følelser og Tanker i denne for mig hurtigt svindende Nat,» skriver han — «men kun sige, at jeg ikke vilde have byttet min Plads ved Sengens Fod med nogen. Først da jeg maatte forlade denne, syntes det mig, at jeg virkelig havde tabt min faderlige Velgører.»

Men der var ingen, som gjorde Ewald Pladsen stridig. De fleste var optagne af at gøre Christian VIII deres Opvartning.

Kongen er død, Kongen leve!

EN SLÆGTS HISTORIE

EN SLÆGTS HISTORIE

GENNEM ET AARHUNDREDE

II. BIND

I. FRA CHRISTIAN VIII'S TID

II. H. F. EWALD'S LIVSERINDRINGER

VED

THEODOR EWALD

UNDER SAMARBEJDE MED

H. F. EWALD

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

NORDISK FORLAG

KØBENHAVN

1905

KRISTIANIA

INDHOLD.

	Side
Kapitel I	3
Tronskiftet. — Bülow intrigerer. — Ewald bliver Generaladjutant. — Prins Ferdinands Overskæg. — Christian VIII's Karakter. — Et poetisk Broderi. — Ewald i hans Virksomhed.	
Kapitel II	18
De augustenborgske Brodre. — En gammel Anek- dote. — Da Folket trak Christian VIII hjem. — Dronning Caroline Amalie. — En Hofchef med Frisprog. — Sygdom og Rejse. — Fra Audienserne. Landgrevinde Charlottes skadelige Indflydelse. — — Prins Friederich af Hessen. — Frederik VII som Kronprins.	
Kapitel III	35
Prinsen af Noer. — En lille Venskabskomedie. — Kong Frederik Wilhelm. — Projserkongen betaler dansk Krigsskat. — Christian VIII paa Dodslejet. — Ewald gaar af. — Et afslaaet og et modtaget Tilbud. — Ewalds sidste Dage og Dod.	
Kapitel IV	45
Herman Frederik Ewald. — Barndom i Soro. — Underholdningens Genius. — Visen om Malle. — Ingemann om Liberalismen. — Student og cand. phil.	

	Side
— Landmandsliv. — De gale Folk i Horns Herred. — Da Kongen kørte af med Æresporten.	
Kapitel V	56
Erindringer fra 1848. — Kasinomødet. — Den tapre Landsoldat. — En gribende Demonstration. — Gadescener. — «Her kommer ingen yd!» — Pebersvendens Illumination. — Paa Gersdorflund. — Ewald som Landeværns officer. — Slavekrigen. — Niels Rosenkrantz Holsteins Bedrifter. — Ritmesterens Feltflaske. — Schleppegrell. — Revyen ved Leerbek. — En sildig Frokost. — Indkvartering.	
Kapitel VI	87
Landmaalexamen og Forlovelse. — Slægten Oest. — En gejstlig Filosof. — Den uforbederlige Major. — Epigrammer. — Fader Oest og Hertugen af Glücksburg.	
Kapitel VII	95
Paa Bredelykke — En uheldig Forfatterdebut. — Da Thiele kasserede «Valdemar Krones Ungdomshistorie». — H. P. Holst. — Henrik Ibsen om «Valdemar Krone». — Omgang paa Gram. — En af Christian Winthers Flammer. — For Krigen.	
Kapitel VIII	111
I Helsingør. — Johannes Falk. — Frits Blücher. Ewalds Livssyn. — Brandes og «Agathe». — Naar der salteredes fra Kronborg. — General Lunding. — Hvordan Historien bliver til. — «Svenskerne paa Kronborg».	
Kapitel IX	127
Ewalds Arbejdsmaade. — Et Paradox af Goldschmidt. Ewald og Historikerne. — Carit Etlar paa Krigstien. — Studierejse. — Ingemann som Roman-	

forfatter. — Marsk Stigs Emnet. Hvad Damerne
maa producere.

Kapitel X 144

Flytning til Frederiksborg. — Et rart Barnebarn.
— Stemningen efter Krigen. — Hostrup og Grundt-
vigianerne. — En Digers Kaar. — Altid Ferie og
aldrig Ferie. — Da Ewald søgte Embede. — Slots-
forvalteren og Andemaden. — Sogneraadformand.

Kapitel XI 157

Hvad Ellen vilde. — Den skotske Kvinde. — Bellis
og Litteratur. — En litterær L'hombre. — Ludvig
Gerner. — Poul Stemmanns Ligkiste. — Bolig paa
Slottet. — Den røde Baron. — Slægten Rosenkrantz.
— En 50aarig Musikelev. — Da Glæser tog Takt-
stokken fra Beethoven. — En tjenstivrig Postmester.

Kapitel XII 166

En litterær Diner. — Da Frederik Barfod blev
«stukket» i Oprigtighed. — Et Besøg af Ibsen. —
H. C. Andersen. — Chr. Winther. — Hvordan Inge-
mann saa ud. — En Gravskrift. — Adolf Barden-
fleth. — En velforsynet Baron. — Caroline Amalies
Juletræ. — Kamp om Tronen. — Generalinde
Blücher. — En bitter Skuffelse. — En karakteristisk
Audiens.

Kapitel XIII 182

Flytning til Hovedstaden. — Nye og gamle Venner
— Carl Andersen. — Andreas Munch. — Nicolaj
Bøgh. — Ashjornson. — Da Grieg blev borte. —
En overlegen Herre. — Litterært Snobberi. — Et
Ostersgilde hos Kett — Theaterdirektor Bruun. —
Da Ewald var nær ved at blive Censor. — En
Diner hos Mæcenat. — Biskop Fog. — Kaptejn
Waldemar Bauditz.

	Side
Kapitel XIV	207
<p>Mellem Slagene. — Politisk Iver. — Da Stemmerne gik lige op. — Sorger i Hjemmet. — Da Brudgommen blev lukket ude. — Fr. Paludan-Müllers Begravelse.</p>	
Kapitel XV	220
<p>Peder Rosenstand-Goiske. — En uddød Kunst. — Ewald som Brevskriver. — En kostbar Efterskrift. — Naar Dronning Christine kæmmede sig. — Collins. — Da Rosenkilde fo'r vild. — Bournonville og Hoedt, gennem en Kollegas Briller. — Da Frederik VII ophævede Grundloven. — En ny Krigsminister og et gammelt Bud. — Frederik VII og Embedsmanden. — Kunstens Fremtid. — Recensenterne.</p>	
Kapitel XVI	242
<p>Et Brev fra J. P. E Hartmann. — Fra en blufærdig Bedstefader. — Hoffmansgave. — Ewald som «virkelig» Digter. — Smaaavers. — Stamboger. — Fra St. Bendts Kirke i Ringsted. — Hvordan Minister Cumming klarede sin Alderdom. — Ewald som Kobenhavner. — Guldbryllup i Fredensborg.</p>	

I
FRA CHRISTIAN VIII'S TID

KAPITEL I.

Tronskiftet. — Bülow intrigerer. — Ewald bliver Generaladjutant. — Prins Ferdinands Overskæg. — Christian VIII's Karakter. — Et poetisk Broderi. — Ewald i hans Virksomhed.

Naar man ikke har oplevet en enevældig Konges Død paa nært Hold, gør man sig vanskelig nogen Forestilling om, hvor megen Foretagelse og hvor mange Intriger et Tronskifte giver Anledning til. Og saaledes i 1839; mens Ewald gik fra Frederik VI's Døds seng med Hjertet fyldt af Sorg over hans faderlige Velgørers Bortgang, trængtes Hoffets Kavallerer i Spænding og Forventning om den unge Monark; Rygter summede, Yndlinge udnævntes og aftakkedes i Herrers og Damers Fantasi, og de fleste havde vel udset sig et Maal, kastet deres Øjne paa et Bytte og lagde deres Minegange derefter.

For Ewald stillede Sagen sig ganske ander-

ledes og meget simplere. Han havde før staaet i det vanskelige Forhold mellem Konge og Tronfølger, og det er tidligere fortalt, med hvor megen Takt han i sin Tid klarede sin vanskelige Dobbeltstilling — som Frederik VI's fortrolige Raadgiver, og som Opdrager for Prins Christian Frederiks Søn. Dengang lykkedes det ham ikke alene at bevare og forøge den gamle Konges Tillid, men ogsaa i høj Grad at vinde Prins Christians Velvilje. At han senere var tilbageholdende overfor Prinsen, forstod denne godt og paaskønnede det.

Nu ved Tronskiftet var Ewalds Følelser blandede. Hans Hjærte hang ved den døde, og omend han følte Hengivenhed ogsaa for Christian VIII. syntes det ham dog ikke videre attraaværdigt at blive knyttet nær til den nye Konge, der aldrig kunde blive for ham, hvad Frederik den Sjette havde været. At Christian VIII vilde give ham en passende Stilling, kunde han ikke tvivle om; Prins Christian Frederik havde tilskrevet ham, at han til sin Tid nok med andet end Tak skulde gengælde ham hans trofaste Arbejde for Prins Frederik, og Kongen vilde holde, hvad Prinsen havde lovet. Men noget bestemt Ønske

nærede Ewald ikke, og det forekom ham ganske upassende at lægge Planer eller arbejde paa at opnaa eller undgaa bestemte Hverv. Han holdt sig roligt hjemme, afventende Kongens Kaldelse.

Saa meget mere ubehageligt overraskedes han en Dag af Generaladjutant Bülow, der meddelte ham, at Kongen havde udtalt Ønsket om at ansætte Ewald som Kommandør for Kronprinsens Stab, men at Bülow havde svaret: «Jeg ved, at Ewald ikke ønsker denne Post.» Og dermed mente han at have gjort Ewald en væsentlig Tjeneste.

Ewald skrev strax til Kongen, at han naturligvis vilde overtage enhver Post, som Kongen maatte betro ham; og deri handlede han meget uegennyttigt, thi han kendte Kronprins Frederik kun altfor godt, og nødigst af alt vilde han ansættes i *hans* Omgivelser. Dagen efter blev han kaldet til Christian VIII, som var meget forbausset, thi han havde aldrig vexlet et Ord med Bülow om denne Sag eller over Hovedet om Ewald. Men den gamle Bülow, der saa længe havde været Frederik VI's næsten almægtige Yndling, følte vel nu, at hans Indflydelse var forbi, og søgte sin sidste Fornøjelse ved i sin Fantasi

at flytte med Embedsmændene som med Brikkerne paa et Skakbrædt: han gik rundt i Hofsets rygtemættede Luft og udkastede slige smaa Historier, som han havde Fornøjelse af at digte, og som jo ikke var til synderlig Fortræd for nogen.

«Jeg kunde ikke ønske nogen Mand hellere hos min Søn end Dem», sagde Kongen — «hvis ikke Deres tidligere Forhold til den unge Prins maaske nu gjorde dette vanskeligere. Og» — tilføjede han med Eftertryk — «hvis jeg ikke selv vil bruge Dem.»

Det var netop det, Kongen vilde. Kort efter ansattes Ewald i hans Adjudantstab, og inden Aaret var omme, udnævntes han til *Generaladjutant*.

Dette var ikke alene et stort Spring i hans Karriere; men det er vistnok tillige sjældent, at en Hofmand, der har staaet en Konge saa nær, som Ewald Frederik VI, ogsaa bliver Efterfølgerens betroede Mand. Det var imidlertid netop Ewalds store Hengivenhed for og Troskab mod Frederik VI, der var Aarsagen til Ewalds Forfremmelse: det udtalte Christian VIII selv, og han har endnu mere Ære end Ewald af denne

Sag, især naar man betænker, hvor lidet han selv havde sympatiseret med Frederik VI.

I Hæren blev Ewalds Udnævnelse til Generaladjutant modtaget med stor Tilfredshed, derpaa modtog han Beviser nok; det var den almindelige Mening, at her var den rette Mand sat paa den rette Plads.

Men en gav ham ikke sit Bifald — og det var Arveprins Ferdinands Gemalinde, Prinsesse Caroline. Med denne Frederik VI's trohjærtede, men aparte Datter havde Ewald allerede tidligere haft nogle smaa venskabelige Sammenstød. Hun var meget nysgerrig, og naar der var Hemmeligheder i Luften, kunde hun plage ham ordentligt, for at faa ham til at rykke ud med, hvad Frederik VI havde betroet ham. Men naar han udbrod: «Hvad vilde Deres kgl. Højhed sige om mig, hvis jeg ikke tav med det, De havde betroet mig?» — saa lod hun ham i Fred, og deres Forhold var altid venskabeligt.

Men nu blev Prinsesse Caroline for Alvor vred paa Ewald. Hun levede i Mindet om Faderen, og hun fandt, at Ewald havde handlet i høj Grad troløst imod Frederik VI's Minde ved

strax at indtage en saa fremskudt Stilling hos Efterfølgeren.

Men værre blev det, da Ewald en skønne Dag lod sit Overskæg tage af. Denne Pietetløshed bragte Bægeret til at flyde over, og næste Gang hun traf ham, nejede hun spydigt og spurgte: «Befaler Hr. Generaladjudanten maaske ikke ogsaa, at *Ferdinand* skal tage sit Overskæg af?»

Dette Udfald kunde Ewald let afparere, og forgæves forklagede Prinsessen ham hos Enkedronning Marie; hun vedblev at vise Ewald Velvilje, trods hans «Troløshed».

— Den Post, Ewald nu kom til at beklæde, kan nærmest sammenlignes med Krigsministerens i vore Dage. Han skriver selv: «Den var vanskeligere, fordi det moralske Ansvar, der tiltog i lige Forhold med Kongens Tillid til mig, maatte hvile tungere paa den samvittighedsfulde og ærekære Mand end det officielle juridiske. — Den var lettere, fordi jeg ikke havde at bestille med nogen Rigsdag.»

Dette sidste Hjærtesuk vil vistnok alle Krigsministre i Verden underskrive.

Sikkert er det, at Stillingen var i høj Grad

byrdefyld, især for en arbejdsivrig Mand som Ewald, der var tilbøjelig til i altfor høj Grad at gaa i Detaljer. Allerede ved hans Udnævnelse skrev en af hans Venner til ham: «Husk vel, at den, som slider sig ihjel i Tjenesten, skal begraves — med Respekt at melde — under Galgen.»

Det skulde snart sørgeligt vise sig, at denne Ven kendte Ewalds Natur til Bunds.

Da en af Ewalds Hovedopgaver var den, daglig at referere de militære Sager for Kongen, lærte han naturligvis denne nøjere at kende end de fleste, og det vil maaske have nogen Interesse at se den Dom, han fælder over Christian VIII's Personlighed. Han skriver derom:

«Omendskønt Kong Christian VIII's Personlighed — som en Følge af mit tidligere Forhold til Sønnen — var mig intet mindre end fremmed, saa overtraf hans lyse Forstand, hurtige Opfatning og uforlignelige Utrættelighed dog mine i Sandhed ej ringe Forventninger. Jeg følte snart, at han var den mest begavede Mand, med hvem jeg i hele mit Liv havde været i nærmere Berørelse. Jeg overbevistes snart ligeledes om, at han havde den redeligste Vilje til

stedse at være retfærdig, men ogsaa at han trængte til, ja indsaa Nødvendigheden af Mænd, der kunde være ham en Støtte mod den, med denne ædle Vilje stundom i Kollision kommende ydre Indflydelse; imod hans Føjelighed mod dem, han personligt holdt af, ja imod den — i sig selv saa elskelige, men for en Regent ofte farlige — Trang, han følte, til at gøre alle glade og fornøjede.»

«Det kunde derhos ikke undgaa mig, at Kongen i Sager af nogen Vigtighed ikke havde let ved at tage nogen Beslutning, noget han selv meget vel vidste; og skønt en højere Grad af Energi unægtelig var det, man havde maattet ønske at kunne føje til Christian VIII's saa udmærkede Egenskaber, — *saa var det dog ofte netop hans, alle et Skridts mulige Følger klart overskuende Blik, som lammede hans Daadskraft.*»

Paa Grundlag af dette — vistnok aldeles rigtige — Syn paa Kongens Karakter, indrettede Ewald sine Referater anderledes end overfor Frederik VI. Denne Konge skulde meget have sig frabedt, at andre fattede Beslutninger for ham eller lagde ham Ordene paa Tungen, han sagde sin Mening. og saa kunde de andre —

under Tiden — faa Lov til at gøre Indvendinger. Derimod skyndte Ewald sig, naar han havde forelagt en Sag for Christian VIII, altid med at fremsætte sin Mening om den; derved havde Kongen lettere ved at fatte en Beslutning, og var han ikke enig med Ewald, kunde *han* kritisere *denne* i Stedet for omvendt, og det satte begge Parter Pris paa.

«Der fremspirede snart hos mig,» skriver Ewald — «og jeg tilstaar, hurtigere end jeg havde ventet, en oprigtig Hengivenhed ogsaa for denne Konges Person. En Hengivenhed, der med Tiden, om jeg, Afstanden mellem Herren og Tjeneren uagtet, saa maa kalde den, blev broderlig for Christian VIII, som den for Frederik VI havde været sønlig.»

Hertil bidrog naturligvis ogsaa den Hjærlighed, hvormed Kongen altid kom ham i Møde, og den Velvilje, hvormed han udtalte sig om ham.

«Jeg kan ikke sige, hvor jeg er glad og fornøjet over Valget af min Generaladjutant,» sagde Kongen saaledes til en af sine Adjudanter — «han er en Mand, der aldrig ser paa Personen, men stedse og alene paa Sagen.» Denne Ud-

talelse gav ikke Ewalds Retskaffenhed mere, end der tilkom den. Men han har dog nok Ret, naar han skriver: «Jeg kan i Sandhed ej udtrykke, hvor vel denne Ytring gjorde og ligesom styrkede mig: men jeg mener, at den gjorde Christian VIII selv mest Ære.»

Helt nemt at overtage Stillingen efter gamle Bülow var det ikke. Det er blevet fortalt om ham, at han under Tiden væddede med Folk om, at han kunde skaffe dem en Titel inden en vis Frist, og at han altsaa paa en «fin» Maade tog imod Bestikkelse. Det er dog vist tvivlsomt, om dette har noget paa sig. Men vist er det, at om Bülow kunde man ikke sige, at han saa mere paa Sagen end paa Personen. Han drev Protektion i stor Stil og var meget modtagelig for Virak. Hans tidligere omtalte Forhold til Abrahamson viser tydeligt nok hans svage Side.

Hvordan man i hans Velmagtsdage fandt det passende at hylde ham, viser følgende Sang, der anføres her for Kuriositetens Skyld:

Blidemaaned har en Dag
Yndig frem for alle,
Lyd min Harpe! Glade Slag,
Om endog din Røst er svag,
Wil jeg fra din Bund fremkalde.

Blandt en Konges første Mænd,
 Ydmyg dog at findes,
 Lige tro i Fryd og Sorg,
 O! Naar saa vel Kongeborg
 Wen, som den i Dag vi mindes.

Bedre Hjærte aldrig slog
 Under Baand og Stjerne.
 Læge Skæbnens dybe Saar
 Og formilde Armods Kaar
 Wil den Ejegode gerne.

Bryd da ud mit Hjærtes Sang!
 Yttre højt din Glæde!
 Lettelig enhver forstaar,
 Om hvis Pris jeg Harpen slaar.
 Wel tilende er mit Kvæde.

Nu blev Ewald Generaladjutant, og for ham var Protektionsvæsenet en Uting. Var han ikke ganske uimodtagelig for Komplimenter, saa var han i hvert Fald i høj Grad paa Post overfor slige Fristelser, og tog ingen Hensyn, naar det gjaldt Spørgsmaalet om Ret og Uret. Af al sin Magt søgte han at rydde op i gammel Slendrian.

Saaledes var der dengang talrige civile Stillingen, til hvilke *Underofficererne* alene eller fortrinsvis havde Adgang, og det var blevet almindelig Skik, at Hæren skaffede sig af med udue-

lige eller ubehagelige Underofficerer ved at hjælpe dem til et civilt Embede.

I den første Tid, Ewald var Generaladjutant, skete det, at en Underofficer søgte Ansættelse i Toldtaten. Han var glimrende anbefalet af sin Bataillonschef og fik Pladsen; men det viste sig hurtigt, at han var ganske uanvendelig i Toldvæsenet. Ewald sendte ham da tilbage til Hæren med den Bemærkning: «at Bataillonschefen sikkert vilde være glad ved at faa en Underofficer tilbage, som han havde anbefalet saa varmt.»

Chefen, der ved Underofficerens Ansættelse havde udraabt: «Naa, Gud ske Lov, at det lykkedes mig at blive af med det Asen!» — blev nu til almindelig Latter, og Uvæsenet var med eet Slag forbi. Der blev under Ewalds Styrelse ikke gjort flere Forsøg paa at prakke Civilembederne Hærens daarlige Subjekter paa, og Underofficerne selv var i høj Grad taknemlige herfor.

Selvfølgelig var det ikke altid lige let for Ewald at være strængt retfærdig og holde sig *Protegéerne* fra Livet. «Jeg mindes,» skriver han, «at Dronning Caroline Amalie engang paa

sin Fødselsdag efter Tallet paa Sorgenfri tog mig til Side og indtrængende anbefalede mig en Client — men at jeg paa Stedet paa det allerærbødigste, men derhos bestemteste erklærede, at jeg ikke kunde anbefale Manden.»

At afslaa sin Dronning en slig Bøn paa hendes Fødselsdag, og det blot af Retfærdighedshensyn! Det er intet Under, at Ewald paa denne Maade skaffede sig Modstandere, ja Fjender; men hans ubøjelige, pedantiske Retsind skaffede ham endnu flere Venner, og det blandt de bedste.

— — Det er ikke uden Interesse at se, at Christian VIII i sin første Regeringstid var stærkt optaget af Tanken om Indførelsen af *almindelig Folkevæbning*. Men Ewald satte sig med Hænder og Fødder mod denne efter hans Mening utopiske Tanke. «Denne i og for sig smukke og tillokkende Idé,» skriver han, «vil nepppe nogen Sinde komme til Udførelse, forinden en stor Omvæltning af Evropas politiske og sociale Forhold har fundet Sted.»

Over Hovedet vil det ikke forundre nogen, som har fulgt Ewald paa hans Livsvej, at han var ret uimodtagelig over for Tidens nye, poli-

tiske Tanker. Orla Lehman og hans Fæller var for ham slet og ret Demagoger, og han saa med Sorg og Uro paa den hele Frihedsbevægelse; det slesvig-holstenske Oprør og Grundlovens Givelse var for ham næsten to beslægtede Nationalulykker: Utroskab baade uden og inden for Grænsen.

Men i Praxis aabenbarede han i hine bevægede Tider ofte baade Frisind og Humanitet. Det er saaledes tidligere berørt, at han fik Prygleriet i Hæren væsentlig indskrænket.

Ved Christian VIII's og Dronning Caroline Amalies Sølvbryllup var Amalienborg Slotsplads til sent om Aftenen opfyldt af et noget blandet Publikum, der støjede og raabte Hurra i det uendelige. Da det hele hegyndte at antage Karakter af Optøjer, ansaa Ewald det for nødvendigt at rydde Pladsen. Men han tilkaldte ikke Politi og udkommanderede ingen Soldater. Han gik alene ud paa Slotspladsen og bad Mængden gaa bort.

«Maa vi ikke raabe Hurra for vor Konge?» blev der spurgt.

«Jo vist maa I det.» svarede Ewald, — «raab

endnu tre Hurraer, og gaa saa hjem.» De tre Hurraer fulgte.

«Og saa raaber vi et endnu,» skreg en.

«Snak,» sagde Ewald — «nu gaar vi hjem og lægger os.»

Hvorpaa han satte sig i Spidsen for Toget og førte det af Sted gennem de tilstødende Gader, indtil han saa sit Snit til at liste bort.

— Paa denne Dag blev Ewald Kammerherre.

KAPITEL II.

De augustenborgske Brødre. — En gammel Anekdote.
Da Folket trak Christian VIII hjem. — Dronning Caroline Amalie. — En Hofchef med Frisprog. — Sygdom og Rejse. — Fra Audienserne. — Landgrevinde Charlottes skadelige Indflydelse. — Prins Friederich af Hessen. — Frederik VII som Kronprins.

Den 28de Juni 1840, paa Dronningens Fødselsdag, blev Christian VIII og Caroline Amalie kronede paa Frederiksborg Slot. Ved denne Lejlighed var ogsaa Dronningens Broder, Prins Frederik af Augustenborg, til Stede. Denne Prins, der hos os er bedst kendt under Navnet *Prinsen af Noer*, fandt for godt at affekttere stor Bekymring for, at hans kongelige Svogers dyrebare Person skulde blive udsat for Fare under Opholdet paa Frederiksborg Slot, og det lykkedes ham virkelig at gøre Christian VIII bange; det saakaldte «Kongens eget Regiment» fik Ordre til at have skarpladte

Patroner i Taskerne paa Turen til Frederiksborg. Ewald gjorde forgæves Forestillinger herimod; men som altid, naar han vilde forhindre en Uret, gav han ikke tabt. I sidste Øjeblik før Afrejsen forestillede han Kongen, at denne mærkværdige Forholdsregel naturligvis vilde rygtes, og at den ikke kunde andet end gore et højt uheldigt Indtryk paa Befolkningen.

Han fik virkelig ogsaa Kongen til at bestemme sig om, og de skarpe Patroner blev hjemme. Men Prinsen af Noer tilgav ham ikke dette: føreløbig søgte han at hævne sig paa en ret drengagtig Maade, idet han flere Gange søgte at forstyrre Ewald i Udførelsen af hans Hverv, og han gjorde forgæves Forsøg paa at irritere Kronprins Frederik imod ham.

Efter Kroningen tiltraadte Kongeparret og deres Omgivelser en længere Rejse rundt om i Landet og modtoges overalt med stor Hjærtelighed, vindende i deres Fremtræden som de begge var. For Ewald, hvis Helbred allerede dengang var noget vaklende, blev denne Rejse ret angribende, og det var ikke let for ham at betjene den ganske utrættelige Konge tilfredsstillende. Det hændte, at Kongen, naar de efter en anstræn-

gende Dagsrejse ankom til Nattekwarteret Kl. 2 om Morgenen, strax lod de foreliggende Sager referere for sig.

Paa Rejsen besøgte Kongen ogsaa sin Svoger, Hertugen af Augustenborg. Prinsen af Noer var ikke til Stede — efter hvad han selv sagde, fordi «hans Broder havde en altfor slet Vin.» Hertugen beskriver Ewald som yderst kold og formel, medens Hertuginde var saa indsmigrende, at hun ved Ankomsten kyssede Kongen paa Haanden. For Ewald var det ubegribeligt, at Dronningen nærede saa stor Hengivenhed for sine Augustenborgske Brødre — saa meget mere som de begge behandlede hende med medlidende Ringeagt i Kongens Nærværelse; naar Christian VIII ikke var til Stede, var de simpelt hen uartige mod hans Gemalinde.

Ewald følte sig i høj Grad frastødt af Brødrene: det var, som anede han forud, at de ikke spaaede Danmark noget godt. Hans Kærlighed til Fædrelandet og til alt dansk var saa stor, at han i saa Henseende havde en meget fin Følelse.

I denne Sammenhæng maa det maaske være tilladt at berøve en lille kvik Anekdote dens historiske Grundvold. Den er gengivet af Professor

Nicolaj Bøgh, i hans Biografi af Rosenkilde i «Ude og Hjemme», og lyder i Korthed saaledes:

En Dag indfandt Skuespilleren Rosenkilde sig i Christian VIII's Forgemak og søgte Audiens, men Generaludjudanten, Ewald, kom ham i Møde med de Ord: «Der König will heute mit *niemand* sprechen.» «Det kommer mig godt tilpas», svarede Rosenkilde — for han hed netop *Niemand* til Fornavn.

Men det kunde imidlertid ikke falde nogen af Adjudanterne, og mindst Ewald, ind at tale Tysk i den danske Konges Forgemak, og den fornøjelige Anekdote — der jo kun gaar paa Tysk — falder dermed bort, endskønt Rosenkilde selv har fortalt den til H. C. Andersen.

Hvor mistænksom og ængstelig Christian VIII i Virkeligheden var overfor sit Folk, viste han, da han paa Hjemvejen nærmede sig København. Det blev meddelt ham, at der herskede en Del Røre i Hovedstaden i Anledning af Kongeparrets Indtog, og det blev foreslaaet ham at tage til Sorgenfri i Stedet for til København. Dette fraaadede Ewald bestemt, og Kongen krøb da heller ikke i Skjul. Ved Ankomsten til København skete ikke videre, end at Mængden spændte

Hestene fra Kongeparrets Vogn og trak dem under stormende Hurraraab til Analienborg og ind i Porten.

Droningen tog det med stor Ro, men Kongen var en Del betaget og urolig. Da han steg ud af Vognen, sagde han: «Omendskont jeg ikke holder af, at Mennesker trækker Vogne, saa vil jeg dog takke Eder for Eders gode Vilje .

En af de frivillige «Heste» havde revet sin Frakke itu. «Det har man for det., klagede han. «og man vil dog gerne hædre sin Konge». Ewald maatte stille ham tilfreds med en Rigsdaler.

Men Mængden paa Slotspladsen vilde ikke gaa hjem; Politidirektøren, Brædstrup, indfandt sig og raadede Kongen til at vise sig og takke for den udviste Loyalitet. Christian VIII vilde imidlertid ikke træde frem; men Ewald raabte ud over Slotspladsen: «Hans Majestæt har befaleet mig at sige Dem hans Tak og ønske Dem en god rolig Nat.»

Naa det fik vi!» svarede en Stemme dernede fra. — Der var dengang, ved slige i sig selv saa ubetydelige Scener, ligesom noget tru-

ende *under*, som skabte en uhyggelig Steming.

Dronning Caroline Amalie kom Ewald ikke til at staa videre nær før ved Christian VIII's Dodsseng. Selvfølgelig fandt hun ikke Behag i den Uvilje og Mistillid, Ewald nærrede mod hendes Brødre, og bedre blev det ikke, da han senere nødtes til hos Kongen at træde alvorligt op mod Prinsen af Noer. Men i det hele var de vidt forskellige af Anskuelser.

Ewald skriver: «Dronningen forekom mig at indeholde en særegen Blanding af Stolthed og Liberalitet, skønt den sidste vistnok var Grundtonen hos hende. I nogle Ting syntes hun ikke at være paa det rene med sig selv, ej at have et klart Begreb.» Som et smukt Træk hos hende, nævner han, at hun godt kunde taale at blive sagt imod.

Dronningens Hofchef blev Grev Blücher-Altona, som havde fremragende militære Anlæg, og i meget lignede sin berømte Slægtning, den saakaldte «Marchal Vorwärtz». Men han var kommen paa en fejl Hylde og blevet Hofmand i Stedet for Officer. Han var tørt vittig, og

ved det danske Hof havde han fuldstændig Fri-sprog.

En Dag, da Christian VIII som Prins kom hjem til Sorgenfri, hvor der var meget kneben Plads, kunde han neppe komme ind i sit Kabinet, fordi der blev dækket til et større Middagstaffel i Salen foran Kabinettet, og han skændte paa Blücher, fordi Bordopdækningen allerede var begyndt. Blücher bukkede og spurgte: «Maaske befaler Deres kgl. Højhed, at der for Fremtiden først skal dækkes *efter* Taflet.»

Dronning Caroline Amalie var som bekendt meget religiøs, og en Dag roste hun en Prædiken, som baade hun og Blücher nylig havde hørt. Ogsaa Blücher gav sig til i høje Toner at prise Præstens Talegaver, og Dronningen blev helt fornøjet; hun havde ikke ventet sig Bifald fra den Kant. Blücher tilføjede da ogsaa: «Men jeg tilstaar Deres Majestæt, at jeg ikke kan antage, at Manden, der skal være meget forstandig og oplyst, selv kan have troet, noget af det, han sagde.»

— — Ewald fik hurtigt at føle, at hans Stilling medførte større Byrder, end hans Helbred kunde bære. Christian VIII forlangte meget af

sig selv og kom derved under Tiden til at stille lovlige store Krav til sine Omgivelsers Kræfter, og Ewald savnede duelig Hjælp. Ganske vist havde han fra Bülow arvet en Mand, som til Gavns var inde i Sagerne, nemlig daværende Oberstløjtnant Hansen. «Men», skriver Ewald, «det laa ikke i Hansens Karakter med mindste Selvopofrelse at staa en anden bi.»

Det værste var imidlertid, at Ewald selv ikke greb Tingene rigtig an; han fordybede sig for meget i Smaating og vilde overkomme mere, end det var menneskeligt muligt. Ikke for intet havde han gaaet i Frederik den Sjettes Skole!

«Jeg maa lade Hansen vederfares den Retfærdighed», skriver han, «at stod han mig ej synderlig bi med Daad, saa forbeholdt han mig dog ikke Raad. Jeg mindes meget vel, at han i hine Dage engang sagde til mig: «Du maa tage Tingene mere en bloc, Ewald, ellers gaar du til Grunde».

Og deri havde han Ret. Ewald fik paa ny et heftigt Anfald af Nyresten, og hans Nervesystem blev saa medtaget, at han i 1841 maatte melde sig syg.

Christian VIII viste sig som en god Ven: han overlod ham Kavalersløjen paa Sorgenfri til Bolig, for at Ewald kunde komme til Kræfter i landlig Ro. Da det ikke hjalp, sendte Kongen ham til Carlsbad, og under en Efterkur i de østrigske Bjerge blev Ewald saa vidt rask, at han mente atter at kunne overtage sin Stilling. Men han havde overvurderet sine Kræfter: hurtig faldt han sammen igen, og i dybt Mismod søgte han sin Afsked.

Christian VIII svarede: «Jeg vil bevare Dem for Deres Stilling, hvor lang Tid det saa skal koste». Og atter tiltraadte Ewald paa Kongens Regning en længere Udenlandsrejse, besøgte Belgien, Paris, London og Schweiz, brugte Bade i Spaa og naaede endelig virkelig Helbredelse, idet mindste for en Aarrække. Hertil bidrog meget, at Kongen havde givet ham en Ledsager med, den senere General Steinmann, og denne plejede paa begge Rejser Ewald med en utrættelig Omsorg.

— — Hver Fredag gav Ewald offentlig Audiens, og da strømmede det ind med Ansøgere og navnlig med Tiggere, hvilket kunde give Anledning til baade ubehagelige og rørende Scener.

En Dag kom en gammel, fattig Kone, og Ewald bad hende sidde ned i Sofaen. «De skal ikke bede mig sidde», sagde hun, «thi jeg kommer for at tigge». Hun var Enke efter en Købmand, der i sin Tid havde været velhavende. Ewald gav hende en Rigsdaler og bad hende undskylde, at han ikke kunde give mere. «Ak nej», sagde hun, «for mig er det ikke lidt», og hun gav ham sin Velsignelse til Afsked.

Men kort efter kom hun igen, og Ewald sagde venligt, at han ikke havde ventet hendes Genbesøg saa hurtigt. «Ak», svarede hun — «for den, der skal give, synes det gerne, at der ej er gaaet saa lang Tid, men for den som maa bede forholder det sig lige modsat».

Under Tiden kom en halvgammel, led Kælling, som optraadte med Bibelsteder og skældte liderligt ud, naar hun intet fik. Hun havde af og til faaet en Almisse af Frederik VI, og hun traadte altid ind til Ewald med de Ord: «Da jeg har tabt, og *De* har vundet saa meget ved Frederik VI's Død, saa er det Deres Pligt at tage Dem af mig.»

En Ting paaskønnede alle, der kom til Ewald som Ansøgere, og det var, at han aldrig holdt

dem hen med Snak, men sagde rent ud, om han vilde anbefale dem eller ej. Det strømmede ind med Ansøgninger om Titlen som *General-krigskommissær*; Folk, der havde den, kastede nemlig Kommissæren bort og lod sig kalde *General*. En forhenværende Kapelmusikus, der var bleven rigt gift, fik Lyst til at stige fra Overkrigskommissær til General- o. s. v. Han spurgte Ewald, om han vilde anbefale hans Ansøgning. «Nej», svarede Ewald, «den Titel. De har, synes mig at passe til Deres Stilling. De er af den modsatte Mening — det vil saa vise sig, om Hans Majestæt tiltræder Deres Anskuelse eller min». Manden indgav ingen Ansøgning, og han hilste fra den Dag af altid venligt paa Ewald, naar han mødte ham.

Stadig søgte Ewald at modarbejde Christian VIII's Trang til at lade «Naade gaa for Ret,» hvor det drejede sig om Principerne for Embedsbesættelser og lignende. Fuldstændig rigtigt saa Ewald, at Naade mod den ene her altid betød Uret for de andre, og at Christian VIII's Elskværdighed her i Virkeligheden var en Svaghed i Karakteren. Kongen bestormedes af Hofdamer og Prinsesser, som vilde have

deres Proteg er frem; men ikke een eneste Gang undlod han at følge Ewalds Indstillinger. Og kun een Gang gjorde han det med Uvilje. «Skal man da heller aldrig have Lov at hjælpe nogen!» udbrød han; men da var det ogsaa Kongens Søster, Prinsesse Charlotte, der var gaaet i Forbøn for en, som en af hendes Tjenerskab interesserede sig for.

Denne Prinsesse var Ewalds Skræk og Rædsel. Han skriver om hende.

«Prinsesse Charlotte — Landgrevinden, som hun kaldtes i Almindelighed — var en af de Personer mod hvem jeg stedse til det yderste var paa min Post. Thi blandt andre farlige Egenskaber havde hun den, med det mest smilende Ansigt at føre andre paa Glati, at gøre underfundige Spørgsmaal o. s. v. Og var man ikke yderst forsigtig med sine Svar eller Ytringer, stod man altid Fare for, at disse, ved en Fordrejning eller Tilsætning i hendes kgl. Højheds Mund kunde forvolde en større eller mindre Ubehageligheder, ja Fortr d.» Saaledes sagde hun til Ewald, kort efter, at han var bleven Generaladjutant, at han burde tage mere paa sig, «da han dog forstod de militære Sager bedre

end Kongen». Ewald svarede, at han ikke optog Kongens Tid mer end nødvendigt, men at Kongen selvfølgelig forstod ogsaa de militære Sager bedre end han. «Havde jeg ikke udtalt dette saa udtrykkeligt». skriver han, «ville det neppe have fejlet, at hun, naar jeg ikke honorerede hendes Protektion, vilde sagt om mig, at jeg pralede af, at jeg egentlig var den, der styrede Arméen.

«Alt sligt var jo imidlertid rene Bagateller», skriver Ewald videre, «i Forhold til den skadelige Indflydelse Landgrevinden havde paa Forholdet til Kronprinsessen, Landgrev Wilhelms Søsterdatter, altsaa hendes Niece. Neppe tager jeg fejl, naar jeg antager, at hvis Tanten havde virket til det gode i Stedet for at intrigere i det ondes Tjeneste, da havde det været muligt, at det ej var kommen til Skilsmisse mellem Kronprins Frederik og Prinsesse Mariane, for hvem Kronprinsen nærede saa megen Velvilje og Agtelse, som han nu engang formaar at have for nogen. Der havde unægtelig maattet være en overordentlig Grad af Selvfornægtelse til Stede hos Prinsesse Mariane for at udholde Samlivet med en saadan Gemal — dette ved ingen bedre

end jeg —; men jeg tror dog, at hun maaske var bleven bragt dertil, naar man i Stedet for at søge at forøge hendes Modbydelighed havde stræbt at indpræge hende, til hvilken Nytte hun kunde blive, hvor meget slet hun i det Mindste kunde forebygge, i alt Fald dække til».

Imidlertid søgte Ewald at vedligeholde et nogenlunde godt Forhold til Prinsesse Charlotte, ikke mindst fordi han havde hendes Gemal, Landgrev Wilhelm, meget kær.

— Sønnen — Prins Friederich af Hessen — lignede ganske Moderen. Ewald havde sin Nød med ham, thi han indbildte sig at have Forstand paa Munderingsvæsenet og søgte idelig at faa Kongen til at lave om paa Uniformerne, til ingen Nytte og til Udgift for Officererne. Særlig uheldigt fandt Ewald det, da Prinsen vilde have, at Husarerne skulde bære Pelsen paa Ryggen i Stedet for som hidtil paa venstre Skulder. Denne Skik skriver sig nemlig — ligesom den, at den lavere i Rangen gaar paa den fornemmeres venstre Side — derfra, at denne Side er Mandens svagere og skal beskyttes. Ved Prinsens Forslag vilde det altsaa se ud, som om Husarerne fandt det

vigtigst at gardere Ryggen, og det var jo egentlig ikke den. Fjenden skulde have at se.

En anden Gang skænkede Prinsen samtlige Husarofficerer en smuk Sabel til at bære udenfor Tjenesten; paa Klingen havde Prinsen imidlertid anbragt sit eget Navnetræk i Stedet for Kongens, og det maatte han naturligvis gøre om.

Prins Friederich blev gift med Kejser Nicolaj af Ruslands Datter, men hun døde i sin første Barselseng. «Havde denne herlige Prinsesse levet», skriver Ewald, — «da var vistnok Prins Friederich blevet vor Trouarving, og Oprøret i Hertugdømmerne vilde være forebygget. Men om det, at vi havde faaet *denne* Prins til Konge, og saa rimeligvis var komne til at staa mer eller mindre i Afhængighedsforhold til den russiske Kolos, om *det* i Tidens Løb var blevet en mindre Kalamitet for Danmark, end det Tryk, hvoraf vi nu lider, og hvorpaa vistnok ej ses nogen lykkelig Ende — det ved Gud alene.»

I Rusland var Prinsen ikke yndet. «Fritz har intet Hjærte», sagde Czar Nikolaj om ham, og han vendte efter sin Gemalindes Død tilbage til Danmark.

Ewalds Forhold til Kronprins *Frederik* var noget vaklende, og ved en enkelt Lejlighed kom det til et heftigt Sammenstød. Ewald opdagede, at der herskede større Sygelighed i Hestgarden end i Hærens øvrige Afdelinger, og fik opklaret, at Grunden hertil var de reglementerede Skindbuxer. For at disse kunde sidde stramt, maatte Garderne tage dem vaade paa og tørre dem paa Benene. Ewald fik strax Kongen til at afskaffe dette Klædningsstykke til daglig Brug.

Men i denne Anledning fik Prins Friederich Kronprinsen ophidset mod Ewald, og efter et Taffel, da Kronprinsen havde drukket noget rigeligt, væltede han sig ind paa Ewald med Grovheder og sagde, at hvis Garden ikke beholdt sine Skindbuxer, vilde Kronprinsen strax tage sin Afsked fra Arméen. Ewald kendte jo imidlertid Kronprinsen for nøje til at tage nogen Notits heraf.

Undertiden optraadte Kronprinsen, som om han og Ewald aldrig havde staaet i Forhold til hinanden; glemt var baade «Rejsekammeraten» og «den kære Ven». Til andre Tider vaagnede gamle Erindringer hos Kronprinsen, og blødgjorde

hans Sind. En Dag efter Tallet indbød han Ewald til at ryge en Pibe med sig. Ewald vilde nødig, og han greb til en saa fortvivlet Undskyldning som den, at hans nye Epauletter ikke taalte Tobaksrøg. Men Kronprinsen lod ham hjælpe af med Uniformen og gav ham en af sine egne Slobrokker paa; de spillede Billard i nogle Timer, og Kronprinsen var hjærtelig som i gamle Dage. Men næste Dag var det, som kendte han ikke Ewald, og saadan gik det stadig op og ned.

KAPITEL III.

Prinsen af Noer. — En lille Venskabskomedie. — Kong Frederik Wilhelm. — Projserkongen betaler dansk Krigsskat. — Christian VIII paa Dodslejet. — Ewald gaar af. — Et afslaaet og et modtaget Tilbud. — Ewalds sidste Dage og Død.

«Nu er jeg rolig for Ewald» — sagde Christian VIII nogen Tid efter, at Ewald var vendt hjem fra sin sidste Udenlandsrejse — «for nu har han igen sin bestemte Mening.» Og Ewald holdt sig virkelig rask fra nu af indtil Kongens Død. Men han havde ogsaa faaet sig en udmærket Medhjælper i den senere General J. Flensborg, der med saa megen Hæder var General Bülow's Stabschef i Slaget ved Fredericia, og General Krogs i Kampen ved Isted. Ewald satte ham meget højt; han blev senere Krigsminister og døde ung af en smertefuld Nervesygdom.

Til Prins Frederik af Noer kom Ewald i Aarenes Løb i et tilsyneladende venskabeligt Forhold. «Vistnok bedaaredes jeg noget af hans frimodige, aabne, raske Væsen», skriver Ewald — hvorunder han saa godt forstod at skjule sin Underfundighed, indtil hans Maske begyndte at blive mere og mere gennemsigtig og han, da det forventede Øjeblik kom, kastede den aldeles.»

Men helt troede Ewald ham ikke, og han stod ganske uforstaaende overfor det politiske Fejlgreb, Christian VIII begik, da han betroede Prinsen den højeste Post i Hertugdømmerne. Prinsen gjorde som kommanderende General ligefrem Forsøg paa at skaffe sig af med dygtige, dansksindede Officerer, ligesom han holdt Haanden over en svag Regimentskommandør, Holstejn, der da ogsaa i 1848 ikke formaaede at drage sit Regiment over paa dansk Side. Under Prinsens indsmigrende Optræden laa en snedig lagt Plan om at tilrettelægge alt saa godt som muligt for Oprøret.

Dette kom forøvrig langt fra uventet for Ewald, der under hele Christian VIII's Regering arbejdede af al Magt paa at styrke Hæren.

Det skyldes for en stor Del ham, at vore Tropper i 1848 var i saa god Stand, som de var.

Men inden Oprørets Tid kom Ewald til at spille sin Rolle i en lille Venskabskomedie mellem danske og tyske. Det var i 1844, da Christian VIII og Caroline Amalie besøgte Kong Frederik Wilhelm af Prøjsen paa Rügen og i Stralsund. Tidligere er det fortalt, hvorledes Ewalds Fader i 1809 havde erobret denne By og vundet sig Hæder ved sin menneskekærlige Optræden mod Indbyggerne. Disse havde dengang tilskrevet ham: «Nie wird Ewalds Namen bei uns vergessen werden». Og Ewald fik nu mange Beviser paa, at gamle Johann v. Ewald var husket i Stralsund. Bland andet gav Frederik Wilhelm ham Haanden med de Ord: «Und Sie hat es mir besonders gefreut hier zu sehen, als den Sohn des Mannes, dem diese meine gute Stadt so viel zu verdanken hat».

Frederik Wilhelm gengældte Christian VIII's Visit med et Besøg i København 1845. Ved denne Lejlighed blev Projserkongen trukket saaledes rundt paa Musæer, at han sagde: «Heute

kann ich wahrhaftig meine Beine fühlen:» men Christian VIII var ubarmhjærtig.

Iøvrigt synes Frederik Wilhelm ikke at have været uden Evne til at sige en Vittighed. Da han saa Freskomalerierne uden paa Thorvaldsens Museum, sagde han: «Das ist wohl in babylonischem Styl?» Da han efter et Besøg paa Holmen skulde stige i Land fra en Baad, vilde Ewald hjælpe ham. Men uagtet han var meget svær, sprang han med Lethed i Land. «Ew. Majestæt sind sehr leste», udbrod Ewald uvilkaarligt. — «Ja wie ein podolischer Ochse», svarede Kongen tørt.

Disse Besog skaffede Ewald den røde Ørns Orden af 2den Classe med Stjerne i Brillanter. Da Frederik Wilhelm siden blev Danmarks Fjende og understøttede Oprøret i Hertugdømmerne, solgte Ewald Stjernen og betalte dermed sin Krigsskat; det slog lige til. Og takket være dette gode Indfald, kom Prøjserkongen uden at vide det til at bære i hvert Fald en ringe Del af Danmarks Krigsomkostninger.

— — Saa kom Aaret 1848, da Ewald for anden Gang fristede den Sorg at miste en Konge, han var kommen til at elske. Paa sin Døds-

seng sagde Christian VIII: «To sande Venner véd jeg, at jeg har haft, og det er Adler og Ewald.»

Dette Dødsfald nedbøjede Ewald stærkt, og han fik et alvorligt Tilbagefald til sin gamle Sygdom. Da han derhos nødig vilde tjene under Frederik VII, ansøgte han om sin Afsked og fik den. Det blev ham tilbudt at blive kommanderende General i Nørrejylland og Fyen, men han var ikke rask nok til at overtage denne ansvarsfulde Post. Han fik da sin Afsked med Bibeholdelse af sine samtlige Indtægter.

Da Oprøret brød ud i 1848 tilbød Ewald, syg som han var, sin Tjeneste ved Hæren, selv i en underordnet Stilling, men af dette Tilbud blev der ikke taget nogen Notits. For dog at faa Lov til at hjælpe sit Land noget, gav Ewald frivilligt Afkald paa en Del af sin Gage, c. 1000 Rigsdaler aarligt, og dette Tilbud blev modtaget.

— — Siden levede Ewald stille hen, dels i København, dels i Roskilde, dels endelig paa Lungholm hos sin Svigerson, Baron Bertouch-Lehn. I disse Aar nedskrev han med stor Omhu omfattende Erindringer, hvorpaa disse Meddelelser

til Dels er byggede. I sine sidste Aar drev han med stor Iver omfattende historiske og theologiske Studier.

FREDERIKKE AMALIE EWALD,

f Rosenstand Goiske

(som ung.)

Han siger selv, at han i sin Ungdom var udpræget Rationalist, men det varede ikke længe, før han fandt Fred i den kristne Tro. Stødet

hertil gav blandt andet følgende Tildragelse: Hans Svoger, Løvenørn Bardenfleths, eneste Barn blev angreben af en farlig Feber, og Forældrene var dybt nedbøjede. Da Ewald saa deres Sorg, knælede han ved Vuggen og bad Gud, om saa skulde være, hellere at tage et af hans egne Børn. Ikke længe efter mistede Ewald virkelig et Barn og forfærdedes ved at tænke paa den formastelige Bøn, han havde bedet. Det varede Aar, før han faldt til Ro og fik sin Samvittighed beroliget.

Sine sidste Aar henlevede Ewald paa Vesterbro; enkelte Gamle vil maaske endnu kunne huske «General Ewalds Bøg» i Søndermarken, hvor han havde ladet opstille en Bænk og plejede at søge Hvile paa sine Spadsereture.

Da han en Morgen, i Marts 1866, som sædvanlig stod ved det aabne Vindue og røgte sin Morgenpipe, faldt han baglænds om og maatte bringes til Sengs, og faa Dage efter døde han, den 19de Marts.

Den 24de Marts blev han begravet fra Frue Kirke; Fodgarden paraderede i Koret, Landgreve Wilhelm, der som ung Prins havde tjent sammen med Ewald, fulgte ham til Jorden, skønt han

var gammel og skrøbelig. Under Højtideligheden pegede han paa en gammel Mand, der sad i Kirken og sagde: «Ham kender jeg, han tjente som Soldat under os i Holsten. Det er smukt af ham, at han er kommen.»

Ewalds Hustru var allerede død i 1856, og ogsaa to af hans Døtre var gaaet forud for ham: Baron Bertouchs Hustru og en ugift Datter *Johanne*. Han efterlod sig Døtrene *Frederikke*, gift med Konsul Gerner i Norge og endnu levende, og *Amalie*, gift med Pastor Rothe i Vemmeløv, samt Sønnerne *Wolffgang*, senere Kaptejn i Garden, og *Herman Frederik*, om hvem det følgende Afsnit af denne Bog vil fortælle.

II.
HERMAN FREDERIK EWALD

KAPITEL IV.

Herman Frederik Ewald. — Barndom i Sorø. — Underholdningens Genius. — Visen om Malle. — Ingemann om Liberalismen. — Student og cand. phil. — Landmandsliv. — De gale Folk i Horns Herred. — Da Kongen kørte af med Æresporten.

Herman Frederik Ewald fødtes den 13de December 1821; hans Forældre boede dengang i Gothersgade i København, og han gik først i Fastings, senere i Efterslægtens Skole. Hans eneste Erindringer fra den Tid drejer sig om Julefesterne ved Hoffet, i hvilke han under Tiden deltog paa Grund af Faderens Stilling.

1832 kom han i Huset hos Toldkontrollør Heilmann i Ringsted, og i 1834 blev han indmeldt paa Sorø Akademi, hvor hans Skolegang fuldførtes. Blandt sine Kamerater her mindes han *Peter Winding*; han var en fremragende musikalsk Begavelse, men døde som Elev paa

Akademiet. Alligevel komponerede han en Del meget smukke Melodier, hvoraf vistnok ingen er trykt; en af dem — til Schack Staffeldts «Sover sødt i hellig Fred». — blev sunget ved hans Jordefærd. Blandt Ewalds Kammerater i Sorø var ogsaa den senere som Højesteretsassessor afdøde Hother *Smith*, med hvem han kom i Svogerskab, idet de ægtede to Søstre; ligesaa den senere Udenrigsminister Baron *Rosenørn Lehn*, der til sin Død vedblev at staa i Venskabsforhold til ham.

Tonen paa Sorø Akademi var dengang ikke den bedste: der leveredes livlige Bataljer mellem Lærere og Elever; men saadan var det jo gerne i Datidens Skoler; der var afholdte Lærere, men med de fleste laa Drengene i Guerillakrig. En Dag skete det, at Døren til Ewalds Klasse sprang op, og ind tumlede en af Lærerne og en af Eleverne, fast omarmede og i hidsig Kamp; hvoraf man kan se, at der ogsaa leveredes større Slag.

Da Ewald gik i fjerde Klasse begyndte han sin litterære Løbebane, idet han blev Redaktør af en Avis, der hed «Underholdningens Genius» og udkom hver Lørdag. Dens Titelvignet var

tegnet af den talentfulde Carl Smith fra Aalborg, senere Kaptejn i Artilleriet, dengang almindelig kaldet «Aalemose», uvist hvorfor.

Den hele Klasse var vildt forelsket i Rektorens ældste Datter, Amalie, der senere blev en ærværdig Præstefrue. Eleverne forrettede bogstavelig Aftenandagt udenfor hendes Vindue. Da Ewald og Smith fandt et af hendes Lomme-tørklæder, opbevarede de det som en Relikvie, og da de rejste bort i Sommerferien, gemte de det i en Cigarkasse og nedgravede det i Skoven.

Men ak, en Jul, da Ewald formedelst Faare-syge maatte blive paa Akademiet, spillede han med i en Komædie og var ubetænksom nok til at paatage sig en gammel Kællings Rolle; han saa' saa naragtig ud, at Frk. Amalie siden brast i Latter, hver Gang hun saa ham, og derved forsvandt hans Elskovsrus ganske.

Og intet var naturligere. end at da han selv var bleven nøgtern, fandt han de andres Forælskelse yderst komisk, og den ivrigste «Frier» lagde han følgende Vise i Munden i «Underholdningens Genius»:

O sødeste Malle
 blandt Mallerne alle,
 o hør dog min Klage og Bøn
 til Citherens Strænge!
 Jeg elsked dig længe,
 jeg elsked dig længe i Løn.

O stil dog min Smerte
 og giv mig dit Hjærte!
 Ak, havde af Hjærter jeg ti,
 da fik du dem alle,
 ja sødeste Malle,
 da havde du alle de ti!

Paa Mandag, naar Solen
 i Gyldenstykskjolen
 sit straalende Øje opslaar,
 og alting forgylder,
 da, Malle, du fylder
 dit blomstrende sextende Aar.

O, inden den Morgen,
 da, Elskede! Sorgen
 forjager Du vist af mit Bryst?
 Dit Ja du mig sender,
 og Malle, da render
 jeg i dine Arme med Lyst!

Hvis ej, da naar Solen
 i Gyldenstykskjolen
 paa Mandag sit Øje slaar op —
 jeg lever ej længer,
 paa Lygten da hænger
 min lange, min syndige Krop!

Intet Numer af Bladet er opbevaret. Da Ewald fik en mindre god Studenterexamen, end han havde ventet, og tilskrev «Underholdningens Genius» Skylden herfor, opbrændte han i sin retfærdige Harme samtlige Exemplarer af sine første poetiske Udgydelser.

En af Ewalds Lærere i Sorø var gamle *Ingemann*: et af hans Breve til Ewalds Fader skal meddeles her, da det mulig kan have litterær historisk Interesse.

Sorø d. 25. Marts 1838.

Hr. Oberstløjtnant Ewald!

Idet jeg takker Hr. Oberstløjtnanten for det sidste interessante Besøg . . . tager jeg mig den Frihed at tilstille Dem medfølgende Mæcenat-Exemplar af mit nye dramatiske Digt, Renegaten, til H. M. Kongens Privatbibliothek. Det vilde være mig meget kært, om Hr. Oberstløjtnanten personlig vilde overrække Majestæten dette lille Skrift paa mine Vegne. Da det imidlertid er et Drama uden nationalt eller historisk Indhold, tør jeg ikke haabe, at det vil tildrage sig Hs. Majestæts Opmærksomhed, med mindre De skulde finde det passende at gøre Majestæten opmærksom

paa den Idé, der er Genstanden for denne Digtning — særlig den tragiske Absurditet i det saakaldte «unge Evropas» Ultra-Liberalisme med dens skjulte despotiske Tendens og Forkastelse af alt positivt saa vel i Religion og Moral som i Begrebet om Stat — i Modsætning til den fyrstelige Liberalitet, der selv kan tænkes mulig hos en sandhedskærlig orientalsk Hersker, der uden at kende Magtens kristelige Grundlov selv kan tænkes at udfinde en saadan i sin Ærbødighed for en guddommelig Vilje. Et saadant dobbelt Billede, componeret i Forbindelse med fingerede Tilstande i en let bevægelig orientalsk Stat, hvor Omvæltningen gestalter sig eventyrligt formedelst den manglende Basis, der er det kristelige Monarkis Grundvold, var mig tillige et Vehikel til en Fremstilling — saavel af Islamismens Grundidéer, betragtede fra deres lysere Side, — som af den hele halvfilosofiske Livsanskuelse, der — langt fordærveligere end Muhamedanismen — i den nyere Tid underminere saavel det religiøse som det moralske og borgerlige Liv i mange kristelige Lande, fornemmelig i Tyskland og Frankrig, dog ikke uden Indvirkning paa Ungdommens Tænkemaade og Syns-

maade her i Danmark. Ved anskueligt at vise, hvortil en saadan al Sandhed opløsende Synsmaade fører, var det min Hensigt at bidrage, hvad jeg formaaede, til at modvirke det for-dærvelige i en af vor Tidsalders mest tragiske Vildfarelser, der trods sin filosofiske Maske dog i Grunden er et nyt Slags Vanvid.

Deres Søn befinder sig vel, og vil vist ved Flid og Fremgang gøre sine Forældre og Lærere Glæde . . . Jeg forbliver o. s. v.

B. S. INGEMANN.

Af dette Brev med de lange Perioder vil det klart freingaa, at Ingemann var ganske uden Sympati for det, man dengang kaldte «de moderne Idéer.» Den oplyste Enevælde, det var hans Ideal, og Sjette Frederik var en Monark ganske efter hans Hjærte. Det gjorde et stærkt Indtryk paa Drengene, den Dag i 1839, han traadte ind i Klassen og højtideligt sagde: «Kongen er død». Men en Kendsgerning er det jo ogsaa, at Frederik VI i alle Stænder var langt mere populær, end Frederik VII nogen Sinde blev; og mange vil vistnok ogsaa finde, at om

end Frederik VII havde et friere *Væsen*, saa var Frederik VI dog den mest frisindede af de to.

— — I mange Maader var Livet paa Akademiet naturligvis sundt og fornøjeligt, trods alle Skærmydsler mellem Lærere og Elever. Om Vinteren gik det løs med Skøjteløbning paa de store Søer, og om Sommeren var der nok at opleve i de grønne Skove. Men i Sommerferien, da Byens Børn søger ud i den frie Natur, da besøgte Ewald sine Forældre i København og gik, i Aarets varmeste Dage, paa glødende Brosten. Dengang var der intet Tivoli, og en Tur til «Kilden» regnedes for en hel Rejse. Selve Rejsen mellem Sorø og København foregik til Vogns og var en Del besværligere end nu om Stunder. Undervejs bededes der i en Kro, hvor en jovial Vært serverede for Ewald og hans Kammerater med det Udbrud: «Spis Børn, spis, det koster lige meget!» Mon der findes slige Kro-mænd i vor forretningsmæssige Tid?

Ewald blev Student med Haud i 1841 og tog to Aar efter Examen philosophicum med Laud; det var dengang en vanskelig Examen, og cand.

phil. en mere værdifuld Titel end nu om Stunder. Ewald begyndte derpaa at studere Jura, manuduceret af Hall. Naturligt nok var det hans Faders Ønske, at den ældste Søn skulde gøre Karrière ad Embedsvejen. Men Ewald havde faaet nok af Bøgerne; han var et Friluftsmenneske og elskede Naturen, og dette bragte ham paa den uheldige Idé, at han skulde være Landmand.

I 1845 var han som Landvæsenselev hos Forpagter Helmers paa Jægerspris. Det var gode Tider dengang med opadgaaende Konjunkturer. Forpagterne tjente store Penge, men slog ogsaa forsvarligt til Skaglerne. Længe levede Mindet om «de gale Folk i Horns Herred». En af de muntreste var Forpagter Popp paa Christiansminde, en udmærket smuk, ung Mand, modig som en Løve, og et godt Hjærte havde han. Han var en Gentleman, men temmelig vild i et godt Lag. En Dag kørte han til København i sin elegante Kabriolet med to prægtige Skimler for, men nogle Dage efter vendte han tilbage paa en Arbejdsvogn med to gamle Ralliker foran og tre bundne bagefter; hvordan han var

kommen til det Bytte, vidste han vel knap selv.

En anden Gang kom han ridende til Nabo-gaarden, men Proprietæren var taget til Hestemarked i Roskilde. Popp laante saa en Arbejds-vogn paa Gaarden og kørte til Roskilde, hvor han solgte Vognen til dens Ejerman, som ikke genkendte den! Der var svært Humor i Horns Herred i de Tider, og der var nok adskillige Landmænd, der kørte med fire saa længe, til Gaarden røg fra dem.

En fornøjelig Erindring havde Ewald om Christian VIII.s Besøg paa Jægerspriis, hvor han gik paa Jagt. Bønderne modtog ham ved Færgebroen til Hest og med Fakler, og de satte saa af, saa raskt Hestene kunde løbe, foran Kongens Vogn, svingende med Faklerne, hvilket saa yderst drabeligt ud.

Ved Indkørselen til Parken var der rejst en lille Æresport, men *den* rev Kongens Karet af Pinden og tog med sig paa Vejen. saa det hele Indtog blev af stor komisk Virkning.

1846 var Ewald Elev paa Hofmansgave, hvor Hoffmann-Bang holdt Landbrugsskole. Der-

efter skulde han saa være udlært Landmand, og i 1848 overtog han Forpagtningen af Gerdorffslund, der hørte under Rathlousdal. Men den Fornøjelse varede kun i to Aar: Tiderne var blevne elendige, og Ewald fik snart at mærke, at han evnede ikke at styre en Gaard.

KAPITEL V.

Erindringer fra 1848. — Kasinomødet. — Den tapre Landsoldat. — En gribende Demonstration. — Gadescener. — «Her kommer ingen yd!» — Pebersvendens Illumination. — Paa Gersdorffslund. — Ewald som Landeværnsofficer. — Slavekrigen. — Niels Rosenkrants Holsteins Bedrifter. — Ritmesterens Feltflaske. — Schleppegrell. — Revyen ved Leerbek. — En sildig Frokost. — Indkvartering.

Fra Aaret 1848 har Ewald nedskrevet følgende Erindringer:

Det var den 1ste Marts, min Faders Fødselsdag, og et Par af hans Venner skulde spise til Middag hos os. Min Moder, som havde gaaet sig en Tur paa Langelinje, kom lige før Middag hjem, bleg og betaget. Hun havde modt en af de fremmede Diplomater, som havde fortalt hende, at Kong Louis Philippe var flygtet fra Paris og hans Trone omstyrtet. Først den

næste Dag bragte Aviserne den skæbnesvangre Nyhed.

Det blev en alvorfuld Middag. Naturligvis saa de gamle ikke lyst paa Situationen, men dog blev Følgerne af Jordskælv et i Paris mere alvorlige for vort Land, end de forestillede sig. Hovedaarsagen til deres Bekymring var deres ringe Tanker om Kongens, Frederik den Syvendes, Evne til at styre Landet under vanskelige Forhold.

Hvad mig selv angaar, da saa jeg med mit yngre og lettere Sind lysere paa Tingene, og fandt det hele nærmest interessant. Uagtet jeg var over 26 Aar gammel, havde jeg dog kun ringe Sans for Politik. Mine Interesser var dels æstetiske, dels agrariske, idet jeg nemlig var i Færd med at etablere mig som Landmand. Det var jo i gamle Dage en almindelig Anskuelse, at naar en ung Mand ikke kunde finde sig til Rette paa nogen anden Hylde, saa kunde han altid blive Landmand. Ganske uforberedt gik jeg vel ingenlunde dertil, men det var dog mere Kærlighed til Naturen end Lyst til Landvæsenet, der førte mig paa den Afvej. Den viste sig imidlertid sluttelig kun at være en Omvej til

mit egentlige Maal. Jeg stod i Færd med at tiltræde min Vandring gennem Livet og erhverve mig, hvad jeg manglede, nemlig Menneskekundskab, og derved frelstes mine Bøger fra at blive Stueromaner.

Men for saa vidt som jeg i Aaret 1848 havde nogen politisk Anskuelse, da var jeg som min Faders Søn konservativ, eller som det dengang kaldtes, reaktionær.

Det var da heller ikke Sympati, men kun Nysgerrighed, som den 11te Marts drog mig til Kasino, hvor jeg overværede det store og berømte Møde der. En politisk Forsamling paa henved tre Tusinde Mennesker var jo dengang allerede i og for sig noget nyt og meget mærkeligt. Jeg fængsledes imidlertid ogsaa snart paa en anden Maade, idet jeg følte, at der bag de Ord, der blev talt, laa Handling, og at der var Revolution i Luften.

Iøvrigt har jeg kun bevaret en meget forvirret Erindring om dette bevægede Møde. Bedst husker jeg Skolelærer Rasmus Sørensen, som stod og talte oppe paa Galleriet og fægtede med Armene, mens der af og til lød forbitrede Raab og stærk Hyssen. Han havde nemlig Mod til

at gaa imod Strømmen, protesterede mod «Danmark indtil Ejderen» og advarede imod at drage Folket ind i forældede nationale Stridigheder, og saa Goldschmidt, som forlangte, at Slesvigerne først skulde spørges om, hvor de vilde hen. Det lød jo meget fornuftigt, og disse to gjorde Indtryk paa mig af at være overlegne Mænd, som ikke table Modet midt i denne Lidenskabernes Malstrøm. Men senere indsaa jeg naturligvis, at de dog var kortsynede. Slesvigholstenerne sparede os i hvert Fald al Ulejlighed med at spørge.

Saa kom alle de afgørende Begivenheder, hvis Virkninger jeg oplevede paa Gaden. Efterretningerne om de oprørske Bevægelser i Hertugdømmerne, Bebudelsen af den slesvigholstenske Deputations Ankomst, det gamle Ministeriums Fald og Dannelsen af det under svære Fødselsveer tilvejebragte Martsministerium.

Jeg var paa Slotspladsen som Tilskuer, da det store Folketog med Hvidt i Spidsen kom for at overrække Kongen den Adresse, hvori han advarede imod at drive Folket til «Fortvivlelsens Selvhjælp» — en uheldig Frase og ganske overflødig overfor en saa fredselkende Fyrste som

Frederik den Syvende. Hvidt kom ud af Slotsporten og sagde noget, som jeg ikke kunde høre. Men fik jo snart at vide, at Kongen endogsaa havde forekommet Folkets Ønsker, og at det gamle Ministerium allerede var afskediget. Der var jo nok af dem, der ønskede at han ikke vilde givet sig saa let, men jeg tror dog, at selv disse følte sig vel til Mode ved, at nu al Fare for Opror var fjærnet. Desuden op- hørte al Splid, efter Haanden som Slesvig- holstenerne kastede Masken, og Krigen viste sig at være uundgaaelig. Fædrelandskærligheden loftede alle, baade reaktionære og liberale, højt op over al Smaalighed.

Hvilket herligt Liv blev det ikke nu, da vi alle, store og smaa, følte os som Brødre og Ligemænd. Folk af alle Stænder og Mennesker, som var vildfremmede for hinanden, indlod sig uden Formaliteter i Samtale paa Gaden, alles Hjærter bankede varmt for det samme. En saa ideal Lighedstilstand maatte naturligvis ophøre, saasnart det Højtryk af Øjeblikkets Storhed, hvorunder vi befandt os, tabte sig. Men det satte dog et blivende Mærke i Hjærtet hos enhver, der oplevede det, og det har været vel

gørende under senere Tiders Splidagtighed at mindes det.

Men hvilken Tjeneste havde ikke ogsaa Slesvigholsteneren *Olshausen* vist os danske ved at kalde os et «dovent, dvask, usammenhængende Folk.» Og nu, den 22de Marts, havde han vovet sig herop som Medlem af den slesvigholstenske Deputation, der skulde forebringe Kongen Hertugdømmernes Krav. Han sad med de andre Forrædere om Morgenen i Hotel d'Angleterre og kunde fra Vinduerne overskue den store Folkemængde, vistnok tyve Tusind Mennesker, som havde samlet sig paa Kongens Nytorv. Nu havde vi en Lejlighed til at vise ham og hans Fæller, at vi var vaagne, og at der var god Sammenhæng i det danske Folk, naar det gjaldt.

Dette gjorde vi paa en fredelig, men dog virkningsfuld Maade ved at synge «Danmark dejligst Vang og Vænge», og idet jeg omtaler denne Scene, fremdrager jeg et af mit Livs skønneste Minder.

Den Sang, der nu især synges som «Visen fra 48», den tapre Landsoldat, den gjorde ved sin Fremkomst ikke noget synderlig stærkt Ind-

tryk, men banede sig paa jævne Visers — og Folks — Vis stille sin Vej og blev Folkets Kæledægge. Det er saa overmaade forklarligt, thi Visen er jo egentlig reel Prosa og slet ikke Poesi. Hvilket Svælg mellem den og:

Allons enfants de la patrie,
le jour de gloire est arrivé!

Der er i Landsoldaten slet ikke Tale om Hæder, men kun om at gøre sin Pligt og blive sit Løfte tro. Der er i selve Ordene intet, som hæver, løfter, men dog dolger der sig Heroisme under de jævne Ord. At gaa i Døden med godt Humør, det er et ægte nordisk Træk, som viser tilbage til Hedenolden. Den Sang kunde neppe være digtet i noget andet Land end Danmark, det skulde da være i Nedersachsen af Fritz Reuter og paa Platttysk. Det er ingen Fløjls- eller Silke-, men en solid Vadmelssvis, til at slide paa under Marchen og holde Modet oppe under Strabadser. Den har faaet sin Bloddaab og kan begejstre, thi i dens Klang toner Sejrsjubelen fra Fredericia og de andre Valpladser. Men hvor og hvad vilde den været uden Sejrene? I 1848 var den kun en køn, gemyttlig Soldatervis.

Et langt dybere Indtryk efterlod Plougs «Paaskeklokken kimed mildt.» Den Sang greb mig stærkt, da jeg første Gang hørte den, sungen af en Officer paa Vejen ned til Revyen ved Leerbek.

Men det mest løftende og gribende Indtryk, jeg i mit Liv har faaet af Ord og Toner, det var hin 22de Marts, da vi 20,000 sang op mod Forræderdeputationen:

Danmark dejligst Vang og Vænge,
 luk med Bølgen blaa,
 hvor de voxne danske Dreng
 kan i Leding gaa
 mod de Sakser, Slaver, Vender,
 hvor man dem paa Tøgt hendsender.
 En Ting mangler kun den Have,
 Leddet er af Lave.

Ganske saaledes var det jo nu. Ledet var ved at gaa af Lave, og der var al Udsigt til, at de voksne, danske Dreng skulde ud i Leding for at gaa mod de Sakser, Slaver, Vender, ligesom i Thyra Danebods Dage.

Aldrig har jeg været saa begejstret som i det Øjeblik. Jeg kunde godt gaaet i Døden — men i Stedet for gik vi ind hos à Porta og drak en Flaske Rhinskvin!

Men man kom ikke altid saa højt op ved sine Oplevelser paa Gaden. Der forefaldt pud-sige Ting i disse bevægede, herreløse Dage, da Patrioterne ikke nøjedes med at diskutere Landets Anliggender. men det endogsaa kunde falde Enkeltmand ind at tage Affære og handle paa egen Haand.

En Dag fik jeg noget af den Art at se. Da jeg gik over Kongens Nytorv, opdagede jeg en Mand. iført en Kavaj med mange. smaa Slag. som ilede hen ad Strandstræde til. Hvem han var. det vidste jeg ikke, og har aldrig siden faaet det at vide. Ikke heller havde jeg i Øjeblikket nogen Anelse om, hvad han vilde: men jeg saa. at han flere Gange blev stanset og tiltalt, at de tilkomne sluttede sig til ham, og at den lille Skare efter Haanden voksede til en Folkehob.

Jeg fulgte den i Kølvandet, og da jeg kom ud i Amaliegade, havde jeg, inden jeg vidste et Ord af det, en Mand under hver Arm. Den ene viste sig at være min gode Ven *Edvard Thomsen*, senere Vejkondutor i Slesvig, den anden var den norske Digter *Welhaven*. Begge var de oprømte og paa Højde med Situationen.

De vidste lige saa lidt som jeg, hvor det Folketog, vi fulgte, stiledede hen, eller hvad Hensigten var med det. Men de fandt det lysteligt saaledes at flyde paa Folkehavets Bølger, lade sig føre hid og did og tage Del i en Bevægelse, hvor alt gik op i en højere Enhed. I hvert Fald var dette dog Løjer af en bedre Art end den sædvanlige.

Det viste sig, at Maalet for Expeditionen var Toldboden. Ankomne dertil forefandt vi følgende Situation — en Mand, som var sprunget op paa en Tønde. stod der og talte til Folket. Det havde han sagtens aldrig prøvet før. Men i Martsdagene syntes Folketalerne at voxe op af Brostenene. Dog var de Par, jeg fik Held til at høre, gode Borgere og besindige Mænd, som ingenlunde ophidsede Folket, men tværtimod formanede det til Rolighed. Saaledes ogsaa denne Herre paa Tønden, jeg husker i det mindste ikke rettere, end at han advarede mod Selvtægt.

Vi fik saa omsider Rede paa Tingen. Manden i Kavajen og hans Fæller var komne i Tanker om, at Postdampskibet laa ved Toldboden og skulde afgaa til Kiel: men saa vilde det jo

falde i Oprorernes Hænder, og dette maatte for enhver Pris forhindres. Men hvad kunde det nytte at gaa til Autoriteterne, som aabenbart hverken vidste ud eller ind, og hvis Befalinger i hvert Fald havde en lang Vej at gaa, inden Virkningen kom. Nej, her maatte handles strax, og det gjorde saa de brave Mænd.

Men da de nu kom løbende for at lægge Beslag paa Skibet, fandt de til deres store Skuffelse en Landsoldat — dengang var han endnu ikke døbt Jens — paa Dækket. Han fældede sit Gevær og sagde: «Her kommer ingen yd!» Dette Bevis paa den gamle, vaklende Regerings Omtanke virkede aldeles forbløffende og afgav Texten til den Straffeprædiken, som nu lød ned til os fra Tønden.

Endnu dukker op for min Erindring de livlige Aftener tilsidst, jeg tror tre paa Rad, da Folket, eller egentlig kun dets Bærme, i Forening med en Del Læredrenge nød den let vundne Frihed og frydede sig ved den fuldstændige Fraværelse af Politi. Denne Glæde var for saa vidt berettiget, som Ordenens Haandhævere dengang just ikke udmærkede sig ved Høflighed mod Smaafolk. Men for deres Uund-

værlighed blev der rigtignok nu præsteret slaaende Bevis.

Det var nemlig ingen fredeligt syngende og jublende, men en uhyggeligt brølende og hujende Folkeskare, som i de Aftener drog gennem Gaderne. Overalt, hvor den kom frem, forlangte den Lys i Vinduerne, og hvem der ikke havde illumineret i Anledning af Regeringsskiftet, skyndte sig med at efterkomme Opfordringen for ikke at faa Ruderne slaaet ind.

Skaren kom op ad Bredgade og stansede udenfor Prins Ferdinands Palæ, som selvfølgelig var mørkt. Der gav man sig til at raabe og pibe, og da vi boede ved Siden af Palæet, løb jeg ned for at se, hvad det vilde blive til. Jeg forefandt en lignende Situation som den ude ved Toldboden, men mere alvorlig. En stærk Steinme lod sig høre gennem Larmen. Den kom fra en ukendt Mand, som formanede den ærede Pøbel til at respektere den kongelige Bolig. Jeg husker kun følgende Ord af hans Tale: «Bliver I saaledes ved, da vil det ende med, at der flyder Blod!»

Sværmen drog saa videre uden at foretage sig noget mod Palæet. Heller ikke ved et mørkt

Hus længere henne i Gaden blev det til andet end Raaben og Hujen, saa at den danske Godmodighed dog ikke fornægtede sig, uagtet denne raa Kommers jo var højst ubehagelig og foruroligende for Beboerne.

Jeg fulgte med et Stykke ned ad Store Kongensgade, og der blev jeg Vidne til en pudsig Scene. Nogle mørke Vinduer vakte Forargelse, Sværmen stansede, og der blev raabt: «Frem med Lysene!» Saa viste der sig ved et af Vinduerne en Herre i Slobrok, formodentlig en enlig Logerende. Han samlede Slobrokken om Maven med den ene Haand, i den anden holdt han en Stage med et tændt Lys, som han svingede, og bukkede derpaa dybt. Viljen var altsaa god: han illuminerede med det, han havde, fik et Hurra, og Skaren drog videre.

Hermed tager jeg Afsked med Hovedstaden og beder Læseren om at følge mig over til den jydsk Halvø, hvor jeg forvandlede fra Tilskuere til en Handlingens Mand. Men det var rigtignok ikke paa Krigsstien, at jeg optraadte. Jeg mindes ikke, at der hos mig rørte sig noget, af dette: «Jeg kan ikke blive, jeg maa af Sted, jeg vil til de andre ved Hæren!» Men jeg havde

jo ogsaa et stærkt Baand paa mig, da jeg var i Færd med at overtage Forpagtningen af Gersdorfslund Hovedgaard; og da min Fader havde rejst Penge til mig, kunde jeg jo ikke godt løbe fra det hele. Dog vilde der næppe være sket stor Skade, om jeg havde gjort det, thi det var vanskelige Tider at begynde i som Landmand, og Forpagtningen var desuden lovlig stor for en Teoretiker uden tilstrækkelig Kapital. At jeg opnaaede denne Forpagtning skyldtes da ogsaa den Omstændighed, at Gaardens Ejer, Stamhusbesidder Niels Rosenkrantz Holstein-Rathlou, var mit Næstsøskendebarn.

Min Uerfarenhed som Landmand anrettede imidlertid for saa vidt ikke større Ulykker, som jeg mest overlod den daglige Styrelse af Gaardens Drift til min dygtige og paalidelige Forvalter. Jeg var meget lidt hjemme, red over til min Nabo og kære Ven, Provst Weisner i Gosmer, til Holstein paa Rathlousdal eller andre Steder hen. Efterretningerne fra Krigsskuepladsen holdt os alle i Aande, og vi trængte idelig til at mødes og drøfte Begivenhederne. Sværdet hang jo ogsaa over Hovedet paa os, thi efter vor Hærs Tilbagetog til Als maatte vi frygte, at

Tyskerne vilde gaa over Kongeaaen og op i Jylland.

Jeg har ovenfor kaldt mig en Handlingens Mand, men det var rigtignok kun smaa Bedrifter, jeg kom til at udføre, og en af dem falder nærmest ind under det komiske. Men det timedes mig dog at komme til at optræde baade som Officer og som Diplomat, uagtet jeg ikke havde nogen Bestalling til disse Værdigheder i Lommen.

Der var til Provinsens Forsvar blevet oprettet et Landeværn, formodentlig paa Regeringens Initiativ, uagtet den slet ikke bekymrede sig om Udviklingen af denne mærkelige Krigsmagt. En Chef var der dog, nemlig Oberst Engelsted, som boede ude ved Aarhus, en Veteran, som havde udmærket sig i den gamle Krig. Det maa vel have været ham, der har udnævnt mig til Befalingsmand over Landeværnet i Gosmer og Halling Sogne, uagtet jeg ikke husker noget derom. Men i denne Egenskab optraadte jeg og regnede mig for lige saa god som en Premierløjtnant. Jeg fik pludselig en indre Mindelse om, at jeg dog tilhorte en militær Familje, og

desuden havde jeg jo paa Sorø Akademi lært haade Hugning og Eksercits.

Jeg gik da til Udøvelsen af mit nye Kald, og det lykkedes mig ogsaa at imponere Mandskabet den første Gang, jeg til Hest mønstrede det ved Gosmer Kirke: men allerede anden Gang rev det ud. Flere af Karlene mødte fulde, og en af dem fyrede sin Bøsse af lige bag min Hest. Den gjorde et Spring, og jeg vilde sikkert være bleven Græsrytter, hvis jeg ikke paa Sorø Akademi havde lært at sidde fast i Sadlen.

Nu underrettede jeg imidlertid Oberst Engestad om, hvor daarligt det stod til med Disciplinen, og bad ham lade mig vide, hvor vidt min Myndighed egentlig strakte sig. Jeg fik det trøstesløse Svar — at jeg slet ingen Myndighed havde! Mødte en af Folkene beruset, gjorde jeg klogest i venligt at bede ham træde af, sætte sig og sunde sig lidt! Saa besluttede jeg at nedlægge min Kommando, men det viste sig ganske overflødig: thi da Bønderne blev kloge paa, at der ikke forelaa nogen Befaling fra Kongen til at møde, saa udeblev de ganske.

Jeg oplevede da ogsaa Slavekrigen. Denne Aflære har sat Jyderne i et komisk Lys: men

det var nu ikke saa underligt, at vi troede paa Efterretningen om Slavernes Udrykning fra Rendsborg, thi den kom til os gennem en Autoritet — saa vidt jeg husker, Byfogeden i Vejle.

Skrækken var saa stor, og alle kom paa Benene. Hvem der havde Sølvtoj, gravede det ned. Men de modige beredte sig til Forsvar. En af de ivrigste var Niels Rosenkrantz Holstein; han udstillede Vagtposter omkring Rathlousdal og patrouillerede selv Dag og Nat.

Dog var der en Godsejer længere Nord paa, som drev det endnu videre. Han rykkede nemlig ud med alle sine Folk og var endog saa forsynlig at medtage en Vogn med Halm i til de eventuelle saarede. Der stak bestemt en Feltherre i den Mand! Hvor stor Ros vilde der ikke være blevet ham til Del, hvis Slaverne virkelig havde været der, og det var kommen til Kamp!

Men lad mig dvæle lidt endnu ved Holstein, uagtet det, jeg har at fortælle om ham, først hændte det følgende Aar. Han var en ikke mindre modig Mand end hans yngre Broder Viggo, der, som bekjendt, udmærkede sig i Kri-gen som de jyske Herregaardsskytters Fører.

Niels Rosenkrantz var altid paa Færde og gjennemstrefjede Omegnen med stor Dristighed. En Dag traf han paa en dansk Dragonpatrouille, som var udsendt fra Aarhus, og red saa med den i det Haab at opleve et eller andet Krigs-eventyr, hvilket da ogsaa lykkedes ham. De stødte nemlig paa en tysk Husarpatrouille, og den var tilfældigvis svagere end den danske. Tyskerne vendte derfor om, og vore Dragoner gav sig til at forfølge dem: men deres tunge, jydsk Heste kunde ikke hamle op med Tysker-nes Blodsheste. Holsteins Hest derimod, Rota, var en Racehest, og den kunde. Han lod den strække ud, indhentede den tyske Lojtnant og raabte til ham, at han skulde overgive sig. Tyskeren holdt sin Hest an, vendte sig mod Holstein og spurgte: «Wer sind Sie?» — «Chef des Landwehrs!» lod Svaret. — «Wie viele Leute haben Sie?» spurgte Tyskeren videre. — «Dreissig tausend Mann!» svarede Holstein kækt. — «Ah, das is nicht wahr!» udbrod Tyskeren. — Imidlertid var vore Dragoner komne til, og den tyske Officer blev tagen til Fange.

For den Bedrifts Skyld blev Holstein et Par Dage efter afhentet af en tysk Patrouille og fort

til Horsens. Han gik muntert til den Fart og viste ikke Spor af Frygt: men havde det været i 1864, var han sagtens blevet skudt. I 1849 var Tyskerne ikke saa grumme, og desuden var Overgeneralen, Prittwitz, en godmodig Mand. Den Samtale, han havde med Holstein, maa have overbevist ham om, at der ikke stak nogen Plan bag dette Eventyr, og at den modige Civilist altsaa alligevel ikke var nogen farlig Mand. Holstein slap med en Advarsel og mod at afgive det Løfte, at han for Fremtiden vilde holde sig rolig. Men alligevel tror jeg, at hvis hver Mand i Jylland havde været besjælet af et saadant Heltemod som Holstein, da vilde det ikke faldet Tyskerne let at sætte sig fast i Landet.

Men jeg maa vende tilbage til 1848. Først i Maj Maaned kom det Tordenbudskab til os, at Tyskerne var gaaet over Kongeaaen, at Fredericia var bleven rømmet og besat af Fjenden, og at General Wrangel havde opslaaet sit Hovedkvarter i Kolding, hvorfra han brandskattede Landet og for strængt frem mod Beboerne. Det hed sig, at han vilde udskrive en Krigsskat paa 4 Millioner Rigsdaler, og at Turen snart vilde komme til os. Da der ikke var Tale om,

at der kunde skaffes en saa stor Sum til Veje, vilde Fjenden naturligvis tage vore Heste, vort Kvæg og vort Korn. Hvad skulde vi gøre, godvillig lade os plyndre eller prøve paa at sætte os til Modværge?

Der blev holdt Møder af Omegnens Ejendomsbesiddere og Forpagtere for at drøfte Situationen. Stemningen var meget bevæget. Jeg husker, at en af de tilstedeværende Herrer bogstavelig fældede Taarer ved Tanken om de store Tab, han havde Udsigt til at lide, og Forbitrelsen over, at Regeringen ganske lod os i Stikken, var stor. Man kunde dog ikke tage det Svar alvorligt, som Orla Lehmann paa sin ministerielle Rundrejse gav nogle Officerer, der var ansatte ved Depotet i Aarhus og spurgte ham om, hvorledes de skulde forholde sig, hvis Fjenden rykkede op i Landet. — «Saa faar De vende Deres Uniformer, mine Herrer!» lød hans Svar, og det vakte stor Forargelse. Jyderne var ikke i Stemning til at paaskønne en saa ubetimelig Vittighed.

Der var imidlertid nogle, der mente, at Oberst Engelsted muligvis kunde sige os, om der var Haab om at faa militær Hjælp til at modsætte

sig Tyskernes Plyndring. Men da Sagen hastede, paatog jeg mig at ride op til Obersten.

Det blev det muntreste Ridt, jeg i mit Liv har gjort. Holstein havde foruden den omtalte Fuks, Rota, en sort Blodshest i sin Stald. Begge disse Heste var komne op til Rathlousdal med en Frænde af Stamhusbesidderen, den brave Oberst Holstein, Chef for første Dragonregiment, som laa i Byen Slesvig. Der var han bleven overrumplet af Oproret: hele Regimentet, endogsaa hans egne Sønner med indbefattet, gik over til Slesvig-Holstenerne, men selv blev han sin Konge tro og drog med Fanen og Regimentskassen, fulgt af et Par Mand, Nord paa. Han medbragte de to omtalte Heste, som han i sin Tid havde købt af Hertugen af Augustenborg, og nu solgte til Holstein. Men den sorte var dog vist en Udsætter, som Hans Durchlauchighed havde prakket den umistænksomme gamle Oberst paa. Den havde nemlig Spat og haltede, naar den blev trukket ud af Stalden. Men dog lovede Holstein mig et rask Ridt, og det slog til. Hestens ædle Blod fornægtede sig ikke, thi naar den havde løbet sig varm, fløj den som en Fugl. Hvis jeg ikke husker fejl, red jeg de

fire Mil ad en bakket Vej paa halvanden Time. og jeg var ikke stort længere om Hjemturen.

Men baade den hertugelige Hest og jeg havde anstrængt os til ingen Nytte. Oberst Engelsted havde ikke faaet nogen Meddelelse fra Regeringen og vidste ikke mere end vi. Saa vidt jeg husker, gav han os det Raad at holde os rolige og ikke gøre ondt værre ved at stampe imod Brodden.

Da jeg havde bragt mine Kollegaer den Besked, blev der paany sammenkaldt et Møde og holdt Raad. Det viste sig, at Meningerne var delte. Dog tror jeg, at Krigspartiet var det stærkeste, og til det sluttede jeg mig. Mine Udtalelser var drabelige nok, og jeg blev taget paa Ordet: Majoriteten besluttede nemlig, at vi skulde sætte os i Forbindelse med Overkommandoen paa Fyen, og til at udføre det Hverv blev jeg valgt. Dog drev Fredspartiet igennem, at en sindig og fornuftig Mand, Apotheker Dahlerup, blev valgt til at ledsage mig og dæmpe min Krigsiver. Den var kommen over mig som en Hvirvelvind, men om den vilde staaet sin Prøve, det blev et uløst Problem.

Og dette tænkte hverken min elskværdige

Rejsefælle eller jeg selv. da vi drog af. Vi kørte ud til Aarhus og tog derfra med Dampskib til Middelfart.

Der var stort Røre i den lille By, som havde stærk Indkvartering. Blandt Officererne traf jeg flere Venner og Bekendte. Jeg fik mig saaledes en Passiar med den navnkundige, Ritmester Würtzen, som fortalte mig lidt om sin Deltagelse i Slaget ved Slesvig, det berømte Indhug, hvorved han tilbageerobrede de tre tabte Kanoner. Ved et mærkeligt Held slap han derfra med Livet. Derom sagde han: «Det skylder jeg min kære Feldtflaske. Der var nogen som spaaede, at den skulde blive min Død, men den blev min Sjæl, mit Liv!» — Han havde den nemlig i Brystlommen, og den optog en Kugle, som ellers vilde gaaet gennem hans Hjærte.

Vi rejste saa til Odense for at udrette vort diplomatiske Ærinde. Om Audiensen hos General Hedemann husker jeg intet. Derimod har jeg bevaret Erindringen om vor Samtale med Stabschefen, Oberst Læssø. Han var fornøjelig at tale med. Vel gav han os ikke noget bestemt Raad, men han bad os være ved godt Mod og

lod os vide, at 9de Bataillon var afsendt til Aarhus.

Med denne ikke synderlig store Trøst rejste vi hjem igen, men fik en bedre i Aarhus, nemlig den overraskende Efterretning, at Tyskerne var gaaede tilbage over Kongeaaen. Først bag efter fik vi denne Gaade løst: det var, som bekendt, vor gode Ven Kejser Nicolaus, som havde hvisket Prøjserkongen en Djævel i Øret, det vil sige sendt ham en Note, hvis Mening var: «Fingre af Fadet!» Den Note var den eneste Hjælp vi fik fra Udlandet i begge de slesvigske Krige, men den var Guld værd.

Min sidste Erindring fra 1848 er Revyen ved Lerbek. Den overværede jeg som Tilskuere og kom saaledes paa en Maade til at gøre Felttogets Slutning med. Den blev for de tapre Krigere næsten værre end en Bataille. saa meget kom de til at døje af Sult og Tørst. Det var nemlig Meningen, at Kongen skulde være Officerernes Gæst ved en Frokost, som var anrettet i et stort Telt, og Tiden var fastsat til Klokken tolv. Men hans Majestæt indfandt sig først Klokken fire, og inden Revyen og Udde-

lingen af Ordenstegn var til Ende, blev Klokken otte.

Det hele militære Skuespil, som fik forhøjet Glans ved Frederik VII's kongelige Holdning, var løftende for os Tilskuere at være Vidne til. Vi havde ikke i tolv Timer været lænkede til Pletten uden at faa vaadt eller tørt. Kongens stadig ventede Ankomst tillod ikke nogen Oplosning af Gelederne, og kun de højere Befalingsmænd kunde skaffe sig en Forfriskning.

For mange af Officererne blev da denne lange Fastetid farlig, da de ikke holdt Maade ved den sildige Frokost, og mangen ellers ædruelig Mand fik sig en Perial. Naturligvis var jeg ikke med i Teltet, men Virkningerne af Festen fik jeg at se, da Infanteriet kom jublende gennem Hulvejen ned i Grejsdalen. En munter Kaptejn red lige ud i Aaen. Det er jo muligt, at den tapre Mand var nærsynet og tog Aaen for en Landevej, men vist er det, at han kun ved de hurtigt tililende Kammeraters Hjælp blev frelst fra et koldt Bad eller fra noget værre.

Jeg glædede mig iøvrigt ved Synet af Nedrykningen i Grejsdalen over de gamle røde Uniformer, som endnu ikke helt var aflagte. De

gjorde en anderledes malerisk Virkning end de nye. mørke Frakker.

Men min skønneste Erindring fra den Dag var, at jeg kom til at staa Ansigt til Ansigt med en af vore ypperste Helte. Nede ved Grejs Mølle traf jeg General Schleppegrell, jeg blev forestillet for ham, og han trykkede min Haand med Varme. Som min Faders Søn blev der jo undertiden vist mig større Opmærksomhed, end jeg personlig kunde gøre Krav paa. Men jeg blev iøvrigt grebet af Forundring ved Synet af denne udmærkede Mand. Der var intet martialsk ved ham. Hvem skulde tænke, at disse milde blaa Øjne kunde lyne som en Ørns, og at han gik paa som en Bersærk, naar han kom i Ilden? Man sagde, at det alene var dette ustyrlige Heltemod, som hindrede ham i at blive Overgeneral, fordi det berøvede ham det rolige Overblik under Slagets Gang.

Men for at vende tilbage til mine egne smaa Eventyr i Krigstiden — skønt vi i 1848 slap for at stifte nærmere Bekendtskab med Fjenden, saa gik det anderledes i 1849. Vel blev det ikke til Plyndring, men vi fik stærk Indkvar-

tering. Jeg havde i længere Tid hessiske Infanterister paa Gersdorfslund.

Først kom Kaptejn von Grub med sine Mænd. Han var en stram Officer, men iøvrigt, saavel som Løjtnanterne, en fnysende Demokrat og sympatiserede med den oprørske Frankfurterforsamling. Naturligvis modtog jeg de Herrer stift og koldt, men et Tilfælde bragte mig paa en venligere Fod med dem. De havde nemlig slæbt nogle ulykkelige Ægtbønder op med fra Vejle, og en af dem bad mig gaa i Forbøn for dem, saa at de kunde slippe hjem.

Der behøvedes kun en lille Tilnærmelse fra min Side for at opnaa denne Gunstbevisning. Svovlstikkerne vilde ikke fænge, og maaske de Herrers Cigarer var blevne fugtige, nok er det, at de havde et svært Mas med at faa Ild paa dem. Saa tændte jeg et Lys til dem og satte det paa Bordet. Strax glattedes von Grubs barske Ansigt, og han takkede mig paa det forbindtligste. Dermed var Isen brudt, og det kostede mig kun et Ord at skaffe de Vejle Bønder Hjemlov.

Nu blev Forholdet mellem von Grub og mig næsten venskabeligt, og han kunde tale temme-

lig fordomsfrit om Krigen. Men han tog os dog paa ægte tysk Manér til Indtægt som Nation. — «Sie sind ja Germanen!» sagde han og tilføjede: «Slut Dem til Sverige og Norge og indgaa saa et Forbund med Tyskland, da vil Skandinavien blive uovervindeligt.»

Dertil svarede jeg, at hvis han kunde bringe den skandinaviske Union i Stand, saa kunde vi nok snakke om Resten.

Efter Grub kom Baumbach, en kras Mod-sætning til ham. Han var en fuldblods Aristokrat og hadede Frankfurterne. Da jeg udtalte min Forundring over, at Frankfurterforsamlingen ikke for længe siden var bleven splittet ad, svarede han: «Nein, es ist besser sie fein zusammenhalten, damit wir das ganze auf ein Mal ersticken können!»

Hans Øjne funkede, og han knyttede Haanden, i det han sagde dette. Han havde nu ogsaa særlig Grund til at være opbragt over hele det nationale Røre, thi han var forlovet, og Bryllupsdagen var nær forestaaende, da han blev udkommanderet. Naar det saa endda havde været for at gøre det af med Frankfurterforsamlingen! Men Krigen mod Danmark var i hans

Øjne et røverisk Overfald. De loyale Under-saatter i den danske Stat, som var blevne deres Konge tro, havde hans Sympathi, hvorimod han dybt foragtede Slesvigholstenerne.

Jeg maa imidlertid lade Hesserne, at hvorledes de end ellers var til Sinds, saa holdt de god Disciplin. Jeg mindes ikke, at Soldaterne begik andre Misgerninger paa Gaarden, end at de var slemme til at ride paa vort ulykkelige Æsel, som bar Mælken hjem fra Malkepladsen: men da jeg paatalte det, hørte det op.

En hyggelig Tid var det selvfølgelig ikke, mens vi havde Gaarden fuld af Fjender, men den første slesvigske Krig blev dog i det hele taget ført mærkelig human. Som et karakteristisk Træk i den Retning husker jeg, at da senere en Patrouille prøjsisk Landeværn kom til Gersdorflund og gennemsøgte Gaarden, gik de i Laden forsigtigt uden om en Dyrge Korn og traadte ikke i den. Men disse Soldater var rigtignok ældre Folk, og mange af dem Landbrugere og Familiefædre.

Den sidste Officer, jeg havde i Indkvartering, var Løjtnant von der Ende. Der laa et godt Varsel i Navnet, og det slog til. Han var ellers

en højst elskværdig Mand og en smuk Personlighed, en høj, kraftig ung Mand med lyst Haar og blaa Øjne. Der var ingen Fanatisme i ham, men han elskede Krigen for dens egen Skyld. Jeg tilbragte adskillige behagelige Timer med ham «in der Laube». Saaledes kaldte Tyskerne et usædvanlig skønt og originalt Lysthus i Haven. Det var anlagt oppe i Toppen af et gammelt Lindetræ, jeg havde fornyet det og ladet anbringe en solid Trappe, som førte derop. Tyskerne kunde ikke losrive sig fra dette Sted, og jeg har heller ikke, hverken før eller siden, set dets Lige. Gennem en Bue af grønt Løv havde man derfra en herlig Udsigt over det nærliggende Hav.

Tyskernes Glæde over Havet og Skibene var næsten barnagtig. Men en Dag først i Juli, da der viste sig en hel Flaade i det fjærne, blev von der Ende dog betænkelig. Han spurgte mig, hvor de danske vel kunde gøre Landgang, og mit Svar: «überall an der Küste», satte ham ikke i bedre Humør.

Dengang vidste jeg ikke, hvad Ærinde de Skibe havde; men det var dem, der førte Ryes Brigade ned til Fredericia.

Kort efter kom Budskabet om Udfaldet fra Fæstningen og vor glimrende Sejr over Slesvig-holstenerne. Hvilken Jubel gik der ikke gennem Hjærterne over det hele Land! Mindet derom er endnu friskt hos mig og sikkert hos enhver, der oplevede den stolte Dag, end sige hos dem, der var med til at bringe Sejren hjem.

Det mellemliggende halve Aarhundrede bliver borte for os, naar vi tænker derpaa.

KAPITEL VI.

Landmaalerexamen og Forlovelse. — Slægten Oest. — En
gejstlig Filosof. — Den uforbederlige Major. — Epigrammer.
— Fader Oest og Hertugen af Glücksburg.

Efter at Ewald havde maattet opgive Forpagtningen paa Gersdorflund, opholdt han sig et Aarstid hos sin Svoger, Baron Bertouch Lehn, paa Lungholm og gav sig derefter — i en Alder af over tredive Aar — til at læse til Landmaalerexamen, hvilket viser, at han ingenlunde havde tabt Modet ovenpaa sit første Uheld, og at hans Kærlighed til Friluftslivet ikke var kølnet. Den 10. November 1856 fik han Bestalling som kongelig Landmaaler og nedsatte sig foreløbig i Toftlund i Nordslesvig.

Men forinden havde han besøgt sin Ungdomsven, Hother Smith, der dengang var Herredsfoged paa Graasten, og forlovet sig med en

yngre Soster til Smiths Hustru, den kun sytten-
aarige *Julie Caroline Oest*.

JULIE CAROLINE EWALD,
f. Oest.

Hun var en Datter af den afdode Birkedom-
mer i Faaborg, Cancelliraad Nicolaj Oest. Bedste-

faderen, Professor Johan Frederik Oest, var en udmærket Mand, men en af de stille i Landet; saa hans Navn er vel lidet kendt. Han ledede det nyoprettede Seminarium paa Brahetrolleborg, men døde ung, og efter hans Død kom Seminariet under daarlig Ledelse og bukkede under i Konkurrencen med det nærliggende Skaarup Seminarium. Han var en højtbegavet og ualmindelig afholdt Lærer, hvis tidlige Død vakte Sorg i vide Kredse.

Oldefaderen, Nicolaus Oest, var vel nok den ejendommeligste af Slægten. Han var Præstesøn, født 1710, og selv Præst i Neukirchen, der hørte under Glücksburg. Den daværende Hertug — Kong Christian IX's Bedstefader — var ham en god Ven, og vilde gerne have skaffet ham et bedre Kald, men Oest vilde ikke forlade sine Sognebørn, og han blev hos dem til sin Død.

Oest var ikke lidet af en Poet, og han skrev Lejlighedsvers i Mængde, udgav ogsaa enkelte Skrifter. Han kunde nok behøve at hjælpe paa sine Indtægter, thi hans Kald var meget lidt indbringende. Spurgte man ham om hans aarlige Indkomster, svarede han: 800 Rigsdaler. Men hvis man udtalte sin Forundring over, at

det lille Embede kunde indbringe saa meget, opstillede han følgende Regnskab: «Den Uafhængighed, hvori jeg lever, er mig 200 Rigsdaler værd. Til 200 Rigsdaler anslaaer jeg den smukke Udsigt fra mine Vinduer, til andre 200 Rigsdaler den sunde Soluft, man indaander her. Saa har jeg endelig en Indtægt af 200 Rigsdaler i Penge, og dem kan jeg nok til Nød faa opbrugt i Aarets Løb.»

Det sidste vil ikke undre nogen; thi han afgav en Tredjedel af sine Indkomster til sin Svigerfader, og han maatte forsørge otte Døtre og een Søn. Selv om Pengene dengang var adskilligt mere værd end nu, vil man forstaa, at han havde Vanskeligheder at kæmpe med. Men han var nøjsom til det yderste og en sand Filosof. Han skrev sit Valgsprog i dette Vers:

Mein Herz hält fest an dieser Lehre:
Was kommt ist recht; was ist, ist gut.
Dies ist die Stütz', auf der die Schwere
des Gleichgewichts der Seele ruht.

Saa søgte han at skaffe sig Privatelever, men han fik sjælden mere end 40 Rigsdaler om Aaret for at give en Eley baade Kost og Undervisning, saa dér blev ikke videre tilovers. Saa slog han

sig paa Landbruget, mere af Nød end af Lyst, og til stor Forargelse for Generalsuperintendenten, som i høj Grad saa ned paa de «theologiske Agrarer». I hans Nærværelse skrev Oest engang i en theologisk Kandidats og Landbrugers Stambog:

Pflügen, säen, eggen, gäten
 ist des Landmanns Tagewerk.
 Glauben, lieben, wachen, beten
 ist des Christen Augenmerk.
 Beides klüglich zu verbinden
 heiszt: den Stein der Weisen finden.

«Naa, og har De saa fundet den?» spurgte Generalsuperintendenten spottende. «O ja,» svarede «Fader Oest», — «den hedder Tilfredshed.»

Og saa var der jo Lejlighedsviserne, som gerne indbragte noget. Men der var en Major, som hyppig lagde Beslag paa hans Muse, men aldrig viste sig i mindste Maade erkendtlig derfor. Til ham skrev Oest følgende Vers:

Mein Pegasus wird immer älter,
 der Trieb zum Dichten immer kälter;
 dahir gelingt mir jetzo nicht
 so leicht, wie vormals, ein Gedicht.
 Denn nun bedarf ich fremdes Feuer,
 und dies macht doch die Arbeit theur —
 kurz, ohne Kaffee, Wein und Punsch
 geräth mir kein gereimter Wunsch.

Versäum' ich damit einzuheizen,
will ich am Wein und Zucker geizen,
so wird das Liedlein schaal und matt,
der Leser bald des Dinges satt.

Woraus nun klärlich zu ersehen:
Es müsse der die Kosten stehen,
für den ich meine Verse mach'. —
Ihr Lieben, denket weiter nach! —

Men der, hvor han i sin Samling anfører
dette Digt, skriver han i Randen:

Die Meinung ist hier hell und klar,
doch — der Major blieb, wie er war.

Nogen egentlig orthodox Theolog var han ikke. «Jeg er forlængst hørt op med at befatte mig med Djævlen og hans Slæng,» sagde han, «og gør ham ikke engang den Ære at nævne ham offentlig.» Og da Provsten bad ham tage alvorlig fat paa en «Vidunderdokter» i Sognet og «gøre ham Helvede hedt,» svarede Oest: «Jeg er ikke ansat som Fyrbøder hos Djævelen.»

Men paa gode Engle troede han, paa det godes Magt og paa Guds Kærlighed.

Et godt Humør var han altid i Besiddelse af. Engang hentede Hertugen af Glücksburg

PASTOR NICOLAUS OEST.

ham til Tallet: Hertugen var selv Kusk og korte over Stok og Sten, saa Vognen hvert Øjeblik var ved at vælte. «Nu sparer De da Drikkepengene, min kære Hr. Pastor,» sagde Hertugen, da de holdt foran Slottet. «Jeg synes heller ikke, Kusken har fortjent nogen,» svarede Oest.

I Kirkebogen skrev han et Aar, da der var født nogle Børn, men hverken forefaldet Dødsfald eller Ægtevielser:

Im Himmel wird nicht copulirt,
auch keine Sterblichkeit verspürt;
doch kommen Kinder da hinein:
so mag wohl hier ein Himmel sein.

Men bedst saa man hans Sogns Lidenhed af det Vers, han skrev i Kirkebogen en Nytaarsaften for hele det foregaaende Aar:

Gestorben kein,
geboren ein,
— und das war mein!

Stille og trofast levede han, og han fik en skøn Død, næsten 80 Aar gammel, mellem sine faa og fattige Sognebørn, som han aldrig havde villet forlade. Han kan vel fortjene, at dette lille Minde bliver ham sat.

KAPITEL VII.

Paa Bredelykke. — En uheldig Forfatterdebut. — Da Thiele kasserede «Valdemar Krones Ungdomshistorie», — H. P. Holst. — Henrik Ibsen om «Valdemar Krone». — Omgang paa Gram. — En af Christian Winthers Flammer. — For Krigen.

I Aaret 1855 hjemførte Ewald sin Brud til Gram, hvor han havde købt og ombygget det lille Sted «Bredelykke», og hvor de forblev til 1864. Og her var det, at han kom ind paa Forfatterbanen.

«Allerede i 1853» — fortæller Ewald i de Brudstykker af en Levnedbeskrivelse, han har nedskrevet — «havde jeg forfattet nogle lidet originale Skizzer med megen Lyrik og liden Handling. Det bedrev jeg i Roskilde, mens jeg besørgede min Examensopmaaling. Min kære Moder var min fortrolige, og hun havde sure Dage med mig: thi naar hun udsatte noget paa

mit Værk. blev jeg stødt, og naar hun roste noget, sagde jeg: «Du mener det ikke!»

Enden paa mit første litterære Tilløb blev tragikomisk. Jeg viste H. P. Holst mit Opus. men han fraraadede mig at udgive det, og det var et godt Raad. Ikke desto mindre gik jeg til en Forlægger med det, men ogsaa dér fik jeg en Kurv, især fordi mine Skizzer berørte 1848. og dette Emne, Krigen, var nu saa forslidt.

Da jeg gik fra den ubehagelige Forlægger. hvis Navn jeg ikke engang husker, gled jeg i Frederiksberggade og slog en stor Rude ind i en Urtekræmmerbutik, hvilket kostede mig tre Rigsdaler. Min Fader lo meget af den Profit, min litterære Bedrift havde indbragt mig, men han betalte gerne baade Rejsen og Ruden, i det Haab, at jeg nu var kureret for mine Digternykker. Og det syntes saa, thi først 5 Aar senere greb jeg atter Pennen og debuterede anonymt med den lille Skizze «Een lykkelig Dag», som Ploug optog i Fædrelandets Føljeton, og som, saa vidt jeg husker. indbragte mig 10 Rigsdaler.

Men det battede ikke meget, og saa und-

fangede jeg Idéen til «Valdemar Krones Ungdomshistorie.»

Det var i Pengekrisens Tid, da Landmaaleriet laa helt stille. Saa møder jeg en Dag nede ved Teglværket min gode Ven Raunsoe, Godsforvalter paa Gram og afdøde Høgsbros Svoger. Han udtalte sin Forundring over, at jeg ikke gjorde noget for at ernære min Familie, og jeg betroede ham da, at jeg skrev paa en Roman. Endnu ser jeg for mig hans Ansigt med det satiriske Smil, hvormed han modtog den Meddelelse. Hvor kunde han andet end tvivle om, at den Forretning skulde bringe noget Udbytte? Jeg ventede det saamænd heller ikke selv, og allermindst. at det skulde blive et Vendepunkt i mit Liv og føre mig ind paa en ny Bane.

Jeg skrev Bogen paa et Aar. Min Ven, Herredsfoged Friedrichsen i Toftlund, læste Manuskriptet og roste Arbejdet meget. Men min kære Fader havde den dybeste Mistillid til mine poetiske Evner, og da han ikke tiltroede sig selv æstetisk Indsigt, fik han mig til at sende Manuskriptet til en æstetisk Mand, *Just Mathias Thiele*. og saa rejste jeg til København for at faa min Dom.

Thiele viste sig imidlertid at være en kold Ven. Han kasserede Arbejdet aldeles: det vil sige, han havde ikke gidet læse mere end Begyndelsen, og den fandt han kedelig vidtløftig. Da jeg saa var saa sagtmødig kortelig at fortælle ham Handlingens Udvikling og Afslutning, studsede han rigtignok lidt, men han blev dog ved sit, gav mig Manuskriptet tilbage og raadede mig til at omarbejde det. Han havde selv omarbejdet et Drama hele syv Gange! Jeg tænkte i mit stille Sind, at saa duede det vist ikke stort.

Jeg vendte saa hjem til Bredelykke med mit Manuskript og rugede over det i et halvt Aar. Jeg fandt alligevel, at Begyndelsen vilde vinde ved at forkortes. Jeg sammensmeltede da de tre første Kapitler til eet og førte Læseren in medias res: men nogen anden væsentlig Forandring fandt jeg ikke tilraadelig.

Da Bogen var udkommen anonym og blev glimrende anmeldt i «Berlingske Tidende», blev Raunsøe saa glad paa mine Vegne, at han strax lod sin Hest sadle og red op til Bredelykke med Avisen. Og da Bladene saa gav Æren for den anonyme Bog til snart den ene, snart den

anden Forfatter, blev han meget opbragt og var i sin venskabelige Iver saa naiv uden min Tilladelse at skrive til «Ribe Stiftstidende» og navngive mig. Saaledes kom jeg hovedkulds ud af min Anonymitet, og det var vel ogsaa det sundeste.

Jeg gad gerne set Thieles Ansigt, da Bogen udkom, og han saa hvilken Modtagelse den fik. Anmeldelsen i «Berlingske Tidende» skyldtes H. P. Holst, som i sin Tid saa ganske havde kasseret mine første Skizzer. For Resten begik Holst en slem Bommert i den Kritik; han kasserede nemlig mine Adelsmænd og skrev, at Forfatteren aabenbart ikke kendte de højere Stænder! Og saa viste det sig, at Forfatteren var en Generals Søn og havde en Lensbaron til Svoger. Jo, jeg kendte mine Folk!

Iøvrigt havde jeg al Grund til at være H. P. Holst taknemlig for den Anmeldelse, thi den gavnede min Bog svært — en Anmeldelse paa Berlingskes forreste Side og med spærret Tryk. det var dengang noget meget usædvanligt. Derfor undlod H. P. Holst heller ikke, da han siden vilde have Bidrag af mig til sit Maanedsskrift «For Historie og Romantik», at henpege paa,

at det dog var ham, der havde indført mig i Litteraturen.

Men for Resten yndede han ikke mine historiske Romaner og brændte sine Fingre igen lidt paa mig ved i Anledning af dem at fremkomme med den lidet overvejede Paastand, at den historiske Roman var et dødt Felt — «Landet fundet og forsvundet med Walter Scott.» Han blev jo gammel og oplevede at se denne flotte Paastand rigeligt gendreven.»

— — Interesse har en anden Kritik, der fremkom i Kristianiabladet «Illustreret Nyhedsblad». Det hedder heri: «Forfatteren har vist den sjældne Selvfornægtelse ikke at navngive sig, og dog maa han, ved sin gennem hele Værket aabenbarede skarpe kritiske Sans, paa Forhaand have indset, der her kun kunde blive Tale om en litterær Sejr. . . . Blandt Danmarks forhen optraadte og bekendte episke Forfattere kan han ikke være at søge, og paa den anden Side er det visselig i enhver Litteratur et Sær syn, at en Forfatter i sit første Værk fremtræder med den fuldstændige Magt over Stoffet, med det aldrig svigtende Blik paa Formaålet som her . . . Forfatteren er aabenbart en Mand,

som har bevæget sig meget i det højere Selskabsliv, begavet med en sikker, ironisk Iagttagelsesevne forstaar han af spredte Smaatræk at skabe sine mærkelige gennemsigtige Karakterer, der alle, fordi de bærer Sandheden i sig, træder Læseren i Møde som Folk, han engang har stødt paa, men glemt igen o. s. v.»

Digteren Henrik Ibsen har senere fortalt Ewald, at det var ham, der havde skrevet denne Anmeldelse. —

«Efter at «Waldemar Krone» var udkommet,» skriver Ewald videre, — «skred jeg til at skrive «Familjen Nordby». Men det gik mindre let, thi mens min første Bog havde suget Næring af mine Ungdomserindringer, og flere af Personerne var dannede efter Træk af virkelige Mennesker, saa er alt i «Familjen Nordby» Fantasi. Det samme gælder alle mine andre Nutidsromaner. Den moderne Paastand, at en Digter ikke kan gaa ud af sig selv og lys levende krybe i et andet Skind, er i mine Øjne en Falliterklæring. Men Vanskeligheden for mig var og har ofte siden været den, at jeg ikke var saa heldig at kunne vente, indtil Idéerne meldte sig og Aanden kom over mig. Jeg *skulde* skrive

for at leve. Dog hjalp det mig nu, at jeg først havde debuteret i en modnere Alder og havde et solidt Fond af Livserfaring. Jeg havde jo ført et temmelig afvejlende Liv og var bleven fortrolig med Folk af alle Samfundsklasser.»

Samme Aar, som Ewald begyndte paa «Familjen», fik han et heftigt Anfald af Difteritis og var Døden nær. Denne ondartede Sygdom, som Lægekunsten i vore Dage vel næsten har overvundet, var dengang ganske ny i Slesvig og ukendt for Lægen, som følgelig behandlede sin Patient ravgalt. Men det lykkedes dog ikke den brave Mand, der mente Ewald det saa inderlig godt, at slaa ham ihjel.

Under Rekonvalescensen skrev Ewald sit første historiske Arbejde: det var en lille Fortælling, «Frants Boeckmann», som meget hurtigt blev udsolgt. Senere er den udkommen som Folkeskrift.

For at komme helt til Kræfter maatte Ewald Aaret efter bruge Bade paa Fanø — en Rejse, der har sat sine Spor i «Familjen Nordby». Det var ogsaa en ret enestaaende Begivenhed. Tiderne og Kaarene var ikke til slige kostbare Fornøjelser. Men Ewald led jo heller ingen

Nød. Siddende lunt og trygt i Bredelykkes Idyl kunde han rejse saa vidt, han vilde, paa Fantasiens Vinge, og naar han sad ved sit Skrivebord, kunde han fremtrylle andre Skikkelser og større Tildragelser, end de der i Virkeligheden var ham beskaaret — til Glæde for mange andre end sig selv.

Men forøvrigt var Gram jo ingen Ørken, som nødvendigvis maatte befolkes med digtede Mennesker. Ewalds havde fuldt op af Venner og Bekendte. Der var de to Præster — Kapellan Rasmussen, som havde Uret liggende ved Siden af sig paa Prædikestolen og altid prædikede «bestemt en halv Time» — og Pastor Rafn, som talte fyndigt og bevægeligt og fik Skyld for, at han aldrig hørte op, før han havde faaet Korne til at græde. Saa var der to, som blev Ewalds Venner for Livet: cand. pharm. *Schiøtz*, der senere blev Bestyrer af Albani Bryggeri i Odense, og var ikke lidet af en Naturforsker; og Forpagteren paa Gramgaard, *Hother Müffelmann*, der døde som Rentier i Lyngby. Hans brave, men noget skrappe Søster, *Alvilda*, førte Hus for ham; hun er halvvejs en litterærhistorisk Personlighed, fordi hun var en af *Christian*

Winthers mange Inkliinationer: han var Huslærer i hendes Faders Hus. og nogle af hans Digte er skrevet til hende.

Saa var der den tyske Kammerjunker *Rösing*: han var Arving til et Familiemarchallat i Hannover. som han aldrig opnaaede, men havde den Fornøjelse at prale af. Han var Ritmester, men holdt betydelig mere af at spise end af at slaas. Da han i 1848 holdt Forpost ved Aarhus. og Fjendens Kugler blev nærgaaende, sagde han til sine Folk: «Hvorfor skal vi blive holdende her og til ingen Verdens Nytte lade os skyde? Lad os hellere søge op til Kroen og faa os en Bid Brød.» — Saa blev han ansat ved Depotet, mens Krigen varede.

Undertiden søgte Ewald op til Pastor *Sveistrup* i Rødning: baade han og hans Hustru var herlige Mennesker, men Præsten var ivrig Grundtvigianer, saa nogen egentlig Sympati var der ikke mellem ham og Ewald. Paa et større Møde proklamerede Sveistrup Grundtvig som en Profet, men blev trængt saa haardt, at han tog det i sig igen, skont det kneb. Der stod en ret haard Strid i Sønderjylland mellem Grundtvigianere og Ikke-Grundtvigianere. Men saa kom

Fanden i Tyskernes Skikkelse og jog begge Parter paa Porten.

«Siden har Sønderjyderne faaet andet at tænke paa end at skændes» — skriver Ewald — «Ulykken har hævet dem og givet dem Sammenhold, mens Moderlandet sønderrives af Partikampe.»

I Danmark herskede dengang en mærkværdig Tryghed. Erfarne Officerer som Ewalds Fader vidste nok, at der var Fare for Krig, og hvor slet forberedt Danmark var til at mode en saadan. I Stedet for, at vi burde haft en Forpoststilling ved Dannevirke og en solid Fæstning paa Dybbøl, byggedes Forsvaret nu paa Dannevirke, som vi slet ikke havde Tropper nok til at forsvare. Men ellers var Stemningen lys.

Enkelte var der dog, som advarede Frederik VII mod Ejderpolitiken, og Kongen fik en Anelse om, at det var galt fat. Han drog ned for selv at inspicere «Danmarks Værn», der jo sikkert havde været fortræffeligt i Thyra Dannebods Tid; men hvilke Tanker han end gjorde sig, saa havde han i hvert Fald ikke Kraft til at gaa imod Folkestemningen. Overanstrengt

og forpint af Frygt for Fremtiden blev han syg og lukkede sine Øjne paa Glücksborg Slot.

Alligevel saa vistnok Flertallet lyst paa Fremtiden, selv i Sønderjylland. Paa Gram var man fuldt og fast overbevist om, at Tyskerne af Frygt for Frankrig ikke vilde vove at gaa over Ejderen; og at tvivle paa Varigheden af det danske Herredømme i Sønderjylland, det regnedes halvvejs for en national Dødssynd.

Det fik Ewald selv at mærke. Af og til samlede Grams Beboere til Sommer- eller Vinterballer paa Hotellet ved Gram Slot, og ved disse Lejligheder maatte Ewald gerne slaa sine Strenges som lokal Lejlighedsdigter. Ved et af disse Baller skrev han følgende Sang:

Jeg ved et Sted, omhegnet trindt af Skove,
i Vaaren smykket som en fager Brud,
hvor gennem Dalen Aaens blanke Vove
mod Vest til Havet stille flyder ud.
Fjærnt Lyngen dølger sig bag Bakkerygge,
Og Engen er paa Græs og Blomster rig;
mens Hjorten strejfer vidt i Skovens Skygge,
det gamle Slot i Dammen spejler sig.

Paa dette Sted, i Vesteregnens Slette
en venlig Plet, hvor Flora søger hen,
hvor Droslen fløjter klart bag Buske tætte,
og Genlyd svarer fjærn og nær igen;

her lytted vi til Fuglesangens Toner
 saa mangen liflig Sommeraftenstund,
 i Ly af Bøgens brede, grønne Kroner,
 mens Bækken hvisled gennem dunkle Lund.

Men og naar Vintersolens matte Lue
 i Sne og Taage sluktes paa sin Gang.
 med Ven og Nabo her i Gildestue
 vi os forlystede med Skemt og Sang.
 Dog var ej altid Tant vort Maal herinde.
 thi Tidens Alvor for vor Tanke stod,
 vi havde Fortids Kampe friskt i Minde,
 og styrkede ved Fremtids Haab vort Mod.

Lad os ej glemme midt i Fredens Lykke.
 at Farens Dage atter komme kan,
 at disse Dale. hvor vi bo og bygge
 er Slesvigs gamle, dyrekøbte Land.
 Ja. lad os hjælpes trofast med at hegne
 om Danmarks Gærde, at det fast kan staa.
 og trygt og frit i disse kære Egne
 den danske Tunge stedse lyde maa!

Om jeg ved «Danmarks Gærde» har tænkt
 paa Dannevirke» — skriver Ewald — «det skal
 jeg lade være usagt; men denne populære Hen-
 tydning reddede i hvert Fald ikke Visen, eller
 dens sidste Vers. Man fandt dets Alvor ganske
 ubetimelig, og min Ven, Herredsfoged Friedrich-
 sen. udtalte endog, at det var utænkeligt, at

Tyskerne nogen Sinde igen kunde komme op i Sønderjylland. Jeg gjorde mig nærmest latterlig ved saaledes at male Fanden paa Væggen. Men jeg blev ved mit, at det ikke stod som nogen Umulighed for mig, at Tyskerne kunde komme til Gram igen i vor Levetid.

Derfor husker jeg saa tydelig et Møde med Friedrichsen og hans Embedsfæller fra Toftlund i Gram Kro en Dag i Løbet af Vinteren. De var paa en Embedsrejse, jeg kom for at hente Posten og havde lige kigget i Aviserne. Jeg kunde da meddele dem den skæbnesvangre Nyhed: «De holstenske Embedsmænd har nægtet at aflægge Ed til Christian IX!»

De blev ganske blege. Friedrichsen sagde ikke et Ord, men en af de andre udbrød: Det var som Fanden!» Ja, det var det, men sandt var det ogsaa, og derved fik de Herrers Luftslot sit første Stød.»

Saa brød Krigen ud: de første projsiske Husarer red ud fra Kiel, svingende med Sablerne og raabende et vildt Hurra — et Varsel om, at Tyskerne denne Gang vilde gore anderledes Alvor af Sagen end i den første Krig. Den ene skæbnesvangre Efterretning jog den anden: men

hjemme paa Gram gik Livet sin vante Gang. Den 14de April skriver Ewald kort og godt i sin Dagbog: «Husarpatrouille paa Gram. — Gik paa Jagt og skød Dyr. — Jeg plantede Jordbær og lagde Ærter.»

Men den 20de April kom Efterretningen om Dybbøls Fald, og den bragte ogsaa anden Sorg end den nationale ind paa Bredelykke. Ved Dybbøl faldt en Broder til Ewalds Hustru, Theodor Oest. Han havde nylig taget juridisk Examen, var blevet Fuldmægtig i Logum Kloster, og havde vundet sig en Brud. Den 18de April fik han en Kugle i Maven og døde den 20de: i disse to Dage plejedes han med rørende Omhu af en rhinprøjsisk, katholsk Kaptejn Mann, som ogsaa bad en Bøn ved hans Dødsleje.

Da Fredsforhandlingerne begyndte, kom en spændende Tid. Paa Gram nærede man sangvinske Forhaabninger om Grænsereguleringen og haabede, at Gram vilde komme under Danmark. Det gik anderledes, og Ewald vilde ikke aflægge Ed til Prøjserkongen. Han var jo heller ikke, saaledes som Præsterne, knyttet til Befolkningen ved noget særligt Baand, og han havde intet Embede, der kunde friste ham til at «blive og

bande», som de kaldte det. Saa solgte han da Bredelykke, hvor han havde henlevet adskillige lykkelige Aar med sin unge Hustru og sine opvoksende Sønner, og flyttede med sin Familje til Kongeriget.

KAPITEL VIII.

I Helsingør. — Johannes Falk. — Frits Blücher. — Ewalds Livssyn. — Brandes og «Agathe». — Naar der salutedes fra Kronborg. — General Lunding. — Hvordan Historien bliver til. — «Svenskerne paa Kronborg».

Havde Ewald i fulde Drag nydt Landlivets Glæder paa Bredelykke, saa havde han dog ogsaa følt Vinterens Tristhed og Ensomhed, og især for hans Hustru var det ikke altid lystelige Tider, naar han var ude paa Opmaaling, under Tiden adskillige Dage ad Gangen. Efter Salget af Bredelykke kunde han i Grunden opslaa sine Pauluner, hvor i Danmark han vilde; med Landvæsenet og Landmaaleriet var han færdig; han havde uigenkaldelig ombyttet Maalestangen med Pennen, og hans første Bøger var blevet modtagne saa velvilligt af Publikum, at han nok kunde leve af hvad han skrev, ligesom han i

Hegel havde fundet en trofast og imødekommende Forlægger, saa Fremtiden havde aldrig set lysere ud for ham end nu. En Mand med hans Interesser følte sig naturligvis dragen mod Hovedstaden, saa meget mere, som han var barnefødt dér og endnu havde sin gamle Fader boende paa Vesterbro. Men det vilde været en for brat Overgang — fra Grams yppige Natur med Skov og Aa, til graa Gader i Byens Larm og Røg. Han nærmede sig gradvis — boede først i Helsingør, dernæst i Frederiksborg, og endelig paa Kristianshavn, hvor han endnu kunde vende sit Blik ud over Sundet og saa at sige kun sad i Hovedstaden med det ene Ben.

Det var for en stor Del af Sundhedshensyn, at Helsingør blev valgt, for Badenes og den friske Sølufts Skyld. Men det blev en Skuffelse: baade Ewald og hans Sønner fik Difteritis, og hans eneste lille Pige, den treaarige Frederikke, bukkede under for denne Sygdom, der trivedes saa vel i den skarpe Luft.

Paa denne Tid var det, Ewald skrev «Johannes Falk» — den alvorligste og maaske betydeligste af hans Bøger. En af Rescensenterne ndtalte, at Bogens Alvor formodentlig skyldtes

det Tryk, den nationale Ulykke 1864 lagde over alle danske. Men saadan forholder det sig ikke. Alvoren laa i selve Emnet; og dette fandt Ewald allerede paa Gram. Men hvis noget lagde en dybere Skygge over Skildringen, saa var det den lille Piges Død. Ewald skrev Bogen i den Stue, hvor hun havde ligget Lig, og under Arbejdet saa han ofte hendes lille, i Døden blege Ansigt for sig.

Egentlig hjemme kom Ewalds aldrig til at føle sig i Helsingør, i den første Tid var de som «Nybyggere» meget ensomme, og da de senere kom en Smule ind i Byens Selskabelighed, fik de ingen synderlig Tilfredsstillelse deraf. Tonen i Helsingør var dengang meget stiv, og Selskaberne ikke morsomme. Der var endnu fra Sundtoldens Tid noget fremmedartet, kosmopolitisk ved de dannede Kredse dér, men der var ogsaa langt mindre Smaalighed og Sladder end i saa mange andre danske Købstæder.

I Aaret 1865 kom Ewald ved Skæbnens Tilskikkelse til at staa en kendt og betydelig Personlighed ret nær. Det var Generalmajor *Fritz Blücher*, en Fætter til den tidligere omtalte Grev Blücher-Altona. Han var oprindelig Kavalleri-

officer, men blev alligevel Adjudant hos Christian VIII, i hvilken Periode Ewalds Fader altsaa var hans Chef. og forblev saa Hofmand sit øvrige Liv. Men i 1848 forlod han Hoffets Kødgryder for at gaa med som Frivillig, og han udmærkede sig under Felttoget, som overalt, hvor han var med. Sit Kommandørkors fik han paa en ikke sædvanlig Maade; han sprang nemlig ud og hjærgede et Menneske, som var ved at drukne, mens Frederik den Syvende saa derpaa, og da han halvdød kom op af Vandet, udnævnte Kongen ham strax til Kommandør.

Han var en vældig Nimrod, og blandt Jægere er hans Jagtjournal bekendt nok. Ewald havde ogsaa truffet ham paa Gram hos Grev Sahack i Jagttiden, og han satte stor Pris paa Ewalds første Bøger. Nu havde han været paa Jagt med Kongen i Hornbæk Plantage og havde dér brækket sit ene Ben ved Anklen. Han blev indlagt paa Øresundshospitalet i Helsingør.

Jeg besøgte ham daglig paa Hospitalet.» skriver Ewald. «blev et Par Timer hos ham og læste højt for ham. Efter hans Ønske, men ikke uden Vægtring fra min Side, læste jeg min nye Bog «Johannes Falk». Jeg frygtede nemlig

for, at Bogens stærkt religiøse Tendens skulde irritere Patienten og fremkalde Disput.

Det viste sig imidlertid, at Blücher ikke stod Kristendommen saa fjærnt. Vi drøftede Tros­spørgsmaalet nogle Gange, og et Par Ord, som jeg lod falde, gjorde, efter hans eget Sigende senere, et stærkt Indtryk paa ham.

Men om han naaede fuld Tro ved jeg ikke; thi ved vor Samværen paa Hospitalet ophørte — vel ikke det venlige Forhold — men den store Fortrolighed, han havde vist mig. Den vilde vel aldrig opstaaet uden disse extraordi­nære Forhold. Blücher var en meget stolt Mand, en imponerende Fremtoning, baade ved sin skønne, anselige Skikkelse, sine herkuliske Kræf­ter, sit store personlige Mod og sit noble Væsen; men han kunde ogsaa gaa over Stregen og op­træde hovmodigt.»

Det vilde være umuligt at give et tro Billede af Ewalds Personlighed, uden stærkt at frem­drage hans udprægede Standpunkt som troende Kristen. Det præger hans Breve til hans Ven­ner, og ikke mindst til de af hans Venner, som stod Kristendommen fjærnere. Som sin Fader har Ewald aldrig lagt Skjul paa sin Hjærtens

Mening, og mindst, naar han stod overfor en Modstander. Hvor uforbeholden en Bekendelse indeholdes ikke i følgende, som er uddraget af et Brev fra Ewald til en af hans Venner:

Hvad Slutningen af deres Brev angaar, da vil jeg dog, kære Ven, spørge Dem, hvad Indre Mission egentlig har gjort Dem? Det er nu anden Gang, at De, uden Foranledning fra min Side, angriber denne kirkelige Retning og rykker frem med de 16 Procent af religiøse Skrupler forrykte paa Aarhus Sindssygeanstalt. Jeg maa gøre Dem opmærksom paa, at det er noget dristigt at give Indre Mission Skylden for alle de 16 Procent Sindssyge. Dog lad Missionen kun faa dem alle 16 paa Nakken — det kan alligevel ikke fælde Partiet eller Kirken over Hovedet. Selv det højeste og bedste, ja vel netop det, kan ved Misforstaaelse og Misbrug afstedkomme Ulykker: det er uundgaaeligt, og gør ikke det højeste ringere.

Iøvrigt mener jeg, at de Mennesker, som er gaaet fra Forstanden af Bekymring for deres Sjæls Salighed, dem kunde der, hvor sørgeligt det end er, være timedes noget værre. Gud ser sikkert med milde Øjne paa dem; de er blot

gemte, ikke glemte, og vil faa Oprejsning, naar de kaldes hjem.

Imidlertid vilde jeg ikke forundret mig over Deres Antipathi mod Indre Mission, hvis De foretrak en anden kirkelig Retning eller andre Præster. Der findes dog mange, som ikke prædiker over deres egne Ord, men ærligt giver os Guds Ord, som er os overleveret, som Præsterne ikke have hittet paa, og paa hvis væsentlige Indhold alle kirkelige Retninger over hele Jordens Kreds tror.

Men at De kan nøjes med Lærken som Prædikant og Naturens stumme Sprog som Prædiken, det beklager jeg. Jeg forstaaer det nok, thi jeg har befundet mig paa Deres Standpunkt, som jeg har forladt; men De har nok aldrig været paa mit — derfor, og ikke fordi jeg iøvrigt skulde være klogere end De, mener jeg at forstaa Dem bedre, end De forstaaer mig.

Ja, Naturen er herlig, og Skabningen priser sin Mester . . . Men denne Kærlighed og Tilbedelse af det skabte lod mig ikke finde Vej til Skaberen, og jeg tror ikke, at den i og for sig har Kraft til at gøre noget Menneske bedre. Skyerne, Bølgerne, Fuglene fortæller os intet

om, at vi er syndige Mennesker, der trænger til Genfødselse og Oprensning, og at der svæver en Dom over vore Hoveder, som vi kun kan afværge ved at modtage den Tilgivelse, Kristus har erhvervet os med sit Blod; men det siger vor Samvittighed os, i den taler Gud forstaaeligt nok til os. Hvem er ren? Vorherre forlanger da nok mere af os end Kærlighed til hans Skabning og til en Natur, i hvis Skød vi kun tilbringer et lille Spand af vor Tilværelse, og som vi ikke kan tage med os, naar vi skal herfra.»

Offentlig har Ewald ogsaa mange Gange aabenbaret sit kristelige Livssyn: det gennemsyrrer mere eller mindre hans hele Produktion, behersker ganske «Johannes Falk» og bliver til ligefrem Polemik i «Agathe». Om denne Bog skriver han i et Brev:

Materialisternes literære Felttog aabnedes ved Brandes' dristige Fremtræden. Det gav mig Uro i Blodet, jeg mente at burde slaa et Slag for min Overbevisning, og «Agathe» blev til. Om denne Bog kan siges: «indignatio fecit» c: min Indignation over Brandesianerne skabte den. Den blev strængt bedømt endogsaa af mine

Meningsfæller. I Tyskland slog den bedre an, og *Hackländer* skrev om den i «Über Land und Meer», at hvis der havde været lidt mindre Doceren i den, vilde den været et Mesterværk. Saa vidt jeg selv kan have en Mening om «Agathe», saa er det den, at jeg aldrig har skrevet nogen bedre Bog. Om jeg har udrettet noget godt ved den, har jeg ikke direkte erfaret, indirekte derimod er den vel anbefalet af mine Modstandere, som aldrig har tilgivet mig, at jeg skrev den Bog. Brandes har selv benyttet enhver Lejlighed til at nedsætte min Forfattervirksomhed. Blandt andet har han skrevet: «Alt hvad der har villet modsætte sig den nyere Retning i Literaturen, er bleven fejlet bort, saaledes gik det med «Agathe» o. s. v.» — Ja, mine Meningsfæller kunde nok have taget lidt lempeligere paa Bogen; men uheldigvis for Brandes udkom den i andet Oplag, kort efter at han havde betegnet den som fejlet bort.»

Men «Agathe» tilhører en senere Tid; under Opholdet i Helsingør var det, at Ewald slog ind paa den historiske Romandigtning, der vel nok har baaret hans Navn videst om og vil bevare det længst.

Det var intel Under, at Ewalds Fantasi svang sig til gamle Dage; der hvilede Duft fra dem over den historiske By. Netop den Omstændighed, at Ewald ikke kom videre ind i den selskabelige Omgang, gjorde, at han fik et saa meget stærkere Indtryk af Byen selv og dens Omgivelser. «Vi vandrede naturligsvis ofte ud til Flagbatteriet paa Kronborg,» skriver han. «Synet af de forbisejlende Skibe var ikke til at blive ked af. Naar Modvind havde opholdt Handelsskibene, saa at det var blevet en hel Flaade, og de saa fik Medbør og sejlede, kunde Skibenes Masse næsten dække den svenske Kyst. Skøn var Helsingborg med Kärnan, især naar den glødede i den nedgaaende Sols Lys, og alle Ruder derovre blinkede.»

Men naturligsvis var det især Kronborg, der satte sit Præg paa Byen; alle Vegne saa man dens ranke Spir, og de drønende Saluter derude fra fik Ruderne til at klirre. En Dag hørte Ewald et mægtigt Brag ude i Køkkenet, og han for ud og skændte paa Pigen, fordi hun slog alting i Stykker. Det skikkelige Væsen sagde angerfuld, at hun aldrig skulde gøre det mere, men alligevel gjorde hun det et Øjeblik efter

igen, eller rettere, hun var ganske uskyldig: men saadan lød det, naar de Kronborg Kanoner blev fyrede af.

Det varede ikke længe, før Kanonerne Bragen fik Ewald til at lytte; og Kronborg tog hans Sind fangent. Naar han vandrede paa Voldene, befolkede hans Fantasi dem med Fortidens Skikkelser, og naar han saa ud over Sundet, hvor Sejlene lyste, saa han i Aanden den hollandske og den svenske Flaade duve derude. Det var ikke nogen Tilfældighed, at «Svenskerne paa Kronborg» blev hans første historiske Roman.

«Min første Tanke,» skriver Ewald — «var virkelig at skrive et Drama om Rostgaards Bedrift. Sammensværgelsen mod Svenskerne syntes mig spændende nok dertil; men baade min Fader og andre fraraadede mig Forsøget som noget, der slet ikke laa for mig.

Endelig naaede jeg mine Ønskers Maal, at trænge ind i den gamle Borg, udgranske dens Hemmeligheder og ransage dens Dybder. Det var nemlig ikke saa let dengang, som nu, da man for et Par Kroner kan faa en Konstabel

til at føre sig derned, oven i Købet med Begfakler.

Uden Kommandanten. Generalmajor *Lundings* Tilladelse fik ingen Slottet at se. Jeg havde da ogsaa med dette Maal for Øje gjort Fredericias tapre Forsvarer en Visit. Jeg fandt i ham en dannet, elskværdig Mand. og forstod ikke, at han skulde være saa stræng en Stokmilitær, som han dog virkelig var. Siden fik jeg Troen i Hænderne.

Original var han dog, men ikke romantisk; thi da jeg omtalte den dejlige Udsigt fra Kronborg over Sundet, sagde han:

«Aa, jeg er ganske ked af altid at se paa det blinkende Vand. Her er i det hele taget ikke kønt. Hvilke usle Skove! Kun Pinde, ikke et ordentligt Træ. Vil De give mig en grøn Eng med en Ko paa, og nogle smukke Træer over, saa maa De for mig gerne have hele Stadsen her.»

Paa mit Spørgsmaal om Slottets Arkiv fik jeg det mistrøstige Svar, at noget saadant slet ikke eksisterede: men Slottet skulde jeg faa at se. Naar? Det skulde han siden lade mig vide.

Saa skete det en Dag, at der kom Bud til mig fra Kommandanten, og det er morsomt nok, at det skulde indtræffe den 28de Januar, paa Frederik VI's Fødselsdag, thi det kom ligesom en Luftning fra den militære Aand i den Konges Tid.

En Officer træder ind, hilser med stram Holdning og siger: «Kaptejn Licht, til Tjeneste! Jeg kommer efter Kommandantens Ordre og er stillet til Kandidatens Disposition, naar som helst det maatte behage Dem at lade mig vise Dem om paa Slottet.»

Jeg saa forbløffet paa Kapteinen, men han fortrak ikke en Mine. Det var ramme Alvor. Dog sagde jeg:

«Det maa vist være en Misforstaaelse. Det er mig, der maa spørge Dem, naar det behager Dem at vise mig Slottet.»

Nej,» svarede han. — «Generalens Ordre lød saaledes, og den maa bogstaveligt efterkommes.»

Jeg overlod imidlertid til ham selv at fastsætte Dagen, og Enden paa det blev, at vi gik strax.

Siden er det faldet mig ind, at den Ære,

General Lunding viste mig, ingenlunde skyldtes mit Forfatternavn, men det var mine militære Aner, han hædrede i min ringe Person.

Kaptejn Licht, en meget elskværdig Mand, viste mig saa Slottet og førte mig alle Vegne om. Mest interesserede det mig naturligvis at se de mærkelige, halvt underjordiske Kasse-matter, hvor 4000 Mand kan være i Sikkerhed under en Belejring, og hvor der baade er Køkken, Bagerovn, kæmpemæssige Suppegruber og Beholdere til Flæsk; ogsaa en Paradeplads.

Jeg stansede ved et Rum, spidst som en Tragt og uden Lyskuller. I Muren ved Indgangen sad der nogle svære Nagler, som viste, at der engang havde været Døre eller Gitter for. Da jeg spurgte Licht, hvad det Hul kunde være brugt til, svarede han:

«Maaske til militær Arrest under en Belejring.»

Ha, tænkte jeg, her kan jeg putte Stenvinkel ned.

Jeg vil her bemærke, at man aldeles intet ved om de nærmere Omstændigheder ved Stenvinkels Fængsling og ikke engang, hvor han blev henrettet. Historien fortæller over Hovedet

intet om den Mand, undtagen de tørre Kendsgerninger, at han var bleven paa Kronborg og gaaet i Kong Carls Tjeneste, at han deltog i Rostgaards Sammensværgelse, og at han blev henrettet. Jeg har henlagt Exekutionen til Valdemar-Skansens Syd for Byen, men siden er jeg kommen efter, at det nok er galt. Han er vistnok bleven henrettet i Grønnehave, Nord for Kronborg.

Da jeg saa, mange Aar efter, kom til Helsingør som Cicerone for en norsk Frænde, og vi lod Konstablen eller Sergenten vise os Kassematterne, stansede Manden ved det trekantede Hul og sagde betydningsfuldt:

«Her sad Ingeniør Stenvinkel som Fange i Svenskernes Tid.»

«Er De vis paa det?» spurgte jeg.

«Ja,» svarede han, «det er aldeles sikkert.»

Jeg tav og dementerede ikke mig selv; men jeg tænkte: saaledes er megen Historie bleven til — f. Ex. naar vore Historikere bygger paa Middelalderens Kæmpeviser, der jo overvejende ikke er andet end Romaner.

Derfor tør man ikke gaa i Rette med den naive Sergent, der jo sikkert havde læst min

Bog og troede paa den som paa et historisk Evangelium. Der var saamænd en meget højtstaaende Dame, der engang gjorde sig skyldig i en lignende Naivitet, nemlig Arveprinsesse Caroline. Hun var paa Besøg i Sorø, og gamle Pastor Sommer viste hende Kirken. Hun nævnede en Konge, som skulde ligge der, jeg husker ikke mere hvilken.

«Det forholder sig ikke saa,» sagde Præsten.

«Hvad?» udbrød hun — «siger De, at det er galt? Da staar det dog i en af Ingemanns Romaner!»

Selve Hovedpersonen i «Svenskerne paa Kronborg», den ulykkelige Lisbeth, som ganske og aldeles er sprunget ud af Ewalds Fantasi, har paa denne Maade faaet Liv som historisk Personlighed. Det passerede for ikke saa mange Aar siden, at Foreviseren paa Kronborg slog ud med Haanden og sagde:

«Her ser De det Sted, hvor Lisbeth sprang i Vandet!»

KAPITEL IX.

Ewalds Arbejdsmaade. — Et Paradox af Goldschmidt. — Ewald og Historikerne. — Carit Etlar paa Krigsstien. — Studierejse. — Ingemann som Romanforfatter. — Marsk Stigs Emnet. — Hvad Damerne maa producere.

Naar man vil male en Soldat og en Hund, der gaar ind ad en Port, behøver man som bekendt kun tre Streger: der findes Kunstnere, som foretrækker at male baade Soldaten og Hunden og Porten, men som sagt, de tre Streger kan gøre det. Ligervis gaar det med den Kunst at skrive en Roman: det er vel i vor Tid nærmest Idealet at udtrykke saa meget som muligt med de færrest mulige Ord, og der gives upaatvivelig Læsere, der finder Nydelse i at skulde gætte de tre Fjerdedele af det, Forfatteren har paa Hjærte.

Men der gives ogsaa en stor Kreds af Læsere,

som er saa gammeldags, at de vil have ordentlig Besked. De forlanger af Forfatteren, at han skal lade Handlingen udvikle sig roligt og omstændeligt, de vil have Ro til at betragte det ene Billede, før det forjages af det næste, de vil have det sagt, som skal siges, og det forklaret, som bliver sagt.

Det er for disse Læsere, H. F. Ewald har skrevet sine Bøger, og det er dem, som Aarene igennem har dannet hans store og trofaste Læsekreds. Ofte har han faaet Skyld for at være for bred, for vidtløftig, og under Tiden har han selv været af denne Mening; saaledes da han forkortede Indledningen til «Valdemar Krones Ungdomshistorie», og senere, da han omarbejdede sin historiske Roman «Niels Brahe», saa at den blev sammentrængt til omtrent Halvdelen af sin oprindelige Størrelse. Ogsaa har han gennemgaaet den ret mærkelige Udvikling, at hans Bøger med Aarene er blevne ikke alene kortere, men mere korfattede, raskere i Trækkene, man kunde næsten sige mere *ungdommelige*, siden Skribenter ellers plejer at blive snakkesalige med Alderen.

Men ikke destomindre vil vistnok hverken

Ewald selv eller hans Læsere indrømme. at hans brede, rolige Udvikling af Handlingens Gang er nogen Fejl.

«A propos om Goldschmidt» — skriver han i et Brev — han sagde blandt andre Paradoxer den, at en Bog paa 300 Sider burde kunne skrives i 10 Linjer: det var Kunstens Toppunkt! Hvorfor saa ikke i 1 Linje — 1 Ord — eller blot Tankestreger:

— — — — —

Hvor let kunde man ikke tjene sit Honorar ved at lade Læseren gætte Bogens Indhold!»

Nej, det er med velberaad Hu, at Ewald har givet sig god Tid i sine Bøger. og især i de historiske Romaner har det været ham meget magtpaaliggende at give et omhyggeligt og paa-lideligt Billede af gamle Tider og gamle Sæder. I saa Henseende har Walter Scott været hans store Forbillede.

«Historien er for mig bleven, om just ikke til en Videnskab, saa ganske vist til en Liden-skab,» skriver han i et Brev til Prof. Nicolaj Bøgh — «At skildre en svunden Tid i dens egen Aand er et stort Maal, men Opgaven er svær, og Collisionen med Poesiens Fordringer

er uundgaaelige. Rigtignok mener jeg, at naar man magter Tingen, vinder Poesien ved historisk Troskab i det væsentlige, akkurat som Nutidsskildringer vinder ved at øse af selve Livet.»

«Jeg vil ikke være med til at udbrede falske Forestillinger om fremragende historiske Personer og fastslaaede Kendsgerninger» skriver han i et andet Brev — «det har vi saamænd faaet nok af baade hos Oehlenschläger og Ingemann — men jeg vilde ikke heller blive troet. Publikum er nu mere vidende, Folk kunne nok endnu kæle lidt for de gamle lyrisk-romantiske Dramer og Romaner; men det vilde gaa en Nutidsforfatter ilde, hvis han digtede i den Genre, og det saa meget mere, som ingen af os raader over Oehlenschlägers store lyriske eller Ingemanns fantastiske Evne. Man vil have Sandhed; og den historiske Sandhed behøver slet ikke at dræbe Poesien. Jeg befinder mig med min Stræben efter historisk Sandhed i godt Selskab; jeg behøver kun at nævne Walter Scott. Men ogsaa Shakespeare, hvor dristig han end kunde være paa andre Felter og f. Ex. «lade Bøhmen være omflydt af Vand», saa var han

meget samvittighedsfuld i Behandlingen af sit Fædrelands Historie. Den engelske Poesi er i den Retning langt sundere end den danske. De engelske Digtere flattere ikke deres Konger og Helte, fordi de er engelske. Hint Folk er ikke blevet opammet med Fabler, som vort, og derfor er Englands Politik heller aldrig bleven paa-virket af saadanne Illusioner, som 1864 førte os til Dannevirke. Og dog har Poesien aldrig blomstret herligere i noget Land end i England. — Paa dette Syn er min Gerning som Forfatter af historiske Romaner grundet.»

Og som Ewald saaledes er angst for at give et falsk Billede af Historiens store Skikkelser og Tildragelser, saaledes er han ogsaa til det yderste omhyggelig for, at hans Skildring i Enkeltheder af Borge og Vaaben, Klæder og Bohave, Natur-omgivelser, Sæder og Skikke skal være troværdig og anskuelig.

Varm Anerkendelse herfor har han høstet fra mange Sider, saaledes i adskillige Breve fra Historikeren Caspar *Paludan-Müller*, Digterens Broder. Han skriver bl. a. «Deres frie Digtninger giver et sandere Billede af Danmarks Fortid end meget af, hvad der kalder sig Hi-

storie.» Og Arkivar *Thiset* skriver paa Ewalds 70 Aars Fødselsdag —: «Min bedste Tak for alle de spændende og lærerige Timer, De har givet ogsaa mig — først og sidst for den fortræffelige «Skotske Kvinde,» som jeg første Gang slugte i 1872, og som har saa levende en Andel i, at jeg Aaret efter selv søgte de «gode Mænds og Kvinders» Selskab, og i — at jeg nu sidder som Archivsekretær i Rigsarkivet, begravet i Ellen Gøyes Jordebog op over begge Ørerne.»

Men andre Historikere har set anderledes paa Sagen. Den bekendte Historiker A. Tyge *Becker* skriver i 1868 til Ewald: «Jeg maa da først og fremmest alvorligt fraraade Dem at benytte *Bøger fra Bibliothekerne* uden med allerstørste Varsomhed og saa faa som muligt. Svenskerne paa Kronborg har meget for meget Bogstøv, paa Friskhedens Bekostning. Ingemann brugte aldrig andet end et Bind af Suhms Historie og Pontoppidans danske Atlas! Fantasien er en Psyche, hvis Vinger kun taale Blomsterstøv, men ikke Bogstøv, saa kan hun ikke mere flagre let igennem Luften.

Hermed er det ikke min Mening at fraraade Dem at skrive historiske Romaner, langt fra!

Derimod skal De blot vælge et Sujet og løst sætte Dem ind i Situationen og saa for Resten lade Fantasien raade, thi et Tidsbillede kan hverken De eller nogen, som ikke har beskæftiget sig et halvt Liv med Fortidens Mennesker, give korrekt; Paludan-Müller erklærede Hauchs Drama »Tyge Brahes Ungdom» for et Vrængbillede af Tiden, og deri har han efter min Mening Ret, skønt det naturligvis ikke udelukker, at det kan gøre Lykke hos det store Publikum, hvilket Carit Etlar bedst viser; thi jeg har ikke kunnet udholde nogen af hans Bøger til Ende, og dog har han et stort Publikum; men af Dem vil jeg have noget andet og bedre.»

Samme Carit *Etlar* (Carl Brosbøll) fandt forøvrigt senere Lejlighed til ogsaa at give Ewald sit Syn paa historisk Romanskrivning. Det var, da Brosbøll forestod Udlaanet fra det store kongelige Bibliothek, hvor Ewald anmodede ham om Oplysning angaaende nogle Bøger. Dette gav Anledning til følgende kostelige Brevvexling, som det vilde være Synd ikke at meddele i sin Helhed, og som ikke kræver nogen Kommentar.

den 22. Juni 1874.

Hr. Ewald.

Det kan være, at jeg tager fejl, og det er meget sandsynligt, at jeg tager fejl, men det forekommer mig, at De dyrker Deres Studium som Romanforfatter langt mere vidtløftigt og fremfor alt møjsommeligt, end De behøver. — Ikke sandt? en Roman skal dog i sit Væsen fornemlig være en Roman, mere end en Description af Personernes Skikke, Sæder o. s. v. Walter Schott har bevist det. — Vil De se ud til mig: hjemme træffes jeg hver Dag efter 3, lad os saa tale lidt sammen: jeg haaber det skal spare Dem mange Timers Studium.

Ærbodigst

CARL BROSBOLL.

S. T.

Hr. Inspecteur Brosboll!

Enten De nu tager fejl eller ikke i den i Deres ærede Skrivelse udtalte Paastand, at jeg driver mit historiske Studium med overflødig Omstændelighed, saa tager De visselig fejl, naar De har været saa naiv at mene, at jeg vilde gaa ud til Dem for at lære Kunsten. De citerer

som et anbefalelsesværdigt Exempel paa Overfladiskhed — Walter Scott! men hvis nogen beskriver vidtløftigt og har lange lærde Noter, saa han. Uden at ville prise Noterne, saa forundrer det mig, at De har kunnet læse Walter Scott uden at fornemme, at han drev et Studium, mod hvilket mit er for Intet at regne: han var fuldt rustet Historiker, inden han skrev Romaner, og af ham har jeg lært, at man bør kende den Tid, man vil skildre. Uden et grundigt Studium kan efter min Mening historiske Romaner ikke frembringes; mit Studium er egentlig utilstrækkeligt, men dog bedre end Intet.

Det træffer sig altsaa saaledes, at mens De ønsker at belære mig, mener jeg at kunne belære Dem, og da vore Anskuelser om en historisk Romanforfatters Gerning er saa forskellige, kan De tænke Dem, hvilket Resultat en Samtale mellem os om Romanskrievning vilde give! Jeg søgte i Dem Bibliothekaren, hos hvem jeg efter Hr. Hegels Brev maatte vente at finde velvillig Assistance: men da jeg i Dem har fundet en Mand, der vil lære mig at skrive historiske Romaner med Overfladiskhed, vil De vist finde

det forklarligt, at jeg med Tak for Tilbudet re-
noncerer paa det og blot tegner mig

Deres ærbødige

H. F. EWALD.

den 24. Juni 1874

Højtærede Hr. Ewald.

De har tilskrevet mig et uartigt Brev. hvilket jeg i Deres Sted ikke vilde have gjort. Jeg vil gengælde Deres lange Skrivelse med det Ønske, at De maa lære, bedre at forstaa det, De læser Dem til i Deres citerede Værker, end De har forstaaet mine Ytringer fra forleden. Jeg vilde i mit Hjem have forelagt Dem alle de Kilder, jeg i 25 Aar har gjort mig bekendt med; jeg havde fundet nye, specielt for Deres Brug, og De kan trøstigt stole paa, at ganske andre Notabiliteter end De, har øst af disse Kilder med stor Glæde. Hvad mine Kundskaber i Roman-skrivning og i det Hele taget Æsthetik angaar, gør De vist klogest i ikke at fælde nogen Dom derover. Jeg kender ikke Deres, thi jeg har desværre aldrig læst noget Værk af Dem til Ende, derimod har Københavns Universitet, med Personligheder som Oehlenschläger, Heiberg og Sib-

bern til Dommere, tilkendt mig Udmærkelse: to Gange Guldmedaillen, før jeg blev Student, for min Evne til at kritisere Romanen og give et Grundbegreb af den. Jeg vil ikke videre berøre, at skønne Videnskabers Selskab 4 Gange har tilstaaet mig deres Belønning omtrent i samme Anledning. Jeg beder Dem tusinde Gange om Tilgivelse. fordi jeg vover at trætte Dem med en saa privat Underretning, og tegner mig al skyldig Agtelse som

Deres ærbødige

CARL BROSBOLL.

Sandt er det, at Ewalds Studier altid har været møjsommelige. Til den «skotske Kvinde paa Tjele» forberedte han sig i tre Aar, og hans skriftelige Forarbejder til hver enkelt Roman er en Stabel tætskrevne Bind. Utrætteligt har han benyttet Bibliothekerne, søgt Oplysninger hos den ene og den anden sagkyndige, og *rejst*. Studiet paa Stedet har altid været ham en Fornødenhed: selv om han ikke altid har faaet direkte Oplysninger ved sine Rejser, saa er hans Aand dog kommen i Bevægelse, naar

han færdedes paa de Steder, hvor Handlingen i hans Bog udspillede.

«Da jeg havde skrevet de sex første Kapitler af hin skotske Kvinde.» skriver han i et Brev — «saa lagde jeg Pennen bort, studerede i et helt Aar, inden jeg skrev den næste Linje, var tvende Gange i Jydernes Land, gæstede den gamle Hal paa Tjele. laa drømmende i Lyngen og saa Vinge og Bigum Kirker spejle sig i Langsøens blanke Vand, tumlede mig i Silkeborgs Skove, betraadte Ømklosters Tomt og vandrede paa Viborgs knudrede Gade.» — To Gange var han paa Gulland for at skrive «Valdemarstoget», og under Forarbejderne til Griffenfeld søgte han helt op til Trondhjem for dog at have betraadt Griffenfelds Fængsel paa Munkholm.

Ofte gjorde han ogsaa værdifulde lagttagelser paa disse Rejser — værdifulde, fordi de lod ham se det længst henrundne for sig i et Syn og gav ham Evne til at give et troværdigt og livfuldt Billede af det, hvorom Bøgerne tier eller tager fejl. Saaledes fortæller han om en Rejse til Fyen:

«Vi kørte den smukke Tur om ad Lundager, Brahesborg, Gamtofte til Bjerget, hvor vi tog ind

til Sognefoged Niels Hansen. Denne brave Mand førte os op paa Store Øxnebjerg, den formentlige Valplads d. 11te Juni 1535. Naturligvis kunde Niels Hansen ikke fortælle en belæst Professor noget nyt om Slaget, men derfor var jeg heller ikke kommen; derimod for at studere Terrainet og udfinde, hvorledes Johan Rantzow egentlig er rykket frem. Derom tier Historien; men Traditionen siger: han kom fra Tokelund Skov; og dette bekræfter Egnens Beskaffenhed ganske. Denne snilde Feltherre er visselig ikke kommen brasende ad den aabne Landevej, hvor hans Hær vilde været synlig, men han er gaet udenom, fra Lundager ad Gamtofte og Skoven. Den ender paa en Skraaning lige overfor Bjerget. Derfra rykkede han ned i Dalen og gjorde Holdt. Lad dem komme til mig! tænkte han, og de grevelige gik i Fælden, forlod deres stærke Stilling paa Bjerget, styrtede ned mod de Kongelige og knustes mod Knægtenes Landsekarré, som mod en Klippe; forfulgtes saa over Bjerget, og hvad der ikke undkom, blev nedhugget og skudt sonder og sammen i «Dybe Dal.»

Niels Hansen bemærkede: «Dette med Fremrykningen gennem Tokelund Skov, som jeg aldrig

før har hørt, har meget for sig. Jeg skal nemlig sige Dem, at der er ligesom en Hulvej fra Gamtofte derhen; der har de kunnet marchere dækkede.»

Det var en værdifuld lille Oplysning, og den betalte Rejsen til Øxnebjerg.»

Det har altid beredt Ewald en stor Glæde, naar han i sine Bøger kunde give det danske Folk et sandere Billede af en svunden Tid, som tidligere var fremstillet i et falsk Lys. Derfor har han paa en Maade følt det som sin Opgave at modvirke *Ingemann*, hvis «historiske» Romaner ikke alene vrimler af fejle Enkeltheder — det kunde være af mindre Betydning — men som giver et ganske usandt og uægte Billede af selve de store historiske Skikkelser og Hændelser og netop fattes Fortidens *Aand*.

I et Brev skriver han: «Jeg har læst min *Ingemann* om igen, og er kommen til klar Erkendelse af, at jeg ikke tør tilegne mig Æren af noget Aandsslægtskab med min gamle Lærer udi det danske Sprog. Jeg er hverken Lyriker eller en slig barnlig, drømmende Sjæl; jeg skulde nok lade være med at digte hans dejlige Salmer, Fædrelandssange og Lejlighedsdigte: men hvad

det angaar at componere en Roman, bygge en Handling, gennemføre den og tegne en Karakter, var han en Stymper. Det er ikke alene det, der er i Vejen med Ingemanns Romaner, at de er uhistoriske, men de er i psykologisk Henseende aldeles barnaglige, og ofte falder det ud til melodramatiske Færelfigurer. Hans Fortrin er en livlig Fantasi og en farverig Kolorit, som for Børn og barnlige Sjæle dække over Bygningens overmaade spinkle og skrøbelige Tømmer.

Han øste af Kæmpevisernes rige poetiske Væld, siger Rescenscenterne, men ofte var det kun Skummet, han fik i Øsen, men Sjælen blev paa Bunden af Kilden.»

I lang Tid var det Ewalds Yndlingstanke at tage Marsk-Stigs-Emnet op til ny Behandling, men her gav han dog tabt. Han indsaa, at Fordommen her var saa indgroet, den fejle Opfattelse af Erik Glippings Drab saa almindelig fastslaaet, at det vilde være farligt i denne Sag at optræde som Sandhedsbringer. Han skriver om denne Sag i et Brev:

«Jeg vilde til Bunds i Sagen, og gik derfor i Gaar Aftes til Paludan Müller, med hvem jeg havde en lang Samtale. Da jeg lod ham vide,

at jeg paatænkte at digte om Marsk Stig. og spurgte: «Raader De fra eller til?» — svarede han strax bestemt: «Jeg raader fra! Thi dels er det et fortærsket Emne, fortærsket og forkræmret baade af Historikere og Digtere. dels kommer De i Klemme, da De, om De følger Kæmpevisen, ikke kan give noget nyt, men følger De Historien, og viser Kæmpevisens Løgnagtighed, da vil der løfte sig et Ramaskrig imod Dem, ikke blot i Publikum, men ogsaa blandt Historikere, der har forelsket sig i Visen og tror paa den. Hvis De vil skrive en Roman, der er bygget paa historisk Sandhed, saa maa de skildre Kong Erik som en brav Mand og lykkelig Familiefader, der kæmper med Bagvadskere og lumpne Oprørere — hvad siger De dertil?»

Ewald lod saa denne Opgave ligge. Men paa mange andre Omraader har han søgt at retlede Publikums historiske Opfattelse. og i flere af hans Bøger har vistnok dette været hans Hovedopgave.

Maaske har han Ret, naar han spøgende udkaster den Tanke, at vor Historieskrivning er præget af, at vi kun har *mandlige* Historieskrivere. «De Herrer Critici af den nyere Skole», skriver

han i et Brev til afdøde Arkivar *Wegener* -- «er kun galante mod de historiske Damer. Saaledes forelskede *Birket-Smith* sig i Eleonora Ulfeldt, *Bricka* i Anna Hardenberg, Chr. *Erslev* i Dronning Margrethe. Det er Skade, at vi nu ikke har en Dame til at skrive Griffenfelds Historie — den vilde blive sympathetisk!»

Men for Alvor har Ewald neppe ønsket at se Damer optræde paa den historiske Arena. I hvert Fald skriver han i et andet Brev: «Jeg finder det egentlig at være ukvindeligt, at en Dame producerer andet end Børn, Stromper og højst Breve — — hvilken skrækkelig Tilstaaelse!»

KAPITEL X.

Flytning til Frederiksborg. — Et rart Barnebarn. — Stemninger efter Krigen. — Hostrup og Grundtvigianerne. — En Digers Kaar. — Altid Ferie og aldrig Ferie. — Da Ewald søgte Embede. — Slotsforvalteren og Andemaden. — Sogneraadsformand

Det var, som allerede nævnt, især for den ske Solufts Skyld, at Ewalds havde bosat sig i Helsingør, og da de paa en meget varm Sommerdag besøgte Hillerød, hvor trykkende, beklumret Luft rugede over den stinkende Slotsø, priste de den friske Brise, der rensede Luften i Sundtoldens gamle By.

Men da det saa viste sig, at den friske Brise var for skarp, og de af Helbredshensyn maatte søge et lunere Smuthul, da blev det ved Skæbnens Tilskikkelse netop Frederiksborg, der gav dem Ly!

Noget Savn var det ikke at skilles fra Helsingør, hvor de til den sidste Tid vedblev at føle sig fremmede. Deres bedste Oplevelser havde været Besøg af Slægt og Venner fra andre Egne: det lykkedes en enkelt Gang Ewalds gamle Fader at komme derop, men da var han allerede mærket af Døden og kunde kun med Besvær stige ind i Kupéen, da han skulde hjem. Under Tiden strøg Svogeren Smith, der sidst havde været Apellationsraad i Flensborg og nu efter Krigen var uden Embede, op gennem Sundet med en Sejlbaad, og naar Hoffet laa i Fredensborg, havde Ewald fornøjelige Timer sammen med sin Broder Wolfgang. Men ellers — da Helsingør havde givet Ewald Ideen til «Svenskerne paa Kronborg» og dermed drevet ham ind paa den historiske Forfatterbane, havde Byen gjort sin Pligt og fik sin Afsked. I April 1866 — kort efter Faderens Jordefærd — flyttede Ewalds til Frederiksborg, hvor de kom til at bo i Lalaings Hus i Nyhusene.

Det var ikke nogen solid Bolig, snarest en Rønne med smaa, lavloftede Stuer, men der var en dejlig Have til, og Ewalds fik her atter i

nogen Maade Landlivets Glæder at smage uden at maatte døje dets Besvær.

«I det første Aar,» skriver Ewald, — «hostede vi mange Æbler og Pærer og 4 Skæpper Valnødder — det trøstede lidt for den daarlige Bolig.

Jeg husker, at vi havde en køn, men forsoren Bydreng, Ferdinand, som hjalp os med at plukke Frugten ned. Han var nok et uægte Barn. Som han sad i Toppen af det store Valnøddetræ, hvis Grene ragede ud over Husets vestre Fløj mod Vejen, kommer en gammel Kærling farende ind i Gaarden, skælder og bander.

«Den forbandede Dreng,» raabte hun, — han kaster Valnødder i Ho'det paa mig.»

Ferdinand sad oppe i Træet og grinede. Jeg gav ham en Reprimande, og da Konen var gaaet, spurgte jeg ham, hvem det var.

«Aa,» svarede han muntert, — «*de siger*, at det er min Bedstemoder!»

I September overværede Ewald i Helsingør sin Broder, Kaptejn Wolfgang Ewalds Bryllup med *Caroline Carstensen*, en Søster lil Tivolis Stifter og til Admiralen. I selve Hillerød levede

Ewalds stille, uden videre Omgang. Elskværdige Venner fandt de sig i deres Naboer, Adjunkt *Hertel* og hans Hustru, der laa syg af et Rygmærvestilfælde i 29 Aar, før Døden udfriede hende. Ligesaa i Byskriveren, Etatsraad *Möhl*, med hvem Ewald blev staaende i Brevvexling til hans Død. Men ellers kunde Ewald ikke med Flertallet af Befolkningen, som i politisk Henseende var meget yderliggaaende og hørte til dem, der nærmest betragtede vor nuværende Konge som en Tysker og ikke var langt fra at beskyldte ham, for Forræderi, idet de gav ham Skylden for Dannevirkes Rømning; han skulde have givet Stødet dertil, da han kort for var i Slesvig. «De som nærrede denne Mistanke og som stemplede de «reaktionære» Generaler som Forrædere, de maa have rødmet, da Sagens virkelige Sammenhæng kom for Dagen,» skriver Ewald og fortæller videre:

«Det var ikke Folket, der i hine Aar efter 1864 var fanatisk, det var de dannede Klasser, som udgjorde det nationalliberale Parti, «Studerterne» og den fra Universitetet udgaaede Stab af civile Embedsmænd. Ploug og Bille var dengang paa det værste, «Fædrelandet» og

«Dagbladet» næsten oprørske Blade. Jeg behøver kun at minde om Billes Forsøg paa at bestride Kongens Ret til Tronen, og at disse Artikler skaffede ham en Anklage paa Halsen; men han blev dog frifunden. Vore Domstole

HERMAN FREDERIK EWALD.

undgaar helst at lave Martyrer; om det i alle Tilfælde er heldigt, er et Spørgsmaal. Plougs Holdning har hele Tiden været værdigere.

I Frederiksborg var Stemningen endnu 1866 meget ophidset og illoyal. Det mærkede min Ven Møhl og jeg ved flere Lejligheder. Han holdt «Kronen», som han laante mig, og det

var nok til at mærke os. «Flyveposten» var ogsaa sat i Ban. Paa en Koncert hørte jeg en Herre sige højt bag min Ryg: «Enhver, som holder slige Blade, er i mine Øjne en Forræder!» Men den Mand blev dog nogle Aar efter saa loyal, at han ved en Fest udbragte Dronningens Skaal, og nu er han Ridder af Danebrog!

Det stak Frederiksborgerne slemt i Øjnene, at jeg havde et stort Portræt af Frederik VI hængende over min Sofa. Det er en Kopi af Eckersbergs bekendte Maleri, som jeg havde arvet efter min Fader og altsaa ikke valgt, men det var mig unægtelig en Glæde at have den gode gamle Konges Billede paa min Væg. Hvilken Konge har været saa populær som han? Hvad Frederik VII angaar, saa var Folket delt i to Lejre.

Men jeg bidrog unægtelig selv til at blive stemplet som «reaktionær». Da jeg nemlig havde mærket, at det var Mode i Frederiksborg at rakke ned paa Kongen, udtalte jeg til en af mine Omgangsvener:

«Slige illoyale Ytringer vil jeg ikke taale i mit eget Hus, og hvis sligt fremkommer i min

Nærværelse andet Steds, saa vil jeg forlade Selskabet.»

Det gik naturligvis saa Byen rundt.

«Forøvrigt var vi «kirkevilde» i Frederiksborg, hvor Hostrup og den grundtvigianske Klike dominerede. Dog fik vi Trøst af at høre Pastor Andersen i Hospitalskirken.

Kløften mellem Grundtvigianerne og de Gammellutherske var dengang meget dyb. Indre Mission eksisterede dengang endnu ikke. Men dertil kom, at Hostrups Forkyndelse forekom os mat, og han holdt sig paa ægte grundtvigiansk Vis ikke fri for at gøre Vold paa Evangelierne. Saaledes sagde han i en Prædiken over Evangeliet om den rige Mand og Lazarus: «Den rige Mand bliver saamænd nok salig, naar han bare selv vil!» Men er der noget, som ikke staar i det Evangelium, saa er det da netop det.

Ogsaa vilde han paaoktroysere Menigheden et Tillæg til Salmebogen, som var bleven brugt ved et Vennemøde i Slotskirken; det henlaa der i flere Exemplarer og skulde nu bruges, uden at den øvrige Menighed blev adspurgt. Dette fandt jeg dog for stift. Jeg tænkte først paa at skrive i Amtstidende, men foretrak dog sluttelig

at tilskrive Hostrup privat og lade ham vide, at hvis han ikke forelagde Menigheden Sagen, klagede jeg til Biskoppen. Hans Svar var ikke uvenligt, og han sagde saa næste Søndag fra Prædikestolen et Par Ord om Tillæget.

Men naar jeg traf Hostrup privat, fandt jeg ham altid spydig. Om en Kontrovers med ham ved Festen i Anledning af Kronprinsens Formæling med Kronprinsesse Louise i 1869 har jeg tidligere fortalt i Jubilæumsbladet til Kongens Guldbryllup i et lille Stykke, der hedder «Om Loyalitet». Ved denne Fest, da vi fik raaden Mad, var det, at Hostrup i sin Tale samlede det kronprinselige Bryllup med et lokalt og udbragte en Skaal for begge Brudepar i Forening.

Da jeg gik derfra, faldt et Par af Byens Borgere over mig, og en af dem sagde:

«Jeg sværmer ikke for Hostrup, men at der skulde være noget ondt i, at han udbragte den Skaal for unge Købmand Aaby, det kan jeg min Sjæl ikke begribe.»

«Ondt?» svarede jeg — «hvem har sagt det? Men det var en Taktløshed.»

«Nu har jeg aldrig hørt saadan noget før.»

«Ikke? Saa har De min Sjæl godt af en Gang at høre det!» lød mit Svar.

Takt udmærkede ikke de livlige Frederiksborgere. Deres Fester var i Reglen uheldige og Skandaler ikke sjeldne. Beværtningen var i Reglen slet; denne Dag var det meget varmt, og der var intet gjort for at holde Maden frisk.

Fisken var saa fordærvet, at da Tallerknerne kom ind igen efter at de var blevne vaskede, stank de endnu.

Een smuk Erindring har jeg om Hostrup, nemlig da han talte ved vor lille afdøde Datter Agnes' Kiste; det gjorde han kærlig og smukt.»

— — — — —

— — Det er vistnok en meget almindelig Tro, at en Forfatter fører en lykkelig Tilværelse, naar han helt kan ofre sig for sin Digtervirksomhed, uden at være bunden af nogen prosaisk borgerlig Virksomhed, uden at hænge i nogen Klokkestræng. Og der er ogsaa nogen Sandhed i det gamle Ord, at «der skal Otium til for at digte.» Men der skal være Maade med alting, ogsaa med Friheden, og Ewald følte ofte Savnet af en borgerlig Livsstilling.

Dels naturligvis for Indtægtens Skyld: det

er dejligt at leve *for* at skrive, men det er pinligt at skulle leve *af* at skrive. «Den nye Bog, jeg arbejder paa,» skriver han i et Brev — bliver Nr. 18. Det er for meget. Men det trøstede mig nylig at læse i et Blad, at den engelske Forfatterinde, Miss. Braddon, skriver paa sin 60de Roman! Imidlertid er der vel medtaget baade stort og smaat, og naar jeg gør det, kommer jeg over 30.

Men de allerfleste Forfattere vedbliver jo at udgive Bøger, saa længe Folk vil læse og købe dem. Kun de heldige Digtere, der gifter sig Formue til eller sidder i et Embede, kan trække Vejret og har ikke nødig at pine deres Musa til det yderste, men kan vente roligt, indtil Aanden driver dem. Pengetrang eller dito Begærighed er en Hovedgrund til Litteraturens Overproduktion.»

Dog fik han engang et Bevis paa, at et Embede ikke altid kan gøre det; det var, da han besøgte Christian Richardt, der sad i det fede Vemmetofte Præstekald, men som dog maatte lade sin Musa slide som et Trædyr for at komme igennem; økonomisk Sans gives jo sjældent Digteren i Vuggegave. Men det gjorde dog

et underligt Indtryk paa Ewald, at Chr. Richardt strax udkrammede sine økonomiske Sorger for ham, der dog kun var en løs Bekendt, og klagede sig jammerligt over, at han «paa Bestilling maatte skrive alle disse Kantater.»

Endnu mere følte Ewald imidlertid, hvor svært det er ligefrem at leve Livet, naar man kun arbejder i Poesiens Tjeneste og ikke har regelbundet Arbejde.

«Jeg har jo rigtignok altid Ferie,» skriver han i et Brev. — «Jeg føler det ofte som en Velgerning, ofte som et Tryk. Jeg har Venner, der misunder mig mit Otium og den fuldkomne Frihed, jeg nyder, idet de sukker under en eller anden Virksomheds eller Embedsstillings Slaveri; men det er jo netop dette, der giver en Ferie saa stort et Trylleri for dem! De ved, hvad en Ferie er; jeg, der altid har Ferie, jeg har altsaa egentlig aldrig Ferie. Forpligtelsen til at præstere noget særdeles med Aanden eller Pennen hænger stadig over mit Hoved som et Sværd. En stadig Produktions Trylleri kender jeg ikke til, thi jeg var for gammel, da jeg begyndte at skrive, og jeg har Øjeblikke, da mine egne Bøger er Genstand, ikke for min Beundring,

men for min Forundring. Har jeg virkelig skrevet dem?»

Under Opholdet i Frederiksborg gjorde Ewald virkelig et Forsøg paa at komme ind i en borgerlig Livsstilling, idet han søgte Embedet som Slotsforvalter paa Frederiksborg Slot, men han fik det ikke. Derimod opnaaede hans Ven, Digteren *Carl Andersen* senere Embedet som Slotsforvalter paa Rosenborg. I denne Anledning skriver Ewald:

«At bestride en saadan Post vilde faldet mig, Historikeren, lettere end Carl Andersen, som er en ublandet poetisk Natur. I den Anledning spurgte jeg hans tilkommende Nabo, Slotsgartner Tyge Rothe, som er gift med min Søsterdatter, om der kunde være noget stort Bryderi ved at forvalte Rosenborg Slot? Han, Tyge, som fra Top til Taa er en praktisk Natur, saa med et humoristisk Blik paa os andre upraktiske Flyndere, og han svarede da:

«Jo. Der er for Exempel det, at han skal holde Slotsgraven fri for Andemad!»

«Naa,» svarede jeg, — «det kan da ikke være noget Hexeri.»

«Da havde det dog nær taget Livet af Kammerraad Læssø!» svarede han tørt.

Vist er det, at hvis ogsaa Forvalteren paa Frederiksboeg Slot havde den Pligt, saa maatte Ewald prise sig lykkelig over, at han ikke fik Pladsen. Thi Andemaden i Frederiksborg Slotssø kunde give sin Mand nok at bestille og næsten tage Livet af en Kammerraad ved sin blotte Lugt.

En lille Antydning af et Embede fik Ewald dog, da han blev valgt til Formand for Sogneraadet i Frederiksborg Landsogn; men ligesom det var en alt andet end indbringende Bestilling, saaledes fandt han den ogsaa over al Maade kedelig, og det lykkedes ham snart at blive fritaget derfor.

Siden har Ewald slaet sig til Ro som «kun Forfatter», og Staten har, ved at give ham en anelig Digtergage, gjort sit til, at han kunde arbejde i Ro, fri for altfor stærke økonomiske Tryk.

KAPITEL XI.

Hvad Ellen vilde. — Den skotske Kvinde. — Bellis og Litteratur. — En litterær L'hombre. — Ludvig Gerner. — Poul Stemanns Ligkiste. — Bolig paa Slottet. — Den rode Baron. — Slægten Rosenkrantz. — En 50aarig Musikelev. — Da Glæser tog Taktstokken fra Beethoven. — En tjenstivrig Postmester.

Medens Ewald i Løbet af fire Aar skrev «Den skotske Kvinde», udsendte han en mindre Fortælling «Hvad Ellen vilde». En vittig Læge i Helsingør morede sig med at spørge de unge Damer, som endnu ikke havde læst Bogen: «Hvad tror De saa, det var, Ellen vilde?» Og da ingen kunde gætte det, fik han den Fornøjelse at svare: «Ih, hun vilde naturligvis giftes!»

Og i 1871 udkom saa «Den skotske Kvinde», eller som den oprindelig hed, «Familjen Løvenbalk». At finde en god Titel til en Bog, det volder somme Tider næsten lige saa meget Ho-

vedbrud som at skrive den, og ofte kan en Forfatters Venner her være til Hjælp, naar de kommer til med deres friskere Syn. Og saaledes her: da Ewald endelig havde fundet Navnet «Den skotske Kvinde», sagde Etatsraad Möhl: «Føj saa helst til *paa Tjele*, ellers tror Folk, at Handlingen spiller i Skotland».

Bogen blev — som næsten alle Ewalds Bøger — vel modtagen af Publikum og godt solgt. Men hvem er det, der køber slige dyre Bøger? Sjelden de rige Folk. Derom fortæller Ewald i et Brev:

«Lige da jeg havde udgivet «Den skotske Kvinde», mødte jeg paa Gaden min Ven og fordums Skolekammerat Carl B., Søn af en rig Kammerherre og selv formuende; han havde en flot Villa og smuk Have i Nyhusene, ikke langt fra Slottet. Det var en intelligent Mand, som fulgte med i Litteraturen. Han sagde da til mig: «Det er nogle fordømt dyre Bøger, du skriver, Ewald!»

«Naa,» svarer jeg, — «saa du agter at bedroge Stadens Boghandler ved ikke at lette ham for et Exemplar? Han har sikkert gjort Regning paa dig.»

«Nej,» svarede han — «4 Rigsdaler, det er for galt! Mine Brødre og jeg, vi har skillinget sammen og købt Bogen; saa gaar den paa Omgang; og naar den er læst, saa spiller vi L'hombre om, hvem der skal beholde Exemplaret.»

Næste Morgen kommer jeg ud til Gartneren, som peger paa en lille bitte Busk Belliser, ikke flere end jeg kunde holde mellem to Fingre.

«Det er en Raritet,» siger han. «Hr. B. kan ikke faa sine Belliser mørkerøde nok: jeg har maattet forskrive disse fra Tyskland, og hvad tror De, at han maa give for den Klat — 4 Rdlr.!»

Ja, tænkte jeg — naar der skal anvendes saa meget blot paa Indfatningen af et Blomsterbed, saa maa det naturligvis gaa ud over Skonlitteraturen. Andre anvende meget paa Indfatningen af dem selv eller deres Hustruer og Døtre — kort sagt, uagtet Poesien ingenlunde er saa ilde stedet, som i gamle Dage, da Oehenschläger lader Kornblomsterne i Digtet «Morgenvandring» ynkeligt klage over Markens Ejermand, for hvem Blomsterne kun er forbandet Klinte mellem det velsignede Korn, og deres

Skønhed ham «hap som hip» — saa er Menneskene dog til enhver Tid de samme i det Punkt. Den aandelige Luxus maa ogsaa nu staa tilbage, ikke alene for Livets Krav, men ogsaa for den materielle Luxus.»

— — I 1869 døde Ewalds Svoger, Consul *Ludvig Gerner*, som havde levet i Moss, oppe i Norge, med Ewalds næstyingste Søster *Frederikke*, som endnu lever dér. Han var en fremragende Købmand, en retskaffen og helstøbt Personlighed. Ewald havde ham meget kær og fortæller om ham: «Efter sin Fader overtog han den store Forretning i Moss, Sav- og Kornmøllen, som denne atter havde arvet efter sin Fader. Huset Gerner & Søn var meget anset og dets Kredit grundfæstet.

Ludvig Gerner var en dygtig Forretningsmand og havde et stort Ry for sin Soliditet: hans Ord var saa gode som rede Penge. Han drev Forretningen forsigtigt, indtil han i sine sidste Dage udvidede den og byggede en stor Kornmølle. Det blev nu en Melfabrik, baseret paa, at han ved sin billige Vandkraft kunde konkurrere med de udenlandske, især de danske Mollere, som maatte bruge den dyrere Damp-

kraft. Alt Hvedemel indførtes dengang i Norge. Beregningen holdt Stik; Huset Gerner & Søn forsynede i nogle Aar næsten alene hele Norge med Hvedemel og dominerede aldeles Markedet.

En Sjældenhed er det, at et Handelshus staar i tre Generationer; med den fjerde gik det da heller ikke. Begge Gerners Sønner døde i deres kraftigste Alder, og Virksomheden var allerede da i Tilbagegang: siden er den gaaet over til et Aktieselskab.

Ludvig Gerner nedstammede fra den bekendte Pastor *Henrik Gerner*, der spillede en saa smuk Rolle under Krigen med Svenskerne 1659 og omtales udførligt i «Svenskerne paa Kronborg». Han døde i Aaret 1700 som Biskop i Viborg, kvalt af et Stykke Kød, der blev siddende i Halsen paa ham. Da han mærkede, at Døden nærmede sig, lagde han sig selv i sin Ligkiste — et Træk, der karakteriserer Helten fra 1659 og vore Forfædres Fortrolighed med Dødstanken.

Jeg har dog hørt om et lignende Træk fra det nittende Aarhundrede, nemlig om Statsminister *Poul Stemann*, som døde i 1855, een og halvfems Aar gammel. Da Gehejmearkivar Wegener en Dag besøgte ham, sagde den gamle

Excellentse! «Kom her og se, hvad jeg har i mit Soveskammer». Han aabnede Doren, og Wegener saa til sin Overraskelse en Ligkiste, som stod ved Siden af Sengen. Stemann vilde vænne sig til den Tanke, at han skulde ligge i den. Der hører vel egentlig stærkere Nerver til det, end til at gaa i Døden i et Slag.»

Imidlertid var Ewalds hurtigt blevne kede af den daarlige Bolig i Nyhusene og var rykkede ind i Kavallérbygningen paa Frederiksborg Slot. I den anden Mellemløj, Cancellibygningen, boede Baron *Iver Rosenkrantz*, kaldet «den røde Baron». Han var en højst aparte og stridbar Herre, som tyranniserede og forkuede sin unge Brodersøn, der boede hos ham. Senere kom Brodersønnen — den nuværende Ejer af Lise-lund paa Moen, Baron *Fritz Rosenkrantz* — til at bo hos Ewalds, og han har siden i Gerningen vist, at han med Taknemlighed mindes sit Ophold i Ewalds Hus. Hans Fader — Stiftamtmanden i Viborg — og hans endnu levende Hustru, Geheimeraadinde R., var begge sande Adelsmennesker, og havde Ewald baade komiske og ærgerlige Bryderier med «den røde Baron», saa takkede han ham dog for, at han gennem

ham kom til at staa i Venskabsforhold til udmærkede Medlemmer af denne gamle, danske Slægt. I fem Somre har Ewald boet i det saakaldte «norke Hus» paa Liselund, hvilket Baron Frits Rosenkrantz stillede til sin gamle Mentors Raadighed.

— Skønt Ewald nu var ved at gaa over Stregen : ved at begynde paa sit andet halve Aarhundrede, gjorde han dog et Skridt. som ellers hører Barndommen til — han fik sig et Klaver og begyndte at lære at spille! Han forargede adskillige derved, men om han end aldrig blev Virtuøs, saa skaffede han sig dog derved en Kilde til stor Nydelse. Han har altid elsket Musik, at sige den gamle, og især Mozart, hvis Don Juan han aldrig er bleven træt af at høre og spille. «Jeg er vist komisk med min Musiceren», skriver han til en Veninde — «men jeg er lykkelig. Tænk, i Vinter har jeg levet og aandet — musikalsk taget — i «Don Juan», «Tryllefløjten» og «Figaro.» Wagner har han aldrig været nogen Beundrer af, men selv Gade har undertiden været ham for moderne. Saaledes naar Gade vilde udtrykke i Musik, hvad andre udsiger i Ord, og altid — før han spil-

lede ved en Jordefærd — udsurgte den afdødes Efterladte om de mindste Enkeltheder. «Men,» skriver Ewald spøgende, — «hvordan vilde han f. Ex. bære sig ad med at udtrykke, at de efterlevende sidder i trange Kaar?»

Ewalds første Lærer i Spil blev Organist Glæser, Komponisten til saa mange yndige Melodier. Men som Lærer havde han den slemme Fejl, at han vilde hellere fortælle Anekdoter end passe Undervisningen. En af hans Historier er følgende: Hans Fader, der jo endte som kgl. Kapelmusikus i København, var født i Berlin. Beethovens «Fidelio» skulde opføres, og Mesteren vilde selv dirigere Orkesteret. Han var imidlertid allerede dengang temmelig døv og kom ofte enten forud eller bagefter med Taktstokken. Desuden havde han jo underlige Manerer. Naar det skulde være Piano, dukkede han sig i Sædet, — forte, saa sprang han op som en Trold af en Æske og løftede Haanden i Vejret. For at forebygge Skandale gik Glæser hen til ham, tog Taktstokken og sagde. «Lad mig komme til!» Beethoven saa studsende paa ham, men gjorde ingen Indvendinger og takkede bagefter Glæser, fordi han havde reddet Forestillingen.

I 1871, da Ewald fyldte 50 Aar, fik han et pudsigt Bevis paa, hvor omhyggeligt det danske Postvæsen er eller i det mindste kan være for Publikums Vel: Det var Kl. 1 om Natten, da alle var gaaede til Ro, at det pludselig kimedede paa Dørklokken. Forskrækket for Ewald ud af Sengen og ud til Døren. Dér holdt en ridende Stafet fra Fredensborg, som overrakte Ewald — et Numer af «Illustreret Tidende», indeholdende en Fødselsdagsartikel om ham! Det var afsendt af Hegel, som havde paaskrevet det «*haster*», og Postmesteren i Fredensborg mente sig derfor forpligtet til øjeblikkelig at afsende det med ridende Bud.

KAPITEL XII.

En litterær Diner. — Da Frederik Barfoed blev «stukket» i Oprigtighed. — Et Besog af Ibsen. — H. C. Andersen. — Chr. Winther. — Hvordan Ingemann saa ud. — En Gravskrift. — Adolf Bardenfleth. — En velforsynet Baron. — Caroline Amalies Juletræ. — Kamp om Tronen. — Generalinde Blücher. — En bitter Skuffelse. — En karakteristisk Audiens.

I Anledning af Ewalds 50 Aars Fødselsdag gav Hegel en stor litterær Diner. «Ved denne Lejlighed,» fortæller Ewald, — «blev Georg Brandes og jeg forestillede for hinanden, men til nogen Samtale mellem os kom det ikke, og det var vist bedst.

Efter Bordet forefaldt der en pudsig Scene mellem gamle Frederik Barfoed og min Broder, Kaptejn Wolfgang Ewald. Man var meget livlig efter den flotte Diner og vejede ikke sine Ord saa noje. Barfoed gav sig til at tale om Frederik

den Syvende og priste den folkelige Konge i høje Toner, men gjorde sig samtidig lidt vigtig af den Yndest, han havde staaet i hos den hensovede Konge. Blandt andet fortalte han, at Majestæten engang havde ladet ham kalde for at høre hans Mening om en eller anden Sag, jeg husker ikke mere hvilken.

«Jeg sagde Majestæten min Mening rent ud.» sagde Barfoed, — «thi jeg er en oprigtig Mand.»

Jeg kunde se paa min Broders humoristiske Smil, at han havde en Skelm bag Øret.

«Og,» sagde han til Barfoed — «hvad tror De saa, at Kongen bagefter har sagt?»

«Nej?»

«Aa han har sagt: nu har Barfoed været her og sagt noget fordømt Sludder!»

Min Broder, som kendte Frederik VII nøje, gættede maaske ikke fejl i det: men vi blev naturligvis ilde til Mode og frygtede en Scene. Barfoed tog imidlertid Sagen paa en baade klog og elskværdig Maade. Han omfavnede nemlig min Broder og sagde:

«Dem kan jeg Pinedød godt lide, De maa komme engang og besøge mig!»

«Ja undskyld,» svarede min Broder, — «men

jeg fik saadan en Lyst til *at stikke Dem i Op-
rigtighed!*»

En Dag begøgte *Hegel* Ewalds og medbragte Henrik Ibsen. «Vi viste den berømte Digter Slottet,» skriver Ewald, — «og han spiste Frokost hos os. Derefter tog vi til Fredensborg, hvor Hegel gav en Middag.

Mod Ibsen var jeg venlig stemt, paa Grund af den stærkt rosende Rescension, han havde skrevet af «Waldemar Krone». Men sjælden er jeg bleven i den Grad skuffet, som ved at gøre hans personlige Bekendtskab, thi han var tavs og tvær, og der kom ikke et venligt Ord fra ham. Først da han i Fredensborg paa Hegels Opfordring fortalte os om sin Rejse i Ægypten, hvor han var med ved Suezkanalens Aabning, kom der Liv i ham, og han fortalte godt derom.

Jeg gik ham dog paa Klingen, da jeg, mens vi spadserede i Frederiksborg, nogle Øjeblikke var alene med ham. Jeg omtalte hans historiske Dramaer og udtalte min Forundring over, at han, der havde præsteret noget saa godt paa det Felt, ikke gik videre i den Retning. Jeg tillod mig endogsaa at forudsige, at hvis han blev ved, som han nu havde begyndt, saa

vilde Tendensen tilsidst dræbe Poesien i hans Arbejder.

Han svarede imidlertid bogstaveligt kun følgende:

«Vor Tid tiltrænger noget saadant!»

Hvis han virkelig har ment det, saa befandt han sig i en sørgelig Vildfarelse, thi Tiden trængte til poetisk Genfødelse og Oprejsning, og han har ikke gjort andet end rive ned og styrte alle Idealer i Grus, uden at sætte noget i Stedet, opkastet Spørgsmaal uden at give Svar, og staar nu som en Sphinx i sine idéforladte Værkers Ørken.»

Naturligvis kom Ewald i Berøring med mange kendte litterære Personligheder.

«Kun een Gang i mit Liv har jeg talt med *H. C. Andersen,*» skriver han, — «idet jeg hos ham søgte Vejledning med Hensyn til at faa en Bog oversat paa Engelsk. Han laa paa Gennemrejse i Kjøbenhavn og boede paa Hotel d'Angleterre. Jeg fandt i ham en venlig og høflig Mand og mærkede under vor korte Samtale intet til de Ejendommeligheder, hvorfor han var bekendt. Han var som andre Mennesker, hvilket ingenlunde nedsatte ham i mine Øjne.

Extravagance i Ydre og Væsen har aldrig i mine Øjne været en Attribut til Geni, men kun Blærreri. Jeg husker, at han sagde, at han aldrig havde tjent en Skilling paa Oversættelser af sine Værker.

I mine Dagbøger har jeg noteret, at jeg en Dag i 1870 traf *Christian Winther* paa Bane-gaarden i Helsingør. Han var den Gang 74 Aar, men stræbte paa en mindre heldig Maade at trodse Alderen, blandt andet ved en kastanje-brun Paryk. Han var en Distanceblænder, tog sig ud paa Afstand, men naar man kom ham nær og saa hans rynkede Ansigt, stak den brune Paryk slemt af imod det. Hvor langt klædeligere havde det ikke været, om han havde vedkendt sig sin Alder og dækket sit Hoved med en hvid.

Med ham, vor ypperste Lyriker, hvis Digte jeg elsker, husker jeg ellers aldrig at jeg har talt. Og i Reglen beklager jeg ikke, at jeg ikke har kendt en navnkundig Digter personligt. Mennesket svarer sjældent til de Forventninger, hans Aandsfrembringelser har fremkaldt, og dertil kommer, at Afgudsdyrkelse med Genier aldrig har ligget for mig.

Jeg husker en komisk Historie i den Retning fra mine Skoleaar i Sorø. Jeg gik i Akademi-haven med *Rinck*, den senere Justitsraad og grønlandske Direktør, da vi modte en Tilrejsende, som det siden viste sig, en ung Jurist, — der henvendte sig til os med det Spørgsmaal: hvorledes han skulde bære sig ad med at faa Ingemann at se? Det var hans højeste Ønske, da han elskede hans Værker og beundrede ham.

Rinck, som var ældre end mig og Student, mens jeg endnu kun var Discipel, tog Ordet og svarede, at det vilde være en overmaade let Sag. Han kunde jo bare ligefrem gaa hen og gøre Ingemann en Visit. Naar han sagde til Digteren, hvad han havde sagt til os, vilde han naturligvis faa en venlig Modtagelse.

«Nej,» udbrød han pathetisk, «en saa stor Frihed tør jeg ikke tage mig. Naar jeg bare kunde faa et Glimt af ham at se! Det lykkes maaske ikke, men sig mig i det mindste, — hvordan ser han egentlig ud?»

Da for en Djævel i mig, og jeg sagde:

«Han er en lille, bredskuldret Mand, gaar gerne bøjet, purrer sig altid i Haaret og snøvler, naar han taler.»

«Ih. Gud forbarne sig!» udbrød den fremmede, — «og jeg har tænkt mig ham som en Helteskikkelse.»

Mandens Bedrøvelse var saa stor, at jeg angrede min Kaadhed. For Resten var min ovenstaaende Skildring af Ingemanns Ydre korrekt.

Han kunde i øvrigt tillige være humoristisk og le paa en pudsig Maade, — kort sagt, han gik ingenlunde paa Kothurnen gennem Livet; skønt der var tillige en Renhed og Blidhed hos ham, som indgød Agtelse og Sympathi. Vi venederede ham som Digter, og jeg havde i min tidlige Ungdom en Nydelse af hans historiske Romaner, som det i den ældre Alder ikke har været mig muligt at fremtrylle igen. Dog husker jeg, at jeg allerede i Skolen fik Anfald af Kritik. Jeg blev saaledes fortrydelig over, at Ingemann fulgte Kæmpevisen saa blindt og ikke indlod sig paa nogen Redegørelse af vanskelige Punkter, som af Valdemar Sejrs Besøg hos den døende eller døde Dronning Dagmar, eller af Grev Gerts Drab ved Niels Ebbesen, men har sneget sig derfra ved at citere Kæmpevisen. Jeg tænkte: bare skrive Kæmpevisen af, det kunde jeg ogsaa have gjort!» — —

Som allerede nævnt lykkedes det heller ikke Ewalds at føle sig hjemme i Frederiksborg. De eneste Mennesker, de sluttede sig til dér var Adjunkt Hertel, Overlærer Reinhardt og Etatsraad Møhl. Mellem denne sidste og Ewald var der et varmt Venskab; han var en fint dannet og aandrig Mand og i Besiddelse af megen Humor. Han sagde om sig selv: «Sæt paa min Gravsten: «Her hviler en Mand, som aldrig spillede Filippine og aldrig lod sig rage af en Barbér!» Han var en Mand af den gamle Skole, retskaffen og trofast; Ewald vedblev at staa i livlig Brevvexling med ham, til han gik bort, og da indtog hans Søn, cand. jur. Otto Møhl, hans Plads i Ewalds Venskab.

Men allerede under Opholdet i Frederiksborg fik Ewald københavnske Venner og følte sig derved yderligere draget mod Hovedstaden, hvor han havde levet sin første Barndomstid og havde sin meste Slægt. Ofte tog han derind, enten i Forretninger eller for at gæste Slægt og Venner, undertiden ogsaa for at følge dem til Jorden. I 1872 fulgte han *Blücher* til Graven, og i 1874 sin Fætter, Kammerherre *Adolf Bardenfleth*, som var Adjudant først hos Frederik VII og siden

hos Christian IX. Om denne sidste skriver Ewald: «Han døde i Tjenesten paa Amalienborg. Han var lidende af Stensmerter og har formodentlig om Natten, da det kom paa, taget en for stærk Dosis Morfin, da Flasken fandtes tom. Kongen blev saa rørt over det pludselige Dødsfald, at han, da Liget om Aftenen blev ført til Hjemmet, selv fulgte med, gik op til Enken og trøstede hende — et af de mange Beviser paa vor Konges gode Hjærte.

Bardenfleth var nu ogsaa en grundhæderlig Mand og Kongehuset med Liv og Sjæl hengiven. Iøvrigt var han ikke begavet, men en Stokmilitær. Min Broder har fortalt mig en morsom Historie, som karakteriserer ham i den sidste Retning.

Man spillede en Dag i Frederik VII's Tid paa Fredensborg Billard efter Taflet. Saa siger Kongen:

«Bardenfleth, gaa ind og se, hvad Klokkeren er.»

Til de andres Forundring spændte Bardenfleth Sablen om Livet, tog sin militære Hue paa, gjorde Honnør for Kongen, gik saa ind og saa paa Uret og bragte Meldingen paa samme

Maade. De andre Kavallerer lo, men Kongen nikkede bifaldende og sagde:

«Det var Ret, Bardenfleth, saadan skal det være!»

Bardenfleth var en godhjertet og human Mand, men han kunde være noget kort og stødende i sit Væsen. Saaledes afhørte han, naar Kongen gav Audiens og han havde jour, de Audienssøgende paa en vel militær Maade. Dette gav Anledning til følgende Scene.

En Dag gik han omkring med sin Notitsbog og opskrev de tilstedeværendes Navne. Han kom til en Herre, som han ikke kendte. og spurgte, hvem han var.

«Baron Rosenørn Lehn!»

«Har De Baroni?» spurgte Bardenfleth i sin barskeste Tone.

«Jo, jeg har saamænd to,» svarede Baronen — den senere Udenrigsminister — spagfærdigt.»

— Ewald selv har naturligvis altid paa en Maade følt sig knyttet til Hoffet, som saa mange af hans Slægt har staaet nær. Han fortæller derom:

«Da jeg forlod Embedsvejen, faldt det ikke i min Lod at komme til Hove og sidde ved Kon-

gens Bord: men da jeg var Barn, kom jeg dog lidt med. Prins Christian Frederiks Gemalinde, den senere Dronning Caroline Amalie, elskede Børn højt; hvert Aar havde hun Juletræ og indbød dertil de Herrer og Damer, der var ved Hoffet, med deres Børn. og tillige enkelte andre. Men der blev gjort den Forskel, at de Børn, der var ved Prins Christians Hof, blev indbudne til Kl. 6 og fik Foræringer, hvorimod vi andre først skulde komme Kl. 7 og ingen Foræringer fik. At gaa og se paa de skønne Ting, som de andre havde faaet, var just ikke fornøjeligt, men det glemte vi snart. Aldrig har jeg i min Barn-dom været ved noget Selskab, hvor det gik mere muntert og frit til.

Vi løb Væddeløb i den store Sal omkring alle de voksne, som stod i Midten: og de voksne morede sig vist rigtig godt, thi Gulvet var meget glat, saa at snart en, snart en anden, drattede omkuld.

Saa begyndte Ballet, men nogle af os foretrak Legen for Dansen: vi vovede os længere og længere frem gennem de indre Gemakker, indtil vi havnede i Trongemakket; og dér levede vi et ordenligt Slag. Halvparten af os be-

satte den Forhøjning, hvorpaa Tronstolen stod, og forsvarede Kongesædet, mens den anden agerede fremstormende Tronrøvere. Men den Spas gik dog noget for vidt, en af Hoffets Herrer, som formodentlig har fundet, at vi var en Smule for smaa til at lege med Troner. kom og viste os ud.

Vi spiste nede i Stueetagen om smaa runde Borde; og jeg kan endnu tydelig se den trivelige Generalinde Bülów for mig. Hun kunde jo dengang gøre og lade som hun vilde, og hun morede sig med at gaa omkring og skænke Vin til os. Meget forarget blev hun, da hun kom til et Bord, hvor der ingen Vin var; det var en Skælmstreg af en Kadet, som havde gemt Flasken under Bordet, men Generalinden skaffede strax en anden til Veje.

Juletræet var meget stort og naaede næsten Loftet, og der hang mange dejlige franske Bonbons paa det. — men dem kunde vi skyde en hvid Pind efter; thi Landgrev Vilhelms Søn, Prins Fritz af Hessen, som var vor Værts, Prins Christians Yndling, gik og pillede dem af og gav dem til hvem han vilde.

Til sidst blev Træet væltet, og vi blev op-

fordrede til at plyndre, hvad der var blevet tilbage. Men ligesom jeg vilde skride til Værket med de andre, gav Prins Ferdinand mig et Spark, saa at jeg røg paa Hovedet ind i Træet, og dér maatte jeg lade min ene Sko i Stikken.

Disse franske Bonbons var ellers ikke Smaating; der var Stykker til en 3—4 Kroner imellem. En Dag stod der en Tallerken med slige kostbare Ting paa Bordet, og Taffelgæsterne bed Mærke i de Stykker, de vilde vælge, naar Raden kom til dem. Men Prins Fritz sad ved den ene Bordende, og da Tallerkenen blev budt om, begyndte Lakejen med ham. Men ak — hans Højhed tog Tallerkenen, vendte Bunden i Vejret paa den og tog det hele. Her maatte man sande Czar Nicolajs Udbrud: Fritz har intet Hjærte. Et dybt Smertens Suk gik gennem Brystet paa alle Gæsterne, men naturligvis turde ingen gore Indvendinger.»

En ret pudsig Audiens havde Ewald, da hans gamle Faster *Betty Ewald* døde. «Hun havde været Hofdame hos Kongens Bedstemoder, Hertuginde af Glücksborg», skriver Ewald, — «og havde kendt alle Bornene, fra de var smaa. Christian IX har ofte som Barn siddet

paa hendes Skød. Naar jeg kom til Kongen. undlod han aldrig at spørge til «den rare Tante Betty»; han besøgte hende ogsaa under Tiden, ligesaa hans Brødre.

Hun havde to Sortkridtstegninger, tegnede af Kongens Bedstemoder, den ene hendes eget Portræt, den anden et Christushoved, i Glas og Ramme. Kongen og Prins Hans vilde gerne have dem, men Tante Betty vilde ikke af med dem. Dog lovede hun Herskaberne, at de skulde faa Billederne efter hendes Død.

Dette Løfte indfrieede jeg nu; jeg korte i en Droske med Stykkerne til det gule Palais og gav dem til Prins Hans. Han fik Hertugindeus Portræt, Kongen fik Christushovedet. Jeg har set det i hans Arbejdsværelse engang, jeg var hos Majestæten i privat Audiens.

Dernæst havde jeg en meget karakteristisk Audiens hos Arveprinsesse Caroline. Den høje Dame stod der stiv og strunk ved Siden af et Portræt af hendes hensovede Gemal, Prins Ferdinand, der var hensat paa et Staffeli. Han var saa dog altsaa til Stede ved hendes Audienser, om end kun in effiigie. Samtalen gik saaledes:

«Jeg véd, at De kommer i en sørgelig An-

ledning,» sagde Prinsessen. — «Hvoraf døde Deres Tante?»

Jeg havde nær svaret: «af Alderdom,» — men greb mig i det; thi høje Herskaber gør Fordring paa evig Ungdom. Saaledes blev Prins Bentheim aldeles rasende, da Dr. Ole Bang kaldte hans sidste Sygdom for Alderdom; han vilde ikke mere se ham for sine Øjne. Altsaa sagde jeg:

«Forkølelse var Aarsagen til Sygdommen, Deres kgl. Højhed.»

«Hvor boede hun?»

«Ved Nørrevold, sammen med sin Søster Anna og sin Søsterdatter Charlotte Bardenfleth.»

«Med Charlotte Bardenfleth? Nej min Tro gjorde hun ej!» svarede Prinsessen temmelig bidsk, — «Charlotte B. er jo Stiftsdame paa Wallo og bor dér!»

«Ganske vist, D. k. H., men hun tilbringer dog en Del af Aaret i Byen.»

Pause. Saa bøjede Prinsessen Hovedet og sagde:

«Jeg har læst noget af det, De har skrevet, og det er meget kønt.»

Dermed var Audiensen forbi.»

Senere har Ewald ofte haft Audiens hos

Kong Christian, hvem han altid som Menneske og Fyrste har set op til med stor Ærbødighed, og han har personlig overrakt ham de fleste af sine Bøger. Ridderkorset gav Kongen ham af egen Tilskyndelse, uden Indstilling af nogen Minister, hvilket kun er sket yderst sjældent; Kongen har vistnok i Ewald stadig set Sønnen af sin gamle Lærer. Ofte har Ewald under Audienserne haft ikke saa ganske korte Samtaler med Kongen, og han mindes disse med Glæde.

KAPITEL XIII.

Flytning til Hovedstaden. — Nye og gamle Venner. — Carl Andersen. — Andreas Munch. — Nicolaj Bøgh. — Asbjørnsen. — Da Grieg blev horte. — En overlegen Herre. — Litterært Snobberi. — Et Ostergilde hos Kett. — Theaterdirektor Bruun. — Da Ewald var nær ved at blive Censor. — En Diner hos Mæcenat. Biskop Fog. — Kaptejn Waldemar Bauditz.

Omsider bukkede Ewald under for Hovedstadens dragende Magt og flyttede i 1874 fra Frederiksborg til København — eller rettere til Christianshavn, hvor han fra sine Vinduer kunde se Skibene komme og gaa, Sundet blinke i Solen og Hveens Skrænter lyse i Aftenrøden.

«Den poetiske Trylleverden staar kun i meget løs Forbindelse med de ydre Omgivelser,» skriver han i et Brev, — «ja disse forsvinde ganske for Tanken, naar hin oplades. saa det er lige meget, hvor Digteren bor, naar han blot har

Fred i sit Hjem og i sit Sind.» Men ikke desto mindre havde Ewald dog bevaret sin Ungdoms Trang til at bo landligt og frit, og han har aldrig kunnet føle sig tilfreds, uden i det mindste at kunne se det grønne Løv vifte udenfor Vinduerne. Og en vældig Fodgænger var han, saa længe Benene vilde bære ham bort fra Gadernes Støv ud i Byens Omgivelser.

I København fandt han sig en trofast Vennekreds — eller rettere, her samledes han med Venner, til hvem han allerede tidligere var bleven knyttet, og vandt nye Venner ved de gamles Bord.

Der var Nationalbankens nu afdøde Direktør, Konferensraad *Linnemann*; ham kendte Ewald fra Ungdommens Dage, da han var Politiassistent i Odder, medens Ewald sad paa Gersdorffslund og forsogte sig som Agrar. I den Vinter mellem 1848—49, da Vaabnene hvilede, drog Linnemann til Vejle, hvor O. Lehmann siden konstituerede ham som Herredsfoged. Ewald søgte at drage hans Tanker Nordpaa ved et humoristisk Rimbrev, hvori det blandt andet hedder:

Er det Vejle din Pragt,
 er det Elskov din Magt,
 er det Lehmanns smeltende Stemme
 som har daaret vor Ven
 og ham fristet igen
 de Hadsherred Jenser at glemme?

Er det Baller, soupers,
 déjeuners og diners
 med Champagne og Is à Vanille?
 Er det Pibernes Damp
 og den vanlige Kamp
 med Basta, Spadille, Manille?

I en Maaned, ja to,
 jeg af Post-Larses Klo
 ikkun fik disse søvnige Blade,
 hvor „en Deling“ *) og Skou
 og hvor navnlig Ploug
 stødes dagligen til Marmelade.

Her i Hads Herreds Snavs,
 hvor vi danser Kehraus
 kun i Vejenes bundlose Huller,
 her trods Slud og trods Vind
 vi ret snart slumre ind,
 mens Tiden mod Maalet os ruller —

*) Nemlig den Deling af Slesvig, som dengang drøftedes og gjorde Ploug saa upopulær.

Her med daarlig Musik,
 et Spil Kort og en Drik
 jeg finder min Trost i Piqveten —
 intet Liv, ingen Lyst!
 alt er sovngt og tyst — — —
 blot vi vækkes ej snart af Trompeten!

CARL ANDERSEN.

Digteren *Carl Andersen* blev en af Ewalds bedste Venner. Dengang Ewald boede i Frederiksborg, kom Andersen, der dengang var ham fremmed, derud en Dag for at hilse paa Forfatteren af saa mange Romaner, som han skattede højt, og interviewe ham til et Blad, og der udviklede sig heraf et trofast og langvarigt Ven-

skab. Ved hans Bord gjorde Ewald Bekendtskab med Gade og Worsaae, som var Ungdomsvenner; naar Worsaae fortalte om deres fælles Erindringer, morede Gade sig med at afbryde ham med smaa satiriske Randbemærkninger og drille ham med hans «Pænhed».

Worsaae blev jo siden Kultusminister. «Jeg har klinket med den nye Kultusminister,» skriver Ewald i den Anledning, — «og han sagde til mig, at han med Glæde vilde gøre, hvad der stod i hans Magt, for at opmuntre eller befordre Videnskab, Kunst og Poesi. Havde jeg nu haft ti Tusind Daler i Kvartaler og en Tønde Guld i Arv, som Bellmann synger, saa vilde der ingen Fristelse været til at overveje, til hvor mange hundrede Daler jeg skulde taksere disse skønne Ord: hvoraf den Slutning synes at maatte drages, at det er demoraliserende ikke at være velstaaende, men hverken Skriften eller Erfaringen giver denne Paastand Medhold.»

Carl Andersen døde allerede i 1893. «Den 31te August besøgte vi denne vor kære og trofaste Ven for sidste Gang», skriver Ewald, — «men ikke paa Sygelejet. Han havde allerede i et Par Aar lidt af en Strubesygdom, eller

egentlig en Betændelse i Nakkehvirvlen, som han formentlig havde paadraget sig ved en Forkølelse paa en forceret Rundrejse i Sydtyskland. Han kom aldeles hæs hjem.

Tilfældet er sjældent, men kendtes dog i Paris, hvor det, som Professor Bränniche fortalte mig, ikke var lykkedes Lægerne at finde paa noget Middel imod det. Det ender altid med Døden, men det gaar langsomt; Halsen og Tungen lammes gradvis. indtil Livet slukkes pludseligt som et Lys.

Han havde længe haft svært ved at synke og kunde ikke mere tale forstaaeligt. Han vilde meddele mig noget, og det var pinligt at se hans Anstrængelser og høre de uarticulerede Lyde, han frembragte. Hans Øjne var sløve, og han saa ud som et døende Menneske.

Stor var derfor min Forbavselse, da jeg hørte af hans Hustru, at de skulde ud til Middag hos hendes Broder, Grosserer Grønbeck i Amaliegade. Det syntes mig uhyggeligt og voveligt.

Imidlertid viste det sig, at han kunde gaa baade hen og hjem. Han forsøgte endogsaa at holde en lille Tale, og han spillede sin Whist.

Men den næste Morgen Kl. 8^{1/2} var han blidt hensovet efter en rolig Nat.»

Ogsaa den norske Digter *Andreas Munch* havde Ewald gjort Bekendtskab med allerede i Frederiksborg, og han havde forlængst givet et Bevis paa, at han følte Sympati for Munchs Digtergenius ved at slutte «Familien Nordby» med et Digt af ham. Nu blev Ewald en stadig Gæst i Munchs og hans Hustrus gæstfri Hus, der nærmest havde Karakteren af en litterær Salon, hvor kendte Personligheder samledes til stilfulde Selskaber. Selv var Munch en stilfærdig og distrait Mand — uhyre distrait. Han kunde sidde ved et Aftensbord og indigneret afvise et Forsøg paa at byde ham The; og saa et Øjeblik efter løftede han sit smukke Hoved med det lange, hvide Haar og næsten raabte ud af sin dybe Krænkelse: «Skal jeg ingen Te ha'?» I Grunden fandt han vist ingen Smag i den storstilede Selskabelighed, han blev hvirvlet ind i; han havde vel helst levet stille og indadvendt; men hans Hustru vilde, at siden han nu engang var blevet det mærkelige: en *rig* Poet, saa skulde der ogsaa være Glans over deres Husførelse.

Hos ham gjorde Ewald Bekendtskab med Professor *Nicolaj Bøgh*, med hvem han siden i en Række af Aar stod i livlig Omgang og Brevveksling, skønt de begge boede i København, og en Tid endda var hinanden ret nær paa Livet.

ASBJØRNSEN.

Ligesaa med den gudbenaadede norske Eventyrdigter *Asbjørnsen*: mellem ham og Ewald var der ikke ringe Sympathi. «Da det engang kom for Dagen,» skriver Ewald, — «at han i religiøs Henseende var «ingen Ting», formanede jeg ham til ikke at skyde Troesspørgsmaalet

saa let fra sig. Han blev ikke ubevæget. I hvert Fald tog han Sagen elskværdigt og takkede mig hjerteligt for det Venskab, jeg viste ham; men han syntes ikke at forandre Anskuelse, og vi talte ikke oftere om den alvorlige Sag. Heller ikke hørte jeg siden noget om, at han skulde være bleven troende Kristen, hvorfor jeg satte et Spørgsmaalstegn ved den Beretning om hans Endeligt, som stod i norske Blade; nemlig at Præsten tilsidst skulde have spurgt ham: «Tror du paa Kristus?» — og at han da skulde have svaret ja. Sandheden deraf blev ogsaa bestridt; men umuligt er det jo ikke, at han paa det yderste er kommen til Tro. Han var ingen haard Mand; i al sin Vantro var han et kærligt Menneske.»

Som Digter — som Genføder og Genfortæller af de skælske norske Folkeeventyr — var han stor. Hans prægtige Bøger er vistnok ikke saa kendte her hjemme, som de fortjener: de burde være Folkeejendom, men maaske de mange norske Ord har været i Vejen, skønt netop de giver hans Eventyr Farve. Om hans ægte norske Digtning passer det klangfulde norske Sprog som en Handske om en Haand. Derfor skal

de ogsaa læses op, og helst af en norsk. Forfatteren af denne Bog mindes med Glæde, at han som lille Dreng har siddet paa Ashjørnsens Knæ og set op i hans storskæggede, brede Ansigt, hvor de venlige Øjne glimtede bag Brillerne, mens han fortalte om «Manden, som skulde stille hjemme.» Det var Eventyr, det!

Med *Grieg* havde Ewald nær gjort Bekendtskab, idet Munch gav en Middag til Ære for den store norske Komponist. Men Æresgæsten sendte Afbud i sidste Øjeblik. Næste Dag kom han til Munch og motiverede sit Afslag paa følgende Maade: «De havde sagtens for min Skyld trommet en hel Del Nordmænd sammen. Men naar jeg rejser, saa er det ikke for at træffe sammen med mine Landsmænd!»

Hertil kunde Munch svare: «Der var ingen andre Landsmænd til Stede end jeg selv.» Men maaske selv den ene vilde været for meget.

Ved en anden Middag hos Munchs kom Ewald til at sidde ved Siden af Kaptajn *Grundtvig*, Kæmpevisernes Udgiver. Nu er det tidligere fortalt, at Ewald aldrig havde lagt Skjul paa sin Antipathi overfor Grundtvigianerne, — en Antipathi, der forøvrigt med Aarene til Dels er for-

svunden —, saa det er forklarligt nok, at Grundtvig gjorde Gengæld. Men han gjorde det ikke paa nogen kløgtig Maade: thi han fingerede at være dybt forundret over, at der var en Forfatter, som hed H. F. Ewald; det havde han

ANDREAS MUNCH.

aldrig vidst. «Naa,» sagde Ewald, «saa maa De have undgaaet at læse Aviserne i de sidste 21 Aar.»

Under Tiden udartede disse litterære Selskaber til Soireer med ligefremme Foredrag: og naar man kommer ud en Aften for at snakke Alvor og Gammen med Venner eller for at ud-

vexle Tanker med Mennesker, saa bliver man utilpas ved at sidde stille og høre en Herre eller Dame docere sine Anskuelser i hele eller halve Timer. Ved slige Soiréer spillede den ejendommelige Pastor *Christiani* en Rolle. Om ham fortalte Munch: En Dag var han i Kirke hos *Christiani* paa Lolland, og da han gik hjem, spurgte en af hans Venner: Var det ikke en glimrende Prædiken? Munch fandt, at den var kunstig og skruet. Og det var ikke underligt, thi det var ikke en Prædiken, Guds Aand havde tilskyndet ham til at holde; det var gaaet mere kunstigt til. Ved et Middagsselskab havde en af Gæsterne nævnet en meget vanskelig Bibeltext og sagt, at over den var det da umuligt at prædike. «Da skal jeg dog paa Søndag vise, at jeg kan gøre det!» svarede *Christiani*, og saa holdt han den omtalte Prædiken.

Bjørnson og Ibsen betragtede Munch med en vis forklarlig Skinsyge; det gjorde ham ondt, at hans to yngre Landsmænd saa ganske overfløjede ham. Og Ibsens Skuespil holdt han ikke af; men han læste dem, hvilket Ewald nødig gjorde. «Munch saa deri Hovmod hos mig,» skriver Ewald, — «og mente, at jeg vilde

hæve mig over andre Mennesker. Man kunde jo ikke være bekendt ikke at have læst en ny Bog af Ibsen! Et mærkeligt Træk hos min kære gamle Digterven, som selv afskyede Ibsen. Dog var Munch moderne i det, at man bør læse og kende *alt*. Han sendte mig derfor «Gengangerne», men jeg sendte ham den uaabnet tilbage, og jeg vedkendte mig dristigt ikke at have læst Bogen.

Den norske Forfatter *Dilling* sagde i den Anledning til mig: «Ja sligt tør en Mand som Professor Ewald tillade sig!» Det er ynkeligt, i hvilken Grad Mennesker er Slaver af Moden og Opinionen. Det minder mig om en Handelskommis, hvem jeg engang traf i en Jærnbankupé. Han havde flere nye Noveller i sin Vadsæk og sad og læste i en af dem. «De har Sans for den skønne Litteratur?» bemærkede jeg. — «Aa nej,» svarede han meget oprigtigt, — «jeg bryder mig ikke stort om det Stads, men det er saa flovt, naar jeg kommer i dannede Familjer, slet ikke at kunne tale med om den Slags Ting.» —

Ved Munchs Bord var det ogsaa, at Ewald engang kom til at sidde ved Siden af gamle

Frøken Hansen; det var hende, som i sin Tid var trolovet med Christian Winther, men han slog op med hende. Det sad Ewald og tænkte paa, og han blev, alt mens han talte med hende, saa optaget af, at den haardhjertede Digter havde kunnet forskyde en saa fortræffelig Pige, at han uforvarende kom til at kalde hende *Frk. Winther*; men hun var maaske vant dertil, i hvert Fald lod hun som om intet var hændet.

Om en munter Sammenkomst med Munch og en anden kendt Nordmand fortæller Ewald i et Brev:

«I Efteraaret fik jeg en Billet fra min Ven Munch, som lød: I Følge et gammelt Løfte til en Landsmand af mig, Theaterdirektør Bruun, Forfatter af «Ridderen af Randers Bro» m. m., — giver jeg Kl. 5 et lille Østersgilde hos Kett: men det vilde ikke være saa morsomt at sidde alene to. — vil De være Tredjemand?»

Jeg fik først Brevet Kl. 3^{1/2}, men kunde saa dog følge Indbydelsen. I Bruun traf jeg en «Lebensmann», ret gemytlig, meget talende om Maadehold og Sundhedsregler, han havde aldrig behøvet nogen Læge. Men han viste sig mis-

tænkelig vel bevandret i Gastronomiens Hemmeligheder, meget fortrolig med Vinkortet og optraadte paa Restaurationen som en Stangæst. Hans vise Ord fordærvede ikke vor Appetit, og hans Gerninger blev til Gavn for Dineren; thi han tog saa lumskelig Tøjlerne i sin Haand. Paa hans Opfordring oplæste jeg Vinene med Priserne, men saa udbrød han: «Aa, det kan være det samme, hvad de koster, det bryder Munch sig ikke en Smule om!» — og det gjorde Munch sagtens heller ikke. — De ser, at jeg skrifter aabenhjertigt! Dog maa jeg tilføje, at jeg intet fornam uden Velbefindende; kun tror jeg nok, at Munch og jeg var meget stemningsfulde og talende paa Hjemvejen og tog en temmelig rørende Afsked ved hans Port. Men til Sagen! Bruun havde længe gerne villet gøre mit Bekendtskab, thi han havde allerede i nogle Aar omgaaedes med den Tanke at dramatisere en af mine historiske Romaner, — om jeg kunde gætte hvilken? — Naturligvis «Svenskerne paa Kronborg»! Rigtig! Om jeg havde noget mod det? Ikke det mindste. — Ja, jeg skulde høre nærmere fra ham derom; men tillige vilde han sige mig, at han vilde anmode mig om at være

Censor ved Theatret, det nye han lader bygge, «jeg skulde blot læse Stykkerne og sige, om jeg fandt noget umoralsk i dem eller ikke — for 200 Kr. aarlig.

«Men,» — føjede han til, — «De kan nok faa Forskud.»

«Godt,» svarede jeg, — «saa betal mig strax forud paa eet Brædt for 5 Aar, 1000 Kr.!»

Saa lo han, og i det samme gik Robert Watt og en hel Sværm andre Theatermennesker, som ogsaa havde levet højt hos Kett, forbi vort Bord — mon de horte min Replik? De var meget muntre og tilraabte Bruun et «Velbe-komme!» Var det nu til Maden eller til Cen-soren?

Til sidst sagde Bruun: «Naa, det er sikkert, at naar Theatret er bygget, saa aabner vi den første Sæson med «Svenskerne paa Kronborg.»

Siden har jeg intet hørt fra ham.»

— — Med afdøde Højesteretsadvokat *Liebe* kom Ewald i Forbindelse derved, at *Liebe* var Formand for Bestyrelsen af det Raben-Levetzauske Fond. Stifteren, afdøde Grev *Raben*, lagde Sagen i *Liebes* Haand, skønt først Højesteretsassessor *Bornemann* og senere Udenrigsminister

Rosenørn-Lehn stod ved hans Side. «Denne sidste,» skriver Ewald, — «har fortalt mig, hvorledes det gik til med Stiftelsen af Fondet.

Raben lod Liebe og Bornemann kalde. Han var meget svag og laa paa en Chaiselongue. Saa siger han til Liebe med sin svage, pibende Stemme: «Jeg vil stifte et Fond til Understøttelse for Videnskab, Kunsthaandværk og andre almennyttige Foretagender.»

«Hvor stort skal Fondet være?» spurgte Liebe.

«En Million,» lød Svaret.

Liebe troede, at den gamle fantaserede; men det var ramme Alvor.

Det var nu en smuk Anvendelse, han gjorde af den Million, — men een Samfundsklasse, om jeg tør bruge det Udtryk, havde dog Grund til at være misfornøjet med Fundatsens Bestemmelser, nemlig Poesiens Dyrkere. Det er mærkeligt nok, at ikke en eneste Rigmand og Legatstifter, det jeg véd af, har tænkt paa trængende Digtere. Maaske er det i Henhold til den gamle Opfattelse, at ethvert studeret Menneske bør skaffe sig et Levebrød, og at Poesiens Dyrkelse er en Luxus, som kun tør drives i Fritiden.

Imidlertid var det lykkedes mig paa Grund

af Liebes Sympati for min Forfattervirksomhed at skyde en Bresche i den Rabenske Fæstningsmur. Jeg opnaaede og beholdt i en Række af Aar — skønt med flere Afbrydelser — en Understøttelse paa 500 Kr. Med Afbrydelser, fordi det var Fundatsens Mening at opmuntre og støtte dem, der arbejdede, men Fondet maatte ikke blive en Forsørgelsesanstalt.

Dog var det kun paa Grund af mine videnskabelige Studier og mine Romaners *historiske* Værd, at jeg blev funden værdig til Understøttelse, og der var i Bestyrelsen delte Meninger om, hvor vidt det stemmede med Fundatsens Hensigt, at jeg fik et Legat. Følgen blev da ogsaa, at der indløb Ansøgninger fra adskillige andre Digtere, og at Bestyrelsen derved kom i Klemme.

Saa blev jeg en Dag indbudt til en stor Diner hos Liebe. Han samlede en stor Kreds af Mænd, som paa den ene eller den anden Maade havde staaet i Forhold til det Raben-Levetzovske Fond, ved sit Bord, og han trakterede os kongeligt. Desuden var han en sjælden elskværdig Vært, saa at Stemningen ved Bordet var behagelig og munter.

Men saa fik han uheldigvis til sidst det dristige Indfald at holde Mønstring over sine Gæster. I en lang Tale begyndte han med sin Sidemand til Højre og gik saa hele Kredsen rundt, idet han nævnede hver enkelt og sagde et Par Ord om vedkommende eller sit Forhold til ham.

Det faldt nu meget smukt ud til enkelte af Gæsterne, som hans tilstedeværende Ungdomsvenner Biskop Fog og Stiftamtmand Bille-Brahe. Men for Forfatternes og Kunstnernes Vedkommende blev det til en Karakterisering og Vurdering af deres Gerning og Betydning. Det var en Taktløshed, som jeg ikke havde tiltroet Liebe. Med al hans Begavelse i andre Retninger og hans Sans for Poesi og Kunst, saa var han dog ikke kvalificeret til en saadan æsthetisk Overdommermyndighed; men selv om han havde været det, vilde det faldet vanskeligt at slippe fra det uden at støde an.

Jeg husker ikke mere, hvad han sagde til de andre — Christian Richardt, Ernst v. der Recke og flere, — men kun at *Thomas Lange* var særdeles fornøjet over det Skudsmaal, han fik; thi han hævede sit Glas og tilraabte Liebe et:

«Mæcenat!», — som Liebe dog afviste med et
«Vist ikke!»

Naturligvis var det ikke vor elskværdige
Værts Mening at sige sine Gæster Ubehagelig-
heder, men han kom dog Maalet nær med Hen-
syn til mig.

«Og saa Professor Ewald, som vedbliver med
sine Værker at skaffe Folket sund Læsning.»

Det var alt, hvad jeg fik: Det maatte over-
raske mig, idet jeg mindedes, i hvor høje Toner
vor «Mæcenat» tidligere havde rost mine Værker.

«Det samme kan man sige om Rises Archiv,»
hviskede jeg til min Sidemand, som trøstede
mig med en Kompliment.

Men tilsidst blev alle trængende til Trøst.
Liebe sluttede nemlig med *Holger Drachmann*,
lovpriste hans Geni i stærke Udtryk og endte
med at udbringe hans Skaal. Det kom som en
Overrumpling; til at deltage i denne Hyldest
var vi ikke indbudt, og med al Anerkendelse
af Drachmanns lyriske Talent, saa var der dog
ikke nogen Stemning for at høre ham i Guld-
stol.

Jeg bør tilføje, at uagtet, som det lod, min
Digterstjerne var dalet stærkt i min gamle Vel-

ynders og Vens Øjne, havde dette dog ingen Indflydelse paa hans personlige Følelser for mig. Han støttede mig trofast, hver Gang jeg kom til den rige Rabenske Kilde for at faa en styrkende Drik. Trofasthed i Venskab er et Hovedtræk i hans Karakter.»

Der findes i Danmark en anden Kilde, ved hvilken Ewald selv sidder som en af dens Vogtere — og det er de skønne Videnskabers Selskab, eller rettere dets efterladte Formue. Hyppigt har vel et Selskab overlevet sin Formue og er afgaaet ved Døden efter en kummerlig Alderdom; men det er vistnok ret enestaaende, at et Selskab, saaledes som hint, opløses, mens alle Pengene endnu er i Behold og Hestene altsaa — efter Ordsproget — ikke har nogen Grund til at hides. Det afdøde Selskabs ikke uanselige Formue forvaltes af tre Mænd, og de har uddelt større eller mindre Summer til adskillige danske Litterater. Man kan ikke *søge* Tilskud eller Understøttelse fra dette Fond; men naar man har udgivet et skønlitterært Værk, og Fondets Ledelse skønner, at man trænger til Støtte og fortjener den, saa kan det hænde, at en Præmie daler ned i Skødet paa en, mens

man mindst aner det. Afdøde Biskop Fog var dette Selskabs Formand, Professor Henrik Scharling var og er dets Kasserer, og Ewald Sekretær; han har skrevet Selskabets Historie, som findes nedlagt i dets Arkiv.

Biskop Fog var en af de Prædikanter. Ewald satte mest Pris paa at høre; nogle af hans skønneste og kraftigste Prædikener har han nedskrevet i Breve til sine Venner. Og de gæstede ikke sjældent hinanden. Fog var i mange Ting en aparte Mand; og i høj Grad distræt. Det kunde hænde ham, naar han gik en Tur i Byen, at han saa gik til Banegaarden og rejste et eller andet Sted hen, uden at hans nærmeste anede det. Og naar han havde Middagsfremmede, og han bød Cigarer om efter Dineren, kunde han — i det samme han rakte en Cigar frem mod en Gæst — blive grebet af et Emne og give sig til at tale saa ivrigt, at han beholdt Cigaren imellem Fingrene og prikkede Gæsten paa Kjoleopslaget med Cigaren — saa længe, at en lidenskabelig Røger kunde komme til at udstaa sande Tantaluskvaler. Men hvad var det saa ikke, han sagde! Grebet og løftende talte han om alle Emner, kyndig i alt, omfattende alt og alle med

sin klare Aands Forstaaelse. Han kunde lange Stykker udenad af de græske og latinske Klassikere; bedst som han sad ved Aftensbordet, kunde han lægge Kniv og Gaffel og citere Side efter Side af Homer, saa det skønne græske Sprog ret kom til sin Ret og var en Lyst at høre.

Senere sluttede Ewald sig til nuværende Sognepræst ved Andreaskirken Julius Steen og fandt i ham en trofast Ven.

En af Ewalds muntreste københavnske Venner var hans Ungdomskammerat, Kapitajn *Waldemar Bauditz*. Han var altid parat til at sige eller skrive en Vits. Han bejlede i sin Tid forgæves til en Frk. *Mynster*, som var en feteret Skønhed; senere ægtede han Frk. *Owen*. Og det udtrykte han selv saaledes: «Da jeg ikke blev fundet *mønsterværdig*, vendte jeg mit Blik mod oven.» Saaledes fortælles det i det mindste; og hvis det ikke skulde være sandt, saa ligner det ham i hvert Gald ganske.

Sine Middagsinvitationer kunde han forme saaledes: «Jeg inviterer Dem paa faa Retter Mad og en Mængde Bauditzer.» Og naar han skrev Breve, groede der under Tiden smaa, kuriøse

Vers frem under hans Pen. Til Ewald skrev han paa dennes 70 Aars Fødselsdag:

Tak for hver Glæde, gamle Ven,
 du har beredt os med din Pen.
 Tak for hver prægtig Bog, du skrev,
 for hvert fortroligt, morsomt Brev!
 Hav Tak, kort sagt, for alskens Penskab,
 dog først og sidst for trofast Venskab!

Ewald svarede med at sende ham et Billede af Kastellet og følgende Vers, som sigter til en Begivenhed i Bauditz' Liv. Han var engang i Teatret blevet fornærmet af en anden Officer og udfordrede ham: Sagen kom til Kommandantens Kundskab, og Bauditz maatte vandre en Tid i Arresten paa Kastellet; men den almindelige Sympati var paa hans Side.

Jeg véd, at jeg tør ikke prise,
 hvad Loven straffer strengt og grunt,
 og Moralisten kan bevise,
 jeg tænker dér barbarisk dumt.
 Desuden er jeg Civilist,
 mig intet Heltemod bevidst,
 og førte aldrig nogen Klinge.
 Dog er der i mit Bryst en Gnist,
 som ikke helt sig lader tvinge.
 Jeg mene maa, den Mand, der kækt
 med Sværd vil værne for sin Ære,

naar ham en Uven haaner frækt,
 ham maa vi højlig respektere.
 En saadan Mand er du, min Ven!
 Derfor du maatte vandre hen,
 hvor mangan Fange Taarer fælded.
 Men du gik frejdig i Kastellet!
 Thi de, der gav dig den Arrest,
 selv mente, Dommen var Attest
 for Mandemod og Krigerære.

Saaledes saa Ewald i det mindste den Gang
 paa Duelspørgsmaalet, og det er jo kun natur-
 ligt for en Mand, der tilhører en gammel Kriger-
 slægt. «Generalsblodet ruller vildt i mine Aarer,»
 skriver han engang spøgende i et Brev. Det
 ruller ogsaa i hans Bøger; det er neppe helt
 tilfældigt, at han fortrinsvis har skildret svundne
 Tider, Riddere i Panser og Plade, store Felt-
 herrer og Kvinder med Mandshjerte i Brystet;
 det er Slægtsarven, den ingen helt kan vægre
 sig ved at løfte, der her har fundet sig et frede-
 ligt Aflob gennem den digteriske Fantasi.

KAPITEL XIV.

Mellem Slagene. — Politisk Iver. — Da Stemmerne gik lige op. — Sorger i Hjemmet. — Da Brudgommen blev lukket ude. — Fr. Paludan-Müllers Begravelse.

«Man lever egentlig kun rigtigt, naar man intet oplever,» skriver Ewald i et Brev. — «Men det indadvendte, dybere Liv lader sig ikke saa let fortælle, skal heller ikke udmøntes smaat; har maaske heller ikke nogen Interesse for andre.»

Set ud fra dette Synspunkt har Ewalds Liv været rigt paa Oplevelser; han har aldrig været af dem, over hvis Sjæle Sorg og Lykke glider saa temmelig sporløst hen; tvært imod, naar man læser hans overordentlig talrige og udførlige Breve igennem, faar man Billedet af en Mand, der i sit Sind har samlede utalte Ind-

tryk, mørke saavel som lyse, — af Livet med sine kære, af store og smaa Hændelser i Venners og Frænders Liv, af det danske Folks Oplevelser og af de store Verdenskatastrofer. Han har levet med i det alt sammen, det har sat hans Sind i Svingning, og det har givet ogsaa hans Bøger deres Liv.

Hvis han nogen Sinde har kendt en Følelse af Tomhed og Kedsomhed, da har det været i de Øjeblikke, hvor han netop har sluttet en Bog, og der er blevet stille i hans Fantasi. Naar man i Maaneder maaske i Aar har levet sammen med digtede Mennesker, har skabt dem, elsket dem og set dem fuldbyrde deres Skæbne — og de da rives fra en, netop som man har knyttet sig fast til dem og glemt, at de ikke levede, — da kan man nok faa en trykkende Følelse af Forladthed og Usikkerhed. Det er, som naar Toget fører en bort fra Venner, man har levet sig sammen med; man vinker og vinker, saa længe man kan øjne dem, og naar man saa omsider synker tilbage i Kupéen, da har man i Grunden ingen Steder hjemme; noget kært er forbi, og Sindet føler endnu ikke Kræfter til at gribe det, der ligger foran. Enhver,

der har følt sig grebet af en Bog, kender ogsaa den halvt glade og tilfredse, halvt sørgmodige og skuffede Følelse, hvormed man lægger Bogen bort, naar man har læst dens sidste Blad. Og hvor meget stærkere føles ikke dette af den, hvis Tanker har givet Bogen Liv!

«Min Bog er nu færdig» — skriver han i 1880 — «og den Tid kommen, som ikke behager mig, den døde Tid, imellem Slagene. Ikke i Stand til lige strax at tage fat paa noget nyt, men dog med dette for Øje som noget uundgaaeligt, er jeg ikke ret i Stand til hverken at hvile eller arbejde. Vi Digtere er ikke saa heldigt stillede som Kunstnerne, der altid har Skizzer at syle med, eller som Komponister og Musikere, hvis Kunst har ogsaa en praktisk Side.»

Men selv i saadanne Tider har han haft Tropper at føre i Ilden mod Lediggangens og Kedsomhedens onde Aander.

«Jeg glæder mig ved at se paa det grønne fra Vinduerne, og morer mig tillige ved at iagttage vore Genboere paa den anden Side af Vejen» — skriver han. — «Kunderne, som gaa ind til Høkeren, de paa Vejen legende Børn,

den gamle svagelige Mand, som hver Dag gaar en Tur i sin Have støttet til sin gode, taalmodige Sons Arm — det gamle Ægtepar, som daglig gaar her forbi, han flegmatisk og langsomt sjokkende, hun hidsig og løber fra ham og staar saa og venter, til han har sejlet hende op — forbifarende Øl- Sodavands- Kaffe- og Isvogne — Wessel og Vetts forgyldte Æske med Livrékusk og Tjener — — Meteoror, som dog kun nu og da viser sig til Vejens Oplivelse Vanen er den anden Natur; naar jeg nu kommer ud paa Landet, forekommer Stilheden mig saa underlig død og kedsommelig.»

Man kan ligefrem høre paa dette, hvorledes Hjærnen samler og samler paa de mindste Indtryk — ikke for at slaa Tiden ihjel, men for at producere dem videre. De af hans Venner, som endnu lever, vil mindes, hvilke Brevbombardementer han kunde aabne i de «døde Tider mellem Slagene;» og en Mand, der skriver Breve con amore, kommer vanskelig til at kede sig.

I dansk Politik har han altid taget Del med Liv og Sjæl — paa Højres Side —, om end han aldrig er optraadt som aktiv Politiker, og om

han end i Aarenes Løb er kommen til at se roligere og mildere paa mangt og meget. Da han stod i sin fulde Kraft, var han, i Politik som i andet, noget af en Missionær for det, som fyldte ham, og som han troede paa. I sine Breve fortæller han med en Blanding af Humor og Indignation om en Barber, der, da hans Kunder stormede til Vinduerne, kiggede over Skulderen og flot henkastede: «Naa, det var ikke andre end Kongen!» Han fik sig paa Stedet et forsvarligt Kursus i Danmarks Riges gennemsete Grundlov.

Men undertiden har Ewald ogsaa følt sig enig med den brave Stevnsbonde, der kort og godt karakteriserede Politik som «noget Skidteri,» og han var aldrig saa fanatisk, at han ikke havde Blik for Valgkampenes humoristiske Side. Det er jo ikke altid, at Resultatet svarer til Vælgernes Krigshumor og Anstrængelser. Ewalds Svoger, Pastor Rothe i Vemmeløv, kørte saaledes pligtskyldigst til Slagelse paa hver Valgdag — indtil han gjorde den kedelige Opdagelse, at medens han stemte paa Dahl, stemte hans Kusk paa Tauber! En til og en fra — saa kunde

Tiden og Hestene endelig bruges til noget nyttigere.

— Men naar Ewald skriver de ovenanførte Ord om de indre Oplevelser, da har han selvfølgelig mest tænkt paa Sorgerne, paa Skilsmissen fra dem, han holdt af. Han kunde tale med derom; af hans tretten Børn er de otte døde, oftest som smaa. Den største Sorg fristede han vel, da Sønnen *Volfgang* døde i 1877. Ewald skriver derom:

«Den 6te Juli, om Aftenen Kl. 10, gik min Hustru i Seng, faldt i Søvn og drømte, at vor Søn Volfgang var omkommen paa Søen. Han havde som Matros været ude paa sin første Langfart, og var nu paa Hjemvejen over Atlanterhavet. Hans sidste Brev viste os, at han vel var glad ved sit Kald som Sømand, men at han dog glædede sig svært til at komme hjem og gense os.

Drømmen kan jo nu let være fremkaldt af det urolige Vejr, men mærkeligt er det dog, at vor kære, stakkels Dreng druknede paa samme Tid, den 6te Juli Kl. 10 om Aftenen.

Den 20de kom den sørgelige Efterretning til os ved mundtlig Meddelelse af en Mand, som

Rederen sendte ud til os. Det oplystes siden, at Ulykken var foregaaet paa følgende Maade: Han var lige bleven afløst ved Roret, da der kom en Stormbyge. Han og en Kammerat blev kommanderede op for at bjærge Topsejlet. Han gik til Vejrs, som han var, i Pjækkert og med store Søstøvler paa, og han gik overst op. At den yngste af Skibets Besætning og i saa tung Paaklædning blev sendt op i saa farligt et Hverv og i en Storm, synes mig uforsvarligt.

Den anden Matros raabte pludseligt: En Mand over Bord! Der var i det Vejr ikke Tale om Redningsforsøg. De hørte et Raab, som viste, at vor stakkels Søn maa være kommen op, inden han druknede. Længe plagedes vi ved Tanken om hans Rædsel ved det Fald og Kampen for Livet i Bølgerne. Men der er al Grund til at tro, at det i det haarde Vejr ikke har varet længe, og at han har faaet en hurtig Død.»

I 1878 døde Ewalds Svoger, Dr. theol. Wilhelm Rothe, der var Sognepræst i Vemmeløv. Han var en lærd Mand, og, som alle Rotherne, en trofast og hæderlig Karakter. Hans «Det danske Kirkeaar og dets Perikoper,» en Haandbog for Prædikanter og Kirkegængere, er en

nyttig og meget brugt Bog, grundet paa et omfattende Studium.

Hans Styrke laa dog i Dogmatiken. Hans «Erasmi Næpii Breve», som kom anonymt i Kirketidenden, vakte stor Opsigt i den gejstlige Verden. Det var en grundig Kritik af Martensens Dogmatik, hvori han slaaende paaviser, at Martensen paa flere Punkter har forladt den lutherske Grund og givet sig ud paa Fantasiens Irveje.

Uagtet Rothe aldrig navngav sig, blev hans Forfatterskab dog bekendt, og man sagde, at Martensen aldrig tilgav ham de Breve.

Rothe var blandt de opvakte Præster — «de hellige» — i Trediverne og en god Ven af Fengerne; i Vemmelov maatte han kæmpe med Sekterer, navnlig Gendøberne, skønt denne Bevægelse allerede dengang var ved at tabe sig noget.

Hans Enke, Ewalds Søster, overlevede ham i mange Aar. Af deres Børn skal nævnes Direktør Christian Ewald Rothe i København, gift med en Søster til Erik Skram, og Borgmester Carl Rothe i Grenaa. En Datter er gift med Museumsdirektør Mollerup.

Allerede Aaret før havde Ewald mistet sin eneste Broder, Kaptejn i Garden Wolfgang Ewald,

der saaledes gik bort i samme Aar som hans Brodersøn og Navne. Da han blev syg, vilde han ingen se, og Ewald kom først til ham, kort før han døde. «Jeg tror nok, han genkendte mig — skriver Ewald — «han bad om at faa sin Lorgnet, da det blev saa mørkt. Jeg gned hans Fødder, som var kolde og allerede bar Dødens Mærke. Mens vi gik ind i Dagligstuen, og hans Hustru var alene hos ham, sov han stille hen, uden saa meget som et Suk.

Han var en trofast, varmtfolende Natur, en kærlig Broder. Ogsaa trofast og kærlig i begge sine Ægteskaber. I flere Retninger havde han Talent, især som Sanger og Mimiker. Han kunde give Italienerne og Schram skuffende. Endelig var han en udpræget Humorist; undertiden udtalte han sig temmelig frit og kunde da nok støde an. I sine sidste Aar blev han en troende Kristen, vakt af Frimodts Prædikener.»

Hans anden Hustru har overlevet ham, og hans to Sønner, Otto og Herman Ewald, har været ene om at fortsætte Slægtens militære Traditioner; den ene er Løjtnant i Hæren, den anden i Marinen.

— Der findes i Ewalds Optegnelser mange

Beretninger om Begravelser, han har bivaanet, og de Tanker, han har gjort sig derved. En afgjort Modstander har han altid været af de saakaldte «Begravelser i Stilhed», og han har ofte undret sig over, at en Mand, der i levende Live havde indtaget en fremskudt Stilling, og som efterlod sig en stor Venneskare, vilde lade sig liste i Jorden, som om han havde bedrevet noget ondt.

Skemtende fortæller han om et Bryllup, der ogsaa skulde foregaa i Stilhed; det var, da Plougs Datter blev gift med afdøde Rode. Der var givet de strængeste Forbud mod at indlade Tilskuere i Kirken, og da selve Brudgommen indfandt sig, kunde han ikke komme ind — Klokkeren kendte ham ikke!

Om Digteren Frederik Paludan-Müllers Begravelse fortæller Ewald: «Biskop Martensen holdt Talen i Kirken. Jeg husker af den de allerførste Ord, der lød: «Han var en Aand!»

Kun faa fulgte med ind i Kapellet, udover Familien, blandt dem Martensen og Fog og jeg, der, skønt noget fjærnt, var i Slægt med Paludan-Müller. Det var frygtelig koldt i Kapellet, og Martensen frøs, hvorfor Fog trak sin Kalot

op af Lommen og laante Biskoppen den; men den flatterede ikke Hs. Højærværdighed — og det blev endnu mere iøjnefaldende siden, naar han, forarget over det, han nu fik at høre, løftede sine foldede Hænder, og idet han atter sænkede dem, drejede sig om paa Hælen.

Den afdødes Broder, Provst Jens Paludan-Müller, talte nemlig nu ved Kisten, og den Tale var nærmest en Protest mod Martensens, hvori den afdøde toges til Indtægt som Kristen. Men Jens hævdede, at Fritz ikke var kommen længere end i Forgaarden, han var ikke nogen troende Mand, skønt nok en med Alvor søgende; og deraf tog han Anledning til at udvikle for os, hvad Tro egentlig er og lægge os det paa Sinde.

Denne Affære er senere bleven fremdraget i et af Bladene, og Jens svarede i en Artikel, hvori han kaldte ovenstaaende Opfattelse af Ligtalen for «et Sagn». Han fralagde sig den Beskyldning, at han skulde have stemplet sin Broder som en vantro Mand, og paaberaabte sig «det skrevne Ord, som retfærdiggør ham.» Altsaa har han forud udarbejdet Ligtalen. Hvad han nu har skrevet, det kender jeg ikke, men

hvad han sagde, det har jeg hørt med mine egne Ører og kan bevidne, at Broderens Sjæl blev sat ud i Forgaarden.

Det forargelige laa ikke i, hvad han sagde, thi det var vist sandt. Fr. Paludan-Müller var vistnok, som de fleste af hans samtidige, Rationalist og havde kun Troen paa Gud Fader. Men det var forargeligt, at han i sin Trosiver ikke kunde lade sin egen Broder hvile i Fred i sin Grav. Fra hans Mund burde kun Kærlighedens Stemme lydt ved den Kiste.

I det hele taget tror jeg, at Præsterne begaar et Misgreb ved at prædike i Ligtaler. I Følget er der naturligvis altid en Del Mennesker, som ellers ikke kommer i Kirken, og saa tænker den nidkære Præst: «Nu har jeg dem, nu skal jeg dundre for dem og gøre dem Helvede hedt!» Men det ligner en Overrumpling og omvender sjældent nogen, vækker kun Modsigelse og Forargelse.

Jeg har ellers tidligere været af en anden Mening, theoretisk; men ved at se Methodens i Praxis er jeg ganske kommen bort derfra.»

I Aarenes Løb har Ewald maattet følge dem til Jorden i stort Tal — hans Samtids store,

Slægt og Venner, mange af dem, som var hans jævnaldrende, er gaaet bort. Han er jo nu naaet langt ud over Støvets Aar og er nu nær ved de 84 — en høj Alder for en Aandens Arbejder. Tilhører han end en kraftig og længe levende Slægt, saa kan han dog sikkert for en stor Del takke sin regelmæssige Levevis for sin høje Alder, og for at han endnu — over 80 Aar gammel — har kunnet udsende Bøger, der er langt fra at bære Præg af at være en Oldings Værk.

KAPITEL XV.

Peder Rosenstand-Goiske. — En uddod Kunst. — Ewald som Brevskriver. — En kostbar Efterskrift. — Naar Dronning Christine kæmmede sig. — Collins. — Da Rosenkilde fór vild. — Bournonville og Hoedt. gennem en Kollegas Brilller. — Da Frederik VII ophævede Grundloven. — En ny Krigsminister og et gammelt Bud. — Frederik VII og Embedsmanden. — Kunstens Fremtid. — Rescensenterne.

En Digter og et regelmæssigt Liv! Det staa vistnok for mange som to uforenelige Begreber. Det er en gammel Overtro, at Digteren maa være excentrisk, han maa følge sine Luner og leve et bevæget Liv. Det er nu vist — bortset fra dem, der søger at vække Opmærksomhed ved en aparte Optræden, fordi ingen lægger Mærke til deres Bøger — et Temperaments-spørgsmaal, og ingen vil forlange, at en stærkt lyrisk bevæget Sjæl, der synger saa Tusinder

rystes og bevæges derved, skulde være en sindig Pasgænger i det daglige Liv, med fast Arbejdstid.

Men lige saa sikkert er det, at Kunst kræver Arbejde, og Arbejde kræver Regelmæssighed og Ro; og hvis en Digter befinder sig bedst ved at leve arbejdsomt og regelbundet, saa er det ikke alene til Baade for ham selv, men ogsaa for hans Værker, og selv det største Geni kan ikke flagre sig fra det Krav, selve hans Evner stiller til ham: Arbejd, for at du kan naa det højeste. Deraf de mange tunge Timer, som kendes af hver Poet, stor eller lille, hvis han blot har følt Evnens Ansvar — da Aanden udebliver, da man kan tygge paa Penneskiftet og rive sig i Haaret, saa meget man vil, der kommer dog ingen Idé: da man stirrer og stirrer paa det hvide Ark, man har lagt foran sig, og tilsidst skriver og skriver, mere og mere sikker paa, at man i Morgen vil rive det skrevne i Stykker — den arbejdslystnes Arbejdsløshed. Mange Evner og mange Karakterer er vel strandede paa denne Aandens tilsyneladende Lunefuldhed, og let er det ikke at leve under slige Kaar.

PEDER ROSENSTAND GOISKE.
(Efter Maleri af Juel.)

FREDERIKKE ROSENSTAND GØISKE,
f. Kaas.
(Efter Maleri af Juel)

Ewald har i denne Henseende været heldigt stillet, fordi han i sig har haft baade en Historiker og en Digter. Hvad Tidslængden angaar, da har Historikeren nok haft Overtaget; han har aldrig begyndt at skrive, før Studierne var vel tilendebragte, nedskrevne og katalogiserede. og af den Tid, han har kunnet unde sig til en Bog, har Studierne i Reglen taget den længste Part. Livet har da ganske naturligt formet sig for ham som for den lærde, der altid kan arbejde, fordi Bøgerne altid er der; og han har skrevet, som han har studeret, med Regelmæssighed og Orden. Derved har han vunden Tid — Tid blandt andet til at vedligeholde en overordentlig udstrakt Brevvexling, og det en Brevvexling af en egen. nu vistnok uddød Art.

Den, der ikke alene har læst Ewalds Bøger. men som ogsaa har kendt ham selv i hans Manddoms Kraft, vil neppe have kunnet overse. at han havde andre Evner end dem, hans Bøger lagde Beslag paa. Han mener sely, og vistnok med Rette, at have arvet en Del af sin digteriske Begavelse fra sin Moders Fader, den tidligere omtalte Peder Rosenstand-Goiske, der døde i 1803. Denne Mand var en livlig og be-

gavet Æsthetiker og spillede en ikke ringe Rolle i Samtidens Aandsliv. Han var ikke mere end atten Aar gammel, da han fik den Idé at udgive et Teaterblad — det første i sin Art herhjemmæ. I «Den dramatiske Journal» optraadte denne nybagte Student som kritisk Dramaturg og søgte at «rense Smagen». Bekendt er det vistnok, hvorledes han skrev en skarp Rescension over Teaterdirektøren *Bredals* Stykke, «Tronfølgen i Sidon»; Bredal svarede med et nyt Skuespil: «Den dramatiske Journal», og dette gav Anledning til stor Tumult i Teatret, hvilket atter affødte Johannes Ewalds «De brutale Klappere». I sin Roman «Caroline Mathilde» har Ewald givet en Skildring af disse med et mildt Udtryk bevægede Teateraftener.

Fra denne kæmpende Journalist er det, Ewald har taget Arv; og mens han rolig og behersket byggede sine Romaner op, flettede og udredte Handlingens Traade og omhyggeligt tegnede de mange Streger, der tilsammen skulde give en Sjæls Portræt, sad en mere skælmsk og mindre adstadig Muse og tilhviskede ham Ord, som kildrede i Pennen, men som maatte rystes af i

Blækhuset for Romanens Skyld. Og ogsaa denne Muse krævede Luft.

Nu er det jo ikke saadan at forstaa, at Ewalds Romaner er gravalvorlige og tørt skematiske: tvært imod, han har tegnet mange komiske Situationer og givet adskillige pudsige Figurer Liv, og i enkelte af hans mindre Fortællinger er der et helt løssluppet Humør.

Men han har dog ikke følt sig tilfredsstillet derved. Der har alle Dage været et Stykke Journalist i ham; han har følt Trang til at sige sin Mening om Dagens Spørgsmaal, til snart i harmfuld Iver, snart i skæmtende Paradoxa at give sit Besyv med. Deraf hans sprudlende Liv i Samtaler, og deraf hans Breve, der som Regel virkede indtagende og opmuntrende paa hans Venner. Han har været Brevskriveren par excellence, vel en af de sidste paa Skansen.

Hvad skriver vi vel til hinanden i vor travle Tid? De nødvendige Meddelelser, for saa vidt vi ikke kan give dem pr. Telefon. Med hurtige Kragetæer, med Forkortelser af Sætninger og Ord, med Linje hastende efter Linje for at faa Ende paa det giver vi hinanden en Art Disposition til et Brev, der altfor ofte minder om

Skoledrengenes: «Hvordan har De det? Jeg har det godt, i Gaar var vi i Theatret, det var meget morsomt.» Og hvor bange er vi ikke for at give vore Følelser Udtryk! *Tusinde* kærlige Hilsener — det er gerne den største Vexel, vi faar Tid til at udstede paa Hjertets Bank.

Men for Ewald har Brevskrivningen været en Nydelse, og derfor blev hans Breve en Nydelse for dem, der modtog dem. «Det kan gaa med Breve, som med de fulde Bægre», skriver han — «det ene drager det andet med sig, og der er i denne aandelige Skaaldrikken og Klinken noget af et behageligt og fornojeligt Symposium, som man nødigt afbryder.»

Han begynder et Brev saaledes: «Velkommen! Jeg ved ikke bedre at udtrykke min Glæde over Deres Brev, end ved dette ene Ord, hvormed man hilser en kær Gæst, der kommer langvejs fra, eller som man længe ikke har set.» Af denne festlige Klang er der gerne noget i hans Breve: han frydede sig over dem, han fik, og han skriver sine Breve med Sindet optændt af Skaberglæde. Brevskrivningen er for ham en højere Art af Samværen og Samtale, og i

Modsætning til Grundtvigianerne, har han næsten sat det «døde» Ord over det «levende».

«At læse deres prægtige Brev» — skriver han, «var næsten som at tale med Dem, altsaa en Nydelse. Jeg maa endogsaa — efter mine Dem bekendte Anskuelse om det skriftliges Fortrin — sige, at jeg fik Deres Svar i en mere fuldendt Form, end det vilde kunnet ske mundtligt, og jeg kunde som fraværende ikke afbryde Foredraget og ved min Opposition bringe Foredragsholderen ud af Ligevægt. I det hele taget er det kun ved skriftlig Forhandling, og hvor der ved mundtlig dito hersker parlamentarisk Disciplin, at Begrebet «Tiltale og Svar» sker ordentlig Fyldest. Ved mundtlig Disput paa fri Haand indtræffer Explosionen altid for tidlig, Affairen bliver ikke et Slag efter Krigskunstens Regler og med et klart Resultat, men som en Torpedosprængning med Ødelæggelse for begge Parter.»

«Brug Pennen som Spadserestok» skriver han til sin Ven, Étatsraad Möhl — og saaledes brugte han den selv. Med den i Haand gik han utrættelig til sine Venners Dør og afleverede sine

lange, altid sirligt skrevne Epistler, der ofte var paa en Snes Sider og kunde stige til 50.

Naturligvis var der Steder, hvor han bankede forgæves paa. Svogeren, afdøde Højesteretsassessor Hother Smith, var saaledes ikke nogen egentlig Ynder af at skrive Breve. De var Ungdomsvenner, Ewald skattede ham højt for hans varme, trofaste Hjærte, hans klare Forstand og hans ubestikkelige Retsind, og de stod fra først til sidst i et nært Forhold til hinanden; men hvad Brevskrivningen angaar, var Forholdet meget ensidigt; thi medens Ewald fyldte Side efter Side med Naturbeskrivelser og Skemt, svarede Svogeren i Lapidarstil, og der findes fra hans Haand et Brev, som bogstavelig kun rummer det ene Ord: Tak!

Af en anden Grund gik Ewalds Brevvexling med gamle General *Ulstrup* i Staa. Den gamle Herre blev nemlig tilsidst affældig og taalte ikke at skrive meget formedelst sin Gigt; men han bødede da gerne paa sine Breves Korthed ved følgende Efterskrift: «Forsmaa ikke medfølgende 6 Flasker Sherry af Unnas!» Man kvier sig jo ved altfor hyppigt at fremkalde et Svar, som

det koster Brevskriveren saa meget at frembringe.

Naturligvis har Ewald i sine Breve fortalt en Mængde Anekdoter, som nok kan fortjene at opbevares. Saaledes fortæller han om den afdøde Dr. phil. *Burmann-Becker*, med hvem Ewald gjorde Bekendtskab paa Studiets Vegne; Becker var nemlig Kunstsamler og ejede en Mængde Tegninger af Fortidens Klædedragter o. l. Han gik paa sin Fod de 5 Mil fra København til Frederiksborg, blot for at høre Taarnklokken slaa — at sige den gamle, som smeltede ved Branden, og som havde en uforlignelig dyb Tone.

Med Billedhuggeren, Professor *Saabye*, traf Ewald undertiden sammen hos Svogeren Smith. Ved en saadan Lejlighed fortalte Ewald om sine Studier over Dronning Christine af Sverige, Gustav Adolfs Datter.

«Dronning Christine var en Gris,» sagde Ewald blandt andet. — «Hun kæmmede sig kun een Gang om Ugen.»

«Ja ja» udbrod *Saabye*, — «saa fik hun da noget ud af det! Vi andre, som kæmmer os hver Dag, gør det omsonst.»

— — «Forleden tog vi en Tur til Hellebæk,»
 — skriver Ewald i et Brev af 1879 — «dér kom jeg i Etatsraad Collins umiddelbare Nabolaug, og undlod ikke at besøge ham og hans elskværdige Kone. De har vel været der og set hans Landsted og den lille Idyl, han og hans Brødre har skabt dér ved Ellekilde paa det bare Sand? Assessoren gik nede ved Stranden og gravede Sand, saa ud som en gammel Ulk. Doktoren saa jeg ikke, men Værkstedet. hvor han udfører sine Snedker- og Tømrerbedrifter. og Haven er da Etatsraadens egen Stolthed, skønt han omfatter Huset og det hele med Enthousiasme.

Der er en Lund, den er han specielt stolt af: der er kun Stier i den, og man kan overse hele Skoven, højere er Træerne endnu ikke. Dog er Stierne saaledes lagte, at man kan gaa forkert.

Rosenkilde (den yngre) var der forleden, og da han havde luret Etatsraaden af, at Lunden er hans Stolthed fremfor alt det andet, benyttede han sig straks deraf til at gøre Løjer, idet han gik derind og saa, da han fik Øje paa Broderen udenfor, i en ynkelig Tone raabte ud til ham:

«Kære Hr. Assessor, kom og hjælp mig, jeg er faret vild.»

Lad os saa blive lidt ved Rosenkilde. Scenen forandres; vi er ved Dosseringen og gaar langs Sortedamssøen, Rosenkilde sin Motionstur før Bordet, jeg ad Kalkbrænderivejen til for at bade; det hænder en enkelt Gang, at vi mødes. Jeg taler om, at jeg i Aar maa blive hele Sommeren i Byen, ingen Liggen paa Landet, og jeg erindrede Conferentsraad Ehlers tørt humoristiske Ord til mig: «Blive i Byen om Sommeren? Det lader sig saamænd overmaade godt gøre!»

Saa kom Talen paa Rejser, Rejselegater, og derved naaede vi til Bournonville, som søgte det Anckerske Rejselegat — og saa var Stikordet givet, Rosenkilde i Sadlen, og nu blev han overmaade morsom, men ogsaa malicieus, thi vil De skærpe en Skuespillers Vid og slaa Gnister af ham, saa ros eller forsvar en Collega — item ros en Forfatter for en Forfatter, en Maler for en Maler, en Komponist for en Komponist — jeg vil holde mig til de frie Kunster og deres Dyrkere, men faar vel dog at tage de Lærde med i Flokken.

Altsaa, vi begyndte med Bournonville. Jeg

vil give Rosenkildes Replik, men springe mine Afbrydelser og Protester over:

«Bournonville — den gamle Esel! Elskværdig Mand, siger De? Dannet, intelligent? Som man tager det, men bundforfængelig, en topmaalt Egoist og utaalelig hovmodig Karl. Nu skal De høre, hvorledes han er: Han gaar en Dag i sin Have med sin søde Datter Augusta, dengang en lille Tøs. Der sidder en Fersken højt oppe. «Aa Fa'er, bare jeg kunde faa den Fersken?» — «Du skal have den, min Engel!» udbryder hendes geniale Fader — «hi lidt!»

Han ser sig om efter en Stige eller en Rive, men finder intet sligt Redskab ved Haanden. Da gaar i det samme en laset Tiggerdreng forbi, og Balletmesteren faar en lykkelig Inspiration. Han kalder Tiggerungen ind, byder ham at lægge sig paa alle fire, stiger op paa Drengens Ryg, plukker Ferskenen, sparker Tiggerdrengen væk og rækker med det af Faderkærlighed svulmende Hjærte, henrykt og i en til Situationen svarende Attitude den straalende Augusta Ferskenen — dér har De Manden, som han er!»

Saa kom Turen til Hoedt:

«Naa ja, han spillede Hamlet, efter at han

havde øvet sig paa den ene Rolle i 20 Aar, lige fra han kunde gaa og tale. Men hvad skal vi ellers sige om hans Præstationer? Jeg vil kalde dem matte Blyantstegninger, Conturer uden Indhold og Farve!»

Deri var jeg nu mere enig med Rosenkilde. Jeg maa dog til Ovenstaaende føje den Randglose, at det ikke er nogen staaende Manér hos Rosenkilde at rakke andre ned; jeg tror, at han er en human Mand; men den Dag var han nu i det Lune.»

Det vil let forstaas, at Ewald ikke var nogen Beundrer af Frederik VII; dels var han saa at sige opfødt med Beundring for Enevælden og Frederik den Sjette, dels havde han haft for god Lejlighed til at kigge bag Kulisserne, og han fortæller i sine Breve adskillige Anekdoter om den Konge, der nu engang for mange er kommen til at staa som Frihedens Giver og som en folkelig, frisindet Monark. Enkelte af disse Anekdoter skal gengives her, da de stammer fra Kilder, som gør dem troværdige.

I et Brev til Etatsraad Möhl skriver Ewald: «Monumenter for Frederik den Syvende — ja, nu har Hillerød jo ogsaa faaet det længe —

dog ikke af Dem — ønskede dito med Messingskruer og gesvejsede Løvefødder paa Torvet, skuende over mod det Slot, hvor Christian den Fjerdes Ætling levede med Lovise Rasmussen, drak gammelt Øl og fangede Skaller. De kender jo da Historien med Ministrene, som kom med Grundloven, sikkert i en højtidelig Stemning, for at lade Majestæten sætte sit kongelige Navn under; men han laa paa Soen og fangede Skaller og havde saa fortrinligt Bid, at han ikke var at formaa til at komme op. Dog skrev han jo under; men ved De, at han atter har ophævet Grundloven? Det skal være vist, at der blandt Bluhmes efterladte Papirer blev funden en kongelig Haandskrivelse, foranlediget ved særlige Vanskeligheder udi Politiken, og hvis Indhold skal have været følgende: «Da vi nu omsider er kede af alt det Vrøvl, byder og befaler vi dig herved at ophæve Grundloven.» — Og her er en Anekdote til: Frederik VII havde ladet sig male i noget, der lignede Hestgardens Kyrads. Han kaldte Grevinden ind for at vise hende Portrætet, hun siger: «Men hvad er det, Uniformen er jo ikke reglementeret!» — «Du har Ret,» svarer Kongen, — «men nu skal den

blive det! -- Han lader Krigsministeren, gamle General Hansen, kalde og viser ham Billedet med den Besked, at saaledes skal Hestgarden nu uniformeres: han byder Hansen at indbringe Sagen for Rigsdagen, denne nægter at adlyde, da det vilde være en urimelig Udgift. de kommer op at mundhugges i den Grad, at Hansen endogsaa forlader Gemakket uden Farvel. Strax sætter Kongen sig ned og udfærdiger en egenhændig Skrivelse, i hvilken han afsætter Hansen og udnævner sin Generaladjutant, General Schöller til Krigsminister. Denne begiver sig næste Morgen op i Krigsministeriet for at installere sig. men Budet, der hedte Hansen, nægter ham Adgang til Ministerværelserne, og da Schöller foreviser den kongelige Skrivelse, siger Budet: "Den er ikke underskrevet af en Minister, den gælder ikke!" — og saa maatte Schöller gaa med uforrettet Sag. Men Budet, Hansen, som nu er død, var stedse siden stolt af den Bedrift.

Som sagt, det er kun Anekdoter; Kilden til den sidste er en tidligere Kontorchef i Krigsministeriet: saadan som Frederik den Syvende var, klinger ingen af dem utrolige. Det samme

gælder følgende Anekdote, der viser Kongen fra en anden Side:

En Embedsmand, der stod i et ret nært Forhold til Frederik den Syvende, fik sin Afsked, fordi han var tilbøjelig til at tage sig et altfor højt Glas. Han blev meget forskrækket over Afskedigelsen, der kom til ham som et Lyn fra klar Himmel, søgte strax Audiens og spurgte, hvorfor han dog var bleven afskediget? «Det kan jeg ikke huske noget om,» svarede Kongen — «men kom nu og spis Frokost med mig, saa kan vi snakke om det andet bagefter.»

De satte sig til Frokostbordet, og den afskedigede Embedsmand drak sig en Snaps, og den ene blev til flere. Kongen begynder at kigge paa ham, lægger omsider Haanden paa hans Knæ og siger: «Nu kan jeg sgu huske, hvorfor det var, du blev afskediget!»

— — Ofte udtaler Ewald sig i sine Breve om Dagens brændende Spørgsmaal, og tager gerne en hed Dyst med sine Korrespondenter. «Jeg er oprigtig og ærlig,» skriver han i et Brev — «undertiden skrækkelig oprigtig, men ganske uden Oprigtighed og fri Udvexling af Meninger gives der intet sandt Venskab for mig; det bli-

ver goldt og dødt: lad det saa hellere knage i Toldene engang imellem! De Venner, hvem man mister ved en Karambolage i en Disput, er ikke ægte eller værd at holde paa.»

Det er tidligere nævnt, hvorledes han i Breve ofte kommer ind paa religiøse Spørgsmaal og da altid varmt kæmper for sit Standpunkt paa Kristendommens og Kirkens Grund, men udenfor Retninger og Partier. Om sit Syn paa *Kunsten* skriver han i et Brev til den, der vel nok var hans flittigste Korrespondent, hans Ungdomsveninde «Fru Lone *Rosthøj* født Heilmann: «Vi forsømte da ikke at gæste Weyses Grav, det husker jeg altid, naar jeg kommer til Roeskilde. Faa henfarne Aander skylder jeg saa mange Glæder som ham. Skulde jeg nævne de af Musikens Heroer, som især er mig kære, da maatte det være Mozart, Weyse og Kuhlau. — de to første paa Grund af deres store Skaber-evne og Melodirigdom, den sidste for hans Kunsts Skyld, hans Formevne; i den Henseende staar han meget højt. Mozart forener begge Fortrin, men Weyse er dybere, skønt tungere. I Flugt og Magt til at rive hen naar nu ingen Mozart. Alle tre er de Tyskere, men ingen danskfødt

Komponist kan maale sig med Weyse i Opfattelse af den nordiske Kæmpevisetone: der er en Klang af Fortidens Malm i hans Romancer, Gravene aabner sig, og de døde staar op, naar man hører dem — ikke fordi der jo ogsaa blandt hans Melodier findes noget af det yndefuldeste, Musiken ejer.

Undskyld, madame! at jeg er saa antik at udgyde min Begejstring over gamle Weyse! Han er ellers gaaet af Mode. Folk vil have noget nyt; det er vel ganske naturligt, uagtet det i Tider som disse falder mig naturligt med Lede at vende mig fra det nye og tye til det gamle. Dog indrømmer jeg, at dette mere gælder Litteraturen, end Musiken, skønt jeg om denne specielt mener, at den — lad os sige 1750—1850 — har kulmineret, udtømt Melodierne og Harmoniernes Brønd. Jeg har ogsaa svært ved at tænke mig en ny poetisk Guldalder, men for Musikens Vedkommende kan jeg det slet ikke. Ogsaa den bildende Kunst famler for at finde nye Baner. En kortsynet Menneskeand kan ikke se langt, men jeg har en Følelse af, at trods alle mulige Fremskridt i det uvæsentlige,

Reelle, saa er der i det væsentlige, ideelle paa Kunstens Omraade sagt Stop for lange Tider; det falder jo svært at udtale Ordet «for bestandigt i denne Verden.» — Der er noget krampagtigt i Bevægelserne paa alle Aandens Omraader, som mere tyder paa Død end paa Liv. Men saa er jeg dobbelt glad, fordi jeg dog levede, inden Poesiens Sol gik helt ned, og fik mit Korn bjærget, blev det end kun Efterslæt.»

Om Rescensenterne, de anonyme, udtaler Ewald sig ofte i sine Breve med Humor, men iøvrigt med saa megen Velvilje, som man kan vente det af en Forfatter, der ofte har været i deres Hakkemaskine. Ofte gør han Løjer med deres Domme, der gaar stik imod hinanden og gør det vanskeligt for en ulykkelig Digter at finde ud af, om hans Bog er et Mesterværk eller et Makværk. «Men een Ting er Rescensenterne enige om» skriver han — «nemlig at H. F. Ewald har skrevet nok og burde nu holde op. Det gjorde han saamænd ogsaa, om han kunde. Dog véd jeg jo, at en stor Del af Publikum vilde savne mig. Nogle, fordi de

virkelig paaskønner mig, andre fordi de mener, at jeg dog, i Mangel af noget nyt, er bedre end ingenting. Som der staar i Hornemanns Botanik om adskillige Gevæxter: Kørne æder dem i Mangel af andet.»

KAPITEL XVI.

Et Brev fra J. P. E. Hartmann. — Fra en blufærdig Bedstefader. — Hoffmangave. — Ewald som «virkelig» Digter. — Smaavers — Stamboger. — Fra St. Bendts Kirke i Ringsted. — Hvordan Minister Cumming klarede sin Alderdom. — Ewald som Københavner. — Guldbryllup i Fredensborg.

Større Vægt end paa Bladenes Kritiker har Ewald lagt paa de mange Udtalelser, der mundtligt eller skriftligt er faldet om hans Bøger fra hans Venner eller fra kendte Mænd, han skattede højt. Da J. P. E. Hartmann sendte ham den trykte Tak for udvist Opmærksomhed ved hans 90 Aars Fødselsdag, underskrev han sig:

«J. P. E. Hartmann, som til ovenstaaende skal føje sin varmeste Hilsen til Dem og Deres ærede Frue og en hjærtelig Tak til Dem for ethvert sympathetisk Ord i Deres smukke Brev, som har frydet mit Hjærte, fordi jeg sætter saa høj Pris paa Dem, Deres Mening og Deres Virk-

somhed, hvortil Vor Herre i mange Aar forunde Dem Helbred og Lykke. — Jeg er i denne Tid kommen til for tredje Gang at læse — eller rettere at høre forelæst — Deres «skotske Kvinde paa Thjele», og har med Beundring tænkt, at dersom jeg havde et Landsted at overlade , saa skulde De minsandten have det og Tak til.»

Ogsaa fra ham ganske ukendte Læsere har Ewald undertiden modtaget Adresser og Breve, men at disse sidste ikke altid har været anerkendende, vil ses af følgende kuriøse Dokument:

«I Forældres gode gamle Tillid til, at ej blot Ingemanns, W. Scotts, men ogsaa «Ewalds» Romaner uden først at gennemlæses af dem kunde gives i Hænderne paa Ungdommen, samledes vi en lille Flok, og «Waldemarstoget» blev forelæst, uden at vi Gamle havde en Anelse om, at «en Ewald» nu ogsaa var slaaet ind paa vor Tids brede Landevej til Helvede ved at opfriske de forslidte Munke- og Skøge-Vellystbilleder.

Det er uforsvarligt — for ikke at bruge et mere tilsvarende Ord — naar en hidtil højtagtet Forfatter saaledes mystificerer godtroende Forældre; men De har formodentlig selv hverken haft Børn eller Børnebørn!

De vil maaske holde Dem til, at «for den rene er alting rent»; ja, naar det er Frugt af Forstand og Erfaring: men for den umodne Ungdom kunne saadanne glødende Vellystbilleder ofte blive Begyndelsen til dens Ødelæggelse, thi den ubefæstede Jomfru og Yngling glemmer i Almindelighed snart Straffedommen og Moralens, medens Fantasien fornyer «det Glødende», og et ubevogtet Øjeblik kan medføre de største Farer.

Hvis det lykkes Dem ved en saadan Leflen med vor Tids Realisme at faa et andet Oplag, da kunde den vellystige Detail jo udelades, thi den fordærver det meget smukke, De sammenblander dermed.

Da Forældre kun vilde gøre galt værre ved brat at afbryde Forelæsningen, saa kan jeg kun sende Dem disse velmente Linjer fra
 en Bedstefader.

Til Beroligelse for alle Ligesindede maa det tjene, at Ewald strax, efter Modtagelsen af dette Brev, ransagede sin Hukommelse og sin Bog for at finde den vellystige Detail. Det maa antagelig være den Bemærkning om Heltinden, at

hun hoppede i Seng, nøgen som Gud havde skabt hende. Dette til Underretning for den, der ikke før har vidst, hvad et «glødende Vellystbillede» er.

Men naturligvis indtager dette Brev en Særstilling, man finder ikke let *to* saa glødende Bedstefædre. Rundt om fra Præstegaarde og fra Hjem paa Land som i By har Ewald faaet Vidnesbyrd om, at en ny Bog af ham var en Begivenhed for baade unge og gamle.

Det er tidligere kort berørt, at Ewald i sin Tid var som Landvæsenselev paa *Hofmansgave*, og her blev naturligvis hans Forfattervirksomhed i de senere Aar fulgt med særlig Interesse. Om hin Periode af sit Liv fortæller Ewald selv: «Ingen har levet paa Hoffmansgave i den ældre Tid, uden at medbringe interessante og righoldige Minder fra Samlivet med Gaardens elskværdige og intelligente Beboere. Gaarden ligger jo temmelig afsides, saa Familien var i Hovedsagen henvist til at adsprede sig selv, men dens Medlemmer var ogsaa alle udtømmelige i Paafund til aandelig Underholdning og Tidkort. Rigtignok var selve Ejeren, Botanikeren Hofman Bang, en Alvorsmand, og han var noget tilbøje-

lig til Tungsind. Men saa meget livligere var hans Hustru, en Datter af Statsminister Ove Malling: hun var Sjælen i det hele. Arvingen til Stamhuset kaldes almindelig Direktøren, fordi han i sin Tid havde været Schåferidirektør i Sverige? Han havde forpagtet Gaarden af den gamle Etatsraad, og det var ham, der havde oprettet Landvæsensinstituttet. Han havde gode Kundskaber, men nogen Praktikus var han ikke. Hans Hustru og Søkendebarn kappedes i Elskværdighed, og saa var der Familiens gamle Guvernante, Frk. Rosenberg: hun forblev paa Hofmangave, efter at Børnene var voxede fra Skolestuen, og lige til sin Død. Efter Haanden erhvervede han sig et Navn som Botaniker.

De to unge Døtre var begge meget musikalske, og der blev sunget meget paa Hofmangave; ogsaa kunde der fortælles adskilligt om alle de Diletantforestillinger vi gav. Blandt Eleverne var min senere Ven, Edvard Thomsen, der endte som Vejkonduktør i Slesvig. Og saa kom der en ældre Elev — paa en Maade af en Fejltagelse, da han blot vilde have et behageligt Herregaardsliv, og det ingenlunde var hans Hensigt at gaa i Skole — nemlig Nordmanden *Løvenskjold*. In-

gen af os anede, at denne elskværdige Lediggænger skulde opnaa Navnkundighed, men det skete dog. i det han i 1848 trak i den danske Soldatertrøje og gik med som frivillig.

Opholdet paa Hofmansgave blev for mig — om just ikke egentlig belærende, saa dog aandelig befrugtende, og jeg erindrer med Glæde al den Godhed, der blev mig vist.»

I de senere Aar fik Ewald en smuk skriftlig Hilsen, hvori Vennekredsen paa Hofmansgave takkede ham for hans Forfattervirksomhed. Han svarede med et Digt, hvori det hedder:

„Jeg sad ved denne Arne, hvor Troskabsaand staar Vagt,
 hvor Livets ædle Magter indgik en sjælden Pagt,
 hvor Kærligheden varmer, og Fredens Palmer gro,
 hvor Guds frygt dybt i Hjerternes Paulun har fæstet Bo,
 hvor fjærnt fra Verdens Tummel I fandt en sikker

Havn,

hvor Aandens Snille lysner og stifter varig Gavn,
 hvor alt, hvad Ret er, æres i Retsinds sande Aand,
 hvor alt, hvad skønt er, fredes med tro og kærlig
 Aand.

Jeg har det alt fornummet engang i Livets Vaar,
 jeg skønner det end vissere med hvert et Aar, der
 gaar. — —

— — — — —
 Hav Tak, I kære Venner, for hvad I da mig gav!
 Det lysner ned som Solblink over Fortidsminders Hav.

Hav Tak for trofast Vennesind, mens Tidens Strøm
 hengled;
 Gud signe Eders Hjærter huldt med Glæde og med
 Fred!

Der har flere Gange i denne Bog været Lejlighed til at citere poetiske Frembringelser af Ewald; kun sjældent har han ladet Vers trykke. Dog vil adskillige kende et lille Vers, han skrev i Christian Winthers «Billedbog for Store og Smaa», med Tegning af Simon Simonsen: et Føl, sørgende over sin Moder, der er dræbt af Lynet:

En Moder, dræbt af Lynets stærke Arm,
 og Barnet sørgende ved Ligets Side;
 de Ravne nærme sig med Skrig og Larm,
 gridsk fo'r de om paa Aadseljagt saa vide —
 En Horsemoder ikkun og dens Føl,
 umælende, som vrinske blot og tygge?
 Selv Dyrets stumme Sprog, det strækker til,
 naar tolkes skal, hvad Ord ej kan udtrykke.

Maaske vil der være Grund til at anføre nogle flere Prøver paa hans Digte. Han staar for den almindelige Bevidsthed som Prosaskribenten, Romanforfatteren, og det er jo ogsaa dér han har haft sin Betydning. Men ofte har han glædet og trøstet sine Venner ved sine

skæmtsomme og alvorlige Vers og Sange, og en og anden af hans trofaste Læsere vil maaske have nogen Fornøjelse af at lære disse utrykte Ting at kende.

Hvem véd? Der er jo dem, som ikkun regner *den* for en rigtig Digter, der skriver i bunden Stil. Da Ewald saaledes engang ved et Bryllup var sammen med afdøde Jernbanedirektør Viggo Rothe, og den af Ewald skrevne Sang var bleven afsunget, udbrød Rothe: «Men han er jo *virkelig* Digter!» Ewald har nu aldrig gjort Fordring paa at være Poet, men især i de yngre Aar rystede han Vers ud af Ærmet. Her er et Par, som ledsagede Gaver paa Julebordet i 1862:

Med en sund Kartoffel.

Du aabner Papiret og udbryder — Pyt!
 En simpel Kartoffel kun i'et.
 Vel véd jeg, min Ven, jeg er intet Nyt,
 men snart maaske jeg kan bli'et.
 Thi Sygdommen raser iblandt os svært,
 Og endnu har ingen Mand os kureret.

Med en Flip.

Jeg er kun en eneste Flip,
 der kommer ej flere efter.
 Men giv ikke paa mig slip,
 jeg strutter af alle Kræfter.

Og saa er min hele Facon
 aldeles moderne og fjong.
 Jeg afskærer ej dine Ører,
 men dog mig med Værdighed fører.
 jeg kommer ej Nabo for nær,
 men mygt jeg mig skjuler ej heller! —
 kort sagt, jeg jo netop er
 som, stort eller Bagateller.
alt i vore oplyste Tider,
 der Extravagancer ej lider:
 en jævn og fornuftig Natur.
 men savner dog ej Politur.

Med en lille Naalepude.

Jeg er en kedelig Present
 og gør vist ingen Lykke.
 Du fik vel sagtens mangen Gang
 et saadant nyttigt Stykke?
 Men er du, kære, paa mig vred,
 stik strax en Naal dybt i mig ned!

En Yndlingsfornejelse har det altid været for
 Ewald at udvælge Jule- og Nytaarskort, til hvis
 Billeder han kunde knytte spøgende Vers. Til
 Svogeren Smith skriver han med et Maaneskins-
 billede:

I Ungdommens Tid saa fage
 vi sværmed i Maaneskin,
 men nu paa de gamle Dage
 vi hytte bedre vort Skind.

Vi løbe ikke fra Bogen,
forinden Bladet er vendt,
vi sidder i Kakkelovnskrogen
og holder Piben tændt — —
ak nej, du svigter den jo.
Ja, saa maa *jeg* ryge for to.

For Stam- og Poesibøger har Ewald haft saa temmelig Fred, skønt de jo grasserer i vore Dage. «Nu blander Venner og Fostbrødre ikke Blod, men Blæk,» skriver han i et Brev. — «Jeg har, det jeg husker, Munchs Villa marina-Bog undtagen, aldrig skrevet i nogen Stambog, undtagen i en eneste, og det kom jeg nogenlunde fra. En ung Dame bad mig — ja, det er vel nu en Snes Aar siden, jeg havde nok lige begyndt min Forfatterbane — om et Bidrag. Og som jeg tænkte over, hvad jeg skulde skrive, faldt det mig ind, at jeg for nogle Dage siden havde set hende ordne en stor Buket af foraarsgrønne Grene, og at hun midt i denne friske Løvbuket satte en Bøgegren med visne Blade: dette fandt hun kønt og effektivt, hvorom jeg fik en Disput med hende — og saa havde jeg Idéen til mit Vers, som jeg her vil afskrive, thi — som min hensovede Barndomsven *Carl*

Brun sagde — «ellers faar De det jo ikke at høre!» Undskyld denne Afstikker: Carl Brun skulde deklamere og bad mig være eneste Tilhører til hans Prøve i Abels Sal, altsaa skulde jeg forestille Publikum, som han kunde brøle til. «Men» — skrev han — «jeg kan ikke love dig Varme i Salen. Kom dog alligevel, *ellers faar du det jo ikke at høre!*» Jeg var nemlig ikke Medlem af Folkeforeningen, hvori Deklamationen skulde holdes. Jeg var imidlertid forkølet, hvorfor Manglen paa Varme i Salen i mine egne Øjne retfærdiggjorde mit Afslag. Men han tog mig det meget ilde op, formodentlig af bare Godhed for mig; thi efter hans egen Anskuelse af sit Talent gik jeg jo Glip af en sjælden Nydelse. Ja, der var noget storslaaet i hans faste Tro paa hans dramatiske Talent, han bevarede den trods alle Nederlag til sit sidste Aandedræt. — Men vi kommer for langt bort fra mit Emne, — mit Stambogsvers:

De holder jo af visne Blade
 midt i en frisk og grøn Buket?
 Den Smag, det maa man Dem vel lade,
 den stilles kan tilfreds helt let.
 Jeg har ej Deres Album set,
 endskønt jeg véd, De ejer et

Det er vel baade rigt og skønt,
 og hvert et Blad deri er grønt,
 med friske, skønne Tanker prydet,
 af Deres bedste Venner ydet.
 Det visne, som De havde ej,
 se dette faar De nu af mig!
 Og naar Effekten derved hæves,
 saa skrev jeg ikke helt forgæves.
 Mit Blad er vissent, thi deri
 er grumme lidt af Poesi.
 Det er ej hver Dag lillig Vaar
 udi en Digtens Urtegaard
 Men er end Tanken lidet skøn,
 saa er dog Viljen god og grøn,
 Og naar min Kones dertil kommer,
 saa maa det blive bare Sommer.
 Det er ej tom og vissen Snak,
 naar vi af Hjærtet siger Tak
 for godt og venligt Sindelag o. s. v.

En Selvfølge er det, at der ikke blandt Ewalds
 Slægt og Venner fejredes et Bryllup, uden at
 han maatte bestige sin Pegas. Om et saadant
 Bryllupsdigt fortæller han i et Brev:

«Fra mit 10de til mit 12te Aar, inden jeg
 kom paa Sorø Akademi, var jeg i Huset hos
 Toldinspektør Heilmanns i Ringsted. Hvis De
 har læst min første Bog, Waldemar Krones
 Ungdomshistorie, saa véd De, hvorledes jeg havde

det i den udmærkede Familjes Skød. Thi hvor meget end min Fantasi har tildigtet, saa hviler Skildringen dog paa Virkelighedens Grundlag. Strømby, det er Ringsted.

Byen stod da for mig i en romantisk Nimbus, indtil jeg for nogle Aar siden gensaa den i Selskab med min Hustru og viste hende Scenen for de to Barndomsaars Hændelser. Men da gik rigtignok Glansen af dem; det hele forekom mig smaat og prosaisk.

Dog stod den gamle Klosterkirke Prøven. De gamle Kongegrave, den gemmer, har, uagtet der er saa lidt at se, altid gjort den ærværdig i mine Øjne. Jeg har bevaret en dunkel Erindring om en Aften i 1832, da jeg var derinde med Heilmann, som viste Kirken til nogle Gæster. Solen var ved at gaa ned, og dens Straaler faldt hen over Ligstenene. En ung Pige, som var i Huset hos Heilmanns, sad paa Altertrinet og sang, mens vi andre lyttede til. Det var Abel Lichtenberg. Nu er hun for længe siden død og borte. Jeg husker ikke, hvad hun sang, men Mindet om et højtidsfuldt Øjeblik fæstede sig i min Barnesjæl, og endnu 42 Aar efter var der en Gnist tilbage af det.

Det kom mig til Gode og blev Motivet til et lille Digt, jeg skrev til nuværende Oberst *Harhoff's* Bryllup i Sankt Bendts Kirke med *Charlotte Carstensen*, fjærnt i Familie med os, og hvem jeg havde kendt fra hendes Barndom. Han er en udmærket Officer og en mandig Karakter; hun var — thi hun er død for et Par Aar siden — en elskværdig, kærlig og meget begavet Kvinde. De levede meget lykkeligt sammen.

Og nu kan jeg ikke modstaa Lysten til at citere nogle Strofer af det omtalte Bryllupsdigt, som blev oplæst ved Bordet af Provst Andersen, og hos ham var det i gode Hænder, hvorfor det ogsaa slog an —:

Igennem Herrens Tempel, som Sekler svinde saa,
glad Brudetogets Skare til Altrets Fod mon gaa.
Henover Kongegrave med dyre Helteben,
hvor Fortids Stordaad taler fra gamle Mindesten,
dér gik saa frisk en Luftning af Livets Rosenlund,
Og Skyggerne fik Mæle i Glædens Højtidsstund.

Det sukkede fra Dagsmars Grav, den Dronning blid
og from,
da Bruden, den væne, med Brudesløret kom.
„Hil være dig,“ det hvisked, — „du Brud med Straaleblik,
du Kærlighedens dyre Skat i Morgengave fik.

Dit Hjærte, jeg fornemmer, er tro som ægte Guld,
 Gid Herrens Naade følge dig, han være dig huld!
 — Det klang under Stenen, hvor Volmer hviler kold,
 da hen for Altret traadte den Brudgom gæv og bold.
 „Det huer mig“ — saa lød det — „han bærer Sværd
 ved Lænd.

mit Fædreland kun frelses, naar det værges af Mænd
 Endnu der findes gæve i Skjoldungers Hjem;
 jeg synes, jeg fornemmer, at han er en af dem!“
 Saa Aanderne hvisked, mens Orgeltonen klang,
 og Brudetogets Skare den Bryllupssalme sang.“

Ewald har skrevet mange Bryllupssange og
 sunget sin Sorg ud ved mange Baarer; det er
 et antageligt Stykke Liv, der glider forbi en af
 Vuggen og i Graven, mens man lægger Aar til
 Aar op til de fire Snese.

I et Brev skriver Ewald om den amerikanske
 Minister *Cumming*: «Da han var 60 Aar, var
 han svagelig og lignede en Olding; da han blev
 79, var han kommen sig betydelig, da han var
 80 lignede han en Yngling, ja endnu i sit 89. Aar
 gik han paa Jagt, men saa døde han rigtignok
 kort efter, hvilket var Skade! Mon det ikke
 kunde gaa en af os som ham?»

Ganske saadan er det ikke gaaet Ewald. I
 sine Bøger har han bevaret sin Ungdom og er
 vel snarest blevet raskere og friskere, mens

Aarene gik. Men i det virkelige Liv har Benene svigtet ham. Tidligere var han en ivrig Fodgænger og rejselysten. Det er fortalt, hvorledes han gik paa Langfart for at se de Steder, hvor hans Bøger skulde spille; endnu i 1888 rejste han i Norge og Sverige paa det Anckerske Legat. Og der var neppe nogen Sommer, hvor han ikke higede ud i en eller anden landlig Idyl. Rundt omkring har han opslaet sin Sommerbolig; højst elskede han vel Moens Klint, som han ved Baron Rosenkrantz' Gæstfrihed i en Aarrække kunde fryde sig ved at betragte; skønne Timer har han tilbragt i Munchs «Villa marina» i Nysted, og der er neppe mange skønne Steder i Fædrelandet, han ikke har set.

Men inderst følte han sig dog altid knyttet til København. Han skriver i et Brev: «Den dejlige, den unge Vaar, hun danser gennem Lunden, — men det er slet ikke sandt, eller slaar i hvert Fald sjældent til. Nej, hun er en Sjokke, der kommer listende og sælger Aal, en sur, gnaven Mø.» Og da en af hans Korrespondenter søger at trøste ham, fordi han maa bo i Hovedstaden, skriver han: «Nej, beklag os endelig ikke! En gammel Ven af mig, som bor

paa Landet, men som mindst een Gang om Ugen farter herind og morer sig, havde den Frækhed at skrive til mig, at han forleden havde været herinde, at han havde fundet Byen aldeles væmmelig, havde rystet Stovet af sine Fødder og var ilet hjem til sine friske Skove, — men faa Dage efter var han her igen! Du kan tro, at jeg ikke lod ham dø i Synden. Jeg skrev til ham omtrent følgende: Jo, jeg kender den Vise! Jeg har selv sunget den, da jeg boede ude i Provinsen og af den Aarsag indbildte mig at være næsten et Væsen af en renere og højere Art, mens jeg dog gruelig gerne vilde herind til Hovedstaden og slet ikke kunde leve det foruden.

Saadan skal de have det, de Smørtyve! At rejse herind, nyde det gode, her er, og saa rejse hjem og skælde København ud, det er Landboernes hæslige Vane.»

Neppe kunde Ewald have undværet det friske Pust, der stryger over ens Aand fra saa mangt og meget i Landets Hovedstad. Først da han følte sig gammel og ikke længere magtede at tage Del i Slægts og Venners Samvær, da forlod han sin Fødeby og drog til Fredensborg, hvor

PROFESSOR H. F. EWALD OG HSTRU.

Amatørfotografi, taget paa Guldbryllupsdagen d. 14 Juli 1905
i deres Hjem i Fredensborg.